GALENI
IN
ÆHORISM
HIPPO

G. PLAN-
CIVM

1551

X 0 1

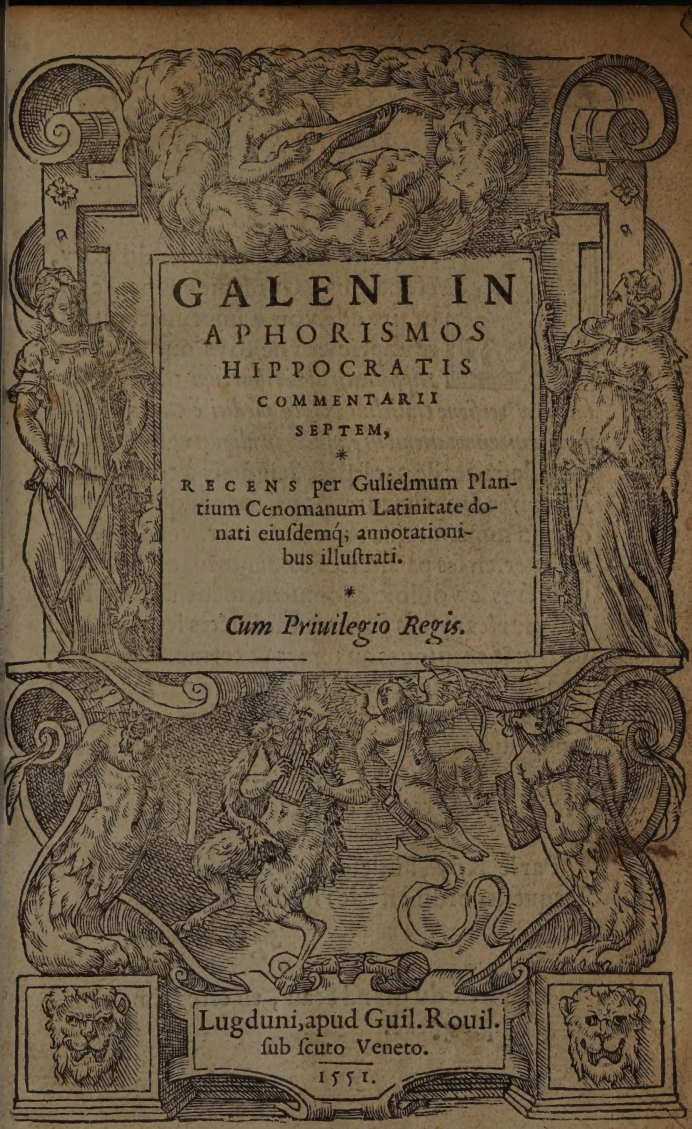
2624

3/

GALEN

~~13 D 35~~
1 B. 12

2974

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARII SEPTEM,

*

RECENS per Gulielmum Plantium Cenomanum Latinitate donati eiusdemq; annotationibus illustrati.

*

Cum Priuilegio Regis.

Lugduni, apud Guil. Rouil. sub scuto Veneto.

1551.

EXTRAICT DES LETTRES DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR grace & priuilege du Roy, eſt permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou pluſieurs, *Hippocratis aphoriſmi cum Gal. commentarijs ex Verſione Gulielmi Plantij medici è Græco in Latinum, cum annotationibus eiuſdem in aliquot aphoriſmos.* Et faict defences de par ledict Seigneur à tous autres Libraires, Imprimeurs, & perſonnes quelcõques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre ne diſtribuer, en ſes païs, terres & Seigneuries ledict liure, ſans le vouloir & conſentement dudict Rouille: ſur les peines contenues eſdictes lettres de priuilege: & ce iuſques au temps & terme de ſix ans, à compter du iour & datte que ſera paracheuee la premiere impreſsion: comme plus-à-plein eſt contenu eſdictes lettres de priuilege, ſur ce donnees à Sainct Germain en Laye le xj. iour de Septembre, Lan de grace 1550.

Par le Roy, l'Eueſque de Bayonne Maiſtre des Requeſtes ordinaire de l'hoſtel preſent.

Signé Guyneau:

Et ſeelé du grand Seau, en cire Iaune à ſimple queũe.

IOANNI FERNELIO MEDICO EXIMIO GVLIELMVS PLANTIVS S.

ET si nõ ignorabam fore multos qui nostrum laborem frustrà post tot interpretes susceptum esse, atque inutilem minimèque necessarium ducerent, nec defuturos qui reprehenderent etiam & cauillarentur, ipséque mihi conscius eram quàm parũ pro impensa opera emolumenti & laudis reportarent ij qui ex vna lingua in alteram aliorũ scripta transfunderent, quámque facilè omniũ cauillis & reprehensionibus subijcerentur: tamen mea semper fuit ratio, atque ita in animũ induxi meum, vt post primos artium & disciplinarum cæterarúmque bonarum rerum inuentores Græcos, ij mihi imprimis laude digni videantur qui meliore quadam natura præditi, & disciplinis & philosophiæ studio excolti, quæ à Græcis acceperunt excolerent facerentque

meliora, aut ab illis excitati noua ipsi ad hominum vtilitatem conderent. Deinde eos etiam non parum de suis mereri crederem qui peregrinarum linguarũ cognitione instructi fideliter & purè quãtumq; res ipsa patitur latinè veterum monumenta interpretarentur. Qui verò nec ipsi per se quicquam ad hominum aut tuendam aut excolendam vitam inuenirent, nec aliorum laboribus vti vellent, sed aut cõtemnerent aut viderent, eos in illud genus quod est ab Hesiodo tertio loco positum hominum inertium nec vlla reipublicæ parte vtilium referẽdos esse putarem. Hæc tamen sola causa non fuit, quamobrem hoc maximè tempore græca latinè reddenda susciperẽ, sed aliæ multæ et graues causæ ad id me impulerunt. Primùm tacita quædam indignatio & dolor quòd medicinæ parenti Hippocrati sua non constaret dignitas in eo præsertim opere quod totius artis medicæ quoddam est veluti promptuariũ ipsius præcipua continens capita. Deinde diutius ferendum non videbatur quòd quũ multis Leoniceni versio suspecta meritò ad hunc vsque diem sit habita, vtpotè deprauata & corrupta & multis locis parùm fidelis, nullus tamen ex professo instaurandã, aut nouam condendam susceperit, sed in suis scriptis alij emendationes quasdam ediderint, alij enarrationes in aphorismos Hippocratis scribere professi, bonam commentationis partem consumpserint in castiganda versione. Quos viros præstitisset, si-

qui

quidem inemendabilis Leoniceni videbatur versio, nouam ipsos scribere: aut si instaurari poterat, suppletis quæ desyderabantur, & correctis quæ depravata erat, eam interpolare & renouare multo fuisset melius. Ad has causas accedebat tertia, quòd quidam enarrator quæ interpretis sunt errata Galeno multis locis ascribat nõ maleuolentia credo aliqua adductus (est enim quantum ex ipsius scriptis scire licet probus vir & doctus, quique vbi nostram legerit interpretationem, palinodiam canere nõ recuset) sed interpretis infidelitate deceptus. Hæc fecerunt vt ad nouam aphorismorum Hipp. interpretationem accingeremur, in qua quid præstiterimus alios iudicare malumus quàm hîc pluribus prædicare. Fideliorẽ omninò & paulò latiniorem esse nullus meo quidem iudicio negauerit qui diligenter & beneuolè legerit. Adnotationes etiam in locos obscuriores partim in margine ascripsimus addito minore asteriſco, partim in libri finẽ reiecimus, quoties scilicet in margine maiusculus occurrit asteriscus. Fuisset hoc loco abs lectoribus erratorum quæ inter imprimendum admitti solent deprecanda venia, nisi Gulielmus Rouillius nobilis typographus, vt homo est publicæ vtilitatis studiosiss. nullis pepercisset sumptibus vt quàm humanitus fieri potest emendatissimum & nouis characteribus Græcis & Latinis elegantissimè conformatũ opus veniret in manus hominum. Tibi verò docte

Tibi verò docte Ferneli hanc ingenij nostri fœturam nuncupare visum est, non quòd ea aut ad nominis celebritatem egeas (es enim libris editis clarissimus) aut ad lectionem, qui Græcè calles & Græca legere mauis: sed quia & ex ea ratione qua præceptori discipulus debet aliquid, & priuatim etiam alijs nominibus me tibi obligatum esse sciam: tùm etiam vt si fortè labor noster tibi probabitur, fructum ipsius amplissimum cepisse me putem.

EPIGRAMMA IN TRAductionem Aphórismorum Per Stephanum Iodellæum Parisiensem.

*

Pagina Graia fuit, scriptis traductor Achiuus,
Nunc Latius, Latia prodit & illa toga.
Hanc alij Latiam fecêre, Quid? impia Romæ
Græcia, vel Græcis impia Roma manes?

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS PRIMVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

ΟΒίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ οὐ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιοῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσοῦντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

VIta breuis, ars longa: occasio volucris, experientia periculosa, iudiciũ difficile. Nec verò satis est, medicum suum fecisse officiũ, nisi suum quoque ægrotus, suum astantes faciant, sintque externa ritè comparata.

Quòd hæc oratio siue vnus sit aphorismus siue

plures, proœmium sit totius operis pro confesso habetur apud omnes ferè ipsius interpretes. Quid verò sibi Hippocrates tali proœmio velit dictu difficillimum est. fortè id ipsum inueniemus, si singulas oratiõis partes prius cõsyderauerimꝰ. Quòd itaque vitam dixerit breuem artis comparatione, constat inter omnes ferè libri explicatores. Artem verò ipsam hac ratione arbitror longã putare, tùm quia omnium ferè operationum particulariũ occasionem habeat momentaneam, & ob id captu difficilem: vt nemo eã internoscat, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus: tùm verò quia ex duobus instrumentis ad artes inueniendas necessariis vnum, experientia scilicet, offensatrix sit & periculosa, alterum, per rationem iudicium haudquaquam facile existat, sed siquid aliud, maximam habeat difficultatem. Est volucris occasio, quia materia circa quã ars versatur fluxa est. Corpus siquidem nostrũ mutationibus est obnoxium, neque à causis externis tantùm, sed etiam ab internis facilè alteratur. Experientia verò periculosa, propter materiæ dignitatem, non ob eiusdem mutandæ facilitatem. hæc enim occasionis volubilitate momentanea continetur. Iudicium autem si quis (quæ mea est sententia) pro ratione accipiat, cõstat profectò ipsam esse difficillimam, quum ad hanc vsque ætatem ambigua permãserit: si verò, quo modo Empirici nonnulli, per iudicium intelligat de rei euentu iudicationem per experientiam, sic quoque constat, eam maximè esse perplexam. Sed libri auctorem dogmaticum esse toto ostenditur opere. Atque ita prior proœmij pars ad hunc locum

termin

terminatur. Secundam ſcribit non quaſi pronunciet, ſed conſulat hoc modo, Nec verò ſatis eſt medicum ſuũ feciſſe officium, niſi ſuum quoq; ægrotus, ſuum aſtantes faciant, nihil adhæc rebus externis officientibus. quorum verborum vis eſt eiuſmodi, Si placet eorum quæ in hoc libro ſcribũtur explorare & examinare veritatem, non modò medicum ipſum oportet omnia ritè gerere, ſed & ægrum & miniſtros, nec eſſe prẹterea quod de rebus externis queri poſsis. Prior itaque pars orationis hoc vnum ſummatim cõplectitur, vita breuis, ars longa. nam quæ ſequuntur reliqua artem longam eſſe demonſtrant. poſt quam ſecunda pars quoddã veluti conſiliũ continet, vel quoddam pactũ cum iis faciendum qui librum lecturi ſunt, & de eo ſententiam laturi, quaſi ita diceret, paciſcor vobiſcũ & ſpondeo quæ dicturus ſum omnia vera eſſe, modò nihil à medico, ẹgro, miniſtris, aut externis peccetur. Sed quid nam ſibi vult dum ſtatim initio libri breuem eſſe vitam ſcribit, ſi cum artis magnitudine conferatur? nam & hoc ipſum quærere ab initio propoſueramus. Sunt qui volũt id egiſſe Hippocratem exhortandi hominum cauſa ad artem ſedulo exercẽdam. Nonnulli contrà dehortandi gratia. Quidam veluti eorum animos periclitandi & internoſcendi cauſa qui vel gnauiter vel ſecus in arte eſſent verſaturi. Alij cenſent cauſam attuliſſe quamobrem oportuit ſcribere commẽtarios: quidam addunt, aphoriſticos. Sunt & qui hoc ſermone velint ipſum cauſas reddidiſſe, propter quas hẹc ars ſit cõiectatrix. Alij quot de cauſis cõtingat medicos fine ſuo fruſtrari. Hi igitur mihi (vt à poſtre

mis incipiam) nihil omninò ad rẽ dicere videntur. Quæ enim esse posset doctrina, aut digna Hippocrate sententia, statim initio operis docere, vel quòd ars quædã coniectatrix sit medicina, vel quòd eius frustremur fine, siue id nostra accidat ignorãtia, siue artis magnitudine fiat? Sed vel verba illa, Nec solùm medicũ oportet suum fecisse officiũ, nisi idem ab ægrotante quoq; & ministris fiat, vnà cõspirãtibus rebus externis, cõtrariũ omninò demonstrãt. Hæc omnia scribere eum magis deceat, qui profiteatur omnia quę continentur hoc libro vera esse, quàm qui ob multas causas fateatur se propositum finem nõ attingere. neq; enim dixisset, Nec verò solùm medicum oportet, sed post illa verba, Vita breuis, ars longa, occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile, statim subiunxisset, Sed & medicus ipse delinquit, & ægri & eorum ministri. Sed nec illi qui dicunt voluisse auocare à studio medicinæ, quum diceret vitam breuem esse, artem longam, videntur consentanea proposito dicere. Nam extremæ essent dementiæ, conscripta commentaria simul tradere posteritati ad vitæ vtilitatẽ, simúlque initio statim non à legendo solùm atque discendo quæ scripseris dehortari, sed ab arte vniuersa cuius tute doctrinã profitearis, abalienare. Qui verò voluisse aiunt, homines ad artem maiore studio capessendam excitare (neq; enim aliter longam ipsam, breui tempore totã perdiscĩ posse) ij etsi veri aliquid dicunt, mihi tamẽ videntur proœmium nec viri sententia dignum, nec iis quæ scribuntur hoc libro satis cõgruens reddere. quemadmodũ & qui arbitrãtur hoc genus sermonis fuisse ab Hipp.

vsur

vsurpatum eorum tentandi gratia qui ad artē acce derent. Etsi enim verum est quod à Platone quoq; est traditū, hac maximè via periculum cuiusq; animi fieri qui artē quālibet sit percepturus, si magnā & difficilem eius perceptionē ostēderimus, mutuis tamen id colloquiis non per librum agi solet: cum eo quòd præsenti cōmentationi cōgruere non videatur. Siquidē proœmiū debet iis quæ toto libro scribenda sunt, consentaneum esse. Nisi fortè velit Hipp. omniū primos esse legendos aphorismos, atque ideò libri principio cōmunem fecerit de vniuersa arte sermonē, quo ostendat nō omnes pro arbitrio tam longam artē medicam posse discere, sed illos dūtaxat quibus & ad discendū tempus abundè suppetat, & adsit ad eā rem apta idoneáque natura. Et vt omninò probabile appareat, hanc totius artis cōmunem præfationē esse, nō tamen protinus sunt reprehēdendi, qui causam explicasse aiūt Hippocratē, cur cōmentari de re medica oporteat. Præmisit autē ei libro qui de Medici officina inscribitur, omniū quæ tota arte leguntur cōmune proœmium, quemadmodum in eiusdē libri expositione demonstrauimus. Quicunq; igitur, vel cur genere docēdi aphoristico vsus sit, vel omninò de re medica scribendum sibi esse duxerit, causam in proœmio attulisse volunt, ij profectò mihi cæteris rectius sentire videtur. Nā & genus doctrinæ apho risticum, *vt pote omnes rei proprietates pauciss imis verbis circūscribens, vtilissimū iis est qui brevi longam artem docere volūt: & velle deniq; suas propterea cōmentationes literis mandare, qua vita sit

*Aphoristica doctrina veluti seminariū medicinæ.

sit breuis si eã cum artis longitudine cõferas, ea demum mihi ratio scribendi iustissima esse videtur. Nemo enim nostrũ queat eandem artem inchoare simul & absoluere, sed satis videri debet, si quę multorũ annorũ spatio maiores inuenêre, iis velut per manus acceptis posteri addãt aliquid, nósq; ita aliquandò artẽ absoluamus. Nam vel propter horum alterũ, vel vtrũq; mihi videtur tali vsus esse proœmio, ac si ita scripsisset, Quandoquidẽ artis magnitudo vitam superat humanam, adeò vt ab homine quantũuis diligẽti ac industrio nequeat & inchoari & ad finem vsq; perduci, propterea operæpreciũ fuerit, quæ quisq; didicit, ea mandare literis, & eo scribendi genere posteritati tradere quod rerũ docendarũ naturã omnem exactè & breuiter & apertè explicet. Longã porrò artem esse ostendunt verba sequentia, Occasio volucris, experientia periculosa, Iudiciũ difficile. Propterea enim etiã ars longa quoniã occasionẽ agendorum habet admodum volucrẽ, hoc est angustissimã & vix tẽporis momẽto durãtẽ. Adhæc quũ duo sint inueniẽdorũ, remediorũ instrumẽta ratio & experiẽtia, hæc piculosa est, illa difficilis, quoniã nõ cuiuis innotescat. Atq; singula hæc quàm vera sint, facilè paucis ostendere licet. Occasio enim volucris est, propter materiæ circa quam ars versatur fluxum & inconstantiam, puta corporis quod cõtinenter fluit, & momento tẽporis mutatur. Experientia verò periculosa materiæ etiam dignitatis ratione. Neq, enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria artis medicæ sicuti aliarum sunt materia: in quibus multifariam

citra

citra cuiuſquam offenſam licet quid poſsis experiri, & circa eam materiam ad theorematum meditationem & confirmationem verſari. quod in lignis fabri lignarij faciũt, in coriis coriarij. Ligna enim & coriũ ſi malè tractãdo labefactauerint nullum indè cuiquam imminet periculum. In corpore autẽ humano ea tentare quæ non ſunt experiẽtia cõprobata, periculo nõ vacat, quũ temerariæ experiẽtię finis ſit totius animãtis internecio. Quinetiã iudicatio (quæ certè ipſa eſt ratio, quòd tanquam arbitra quędam de iis quæ gerenda ſunt cenſeat & iudicet) difficilis & rara inuentu res eſt, miniméq; vulgaris vera certè quidem illa ratio. quod ſectarum multitudo & opinionũ diuerſitas in arte medicinali facilè oſtendit. neque enim ſi veritas eſſet inuentu facilis, tot ac tanti viri in ea quærenda occupati, in tam contrarias ſectas fuiſſent vnquã diſpertiti. Verùm Empiricis non videtur ratio dici iudicium, ſed eorum quæ per expeientiam inuenta ſunt auxiliorum quidam delectus. Nam vt verum fateamur hæc difficilis quoque res eſt & rara inuẽtu, quum poſt multa remedia adhibita ægrotanti, quoddam ex iis in cauſa fuiſſe dicitur, vt melius peiúsve habeat, vt ſi exempli cauſa is benè dormierit, deinde vnctus fuerit, poſtea emplaſtrum adhibitum, deinde clyſter iniectus, vel ſponte naturæ ſecuta fuerit alui deiectio, poſt quam comederit, & tales cibos ſumpſerit, & poſt hæc omnia ſenſerit iuuamen aut nocumentum, non facile inquam dictu eſt, quodnã ex iis quæ circa eũ ſunt geſta, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur de caulis omnibus

Receptis potius quam nouis vtendum.

**Concurrẽtibus varijs cauſis, quænam ex omnibus vel obfuerit, vel profuerit dijudicare difficile.*

bus iudicium perdifficile. Iam itaque ſermonem totum in pauca contrahamus, Ars longa eſt, ſi eam vnius hominis vita metiamur. Quare operæpretiũ eſt in poſterorum gratiam libros ſcribere, compendioſos præſertim atque aphoriſticos. Nam tale doctrinæ genus & ad ipſam primam diſciplinam, & ad ea quæ didicerimus memoria retinenda, vel ſi fortè exciderint in memoriam reuocanda, longè eſt vtiliſsimum. Aſtipulatur his quod ſubiungit. poſtquàm enim operi ipſi atque iis quæ toto opere dicerentur præfationem prætexuiſſet, conuenientem orationi clauſulam addidit his verbis. Oportet autem non ſolum ſedulum ſe rebus ritè adminiſtrandis præſtare, ſed & ægrotum & aſtãtes, vnà cum his conſentientibus rebus externis. quaſi ita diceret, Si quis ſcire velit quàm vera ſint ea quæ hoc libro ſcribuntur, is nõ ſolùm ſeipſum præſtare debet diligentem rebus rectè gerendis, nihílque quod ægro poſsit conducere prætermittere, ſed & æger ipſe parere medico debet nec quicquam propriæ indulgere voluptati: miniſtri etiam idonei aſſideant oportet. adhæc probè ſint res omnes externæ comparatæ. Nam per eas plerumq; vel prognoſim vel curationem vel vtramque interpellari atque impediri contingit. Externæ res ſunt habitationes idoneæ, vel turbarum plenæ vel turba vacantes & tumultu. adhæc ea quæ nunciantur aut aguntur, iram, triſtitiam aut alium quempiam affectum ægrotanti adferentia: ſimiliter & quæ ſomnum noctu interrumpunt, quæ infinita poſſunt accidere. Si igitur, inquit, rectè atque ordine ſe habuer

buerint hæc omnia, nihil eorũ quæ hoc libro scribuntur, falsum esse comperietur.

II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τ̃ ἀοιλίης, καὶ ζῖσιν ἐμέζισι ζῖσιν αὐζμάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθ καθαίρωντ, ξυμφέρῃ τε ἡ εὐφόρως φέρεσιν· ἢν δὲ μὴ, τἐναν ζίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ ἀενεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίγνεσθ γίγνητ, ξυμφέρει τε ἡ εὐφόρως φέρεσιν· ἢν ἧ μὴ, τἐναντίον· ἐπιβλέπειν δ̃ν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νόσος ᾧ ἧσι δεῖ, ἢ ὄ.

In turbationibus alui & vomitionibus quæ sponte naturæ fiunt, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà fit. Sic & vasorum depletio, si qualem fieri oportet, fiat, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis & temporis & ætatis & morborum habenda est ratio, pro quibus talia vacuari conueniat, necne.

Non de quantitate vacuandorum Hippocrati sermo est, vt nonnullli sunt arbitrati, sed de sola qualitate: quod indicant duo verba qualia & qualem. Nam in iis quæ sponte naturæ fiunt vacuationibus dixit, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: in iis verò quæ medici opera

opera fiunt, dixit, Si qualis fieri debeat, fiat vasorum depletio. Alioqui poterat dicere, si quantum oportet purgetur: & rursus, si quanta debet, vasorum fiat vacuatio. Idem etiam ostenditur per verbum purgari. Neque enim abs re est quòd non dixerit, si qualia oportet vacuentur: sed si qualia oportet purgentur. Est enim purgatio, humorum qualitate molestorum vacuatio. In his itaque quùm multi errant interpretes, qui neque verba neque hominis mentem assequuntur, tum verò maximè peccant, quum vasorum depletionem nonnulli pro inedia, alij pro venæ sectione accipiunt. Omnem siquidem vacuationem Hippocrates solet ab euentu appellare vasorum depletionem, quoniam in omnibus vacuationibus vasa depleri contingat. Est igitur nunc ipsi sermo de qualitate eorum quæ vacuantur. Porrò quemadmodum passim adhortatur quæ rectè à natura fiant, ea artis operibus imitari medicum, sic nunc à spontinis vacuationibus suam deorsus est orationem: In quibus si qualia oportet purgentur (ea autem sunt quæ corpus infestãt) confert & leuiter ferunt. Nam si aliorum quorundam fiat euacuatio, non eorum quæ corpora nostra malè habent, contrarium solet euenire. Neque enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem sanè modo siquam medicus moliatur humorum vacuationem, eorum fieri debet, qui corpora nostra grauant, quemadmodum ipse alibi iubet, vbi humorem duntaxat noxium non pro eo alium consulit vacuandum esse.

* *Medicus imitator naturæ.*

esse. Si itaque pituita redundet, hanc modis omnibus vacuare oportet. Si alterutra bilis infestet, abstinendum à pituita, & infestans bilis vacuanda. Sic & humor sanguineus in corpore modũ si excesserit, sanguinem vacuare oportet, vt & eius serum, si in corpore abundauerit. At verò ex humoribus qui redundet, ex colore licet cõiectare, præterquàm quum in corpus altum quidam se receperunt. Color enim in cute similis efflorescit humoribus contentis, nisi intrò refluxerint. Atq; in iis maximè qui intrò recesserunt nec æquabiliter sunt per totum corpus diffusi, spectanda regio est, & tempus, & ætas, & morbi in quibus conueniat necne huius aut illius humoris vacuationem susci pere. Quanquam enim habet humor quisq; in corpore abundans propria indicia, de quibus infrà dicturi sumus: ad maiorem tamen rei cognitionẽ tum pars anni præsens, tum regio in qua degunt ægrotantes, tum ipsorum ætas, tum denique morbi species consyderanda. Sint, exempli causa, flauæ bilis in corpore redundantis indicia, vnà cum iis videndum an tempus sit æstiuum, an locus calidus, an æger ætate florẽte. Eadem de pituita quoq; ineunda est ratio, an hyems adsit, an regio frigida, an homo senex. Præter hæc omnia ipsam morbi speciem consyderare oportet, vt quòd tertiana (si ita sors tulit) à flaua bile fiat modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, erysipelas à flaua, atque eodem modo singula aliorum morborum genera. Si enim hæc omnia distinxerimus, cum maiore & certiore ani-

mi fiducia ad noxij humoris vacuationem accedemus. Interpretes porrò illi alieniſsima à propoſito loquuntur, qui Hippoc. de ſola inedia que in febribus imperatur verba facere arbitrantur, quũ tamen febrium nominatim non meminerit, ſed de omnibus generatim habeatur ſermo quæ ſunt præter naturam, quorum nos docet indicationes, ad quas reſpicientes non quantitatem ſed qualitatem vacuationis inueniamus. Nam de quantitate proximo aphoriſmo differit. Quo autem morbi tempore aggredienda ſit vacuatio, & quo modo facienda in aliis ſequentibus aphoriſmis explicabitur. Quare in præſentia de iis dicere non habeo neceſſe. Sic enim noſtra doctrina nemo euaderet prudentior, & noſtræ commentationes ad immenſam miniméque neceſſariam prolixitatem deuenirent.

III.

Ἐν τοῖσι γυμνασικοῖσιμ αἱ ἐπ' ἄκρομ ἐνεξίαι σφαλεραὶ, ἢμ μὲν γὰρ τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιμ· ὁ γὰρ δύναῦαι μηΐμ μὲν τῷ αὐτέῳ, ὁδὲ ἀτρεμέμ· ἐπεὶ δὲ ὁκ ἀτρεμέουσιμ, ὁδ' ἔτι δύναῦαι ὧὶ τὸ βέλτιομ ἐπιδιδόναι, λείπεῖαι ὧὶ τὸ χεῖρομ. τουΐέωμ δ' εἵνεκεμ τῶὶ ἐνεξίημ λύμῃ ξυμφερῇ μὴ βραδέως, ἵνα πάλιμ ἀρχὴμ ἀναθρέψιῳ λάβῃ τὸ σῶμα· μηδὲ τὰς ξυμπλώσιας ὧ τὸ ἔσχαῖομ ἄγμῃ, σφαλερὸμ γὰρ, ἀλλ' ὁκοίη ἄμ ἡ φύσις ἢ τὸ μέλλουῖῳ ὑπομένμῃ, ὧ τοῦτο ἄγμῃ. ὡσαύῖως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ὧ τὸ ἔσχαῖομ ἄγουσαι σφαλεραὶ. καὶ πάλιμ αἱ ἀναθρέψιες αἱ γὰρ τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραὶ.

Athlet

Athlẽtarum plenior corporis habitus, si ad summum sit plenitudinis gradũ perductus, lubricus est. neque enim eodẽ permanere aut consistere potest: quum verò non consistat, nec iam possit in melius proficere, superest vt recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter est soluenda, quò corpus nouæ nutricationis initium capiat. Non tamẽ vsque eo vacuãdo pergi velim, vt vasa in se cõsidant, hoc enim tutum non est: sed quatenus natura feret, eo vsque progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculosæ: contráque repletiones extremæ si fuerint, similiter periculosæ.

Præcedentem aphorismum fuisse de vacuandorum qualitate ostendimus. In hoc autẽ & sequentibus de eorumdem humorum quantitate agit, ab immodica repletione & euacuatione sumpto initio, atque in hoc similiter ac superiore aphorismo quodam proposito exemplo, ad quod tanquam normam (qui ipsi faciendi mos est) orationem dirigat. id autem ipsi est Gymnastica ἀνεξία. qualis eorum est qui per totam vitam in gymnasticis exercitiis versati, nullũ aliud studium habuere quam vt alios supplantarent & deiicerent, quales sunt Athletæ. nam quæ absolutè ἀνεξία nominatur (qualem habitudinem complures agricolæ habent humo fodienda, metendisque segetibus, & aliis ruralibus laboribus exercitati) eò ad immodicam repletionem non pertinet. Athletarum autem plenior ille habitus in hanc nõ leue reprehensione in-

Consuevit Hipp. exemplo proposito rẽ quam docere vult ostendere, quòd eam dẽtiss. sit eius modi probatio.

currit,quòd ipsi carnis molẽ corpori adiicere, & proinde humorum quoq; cumulare copiam studeant. Hi enim apparatus quidam sunt ad totius corporis nutritionem, qui nisi ipsi præsto adsint, fieri non potest vt corpora in tumorem attollãtur immodicum. quo fit, vt necessariò eiusmodi sit corporis affectio periculosa. quum enim vasa cibo ac potu fuerint supra modum repleta, periculũ est ne aut ipsa rumpantur, aut calor ipse natiuus suffocetur atque extinguatur. quod iam Athletis quibusdam vsu venit,qui ad summã corporis plenitudinem perducti,derepentè sunt mortui. Verũ que ad naturæ functiones vtilis est habitudo & ἐυεξία,imminens nullum eiusmodi habet periculũ, quia nunquàm ad extremam venit repletionem, quare nec eam soluere oportet, sicuti Athleticam quum ad extremum peruenerit. hanc enim soluere oportet haud cunctantes,sed anteuertentes solutione periculum. Quamobrem verò ipsam soluere oporteat,ipse his verbis causam attulit, neq; enim eodem permanere,aut consistere potest. Quũ enim semper natura coctionem alimenti, distributionem,in sanguinem mutationem, adiectionem, agglutinationem & assimilationẽ moliatur,quandò nihil adijci potest solidis corporis partibus, & refertæ venæ non habẽt iam quo distributum alimentũ recipiant, tùm necessariò periculũ adfertur ne aut vas aliquod rumpatur,aut suffocato calore natiuo mors sequatur repentina. Vt igitur in corpore alteri sit nutricationi locus,pleniorem illam habitudinem oportet sine mora soluere. quæ nimirum eius solutio per euacuationem fieri debet.

Calor multitudine subitò obruitur & strãgulatur, aut paulatim cõtabescit & emoritur, aut aëris cõmunione priuatus suffocatur.

sed

sed cautio adhibenda ne vacuando vltra modum progrediamur. Immodica namque vacuatio non minus quàm immoderata repletio periculosa. Quantum autem vacuare oporteat non humor abundans modò, sed & natura, id est vires indicabunt eius vnde est vacuandum. Alij enim aliis minus magísue ferunt vacuationes. Atque hæc ipsi de Athletica euexia sunt dicta: quæ ipsa per se vtilia sunt iis qui genus vitæ Athletarum sequi volunt, medicis verò sunt velut exemplum rei quam sequenti oratione docet. Inquit enim, Similiter & euacuationes quæ ad extremum sunt perductæ periculosæ: & contrà virium & corporis reparationes & recreationes si extremæ fuerint, parum tutæ: toto eo sermone nihil aliud nos docere volẽs, quàm quòd nec vacuare nec replere præter modum oporteat. Cui rei documẽto esse potest Athletarum euexia, quæ alioqui ipsa nihil habens quod queri possis (nam & probis abundant humoribus Gymnastæ & virium robore valent) hoc solũ malum habet maximum, quòd ad extremam venerit repletionẽ. Quapropter breui eam soluere expedit. Et rursum quemadmodum qui tali sunt habitudine præditi, ad extremam non sunt vacuationem perducendi, sic nec qui alia quauis vacuatione egent, sunt præter modum vacuandi. Et vt in vniuersum præcipiatur, ægrotantis vires spectare & solerti coniectura estimare oportet, & quoad sustinere necdum satisscere videbuntur, omne studium & operam conferre ad exuberantis humoris vacuationem. At si deficere sentias, etiãsi restet superflui aliquid, vacuatione ea supersedere

Vnde indicatio petatur humoris vacuandi.

debes. Iam verò illud, contráque repletiones & refectiones corporum si ad extremum peruenerint periculosæ, si quis ad exemplum paulò suprà de Athletis positum referat tanquam ei reddi iungiq; debeat, ne imperfecta & membro vno defecta oratio esse videatur, id de extrema repletione dici videbitur, quam iubeat vitari, nec adeo vsque refici corpora vt ad extremam veniant repletionem. Si verò ad dicendi formam diligentius attenderis, vt ex interpretibus quidam fecerunt, de eadem re bis ipsum locutum fuisse suspicabere. vt quum diceret, sic & vacuationes quę ad extremum peruenerunt, periculosæ, ibi solùm præcipere, fugiendas esse immodicas euacuationes, quoniam admodum sint periculosæ: Quum verò vt consequens adderet, Et rursus corporum refectiones si extremæ fuerint, parum tutæ, tum interdicere immoderatas vacuationes, quoniam & refectiones sequentes haudquaquam securæ existant, quia natura nimia vacuatione imbecillior facta, iam nõ possit alimentum probè coquere, distribuere & assimilare. Verùm si quis ita accipiat, altera doctrinæ pars de extrema scilicet repletione omninò prętermittenda erit, & exemplum de gymnastica habitudine frustra fuerit allatum. Quim vel particula, rursum seu contrà orationi addita sententiam nostram indicare videtur, quum diceret, Et rursus seu Contráque refectiones corporum si in extremo sint, periculosæ. Quasi enim de re alia loqueretur, sic orationem extulit, Contráque.

IIII.

Αι λεπταὶ μὴ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, μὴ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, ἢν μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητα ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. μὴ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Victus tenuis & exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis verò vbi non conueniat, parum tutus. Rursúmque victus qui ad extremã peruenerit tenuitatem, molestus. Siquidem quæ ad summam plenitudinem perductæ sunt repletiones, molestæ.

Quũ superiore aphorismo generatim de omni immodica repletione & vacuatione sit locutus, in hoc de ægrotantium victu differit, iubens in morbis quidem longis semper victum vitandum esse tenuem, in acutis verò non semper. Ex iis siquidem complures tenui, quosdam etiam summè tenui victu indigere videmus. fuerit autem summè tenuis victus, quum sola sè inedia aut melicrato ægrotãtes tolerãt ad crisim vsque: tenuis verò, quum paucis aut parum nutrientibus cibariis sè sustentant qualis est ptissanæ succus. Victus porrò tenuitatis finis esse debet virium imminutio. harum siquidẽ tuendarum gratia alimus ægrotantes. In sanis itaque corporibus seruandum semper est naturæ robur, aut augendum alimentis, non frangẽdum. Ac vires quidem auget cibus plenior, tuetur & conseruat moderatus, quem symmetrum Græci vo-

cant. imminuit tenuis. Hunc igitur secunda valetudine semper fugere oportet. At reliquorum alterutro, siue is sit plenior, siue reficiendis tuēdísq; viribus proportione respondeat, vti conueniet, prout præsens status postulare videbitur. In ægrotantibus autem rarò fit, vt vires quàm inuenerimus maiores reddamus: sed ferè semper operā damus, vt in longis quidem morbis easdem retineamus ac tueamur, In acutis verò modicè imminutas conseruemus. nam si in iis semper vel quales accepimus seruare, vel etiam augere studuerimus, morbum proculdubio augebimus. Cæterùm qui nam sint acuti morbi, qui victum requirant summè tenuem, & qui tenuissimum quidem sed nō summè, & qui tenuem eo libro qui de victus ratione quæ morbis acutis debeatur, vel vt nonnullis placet, de ptissana inscribitur, pluribus docuit Hipp. & ipsi nostris in eundem librum commentariis vt tota ea res & planior & absolutior esset perfecimus. nunc itaque satis sit monuisse in morbis omnibus quibus intra primam tetrada plenus morbi impetus & iudicatio sit futura, modò natura robusta sit, in perpetua inedia ægrotum esse cōtinendum: qui victus est summè tenuis. In quibus autem crisis primam hebdomada non sit superatura, valida existente natura, solo vtēdum esse melicrato, quæ viuendi ratio fuerit tenuissima, non tamen summè tenuis. Si verò non satis fidimus viribus, ptissanæ succo vtemur: & hæc quoque victus ratio tenuis meritò appelletur. quemadmodum & quæ ordeacea ptissana constat, non iam propriè tenuis, nisi omninò pauca sumatur dici potest, nō tamen propterea

pterea iam plena fuerit, qualis quæ ouis & alica & piscib⁹ & id genus aliis cibariis perficitur. Quod igitur in mẽtione morborum acutorum addidit, vbi non conueniat, id propter morbos peracutos factum est. ipse enim de iis dicet, vbi morbus est peracutus, protinus sæuissimi affligunt dolores, & victu summè tenuissimo est vtendum.

V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. τῶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γένηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἀφροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο δὴ αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ὀλίγου τὰ πλείστα τῶν σμικρὸν ἀφροτέρων.

In tenui victu peccant ægroti, quo fit vt magis * *lædantur. Siquidem quoduis peccatum grauius hîc quàm in paulo pleniore victu solet esse. Eadem de causa sanis etiam valde tenuis, statáque & exquisita victus ratio parum tuta, quia errata grauius ferunt. Quare tenuis exactúsque victus paulo pleniore existit maxima ex parte periculosior.*

Huius Aphorismi initium etiam aliter scriptũ inuenitur, hoc ferè modo. In tenui victu duo plerumque ab ægrotis peccantur, vnde fit vt magis lædantur. atque plerisque hoc initium altero magis placet, per id sibi voluisse Hippocratem arbi-

trantibus, quia in tenui victu bifariam peccetur ab ægrotis, propterea eos magis offendi. nam & quia à medicis tenuis imperatus est victus, clàm ipsis cogi eos cibum capessere, indéque accidere vt maius capiant detrimentum, quàm si tali victu vsi non fuissent. Deinde etiam quòd debilitatis iam & laborantibus propter superiorem cibi indigentiam viribus, plus cibi capiant, sic quoque ab ipsis peccari grauiter. Mihi tamen melior videtur superior lectio, vt pote quæ & hanc complectatur, & generaliorem efficiat orationẽ, de omni scilicet errato intelligendam, siue id volentibus ægrotis, siue nolentibus accidat, vt talis sit orationis sententia, Quodcunque peccatum fuerit eorum qui ita tenui victu vtuntur, id tum propter vires per talem diætam debilitatas, tum propter insolentem in eã mutationem, grauius esse solere. suffragantur huic lectioni ea quæ de sanis sunt dicta, in quibus tenuẽ diætam parum tutam esse confirmat, quia errata grauius ferant, non quòd propter eiusdem tenuitatem delinquere cogantur. Quæ sequuntur in aphorismo sunt manifesta.

VI.

Ἔστ᾽ ἂν τὰ ἔσχατα νουσήματα, αἱ ἔσχατοι θεραπεῖαι ὀξὺ ἀκριβέστατα, κράτισαι.

Ad extremos morbos extrema exquisitè comparata remedia, optima.

Morbos extremos appellauit maximos, vltra quos alij nõ sint. itaq; in iis iubet vniuersam curationem adhiberi exquisitissimã, & victũ nimirum tenuissimũ. Eiusmodi autẽ fuerint omnino morbi peracu

peracuti. Propterea tanquam huius clausulam sequentem subdit aphorismum.

VII.

Ὅκου μὲν οὖν λαμβάνῃ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτῃ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἀσφοτέρως διαίτᾳ, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσῳ ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Quum itaque morbus peracutus est extremos protinus labores habet, summéque tenuissimo victu est vtendum: Quum verò minimè, sed pleniorem victum licet exhibere, tantum de extrema victus tenuis ratione remittendum, quanto extremis morbus fuerit remissior.

Quemadmodum morbos extremos appellauit maximos, ita in præsentia labores extremos maximos vocat, per labores intelligens aut concitationes morborum seu irritationes, aut omnia absolutè symptomata. morbus siquidem peracutus primis statim diebus motiones concitatas, quas paroxysmos Græci appellant, & omnia absolutè symptomata habet maxima. In eos siquidem morbi vigor incidit, qui aliud quicquã nõ est quàm morbi maximũ symptoma. atqui peracutus morbus is fuerit, qui statim adultus viget. per statim autem intelligendum, circiter primos quatuor dies, aut paulò post. Hoc igitur nomine conuenit summè tenuẽ victum præscribere, siquidem morbis vigentibus ægroti tenuissimè sunt habendi, vt ipse libro de ratione

tione victus in morbis acutis, & hoc ipso aphorismo docuit. at morbi peracuti vigor primis statim diebus consistere solet. Optima autem ratione fieri vt vigentibus morbis tenuissimus imperetur victus, alibi nos multis demonstrauimus. In præsentia satis sit monuisse hoc tantum, Si propter inflammationes, aut febres quæ semper comitantur morbos acutos, cibi vereatur aliquis præbere plusculum, in vigore certè morbi hoc facere multò magis verebitur. Tum enim maximæ sunt inflammationes, quas ipse in libro de ratione victus in morbis acutis phlegmasias appellabat, siue eo nomine propriè appellatas phlegmonas intelligi velis, siue vnà febres quoque complectaris secũdum veterem nominis acceptionem. Adhæc præstat naturam sinere coctioni morbi vacare per eius vigorem, quàm indè eam ad cibum modò sumptum mitigandum cõficiendúmque abstrahere. His igitur de causis, morborum certè durante vigore, tenuissimè ægrotum alere oportet. Hoc posito, hinc iam in aliis morbis qui posterius suæ naturæ perfectionem & vigorem sunt assecuturi, longè tenuissimum statim ab initio victum imperare non licet. sic enim prius homo morietur, quàm ad vigorem morbus perueniat. At in quibus primo quoque tẽpore, id est primis quatuor diebus vigor est futurus, in iis summè tenuissimo victu vti possis, modò vires vel meram inediam, vel solius melicrati sorbitionem, vel ptissanæ omnino exiguum ferre possint. Eiusmodi siquidem est victus ratio tenuissima: quæ verò hac minus est tenuis, quam pleniorem ipse appellauit, eorum morborum qui posterius

rius sunt ad summum sui incrementum peruenturi est propria, in quibus tantum de tenuitate victus remittendum esse dicit, quanto ab extremis id est vigore morbus abfuerit longius. qui vigor propè si adsit, paulo plenius, quàm si iam adesset, alere oportebit: si verò longius absit, plenius tanto alẽdum erit. Denique quanto tardius citiúsve ídque paulò multòve fore vigorem sperabimus, tanto plus minúsve victus formam immutabimus.

VIII.

Ὁκόταν ὁ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαίου χρέεσθαι.

Quum morbi vis est maxima, tùm vel tenuissimo victu est vtendum.

Et hic aphoris. pars Hip. est artis diæteticæ, sic Græcis dictæ quòd debitum ægrotis victum præscribat. qui quidem à quibusdam per sè scribitur, vt habet paulò suprà posita dictio: ab aliis superiori annectitur aphorismo, quo loco ab ipsis scriptus inuenitur. nos autem vtrobi scriptus inueniatur vnam eandémque præscribendi victus rationem docet, bono præcipiente Sene per morbi vigorem tenuissimo vtendum esse victu, ídque nimirum tum propter symptomatum magnitudinem, tum morbi concoctionem. neque enim ad alteram nouam coctionem abstrahere oportet, vehementer in humorum morbidorum coctione occupatam, & quamprimum nisi impediatur, superaturam. Sic enim demonstrauimus in commentariis de Crisibus: quo opere nobis tota de iis morbis consumpta est oratio, in quibus diæta omninò & curat

ὁ παλαιὸς & ætatis et eruditionis prærogatiua Hippocrates intelligitur.

curatione nitimur & confidimus, quales sunt in quibus vigorem remissio excipit. nam in quibus vigorem mors sequitur, sola artis præsagiēdi parte vtimur, scilicet id quod futurum est prædicētes, ne rei euentus nobis postea imputetur. Vna igitur hec tibi erit ad victus formam constituendam ex temporibus morbi sumpta indicatio: altera ab ægrotantis viribus sumetur, de qua sequenti agit aphorismo.

IX.

Συνεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ τὴν τοῦ νοσέοντος, εἰ δύναται τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ πότερον ἐκεῖνο ἀπαυδήσῃ πρότερον καὶ ὁκότερον τῇ διαίτῃ, ἢ ὁ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσῃ, καὶ ἀμβλυνέται.

Sed enimuerò ægrotum medici coniecturam adiuuare oportet de eo an cum præscripto victu perstet ad morbi vsque vigorem, & an ipse prius deficiat, imparque cum tali victu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.

Quum superiore aphorismo tantum de extremo victu tenui remittendum esse iussisset, quanto tempore morbus vigore ipso esset remissior, nunc alteram hoc loco addit indicationē, vt certius nos & perfectius quantum de extrema victus tenuitate recedendum sit percipiamus. ea autem indicatio ab ægrotantis viribus sumitur, quarum gratia alere licet: neq; enim morbi ipsius causa. Nam quum eius ea fuerit naturæ firmitas & robur, vt spes sit toto eo tempore quod ad vigorem intercedit posse

se sustinere cum tali victus forma, tùm exactè quãtum concedendum sit tenebimus. Si verò imbecillior appareat, aliquid adiiciendum ad superiorem victum, & tanto alendum plenius, quantum virium imbecillitas suadere videbitur. Ea siquidem de causa interdum in ipso etiam morbi vigore alere cogimur, quum scilicet tale symptoma superuenerit, quod vires resoluat. Atque hæc oratio pars eius est vniuersæ quæ de victus ratione præcipit. Quòd si quis ex omnibus, præsenti scilicet apho. & eo qui præcessit & qui sequitur vnum faciat, is non malè agat. Ego verò qua potui facilitate diuisos particulatim explicare malui.

X.

Οκόσοισι μὲν ὧν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾶν· ὁκόσοισι δὲ ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ὀλίγον καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾶν ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quibus itaque vigor statim futurus est, tenuiter statim habere oportet: quibus autem posterius, & in ipso vigoris tempore, & paulo sub ipsum cibus adimendus: Antea verò plenius alendum, vt ægrotus perferre queat.

Eandem quoque sententiam habet hęc litera, sed generalius elata est quàm superior. Suprà enim in morbis peracutis dicebat protinus tenuissimo victu esse vtendum. In hac verò de omnibus absolutè pronunciat morbis quorum statim futurus est vigor. id est non ita multo post primum insultũ morbi

morbi, alendum esse tenuiter. Quæ sequũtur sun manifesta eandem indicantia sententiam.

XI.

Ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποτέλλεσθαι χρὴ, τὸ προσιθέναι γὰρ βλάπτει· τῇ δὲ κατὰ περιόδους παροξύνεται, ᾧ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποτέλλεσθαι χρή.

In ipsis tamen exacerbationibus cibum adimere oportet, nam præbere noxium. Et cum per circuitus irritãtur morbi, in ipsis accessionibus abstinendum.

Vniuersam præscribendi victus formam & rationem ex duabus indicationibus ineundam esse præcepit, morbi scilicet totius vigore, & ægrotantis viribus. Nũc in hac oratione quo modo etiam sigillatim cibum dare conueniat docet, cõcitatiores morbi motus (paroxysmos Græci appellant) sine cibo habendos esse iubens. Sed euidentius id lib. de ratione victus in morbis acutis dixit, nimirum ne quũ iam adsunt paroxysmi aut iamiã sunt adfuturi cibum præbeamus: sed quum inclinantur ac desinunt.

XII.

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νύκτες, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀνταποδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ πλέονος χρόνου γίγνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ᾧ πλευρῖτικοῖσι πύελον, ἤν ἀνῖκα ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου βραχυτέρ-

ἤν

ἢμ δ' ὕστερον ἐπιφαίνη, μηκύνη. καὶ ὅρα, μὴ ἐπὶ χωρήματα, ἢ ἰδρῶτες, καὶ δύσπνοιαι καὶ δύσκρισα, ἢ βραχέα, καὶ μάκρα τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Morbi verò ipsi, & anni tempora, & periodorum inter se proportionis obseruatio, siue ex quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, paroxysmos & statum morborum indicabunt. Sed & ex ijs quæ postea apparent, indicia sumuntur, velut in pleuritide sputum si statim initio appareat, breuẽ fore denunciat, si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam vrinæ, alui fæces, sudores & iudicatu faciles aut difficiles, & breues aut longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant. *

Si quæ suprà de victus ratione dixit recordemur, in quem vsum ista nunc dicat manifestũ euadet. erant autem eiusmodi. Vniuersæ diætæ instituendæ formam ad duos referebat scopos, ægrotis videlicet virtutem & morbi statum seu vigorẽ. Nam an morbus sit peracutus aut acutus aut diuturnus futurus, & quo maximè tempore vigorẽ assequi debeat, si quis consyderet, is propriè conditionem morbi & statum spectare dicetur. Singillatim verò & particulatim prębẽdi cibi occasionẽ ex singulis captabat accessionibus. Quũ igitur ad rectè & perfectè victũ instituẽdũ & ordinandũ tria sint quæ spectari debent, vires primùm ægrotãtis, deinde morbi status, postremò singulæ accessio-

morbi κατάστασις.

Præscribendi victus ratio ad tres veluti scopos omnis est referenda.

nes, ex iis primo ſtatim ad ægrotum aditu medicus vires de pulſu & aliis ſignis quæ ipſe in prognoſticis explicauit, deprehendere poteſt. Vnde nullus virium magnitudinem negauit teneri poſſe: ſed ſi minus poſſumus exactè earum menſuram inuenire, at coniectura certè artificioſa proximè accedere poſſe, nemo non fatebitur. Conditionem verò morbi qualis ſit futura, & ſingulas acceſsiones medicis compluribus viſum eſt, dignoſci non poſſe, non tamen Hippocrati. Sed in iis, vt & in aliis exactè ſæpè, propèque dixerim ſcientiâ certa, ſæpè etiam coniecturis, ſed non citra artem factis à veritate non longè abfuimus, ſed propè atque etiã proximè acceſsimus, futurum vigorem, & quales acceſsionum futuræ eſſent inter ſe viciſſitudines prouidentes. Verùm hæc latius tum in prognoſtico, tum libris Epidemion docuit. & nos Senis verba in primum librum de criſibus tranſcripta iuſta eius ſententiam explanauimus. nunc verò quicquid ea de re breuiter dici potuit, ſummatim comprehenſum eſt ab Hipp. idquod & ipſi ſumus quàm fieri poterit breuiſsimè declaraturi. Si cui verò diligentius hæc omnia diſcẽdi inceſsit cupiditas, is ſe ad ea quę de criſibus ſcripſimus cõferat.

Morbi ipſi. Morbi igitur ipſi tùm quam inter ſe proportionẽ ſeruaturæ ſint acceſsiones, tum ſuam ipſorum conditionem & ſpeciem indicabunt. exempli gratia inter febres quæ intermittunt tertianam celerem obtinere iudicationem, lõgam verò eſſe quotidianam, eáque longiorem quartanam. Inter continuas autem, ardẽtes (quas *καυσώδεις* appellant Græci) acutas eſſe, fumantes verò cum incenſi humoris

ris copia, quas iidē τυφώδεις dicunt iis diuturniores esse, & inter has medias esse semitertianas. quas omnes febres quo modo quis vel primo statim insultu noscitare possit, ipsi secundo de crisibus copiosissimè disseruimus. Quare minimè necessariū esse duximus, quæ in aliis locis priùs rectè nobis sunt dicta huc trāsferre, ne sæpius eadem inculcandi studio diuersis locis videamur dicere voluisse, sed solùm in memoriam redigere oportet, si initio tertiana simul vt inuasit agnosci queat, ex ea ipsa licere sumere, tum citā eius fore crisim, tum etiam accessiones tertio quoque die redituras. atque hoc ipsum est quod ab Hipp. dicitur, accessiones, & statum morborum indicabūt morbi ipsi. nam & nos sæpè quartanarum initia primo statim die quum cognouissemus, nihil iam accessionis alternationē morati, protinus ab initio victus modum constituimus qui morbo deberetur plurimo pòst tempore ad vigorem suíque summum incrementum peruenturo. Sic in quotidiana & tertiana fecimus, pro cuiusque proprio & statuto vigoris tempore conuenientem victus formam imperantes. Et vt in febribus, sic in aliis quoq; morbis se res habet. Pleuritis enim & peripneumonia & phrenitis acuti sunt morbi: synanche quam anginam vocant & cynanche & cholera & tetanus, peracuti. Hydrops verò & melancholia & empyema & tabes phthoë Græcis dicta affectiōes sunt diuturnæ. Ac pleuritidi quidem & phrenitidi tertio ferè quoq; die fiunt paroxysmi. iis verò qui ventre male affecto & hepate morbi cōmittuntur, item empyemati & tabi quotidie magisque sub noctē. Splenicis

τυφώδεις ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφὴν, πρὶν ἐκπύρωθῆναι.

verò & omnino melancholicis quarto quoq; die. Quod deinde additum est, & anni tempora, ad ea quæ sunt de morbis dicta referri debet. Nam & morbi naturam & paroxysmos anni tempora vnà cum morbo possunt indicare. neque enim solùm scire quartanam eo die inuasisse, satis fuerit ad victus formam rationémque ab initio aduersus morbum diuturnum prouidendam ac constituendam, sed hyeméne etiam an vere, æstate an autumno febris inceperit simul consyderare oportet. Aestiuæ siquidem quartanæ magnam partem breues, autumnales longæ, præsertim si ad hyemem pertineãt, solent esse, vt ipsemet postea nobis est traditurus. Quinetiam tertiana licet ipsa sit alioqui celeris iudicationis, çstate tamẽ celerius multo quàm hyeme iudicari solet. Singulísque adeo aliis morbis celeritatem æstas, tarditatem hyems addere solet. Paroxysmi etiã in totũ ferè dixerim tertio per æstatẽ quoq; die, quarto per autumnũ, per hyemẽ singulis diebus aut noctibus fieri cõsueuêre. Porrò autẽ vt in partibus anni, sic in temperamẽtis similiter se res habet. De quibus Hippocrates ipse quum sæpe disseruisset, hîc quicquã dicere noluit, nostræ permittẽs prudẽtiæ ex vno recordari reliqua. nã quæ tẽpestas æstiua, eadẽ quoq; corporis ægrotãtis temperatio si ea natura calidior extiterit & siccior, eadem ætas si integra & adulta fuerit, eadẽ denique locus indicabit si calidus sit & siccus. Institutum etiam vitæ & consuetudo & aẽris nos circunstantis præsens status eadem si similiter habeant indicabunt. de quibus ipse postea. Similiter quæcunque de tempestate autũnali indicia ad morbi statũ

Anni tempora.

pro

prouidendũ & acceſsionũ iterationẽ ſumebantur, eadem etiã ab ægrotãtis ætate, natura ſeu temperatione, vitæ genere, cõſuetudine, & regione vbi ægrotat & præſenti cœli ſtatu ſumere poſſumus. Ex iis igitur cõſtat nos, & morbi ſtatũ cõditionẽm ve, & acceſsiones cognoſcere poſſe. vt per ſtatũ, vtrũ peracutus morbus ſit an diuturnus (quæ res etiam ad vigoris prouidentiam eſt neceſſaria), per acceſſiones, an tertio quartóve quoque die aut quotidie & qua diei noctísve hora inuadere debeant, intelligamus. Deinceps autem expendamus id quod ad finem aphoriſmi eſt additum, an noſtram ſententiam comprobare videatur. nam quum ait Hyp. & commutationes periodorum inter ſe ſiue quotidie, ſiue alternis, ſiue maiore interuallo fiant, conſtat eum per periodorum commutationes, paroxyſmorum qui in ipſis periodis fiunt incrementa intelligere, quæ & tempus augeſcentis morbi & certum ſtatúmque futuri vigoris diem oſtendunt. Et quo rem facilius aſſequaris, ſecũdæ acceſsionis ſupra præcedentem incrementum, in tribus hiſce ſpectatur, hora qua incœpit, longitudine acceſsionis, & magnitudine. nec quicquã refert ſi pro magnitudinè acceſsionis vehementiam dixeris. ambo ſiquidem apud medicos recepta ſunt nomina, & pro eadem re ab ipſis ſæpè vſurpata, vt quum maiorem interdum febrem quàm antea, interdum vehementiorem fuiſſe dicunt. Vſu porró venit vt vehementior hec febris totidem horis atque antea, aut paucioribus, aut pluribus affligat ægrotãtem. quæ longitudo paroxyſmi erit non magnitudo ſeu vehementia. Hoc autem loco per paro-

quid σύντα-σις νόσου.

xysmum, totius circuitus deteriorem partem intelligere par est, quæ iam inde à prima inuasione ad vigorem extendi solet, quemadmodum reliquam inde inclinationem, periodi meliorem partem dicere conuenit. Quum itaque paroxysmus, siue tertio quartóve quoque die, siue quotidie fiat, proportionem anticipauerit, eáque anticipata, & in longius tempus productus & vehemẽtior factus fuerit, tum manifestum erit morbi incrementum, qui quantum inauctus sit, singula hæc quæ retulimus indicabunt. Paroxysmus enim qui maiore tempore anteuerterit & plus durauerit, & vehemẽtius afflixerit, haud pœnitendum indicabit morbi incrementum, celerémque eius motionem esse, & in proximo vigorem ostendet. Neque enim magnas additiones paroxysmi sortiẽtur, & non erit vigor proximus. Contrà paroxysmus qui horum sigillatim paruas sibi fecerit accessiones, quod ad eã rem attinet, longius vigorẽ abfore indicabit. Hoc igitur ex periodorum incremento discemus, nempe coniecturam facere quanto pòst tempore morbi sit futurus vigor, simúlque certam & præstitutam inuasionis paroxysmi horam tenebimus. quorum prius ad cõstituendam vniuersæ victus rationis ideam & formam quandam, posterius ad singula cibo dando accommoda tempora cognoscẽda, est vtile. quorũ indicationes docere ab initio eius erat propositum. Quòd autem periodum vocet, eodem similem reditum neminem latere puto. Sed & ex iis quæ postea apparent & consequũtur, tum paroxysmi, tum totius morbi status & speciei cõiecturam ducendã esse ait. quæ quidẽ siue symptomata,

Periodus quid.

Quæ superueniunt.

mata, siue signa appelles intererit prorsus nihil. Sed illud potius de omnibus & symptomatis & signis statuere præstiterit, nempe quòd ex iis nonnulla sint pathognomonica id est affectionũ indicantia, alia morbos comitentur, alia sint decretoria, alia coctionis cruditatísve indicatiua, quędam item salutaria, contrà exitialia nonnulla. Ac pathognomica quidem vnà cum morbo inuadunt, Comitantia verò interdum simul cum morbo vnà adoriuntur, interdum superueniũt, nonnunquam omninò etiam absunt. neque enim à morbo sunt inseparabilia, neque eius essentiam constituũt, sed proprias differẽtias efficiunt. Crisima verò Hipp. dicta id est decretoria symptomata, omninò primo statim morbi initio inuadere non solent, sed vnà cum duobus aliis principiis (de quibus paulò post) accidere possunt. quanquã ne in iis quidem sæpè, sed in morborum potius augmento & vigore apparere consueuerunt. Coctionis pariter signa nunquam morbi primo initio conspiciuntur, sed principium illud quod veluti pars est totius morbi terminant. Cruditatis autem signa & primo morbi initio apparent, & interdum postea, sicut & exitialia spectantur. nam & horum ortus morbi principium subsequitur. Morbi autem appellandum principium (vt in commentariis de crisibus demonstrauimus) tum inuasionem primam illam latitudine vacantem, tum illud quod tanquã totius morbi pars est, quum scilicet in principiũ, augmentum, statum & declinationem fit diuisio, tum illud quod in tertium vsque diẽ extenditur. In eodem quoque opere, symptomatum quæ re-

Morbi principiũ quoddam est plane indiuiduũ, quoddã tãquam totius morbi pars, & quoddam in tertiũ vsque diem pertinet.

censuimus omnium facultates docuimus, interpretatione ad id necessariorum Hippocratis verborum adiecta. de ipsis tamen in præsentia quantū compendio licet dicemus. Totam verò si quis de his Hipp. artem perdiscere velit, is ad eam sè conferat commentationem. Consulit igitur ex iis quæ in morbis apparent Grecis ἐπιφαινόμενα dicta, coniecturam de toto morbi statu faciendam esse. deinde ex ipsis quoddam in medium proferens, exempli gratia inquit, in pleuriticis sputum si statim appareat morbi initio, eum breuiat, si verò posteriùs conspiciatur eundem trahit. Verùm quo res sit manifestior, ego tibi ex tertio Epidemiōn huc transcribam quę eo loco de Anaxione pleuritico prodidit Hipp. quem ægrotum Anaxionem in primo etiam de crisibus mea interpretatione illustraui. Sic habet Hippocratis dictio, Abderis (quę Thraciæ est ciuitas) Anaxionē qui ad Pylas Thracias decumbebat febris corripuit acuta, lateris dextri dolor continuus, tussis sicca, nihil per primos dies spuebat, sitibundus, peruigil, coloratior vrina, multa, tenuis. Sexto delirabat, nec quicquam ad fomenta leuabatur. Septimo grauius habuit. tum enim & febris inualescebat, nec dolores remittebantur, & tusses infestabant, atque ægrè spirabat. Octauo in cubito venam secui, sanguis copiosus qualem oportebat manauit, labores remissiores. siccæ tamen tusses perseuerabant. Vndecimo febris remissa est, parum circa caput sudauit. tusses & quæ ex pulmone educebātur humida. Decimoseptimo cœpit pauca quædam concocta excreare. Vicesimo sudauit, febréque leuatus est. Post crisim

leuius

leuius habuit, sitibundus tamen erat, & que ex pulmone expurgabantur minime bona. Vicesimo septimo reuertit febris, tussiit, cocta multa expuit. In vrinis hypostasis multa alba, omninóque siti leuatus est & spirandi difficultate. Tricesimo quarto toto corpore sudor manauit, atque in totum modo decretorio febre est leuatus. Quum itaque ab initio pleuriticus esset hic Anaxion, nihil initio spuebat, sed octauo etiam die tussis ipsi sicca perseuerabat, vt ait Hipp. Quo factum est, vt bona ratione totius morbi solutio in 34. diem sit reiecta, licet pleuritis plurimùm habeat quartum decimum crisews terminum: aut si non hunc, at certè omninò vicesimum. Quòd si ante tertium spuere contigisset, circa septimum aut nonum, aut tardissimùm vndecimum soluta fuisset. Ac si ipso tertio die cœpisset spuere, non vltra fuisset decimum quartũ diem progressa. Vsu enim in omnibus venit inflammationibus, duntaxat quæ denso operimento non teguntur, quales in externa cute existunt, quosdam exudari ichores, id est saniem initio tenuem, postea si coquatur & proficiat in melius, crassiorem. quam ipsam crassiorem factã, magis minúsque concoqui accidit. hoc ipsum in omnibus oris & oculorum inflammationibus cernere est, nec hisce minus in alia etiam quauis parte, quando simul cũ totius cutis diuisione, pars quæpiam interior inflammatione laborat. talis enim ab eiusmodi vlceribus profluit sanies, qualem modo commemoraui. Si quando verò cum tali pororum coarctatione inflammatio fuerit vt nihil foras effluat, tum & coctu difficilem & diutur

nam eam inflammationem fore est necesse. Quæ quum ita habeant, in pleuritide quoque (quando & ipsa de genere est inflammationum) coctionis signis animum diligenter aduertere oportet. Crudissima siquidem est in qua nihil omnino spuitur. secundum cruditatis locum obtinet in qua ἰχῶρες tenues. tertium in qua crassiores, quartum in qua perfectè cocti apparuerint. qui si circa tertium aut quartum diem existant, vt septimum morbus superet fieri non potest. Sic in singulis aliis morbis pro coctionis modo, temporis consequatur mensura est necesse. Quemadmodum igitur sputũ perfectæ coctionis est signum, quum album læue & æquale, nec supra modum humida aut crassa eius cohærentia fuerit: sic summam cruditatem significat, quum omninò non spuitur. Quod si spuatur, sed tenue adhuc sit, debilis & obscuræ coctionis est signum. Si sincerum miniméq; permixtum fuerit, vel flauum, vel rufum improbandum. si liuidũ aut ærugini simile, aut nigrum, pernicioßissimum. Quum itaque nobis distincta sint tum coctionis, tum cruditatis signa, tum etiam exitialia: ex iis tenẽdum memoria coctionis signa semper bona esse, vt quæ morbi solutionem breui fore ostendant, quemadmodum exitialium signorũ genus, ægrotantis mortem breui fore minitari solere. Cruditatis verò signa diuturnum necessariò futurum morbum protendere quidem, non tamen moriturum aut euasurum hominem, quod quidem in ipsis est, indicare. diligentius tamen si antè vires ægrotantis txpenderis, ista etiam licebit prouidere. Aliud quoque ipsi est signorum genus, quæ crisima id est

decret

decretoria appellat. cuiusmodi sunt sudores, hæmorrhagia, horror, aluus copiosè deiecta, vomitus multus, capitis dolor derepentè natus, dyspnœa inopinata & vehemens, cardiogmus, id est cordis vellicatio, hypochondrij indolens contentio, nox præter rationem molesta, paroxysmus anticipans, lachrymæ etiam inuoluntariæ nullo oculorum affectu nec vlla re tristi percepta, rubor item faciei & labri inferioris motitatio, & quædam velut à sole illustrata, vel tenebricosa & obscura ante oculos obuersantia, aut splẽdores quidam oculos perstringentes quos Græci μαρμαρυγὰς appellant, genæ item aut nares repentino rubore suffusæ, tumores ad aures, παρωτίδας Græci dicunt. denique abscessus cuiuspiam in articulum decumbentis generatio. Hæc igitur vniuersa & prẽterea eiusmodi alia multa, quæ secundum propriam eorum naturam symptomata dicuntur, quia tamen mutationem subitam significant, signa decretoria solent appellari, duplicem tibi adferent prouidendi rationem, tum salutis propinquę, siquidem ea post morbi coctionem accidant, tum crisews improbæ, id est quæ perniciem ægrotanti aut temporis longitudinem sit allatura, siquidem ea morbi cruditatem fuerint subsequuta. Aliam porrò esse horum decretoriorum signorum naturam, aliam coctionis signorũ, ex iis maximè discas quæ primo Epidemion ait Hipp. Morborum inquit maturitas seu cococtio crisis accelerationem & salutis certitudinem significat. Cruda verò quæ sunt & incocta, & quæ in malos abscessus vertuntur, vel crisews frustrationẽ, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorund

Τῆς ἀκρισίας nomine nihil refert, sine crisis priuationẽ. sine praua itatẽ cum Gal. intelligas.

rundem fallacẽ reflexum & tergiuersationẽ fraudulentam denunciant. Atque generaliter hic morbi coctionem laudauit: In prognostico verò particulatim, ipsius etiam signis traditis, hoc ferè modo, Optima vrina, cuius hypostasis alba, læuis, & æquabilis toto tempore perstiterit, donec morbus crisi soluatur. talis enim tum certam indubitatámque salutem, tùm celerem morbi solutionem significat. Sic etiam vrinam laudauit, quæ humorum in venarum genere contentorum coctionem indicat. Rursum quum sic ait, Alui excrementũ optimum, si molle sibíque constans & figuratum, qua per secundã valetudinem hora consueuerat est reditum, ventris coctionum notas laudat & docet. Pariter quum partium respirationi seruientium coctionem simul nos doceret & laudaret, ita est locutus, In omnibus pulmonis costarúmque doloribus celeriter & facilè sputum excreari, in eóque quicquid flaui apparet, exactè cómixtum esse oportet. Coctionis itaque signa, quouis tempore se prodiderint, semper sunt bona: Crisima verò non item. Inquit enim, Crisima signa, si non decernant partim sunt mortifera, partim iudicatu difficilia. Eandem quoque ipse sententiam præ se fert, quum ait, Quæ in melius decernunt signa, protinus apparere non solent. Quocunque igitur tempore se prodiderint coctionis signa, bona sunt. totum siquidem ipsorum genus semper bonum. Nec verò ista pugnant cum eo quod dixit, in pleuritide sputum si statim appareat & cætera. nam crisima signa interdum mala sunt, coctionis autem nullum vnquam malum, sed bona sunt semper omnia, tantóq;

celerius

celerius priſtinæ ſanitati reſtituendum hominem pollicentur, quanto celerius apparuerint. Atque hactenus iſta velut compendio & breuiter nobis dicta, pro præſentis aphoriſmi explicatiõe ſatis fuerint. nam de iis totam Senis mentem pluribus aperuimus in commentatione de Criſibus. Verùm vt modò dicta ſignorum diuiſio ſit abſolutior, quid pathognomonica & comitantia ſigna à ſuperioribus differant libet commemorare, prolato exempli gratia morbo de cuius nominatim meminit Hipp. ipſe. Igitur in pleuritide acuta febris vnà cũ ſpirãdi difficultate tuſsíque & lateris dolore punctorio ſigna ſunt pathognomonica. Dolorem verò, vel ad hypochondrium vel clauiculam pertinere, itémque facilius in latus affectum, quàm in ſanum ferre decubitum ſigna ſunt morbum comitãtia. Verùm de ſignis comitãtibus duos libros ſcriptos reliquit Praxagoras Nicandri filius & tertiũ de iis quæ ſuperueniunt, ob id ἐπιφαινόμενα græcè dicta, quaſi τῶν ἐπιφαινομένων librum inſcripſiſſet. quæ quidem Hipp. ipſe morbos iudicatu faciles aut difficiles, breues aut longos, quum apparuerint indicare dicit. Nec verò ſputi ſolùm, ſed & vrinæ & alui excrementorum & ſudorum fecit mentionem, nimirum qui exemplis eiuſmodi in memoriam nobis redigere vellet, quæ in prognoſtico ſcripta reliquit, quę huc tranſcribere foret ſuperuacaneum. Abundè ſiquidem de iis quum in lib. de criſibus, tum multo etiam accuratius noſtris in prognoſticum editis commentariis diximus, in quibus de iis Senis ſententiam interpretati ſumus.

XIII

XIII.

Γέροντες δυφορώτατα νησείην φέρουσι, δεύτερον οἱ μαθεσηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων ἄμεινον ἂν τύχῃ αὐτὰ ἐωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Ieiunium Senes non decrepiti ferunt facillimè, Secundum hos qui consistentem ætatem agunt, minus adolescentes, minimè omnium pueri, atque inter eos maximè qui acriore sunt & viuidiore ingenio præditi.

Aetatum quoque discrimen aliquid ad instituendam in morbis victus rationem conferre planum est. Senes siquidem facilè inediam ferunt, contrà pueri difficulter. Spectatur eiusmodi ferendæ inediæ facilitas in non appetendo, nihilque indè noxæ capiendo. ex cótrariis æstimatur difficultas. Nam & vehementius appetunt pueri, & longa inedia magis offenduntur. Media verò inter senes & pueros ætate qui sunt, quo ætati horum alterutri propinquiores fuerint, eo grauius faciliúsve longam cibi abstinentiam ferunt, cáque magis aut minus offenduntur. Huius porrò aphorismi causam docet eo aphorismo qui proximè sequitur, cuius est initium, Augescentia corpora insiti caloris habent plurimum. Quare hunc si placet superiori copulare & cum particula causæ redditiua efferre, vna eadémq; fiet & manifesta hoc modo habēs oratio, Ieiunium senes ferunt facillimè, deinde qui plena sunt & confirmata ætate, minus adolescetes, omnium minimè pueri. Nam qui crescunt plurimum

Iuuentus quia bilioſa eſt, inedia maximè offenditur, ſed non admodum appetentia cibi laceßitur.

mum habent caloris natiui. Confirmatã verò ſeu conſtantem ætatẽ appellat eã, quæ inter perfectam adultamque ætatem, & ſenectutem eſt media, ita vt iam præcipitet ætas illa florida, necdum vllum adſit ſenectutis ſignum manifeſtum. Sic Thucydides appellauit eos qui conſtantem ætatem agerẽt, inter quam & adoleſcentium ætatem, alia quædã intercedit, quæ vt ordine, ſic facilitate quoq; aut difficultate ferendæ inediæ eſt media. neque enim per eam ætatem tàm facilè inediam ferre poſſumus, atque ſolent ij qui iam confirmata aut ſenili ſunt ætate: nec rurſum tàm ægrè, ac faciunt adoleſcentes & pueri. Sed huius ætatis non meminit Hipp. quia ex iis poſſet quæ dixit intelligi. Nã quum diceret, atque inter eos maximè qui acriore ſunt & viuidiore ingenio præditi, naturarum diſcrimina nobis aperuit. Ex pueris enim qui copioſum habent naturalem calorem, ij ad capeſſendum cibum promptiores & auidiores aliis exiſtere, meliúſque conficere & percoquere, & niſi ſumpſerint maius detrimentum capere ſolent. Atque hæc eſt Hippocratis dictionis ſententia. quæ paruã quandam adhuc, quo ſit perfectior, deſyderat acceſſionem. De iis enim qui in prima aut media ſunt ſenectute, rectè dictum eſt longam ferre inediam, non etiam de iis qui vltima ſunt ſenectute rectè pronunciari poteſt, quando ne breuem quidem illi inediam ferre poſſunt. Aut igitur ad aphoriſmum addendum eſt exiguum quiddam, & efferendum hoc modo, facillimè ſenes ieiunium ferunt, præter eos qui extrema ſunt ſenectute, quos ἰσχατογήρους Græci dicunt: poſt hos qui conſtantem ætatem agunt

Calor enim eſt qui digerit & diſſipat, & prõptius humidum, quàm ſiccũ corpus. Hæc Græcè νεότης, Latinè iuuentus videtur dici poſſe.

Calide & humidæ naturæ promptè multũq; digeruntur, quo fit vt tã animali quàm naturali fame ſa cilè inceſſantur.

agunt. aut vocabulum ieiunium cõuertendum in cibi paucitatem, id est oligositiam, & sic dicendũ, Paucitatem cibi senes ferunt facillimè, secundo loco qui constantem ætatem agunt. Nam vt longam inediam nõ ferant qui ætate sunt decrepita, paucitate certè cibi comperientur indigere. ipsis siquidem simile quiddã accidit, quod lucernis olei defectu sensim extinguendis, quæ licet pinguis cuiuspiam assidua affusione indigeant, multam tamen & confertam non ferunt. Sic sanè & his qui senectute sunt vltima conuenit cibi copiam dare in vniuersum non magnam, eámque in plures partiri portiones, nõ vnam ipsis longam imperare inediã.

XIIII.

ΤΑ αὐξανόμενα, πλεῖσον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν. πλείστης δὲ δεῖ τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκει. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ἐπιπαυμάτων δέονται, οὐδὲ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Hoc loco calidi natiui nomine intelligendum humidũ primigenium, caloris vitalis & spiritus subiectũ & substantia à semine orta.

Qui crescunt plurimum habẽt calidi natiui. itaque copioso quum egeant alimento, abundè ipsis superitare oportet. Alioqui corpus consumitur. In senibus verò inest caloris parũ. Paucis propterea succendiculis egent. Exiguus namque ignis fomitis extinguitur multitudine. Ob eandem causam nec febres senibus perindè acutæ fiunt. frigidum enim eorum corpus.

Qua

Qua ratione iuuenes cæteris calidiores visi sint medicis quibusdam,& qua pueri,abundè nobis dictum est in iis etiam commentariis quos de temperamentis edidimus. Illi enim acriorem, hi copiosiorem calorem obtinent. Nunc verò quod ad præsentem attinet aphorismum repetere non abs re fuerit,quoad fieri poterit pauciſsimis longam ea de re disputationem complexos. Nomen igitur hoc calidum ad eam interdum accõmodamus qualitatẽ, cuius propriũ nomen est caliditas, interdum ab ea qualitate denominãtes totũ appellamus corpus calidũ.qui modus appellandi,quum in omni vita,tum etiam apud veteres in vsu fuisse frequenti,satis indicat Theophrastus eo libro quẽ de calido & frigido inscriptũ posteritati reliquit. nam quum caliditatem frigiditatem,siccitatem humiditatem qualitates contrarias corporum substantia vicisim recipiat,si propter eam substãtiam quæ caliditatem recepit quidpiam appellemus calidum,eius substantiæ corpus non solam qualitatem intelligimus,parúmque aut multum calidi inesse in eo dicimus,quantitati substantiæ non qualitati aduertentes animum.idque duobus facimus modis,vno in substantiis non mistis,altero in permistis.Exemplum de non mistis fuerit, si sint duo qui calentem similiter aquam inæqualibus labris contentam habeant.Horum enim vnum plus calidi cui maius est labrum, alterum minus habere dicere consueuimus. De commistis verò, si paribus labris inæquali portione ex vino & aqua fiat permistio,ex iis vnum vini plus,alterum aquæ cõtinere dicere solemus. Eadem ratio fuerit, si in-

æqualia etiam labra ſtatuamus, eadem permiſtionis proportione ſeruata. Interdum verò non ad ſubſtantiæ copiam, ſed ad ſolam qualitatem oratione relata, vni plus calidi, alteri minus adeſſe dicimus, veluti ſi ex duobus labris pari omninò magnitudine, id quod calidius eſt, plus habere calidi, quod frigidius, plus frigidi obtinere dixerimus, minus tamen propriè nomen plus vſurpantes. Siquidem per magis minúſue & vehementius aut remiſsius & eiuſmodi alia nomina, quum de qualitatibus agitur, loqui foret rectius: quemadmodum per parum aut multum, quum de ſubſtantiæ quantitate. Verùm non hîc ſolùm, ſed quum in aliis multis quæ fiunt in vita, tum in ipſa maximè arte medica eiuſmodi committitur verborum improprietas & loquendi abuſus. Omnes ſiquidem morbos magnos appellãt aut paruos, quum tamen ipſi ſubſtantia non ſint. Febrem enim magnam, febrem paruam, apoplexiam magnam, apoplexiam paruã, pleuritim pariter & phrenitim & peripneumoniam, cæteróſque alios morbos omnes magnos dicunt aut paruos. Eiuſmodi igitur diligenter animaduertenda eſt homonymia, videndúmque ſemper quid ſibi dicentis velit oratio vniuerſa. nam ſi alia ſignificatione nomen aliquod proferat, alia nos accipiamus, ideóque eius damnemus orationem, non tam reuera eum qui dixit redarguerimus, quàm noſtram prodiderimus ignorantiam. Quod hoc loco Hippocrati contradicendi ſtudio nonnulli faciunt. Siquidem ipſi calidi nomen transferunt ad qualitatem, quam in iuuenibus vehementiorem ineſſe (rem Hippocrati minimè

nimè ignoratam) demonstrare studeant. Verùm ipse non ad qualitatem, sed ad substantiam hac oratione id nomínis retulit. Ingeniti enim caloris substãtia aërea est & aquea. quod ex semine intelligere licet. Id enim terrenæ substantiæ minimum, aëris verò rei calidę & humidę in se plurimum obtinet, quemadmodum nostris de semine commentariis demonstrauimus. Adhæc menstruus sanguis alterum procreationis nostræ principium, humidus sanè natura existit. Quum itaque quotidiano augmento animalis corpus siccius terrenúmq; magis euadat, etiam si tùm valdè calidum existat & igneum, pauciſsimam tamen habet calidi natiui substantiam. Alioqui febricitantes diceremus genuini calidi habere plurimum, qui tantum absunt vt copiosiorem, vt ne parem quidem & integrum eum quem habebant obtineant. Siquidem est substantia caloris genuini temperata, ignea aduãtitij. Adhæc effluuia quæ toto nostro corpore fiunt fumida quidem & fuliginosa siccáque & acria ascititium: Vaporosa verò & blanda & mitia & temperata natiuum consequuntur calorem, quæ vel tactu discernere possis. Sanorum enim calor vaporosus est, blandus, & ad tactum familiaris gratúsque, nihil quod molestum asperúmve & mordax sit, habens: contrà febricitantium calor, præsertim si febris sit hectica aut ex humorum orta putredine, acris ingratúsque est, mordax etiam ac tangentem manũ pertundens atq; pungens. Absoluta verò omnibus suis numeris, longéque mitissima in pueris ingeniti calidi salubris illa qualitas existit. Nam ex iuuenibus quamplurimos videas

qui calidum illud mordax iam habeant, nec amplius humidũ aut vaporoſum & aëreum. Id quod minimè mirum videri debet. Siquidem vaporantis materiæ effluuium, ſubiectæ ſubſtantiæ reſpondere oportet. exempli gratia ſi humida ſit & aërea ſubſtantia, id quod ex ea effluit, vaporoſum eſſe ſolet & gratum: contrà ſi terrea & ſicca, id quod exhalatur, fumidum ac fuliginoſum & acre tactúque triſte exiſtit. quod in externis quoque rebus fieri conſpicimus. Nam dulcis aquæ calentis halitus blandus mitíſque eſt & vaporoſus: Contrà ſolidi alicuius corporis incenſi fumoſa eſt exhalatio, acrimoniam præ ſe ferens. Quum igitur ſubſtantiæ ſint duæ, quarum vna iucundo ſit & grato calore prædita, altera moleſto & triſti, pueri copioſum illum obtinent, hunc qui vegeta ætate ſunt & adulta, reſpectu ſcilicet ad totius corporis elementorum proportionem ſemper habito. Sed quò tota hæc quæſtio naturaliter magis explicetur, ab ipſis elementis tanquam à capite rem arceſſere placet. Quatuor quum ſint elementa, vnde concreta corpora omnia ſuam temperationẽ ſunt ſortita, puerorum corpus minimum in ſe terrenæ ſubſtantiæ obtinet, plurimum aëreæ & aqueæ: In iuuenum contrà corpore terrena præpollet ſiccitas, minor ineſt aquea & aërea ſubſtantia; in tantum vt ſi ignem quartum elementum pari portione in ambobus ſtatuamus, ita vt ſimiliter calida eſſe dicantur, non tamen ſimilem in vtroque calidam ſubſtantiam eſſe dicemus, quum humida ſit puerorum ſubſtantia, ſicca iuuenum. Humida ſiquidem ſubſtantia eſt, quo tempore maximè natiuum

tiuum abundat calidum, ex humido enim ortus est nostri principium: Sicca verò per aduentitium calidum esse solet. Quo fit vt recens nati pueri quia substantiam calidam aqueã & aëream plurimam participant, plurimum innati calidi habere dicantur: Contraquàm in iis fiat tùm qui vigentem florentémque, tùm qui vergentem iam & inclinatam ætatem agunt. In ipsis siquidem quanto magis aquea illa & aërea substantia fuerit imminuta, auctior verò terrena facta, tanto minorem habent calidi insiti substantiam. Constare porrò inter omnes arbitror ex humida & aërea substantia plus defluere quàm ex terrena, etiamsi vtraque similiter calidę, quod ad earum duntaxat qualitatem attinet, existant. manifestò siquidem hoc in rebus etiam externis cernere licet. Neq; enim ex corporibus simili calore præditis, par æqualísque materia effluere, sed minimum ex siccis, plurimum ex humidis abire videtur. veluti ex oleo & aqua modicè calfactis plurimum efluere & dissipari cernes, ex ferro autem, ære & lapidibus minimum. Proinde, aquam exempli gratia & ferrum pari inter se pondere ad solem feruentissimum exponere si libet, ac deinde toto eo die transmisso eadem tute ad libram reuocans ponderes, aquam profectò multò minorem redditam, ferrum verò sibi par omninò suíque simile comperies. Oleum pariter si placet cum ære, ferro & lapide committere, illud multum imminui, suíque non paruam facere iacturam, hæc verò eadem qua erant anteà substantiæ mole persistere deprehendes. Si ab istis te ad ceram picémque & bitumen & re-

sinam conuertas, aliáque id genus quæ substantia plurima humida abundant, etiam ea sub ardente sole conspicies multo magis consumi & diffluere quàm æs aut ferrum, aut alia similiter sicca corpora. Quare si alimento propterea opus habemus, vt quod ex corpore abiit effluxítque instauretur ac restituatur, effluat autem plus ex humidioribus & aëreæ substantiæ plus habentibus, hinc necessariò fit vt eiusmodi corpora copiosiore alimento egeant: at eiusmodi est puerorum corpus, humidæ scilicet & aëreæ multæ substantiæ particeps, non siccæ & terrenæ, qualia eorum qui florente, & qui vergente, & qui senili ætate sunt corpora. Quum igitur Hipp. propositum esset aphoristicam hoc libro & compendiosam doctrinam tradere, non quo modo feci, rem explicauit, sed pro eo quod dicere poterat, Qui crescunt, parem licet eum iuuenibus substantiam habeant calidam & igneam, at aquosæ certè & aëreę substantiæ plus habere fatendum, ita is dixit, Qui crescunt calidi innati habent plurimum, eadem opera nobis in memoriam eorum substantiam redigens, & propositum demonstrans. Nam quum plurimum humidæ & calidæ substantiæ habeant qui adolescunt, plurimum ex ipsis fluere & dissipari, propterea que plurimo egere alimento est necesse. Ait quoque corpus consumi ait, idque bona ratione. Vbi enim plurimum est, quod effluat, & paucum quod influat, hîc multum de subiecta substantia decedere & deperire est necesse. Quòd verò ait in senibus parum calidi inesse, id vtraque calidi significatione accipi debet. Parum siquidem calidi, siue

siue tu ad qualitatem siue ad substantiam id nominis accommodes, in ipsis inesse cernitur. Nam & qualitatis imbecillitas & substantiæ inest paucitas, si quidem adhuc memoria tenemus ea quæ nobis suprà sunt dicta. Propterea, inquit, pauco indigent fomite, fomitem cibum appellans, suam & aliorum ferè omnium celebrium Philosophorum secutus sententiam, qui inter omnia elementa animantium corpora constituentia, calorem vitæ primarium auctorem esse arbitrantur. Vt enim lucernarum flammula oleum pro pabulo habeat, ipsum tamen confertim si affundas extinguitur potius quàm alitur: eodem sanèmodo & senilis calor pro fomite & tanquàm succendiculo quopiã habet cibos, quibus tamen affatim & confertim congestis si obrutus fuerit, ne prorsus extinguatur metus esse debet, non aliter quàm si scintillæ ignis exiguæ lignorum struem adgeras. Quod autem velut orationis clausulam & appendicem addit, Propterea senibus febres non perinde accutæ fiunt, argumento & ipsum profectò est, quòd frigidum sit senum corpus, quódque mutatione maximè caloris natiui in igneum facta, febris committatur. Sed tantam posse senibus accidere caloris conuersionem, vt ad eum qui in iuuenibus fit caloris mutationis gradum peruenire queat, res est factu imprimis rara. Copiosum siquidem calidum quamlongissimè quoquouersum tolli, succendíque potest, paucum verò non facilè, sed causam quæ vt exuscitaretur coëgit magnam fuisse oportet. Quare ferè fit vt non similiter acutis febribus senes corripiãtur ac iuuenes. Ac si quando

Caloris vi animãtium vita continetur & regitur.

(quod rarò fit) seni febris accidat, qualis iuueni solet, ea omninò in perniciem ægrotantis finitur. Immensitatem enim quandam causæ committentis indicat. Atque hæc satis erunt ad intelligenda & confirmanda ea quæ scripsit Hipp. iis certè quidem qui natura non fuerint peruersa. nam aduersus eos qui citra rationem reprehendere Hipp. voluerunt, de quorum numero Lycus est, integrum scripsimus librum, in quo refelluntur ea quibus aphorismum conuellere conantur. Inscriptio libri est, Aduersus Lycum de eo quod nihil peccatum sit in eo aphorismo, cuius sit initium, Qui crescunt plurimum habent germani calidi. Sed quia scriptis iam hisce commentariis mihi datus est Lyci liber, hoc loco ista addere, quæ priore editione non habebantur, non abs re fore visum est. Separatim verò edito libro refutaui, quæ Hipp. Lycus obiecerat.

XV.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι· ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσέρματα πλέω δοτέον. οὐ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι. τροφῆς οὖν πλείονος δέονται· σημεῖον, αἱ ἥλικίαι, οὐ δὲ ἀθληταί.

Intus coërcitum ideóque vegetiorem calorem intelligit, in sanguine et arteriarum spiritu contentum.

Ventres hyeme ac vere naturâ calidissimi, & somni longissimi. Per ea igitur tempora plus cibi dare oportet, siquidem plus natiui caloris habent. Quo fit vt copiosiore alimento egeant. Argumento sunt ætates & Athletæ.

Non

Non parum ad victus rationem constituendam conferunt tempora anni. Hyeme siquidem hominibus cibi appetentia maior, & eiusdē concoquēdi facilitas: contrà fit per æstatem. Cuius rei causam adfert Hipp. ipse, quum cibi conceptacula hyeme & vere pronunciat calidissima esse naturâ. Quid autem sibi Hipp. velit per vocabulū naturâ, quódque hoc aphorismo non temerè sit adiectum, ipse paulò infrà expositurus his verbis, Innatus siquidem calor multus. plurimo itaq; indiget alimento. Cibi igitur & sanguinis conceptacula, (τὰς κοιλίας Græci dicunt) hyeme & vere calidissima sunt, non simpliciter, sed naturali calore abundāte calidissima, cuius quidem caloris substantiam superiore ostēdimus aphorismo. Sed quamobrem per hyemem idem calor augeatur, causam etiam Aristoteles aēris antiperistasi acceptam retulit. In profundum siquidem corpus calor per hyemem circunstante extrinsecus frigore refugere atq; se recipere, quēadmodum æstate contrà per summum corpus ad cognatum externum expandi calorem solet. atque eius ita substantiā per æstatem digeri ac dissipari, retineri verò & constringi per hyemem, atque altum subire contingit. Propterea concoctio quoque hyeme ac vere melior, & exhæmatosis, id est, chyli in sanguinem mutatio, & nutricatio fieri solet. Addidit & aliud quiddam, quod tum quoque vsu venit, longissimos videlicet per ea tēpora somnos esse, propter noctium nimirum longitudinem. quæ res etiam non parum ad functiones naturales confert. Illud verò quod ad finem est appositum, indicio esse possunt ætates & Athletæ,

satis magno argumento esse debet cibi indigentiæ, vbi caloris adest abundantia. nam & pueri, quia calore abundant, propterea copiosiore alimento egent, & mitigatum facilius concoquunt: & Athletæ quia motu & exercitatione corporis natiuum exuscitant & augent calorem, ideò cibariis pluribus frui possunt. Atque abunde quod ad singularum aphorismi partium explicationem attinet, satis diximus. Earũ verò veritatem diligentius si quis dispiciat, is hac oratione animantia omnia non complectatur, sed excludat ea quæ subter terram in latibulis degunt. hæc enim quandiu sub terra latitant copiosiore alimento non egent. siquidem sola se tolerant inedia. Quòd si alimenti tantum, quantum antequàm se sub terram abderent ingerere concesserimus, ipsum profectò malè concoquere fuerit necesse. nam quod frigidæ lauacro hominibus vsu venit, idẽ animalibus sub terra degentibus per hyemem solet accidere. Illi enim, siquidem corpus imbecillũ nacti fuerint, refrigerari frigidæ lotione & læsionem accipere solent: si verò robusto & firmo sint corpore, calorem protinus in altum refugere & cogi, posteáq; collectum & multo quàm antea ampliorem redditum, ad externam remeare contingit corporis superficiem. Eodem modo animalium naturâ frigidiorum calor naturalis à frigore hyemali vincitur adeo vt propemodum extinguatur. Vnde ex ipsis complura mortuis nõ dissimilia, sine sensu vllo aut motu in suis latebris cernere est. Quædam etiam tali per brumam frigore omninò intereunt. Quibus verò tum sanguinis tum caloris adest copia maior, iis simile

mile quiddam per hyemem vsu venit, quod propter frigidæ balneum robustis corporibus. ipsorum nanque in profundum calor compelli colligíq; solet, nõ mehercle carnibus eo fugientibus, & vnaquaque locum quem prius habebat deserente, sed vnà cũ sanguine eò se receptante spiritu. Tria porrò erant corpora, quæ nostri substantiam primigeniam absoluerẽt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas. ex qua primo quidem ortu solidæ animantis finguntur partes, vt in lib. de semine docuimus, postea verò in ipsis augmentatio & nutritio perficitur. Quòd igitur per hyemẽ melior fiat cibi concoctio, intrò scilicet sanguine & spiritu in altum subeuntibus, neminem latere puto. neque enim solùm hoc dicit Hipp. sed etiam quòd cibum capere oporteat copiosiorem. Per hæc enim, ait, tempora hoc est hyemem ac ver ad comedendum plura dare oportet. Sed forsan quærat aliquis, si per hyemem è corporibus parum defluat & foras digeratur dissipetúrq;, quî fit vt tùm còrpora multo egeant alimento? siquidem definitur nutritio, eius quod vacuatũ est instauratio. Vnde fit vt alimenti mensura ad proportionẽ ei quod corporis perspiratu discussum dissipatúmq; est, respondere debeat. At verò per hyemem nõ solùm nos melius cibos coquere, sed etiã paucis contentos perfrigerari, indéque detrimentũ accipere: contráq; plures si capessamus, in nullũ propterea nos plethoricum morbum incidere, vel ipse rei euentus apertè testatur. Atque huius rei causam inuestigandam in medium proponamus. Neque enim contra Hipp. solùm, sed alios quoque omnes repugnare eiusmodi

di

di quæstio videtur. Siquidem nullus eo perspiratu qui per ocultos & sensum fugientes fit cutis exiles meatus, animantium digeri corpora non fateatur. Nam inde ipsa vacuari fit manifestum, quia continenter alimento opus habeāt. Alioqui si de nostro nihil decederet fluerétve assiduè, sed pristina semper eadem seruaretur substantiæ nostræ moles, nulla profectò nobis sumendi alimenti esset necesitas. Hoc igitur loco reputare licet, Tametsi cæteri omnes tanquàm deprehensi hæsitent hac quęstione propositа, non habentes quod respondere debeant, Hippocrati tamen esse eiúsque sectatoribus ad soluendum facillimam. Neque enim aliud quicquam pręter calidum hoc innatum, quo de nūc agitur, animal ab initio finxit formauítq; non aliud postea ad iustam magnitudinem perduxit, non aliud denique ad finem vsque vitę aluit ac sustentauit. Siquidem omnium actionum naturaliū causa existit. Quum igitur idipsum hyeme fiat copiosius, cibi profectò appetentiam coctionémq; augere, plus sanguinis cumulare, corpus crassius habitiúsque efficere, denique modis omnibus ne alimenti inutiles reliquiæ in corpore retineantur, prouidere putandum est. nam calor iste nostra vndique ambiens corpora, non quæ restant solùm superflua, sed promiscuè omnia vacuat, vnà cum iis quæ inutillter in animantis corpore redundant, etiam ea quæ in eo secundum naturam se habent digerens eo vacuandi genere, quam ἄδηλον διαπνοὴν, id est obscurū & nostros sensus latentē cutis perspiratum vocant medici, cuius auctor est calor hic natiuus. neque enim secundum Hipp. præter hunc

aliud

aliud quicquam est animantium natura. quã quidem naturam in libris de facultatibus naturalibus non solùm appetere & conficere & agglutinare particulis suum cuique & familiare alimentum, sed huius quoque inutiles reliquias digerere & foras expellere demonstrauimus. quantóque fortior calor insitus fuerit, tanto magis sensum eiusmodi cutis perspiratio fugit. ideóque sudores præter naturam esse dicebat Diocles, quòd ritè omnibus in corpore dispẽsatis probéque cocto à natura & victo cibo, nequaquam per cutem humor, qui sensu percipiatur excerni debeat. nam sudores ii, quibus per balnea, & vehementes exercitationes concitatósque corporis motus, & calores æstiuos toti manant homines, causas consequũtur violentas. Rectè igitur in animantis corpore omnia hyeme geruntur, siquidem ea sit moderatior. Nam immoderatas cæli intempestates ipsemet Hipp. in sequentibus damnat. Bellè autem geri omnia in animali per hyemem satis indicat naturæ per id temporis operum robur. nam & cibus optimè coquitur in ventre, quia plurimus ineſt naturalis calor, & corporis recrementa longioribus somnis repurgãtur, nonnulla per cutim quæ exactè tenuata fuerint, quædam efflatu, qualia quæ halituosa sunt & vaporosa, alia per vrinas, quæ crassiora. In ipsis enim multo copiosius quàm per æstatem sedimentũ conspicitur, atque ipsa adeo tota vrina per id tempus auctior multò fieri solet. Iam verò corpora alũtur magis, & crassiora habitioráque fiunt hyeme & sanguinis probi cumulant copiam, modò ratione victus non vtantur omnino improbanda. nam si

corpus

corpus noſtrum propemodum ſanguine exhauri-
ri attenuaríque & imminui per autumnum, idém-
que excipiente hyemem ſucco & ſanguine incor-
rupto, & corpulẽtia replere fueris recordatus, tum
demum facultatis nos gubernantis vim intelliges,
qui vtique eſt calor natiuus. qui ſi largo alimento
non fruatur, is primùm à frigore ambiente tàm eo
quod extrinſecus corpus afficit quàm quod inſpi
rantes ducimus, vincetur: deinde vnà cum eo ciba
riorum quoque debilitata coctio, probíque ſan-
guiñis generatio, & animantis partium nutricatio
& excrementorum vacuatio parum procedent. Si
verò quantum alimenti ſubigere vinceréque po-
teſt, benignè ei ad fruendum detur, indè adau-
ctus facilè quæ modò commemorauimus in cor-
pore animalis perficiet. nam quòd ex cibi copia,
quæ non ſolùm in vẽtriculo, ſed in venis quoque,
ſingulísque adeo animantis partibus probè conco
quatur conficiatúrq;, vnuſquiſque carnoſior mul
to habitiórque fiat, & copioſiore quàm antea a-
bundet ſanguine, ſatis id oſtendit quod homines
non in ſeiplis ſolùm, ſed in equis quoque experien
tia certum compertúmque habent. Siquidem ipſi
poſtremo vere, antequàm æſtas incipiat, & ſibi &
illis ſanguinem minuũt, recordati ſcilicet morbo-
rum quibus vbi derepentè calores æſtiui aduene-
rint, corripi ſoleant. Aeſtatis ſiquidem ardores
ſanguiñem amplificant & fundunt & velut quan-
dam eius ebullitionem & feruorem excitant, adeo
vt qui antea venis facilè capiebatur, ampliùs con-
tineri nequeat, ſed aut rumpat aut erodat. quúmq;
immoderatius in corporis partem quampiam, quæ
cæteris

cæteris sit imbecillior fluxerit, phlegmonem excitat aut erysipelas aut eiusmodi quempiam in ea morbum cõmittit. nam plures & grauiores quàm sint plethorici morbi ex humorum fusione oriuntur. Quæ omnia ad probationem eorũ faciunt quę hoc aphorismo docuit Hipp. quódque non solùm per hyemem posimus cibos plures cõcoquere, sed pluribus etiam indigeamus. Siquidem pro caloris natiui copia cibaria ingerere oportet, nisi aliquãdo vt dixi, aëris nos ambientis calore soluta natura de cibo demere cogat. Quapropter de vere quia indistinctè locutus est, ego iã distinguam. Primum veris initium hyemi potius quàm æstati simile esse, finem contrà æstati non hyemi similem existere. deinde sæpenumerò frigiditate hyemẽ, interdum calore æstatem referre. Eius itaque primis partibus si quando frigidum fuerit, eandem quam hyeme cõstituemus victus rationem, Postremis verò si calidius interdum sit, eãdem quam æstate: media autem temperie si existat, victus rationẽ tenebimus tempestati præsenti respondentem. Atque hæc omnia de ratione viuendi eorum qui secunda sunt valetudine dicuntur, deinceps de ægrotantiũ victu differit.

XVI.

Ὑγρὰ τοῖσι πυρέσσουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως ἐθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus humidus quum febricitantibus omnibus, tum pueris maximè atque aliis qui tali victu vti consueuere, vtilis.

Super

Superioribus Aphorismis quantum cibi dare conueniat docuit, nunc qualem esse oporteat edisserit, perquàm breuiter multa & vtilia perstringens quæ artis sunt propria. Primùm quo modo febricitantes alere conueniat : deinde salubris victus indicationes in iis quidem quæ sunt præter naturam contrarias, in iis verò quæ secundum naturam habent, similes sumere oportere. nam in febre quia calidus siccúsq; morbus est (est enim natiui caloris in igneum conuersio) humidum imperat victũ. his verò qui natura sunt humidiore, siue id ratione * ætatis, siue consuetudine fiat, non contrarium victum, sed familiarem instituit. Eorũ siquidem naturã seruare oportet per humida, non vt morbos tollere per * cõtraria. Cæterùm qui febrem cum hydrope coniunctam in medium proferentes, se propterea aphoris. Hipp. reprehendisse putant, quia talis affectionum colligatio nõ humidum, sed siccum victum requirat: ij profectò mihi in arte curandi caput imprimis necessarium ignorare videntur. quod vtique nos in ea tractatione, quæ methodus therapeutica inscribitur, pluribus explicauimus, vnumquemq; scilicet morbum simplicem, propriã & peculiarem postulare curationem, colligatos verò quatenus inter se sunt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationẽ: nobis videlicet vel obsistẽtibus & repugnantibus ei qui magis vrgeat, interim tamẽ prorsus nõ neglecta alterius curatiõe: vel ambobus pari studio auxiliantibus. Nihil autem interest, siue tu hydropis quæ febrem coniunctã habeat, siue pleuritidis quæ cum sanguinis excreatione affligat, meminisse

Nisi excessum habeat. neque enim senectus frigidis, sed calidis benè afficitur.

Factus morbus suo tollitur cõtrario: futurus verò nõ suo sed causæ potius extirpatur contrario.

meminisse malis. Siquidem pleuritis & sanguinis reiectio contrarias exigunt curandi rationes. qui affectus si cui simul accidant, ei qui vrgere videbitur magis obsistẽdum, altero tamen non neglecto. Si itaque febricitet aliquis & simul hydropica affectione laboret, nos ad vtrumque affectum contrariam curationem flagitantem respectu habito, ambobus solerter & ingeniosè obsistemus. quod in cæteris colligatis morbis facere consueuimus. Neque igitur nos tale aliquid aduersus Hippoc. sumus dicturi, neque cum eo qui dixerit diutius rixaturi. Si quid verò nominatim hoc aphorismo dictum non est, cuius cum iis quę dicta sunt idem sit iudicium, dictum id quoque potestate fuisse putandum. Aetatis enim meminit & consuetudinis, vnde tu & naturalis temperamenti, & partis anni & regionis meminisse facilè potes. quæ ipse interdum Hipp. adiungit, interdum vnius aut alterius mentione facta, reliqua quia eiusdem cum aliis naturæ sunt & ordinis, silentio prętermittit. Ex quibus etiam sumũtur indicationes, quemadmodũ ab ætate & morbo peti suprà diximus: quæ scilicet inculpata sunt nobis victu temperationi simili seruantibus, quæ verò reprehensione non vacant, cõtraria victus ratione emendantibus. Verùm de omnibus indicationibus exactius in libris methodi curandi sumus locuti.

XVII.

Καὶ οἶσιν ἅπαξ ἢ δὶς, καὶ πλέω ἢ ἐλάσσω, καὶ περὶ μέρος. δοτέον δ' ἔτι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

De modo dandi cibi.

Quos etiam semel aut bis, & plus minúsve & minutatim alere conueniat spectandum. Dandum verò aliquid tempori, regioni, ætati & cõsuetudini.

Suprà de quantitate & qualitate victus verba fecit, deinceps quo modo eundem dare conueniat docet. neq; enim satis est nosse huic plus minúsve dandum, aut alimento vtendum desiccante aut humectante, sed semel ne an sæpius in die aut nocte cõueniat cibum apponere cõsyderasse plurimum interfuerit. Huius autem rei indicationem tùm ab anni parte, tùm ætate, tùm consuetudine sumit. quod etiam in quantitate qualitatéque victus faciendũ esse iubebat. Nam primæ dandi cibi modi indicationes à morbo ipso & ægrotantis viribus sumi debent. deinde etiam ab ætate, tempore, consuetudine, cæterísque eandem rationem sortitis. Propterea Hipp. ipse illud addidit, dandum verò aliquid regioni, tempestati, ætati & consuetudini: manifestò per orationem illam, dandum verò aliquid, ostendens se neque totum neq; maximum ab eiusmodi petere. nam siue sæpè, siue rarò, siue etiã omninò alere oporteat, tùm à morbo, tùm ægrotantis viribus primùm ac præcipuè sumi debet: deinde etiam à tempore, ætate, & similibus. Nam si ægri vires fuerint infirmæ & corporis affectus sit ex humorum corruptione, aut defectu ortus, alimenti parum & sæpius dabimus ita affectis. parum quidem, quia vniuersim magnam copiam virtus infirma ferre non potest: sæpius autem, quia multis affectus indiget. nam & adiectionem defectus, & attemperationem, τὴν ἐπίτασιν Græci dicunt,

corru

corruptio postulat. Si verò laborantibus viribus humorum non adsit inopia nec corruptio, sed symmetria & modus humorum naturaliter se habentium, aut etiam abundantia, tùm & rarò & parum cibi præbebimus, multóque magis si cum humorum copia adsit virium robur. Contrà si virtus valida cum defectu aut deprauatione humorum sit cõiuncta, & multa * cibaria & sæpè sunt sic affectis adhibenda, nimirum multa exigente affectu, & ea concoquere & euincere potente virtute. Quòd si tùm fortè per paroxysmos sæpe dare non liceat, sed dando cibo raras ipsi præbeant occasiones, tùm multum & rarò dandum erit. Verùm si cũ plethorica affectione virtus valida existat, rarò & parum dandum erit. quanquam enim virtutem cibi coctricem habemus robustam & validam, quia tamen affectio multum non postulat, par profectò fuerit parum exhibere. Ad hunc igitur modũ tùm ex morbo tùm ab ægrotantis viribus indicationes quo modo cibum dari cõueniat, sumere oportet. Ex tempore verò ætate, consuetudine & similibus indicationes sic erunt petendæ, Aestiuo tempore si solam eam tempestatem spectes, sæpè & parum dandum, quia & accessione alimenti maiore indigeant, vt pote per id temporis cute perspirabili exhausti, & quia vires solutæ sunt & deiectæ. Per hyemem verò multum dandum, quia vires validæ, sed non sæpè. Neque enim valdè multa adiectione egent ægrotantes. quippe qui per eam tempestatem non multum inaniantur. nam eos qui secunda sunt valetudine, per hyemem abundè satis vacuari suprà demonstrauimus, quia copiosum ha

*Hinc collige in pestilente febre, & Hispanica lue, et similibus ex incipiente corruptione citra plenitudinem morbis (nã & plenitudo & absoluta corruptio vacuationẽ potius quàm à cibo temperationum postulant) & sæpè & multum alendũ esse forti existente virtute. Contrà verò morbis à cacochymia & cruditate, aut plenitudine ortis quo virtus fortior fuerit, eo parcior victus esse debet. De his enim * scriptus est aphorismus, impura corpora quo plus alas, eo magis ladas.*

beant innatum calidum. Medio autem adhuc vere, & multo magis quo æstati propius fuerit, & paucis eduliis & ex magno interuallo alere conuenit. Siquidem videntur per hanc tempestatem non longè à plethorica affectione abesse propter fusionem humorum qui superiore hyeme in corpore collecti ac densati fuerant. Quemadmodum igitur plethoricis morbis si virtus fortis fuerit, alimenti parum & ex magno temporis interuallo damus: sic tempore verno in iis præsertim qui febricitant, faciendum, de quibus nunc agit Hipp. nam suprà de sanorum viuendi ratione egit. Superest Autumnus, qui morbis ex humorum corruptione natis similis est. Quare qui eo tempore febricitant probi alimenti assidua adiectione indigere solēt. quibus si fortis adsit virtus, & sæpè & multum, si imbecilla parum & sæpè daturi sumus. Eodem pacto ab ætate etiam, consuetudine & regione posis indicationes petere, ad duos illos primos scopos eas redigēs. siquidem enumeratorum vnumquodque vel virtutem firmam infirmámve, vel corpus plethoricum, aut egenum, aut cacochymum reddit.

XVIII.

Θερεῖ καὶ φθινοπώρῳ σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνι δὲ ῥᾷστα, ἦρι δὲ δεύτερα.

Aestate & Autumno ciborum copiam ferūt difficillimè, Hyeme facillimè, Vere minus.

Non eadem de re bis, vt tibi videri queat, differuit, quū paulò antè aphorismum illum scriberet, cuius initium, Ventres hyeme ac vere naturâ calidissimi

disimi, & rursum nunc quum inquit, æstate & autumno ciborum copiã ferunt difficillimè, hyeme facillimè, minus vere. Sed quum ad victus menſuram inueniendam & alimentis vtendi modum tàm in iis qui ſecunda quàm qui aduerſa eſſent valetudine, quandam ab anni partibus indicationem ſumere vellet, non abs re vtrobique eorum temporum vndè indicatio peteretur fecit mentionem, illic plus cibi hyeme ſanis hominibus dandũ eſſe demonſtrans, quia calidum inſitum per id temporis ſit copioſius quod vtique ali oporteat: nũc verò etiamſi eodem ſimul tempore cibi multum ipſis præbeas, nullam inde noxam capturos oſtendens. facilè ſiquidem omnes hyberno tempore cibi copiam, æſtiuo difficulter ferũt. Vnde fit vt per hyemem rarò & multum eſitare concedamus, per æſtatem verò quia difficulter cibaria ferunt, quòd calor natiuus qui ea coquere & perficere debet paucus habetur, ne vniuerſum multúmque demus modis omnibus cauendum, ſed & ſæpius & parum cibi capere permittẽdum eſt. Nam corporis affectio ſimilis morbis defectu ortis additione eget. Sic igitur hyeme habent & æſtate. Ex aliis verò temporibus autumnus æſtatem conſequitur, vt hyemem ver. Ac cauſa quidem eſt manifeſta. Siquidem corpora autumno refrigerari cogi & denſari, vere laxari, raráque fieri incipiunt. His igitur de cauſis non idem bis de partibus anni præceptum tradidit, vel eo nomine quòd in ſuperiore illo aphoriſmo ſermo Hipp. fuerit de iis qui ſecunda ſunt valetudine.

Cauſa quãobrem Autumno non feramus cibi copiam, eius eſſe videtur inæqualitas, vt quòd vere minus facilè quàm hyeme & mĩnus difficiliter quàm æſtate, in cauſa eſſe videtur eius moderatus calor, & tẽperies.

XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρεῖν τῶν προσθετσίων πρὸ τῶν κρισίων.

Quibus per ſtatos circuitus acceſsiões fiũt, nihil dare, nec cogere, ſed adimere oportet ante iudicatiões.

Quum tribus capitib⁹ tota victus ratio cõprehendatur, quantitate, qualitatéq; ciborũ & ipſis vtẽdi modo, nihil nobis ad priora duo capita acceſsionũ cõmemoratione op⁹ erat: ad tertiũ autẽ quia ab ipſis acceſsionibus vtilitatem aliquã percipere poſſum⁹, propterea opportunè in tertio capite earũ meminit Hipp. ſiquidẽ præcipuè paroxyſmi indicãt tẽpora cibi ſingulatim præbendi, in iis dũtaxat morbis in quib⁹ ſtato tpe, id eſt in orbẽ redeũt acceſsiones. Propterea Hipp. ipſe dixit, Quibus per ſtatos circuit⁹ redeũt acceſsiones nihil dandũ. quippè qui certò ſciret alios etiam morbos eſſe in quibus paroxyſmi repetant, ſed non in circuitũ, id eſt non certo ſtatóq; tẽpore. In his enim ad amuſſim inuenire tẽpus dando cibo accommodum vix poſsimus: at in quib⁹ certi ſunt & ſtati paroxyſmi, ipſorũ ſunt cibo præbendo vitãda principia, id eſt videndũ etiam atq; etiã ne iam præſente aut quamprimùm futuro paroxyſmo alamus ægrotum. Iam verò illud ante iudicationes, vel pro omnibus abſolutè principiis, vel pro iudicationibus propriè dictis, vel deniq; pro vigore ipſo exaudire poſsis. vera ſiquidẽ ſunt hæc tria, ad propoſitũ tamen magis cõueniat ſi iudicationes pro paroxyſmis acceperimus. nam de vigore ſuprà dixit: in quo de iudi

catione

catione quoq; dixisse videri queat. maximã siquidem partem in vigore fiunt iudicationes. *Crisis bona omnis in statu.*

XX.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείησι, μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Quæ decernũtur decretáve sunt iustè, nec mouere, nec aliud quicquam nouare, siue id medicamentis, siue quouis alio modo naturam irritando fiat, sed omittere oportet.

Finita de diæta oratione, iam ad aliud caput transit, in quo docet quę circa ægrotantẽ gerenda sunt omnia naturæ interdũ permittere oportere, nobis circa aliud nihil quàm victus rationẽ ordinandã occupatis & satagentibus, interdũ verò nõ omnia naturæ relinquenda esse, sed nos quoq; agere aliquid oportere. Vbi igitur inquit, fit, factáve iam planè crisis est, omnia tùm naturæ permittere, nec nos quicquã nouare oportet: vbi verò imperfecta crisis est, id quod deest addere cõuenit. Idem quoq; dicebat in libro de humoribus his verbis, Quæ perfectè iudicantur ne moueas, nec medicamẽtis aut aliter naturã irritãdo quicquã noui moliaris. Nam quod hîc ἀρτίως dixit, in eo libro parua nominis mutatione ἀπάρτι nominauit. quod adverbiũ apud alios quoq; veteres hac significatione reperire licet, vt pro ἀπηρτισμένως καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς accipiatur, id est absolutè, iustè, integrè & planè. in qua significatione etiã τὸ ἀπαρτίως nunc vsurpatur ab Hipp. Neq; enim pro diebus imparibus intelligi potest. siquidẽ mendacij apertè cõuince-

ἀπαρτίζω verbum, vnde τὸ ἀπηρτισμένως ad verbium facẽs, ita rem absoluere significat vt nihil desit nec redundet.

retur qui diebus imparibus si facta esset fierétve crisis, nihil in his nouandũ esse arbitraretur. Iã verò nec pro nuper audire possumus in hac oratione, quod luce clariꝰ apparet ex eo verbo quod subsequitur. neq; enim illud, Quæ decreta sunt absolutè dixit, sed quę decernũtur & quę decreta sunt. Huius autẽ orationis pars vna, nẽpe quæ decreta sunt, aduerbio huic ἀρτίως pro nuper iuncta, cõsentaneũ fortè sensum reddiderit. altera verò, hæc scilicet, quæ decernũtur, nullo prorsus modo ipsi accõmodari potest: quod profectò rei ipsius euidentia cõstat. neq; enim si quid paulo antè est decretũ, protinus hoc immutandũ nõ venit, sed si perfectè & cõsummatè & integrè fuerit decretum, tùm qui nihil nouãdũ esse dixerit, à vero haud aberrauerit. Quòd si aliquid ad pfectã crisim deesse videbitur, id addendũ erit, nostráq; opera supplendũ. Nã quæ post crisim relinquũtur, recidiuos morbos faciũt. Quænã igitur perfecta erit & consummata crisis? an in qua videlicet omnia rectè gesta fuerint, nec vllus crisis perfectæ numerus abfuerit? Primùm enim melior quæ vacuatione, quàm quæ absessu fit, deinde quæ infestantẽ & redundantẽ humorẽ, quàm quæ aliũ quẽpiã vacuat, melior. Tertiò quæ ex directo, quàm quæ aliter fit, laudabilior. sic eam appellat quæ recto fit vasorũ ductu. Quartò quæ euphoriam habet, id est toleratu est facilis. Quintò quæ cũ humorum noxiorum coctione & die criti co fit. Hæc enim omnia si adsint, omnibus numeris absolutã perfectámq; crisim fore est necesse. vnũ verò ex iis aut plura si abfuerint, non iam exacta & perfecta crisis esse potest.

Bonæ Crisews conditiones.

XXI

XXI.

Δεῖ ἄγειν, ὅκῃ ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ educere oportet, quo maximè vergere videbũtur, ducito, vijs ac locis vtiliter eo ferentibus. *Et quæ matura coctaq; sunt.*

Quænam tandem ea sunt quæ ducere oportet? videlicet quæ nec decernuntur nec decreta sunt perfectè. quæ Hipp. per quam partem euacuare cõueniat docet, scopum nobis geminum proponens, tum partis ipsius naturã, tum humoris momẽtum seu ad motum inclinationem. quoquo enim locorum commodorum vergere videbuntur, eà ducere oportet. Commoda verò vacuationibus loca sunt inteſtina, venter, vesica, vterus, & cutis vniuersa. adhæc palatum, nares: quum videlicet cerebrum libet repurgare, aut sanguinis per nares eruptione crisis fit, præsertim si κατ' ἰθὺ id est, directò ad locum affectum fieri contingat. nam quæ cõtrà fit sanguinis eruptio, mala. Fiunt autẽ in loca in quę nõ conuenit infestantium humorum inclinationes, quum ea vel principalia sunt naturâ, & maior ex ipsis noxa futura est quàm vllum esse possit morbi ita terminati operæpretium: vel quum ex se nullam habent ad excernendum viam. exempli gratia si quid in iecore malè nos habet quod vacuari debeat, eius ad excretionem commodæ sunt viæ geminæ, quarum vna per ventrem fert, cuius ipsius aptior quæ deorsum, quàm quæ sursum ad vomitũ agit. altera per renes & vesicam ducit. verùm ea quæ in pulmonem, thoracem, & cor euehit, commoda nequaquam esse possit. Diligenter itaque medicum

oportet naturæ motũ & inclinationẽ obſeruare, quæ ſi ad loca cõmoda fiat, ei ſeruiendũ eſt & auxiliandũ, ſi verò modo contrario & incõmodè, eam prohibere, ſimulq; reuocare & retrahere oportet.

XXII.

Πέπονα φαρμακοῦσθαι καὶ κινεῖσθαι, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, οὐδὲ μὴν ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Quæ matura coctáque ſunt medicari ac mouere oportet, non etiam cruda, nec per initia, niſi ſuoptè cieantur impetu. id quod rarò fieri ſolet. *

φαρμακύειν verbum vſurpare ſolet Hipp. pro eo quod eſt medicamento purgante vti. ὀργᾶν verò id eſt ad coitum incitari, ab animantibus concitatis in venerem trãslatum eſt ad humores. quemadmodum enim animalia ſemel libidine incenſa abſtinere non poſſunt, titillata quodammodo & impulſa & ſtimulata ab eiuſmodi affectus impotentia: ſic ſæpenumerò humores dum motu feruntur concitatiore, & de parte vna in alteram fluunt morbi ſtatim initio hominem interpellant concitãtes & titillantes, nec quieſcere ſinunt. Tales ergo vacuare oportet, hoc eſt qui mouẽtur et quoquouerſum feruntur per corpus & fluũt. Qui verò parte corporis quapiã firmati impactíque ſunt, eos nec medicari, nec vllo alio auxilio mouere oportet, priuſquam cocti fuerint. Tunc enim primùm naturam ipſam habemus vacuationis adiutricem. ſiquidem ipſa poſt coctionem apertè videtur humores ſecernere & quod ſuperuacaneũ eſt expellere. quo tempore criſes fieri conſueuêre. Quæ quidem natura

ſi

si perfectè moueatur, medicamẽto locus non est: si verò intra modum & lãguidius agat, id quod defit, medicamento supplendũ: quo vtriusq; & naturæ expellentis, & medicamenti trahentis operâ fiat humoris molesti vacuatio. Demõstrauimus siquidem in commẽtarijs quos de facultatibus naturalibus scripsimus, quaque corporis parte naturam quatuor adhibere potestates, tractricem eius quod parti est familiare & conueniens, retentricem item & coctricem eiusdem, & quartam eius quod alienum existit & superuacaneum expultricẽ. Ibidem quoq; singula medicamẽta sibi familiarem & proprium humorem attrahere ostendimus. Iam verò illud rectè Hippo. ad finem aphorismi addidit, id quod rarò fieri solet. Nam hoc licet experiẽtia discere, rarò humores aliàs in aliam atque aliam partem transferri & fluere. sæpius námque fit vt quiescant, & parte quapiam firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu *cocti tãdem expellãtur, ita morbo soluto. Vnum restat quod sciri velim, Aphorismum hunc in quibusdam exemplaribus non scribi, in libro tamen de humoribus scriptum inueniri in omnibus codicibus.

Toto morbi tempore coctio fit ad crisim vsq;, sed in augmẽto sè prodit, & in statu perficitur. vnde tàm in statu quàm augmento purgare liceret, nisi prohiberet in statu symptomatum vehemẽtia.

XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷσι δεῖ καὶ φέρῃ εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ μέχρι λιποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt, sed si quæ oporteat vacuentur, & facilè ferant. Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit,

faciend

faciendum, si ægrotus par esse possit.

Seu sponte naturæ seu nostra opera vacuatio fiat, ei omninò modum mensurámque statuisse oportet. Quemadmodum enim molestũ humorem pro qualitatis ratione vacuare oportet, sic profectò vacuationis quantitatẽ, humoris vexantis copiæ respondere par est. Sed qualitatis indicia & notas suprà diximus, quum aphorismum interpretarenur, cuius est initium, In turbationibus vẽtris. quantitatis verò nullum tale signum dicere possumus. Quare quum de ipsa ageret Hipp. τὴν εὐφορίαν, id est leuius si inde habeant ægroti, eius nobis iudicandæ normam & regulam dedit. Nam si redundans vacuetur humor, tùm leuius, tùm facilius habere ægrotantẽ: contrà si ex ijs qui naturaliter habent aliquis educatur, tunc vires solui & laborare, ipsumq; ægrotum grauitatem sentíre est necesse. Quo fit vt vulgari isti & omnibus noto coniectandæ quantitatis modo minimè debeamus animum aduertere, sed duobus potius commemoratis indicijs, si & qualia oportet, & cum euphoria, id est ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps sequitur, Atque vbi cõuenit ad lipothymiam ducere, id rectè quidem est dictum, sed eius vsus ascribenda sunt indicia. Quæ Hipp. quum non dixerit, quantum ipsi experientia & ratione sumus consecuti, affectus eos in quibus ad lipothymiam vsq; vacuare conueniat docere conabimur. Ac primùm quidem ad quam vsque intelligat lipothymiam ducere oportere, non abs re fuerit definire. neque enim eas dicere lipothymias putandum, quæ ægrotantibus dum aut venæ sectionem,

aut

aut eiusmodi aliud auxilium reformidant, accidere interdum solent: nec quũ in ore ventriculi quidam humores mordaces & vellicãtes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxilium ipsum adhiberetur, in ipsum confluxerint, lipothymiam committunt: siquidem etiã tùm animo linquũtur. Sed eiusmodi lipothymia non satis apta fuerit vacuationis modi regula. quippe quæ intempestiuè accidat interdum. quod febricitantibus quoque nonnullis vsu venit inter exurgendum & desidendum sæpius animo defectis. propterea ipsis resupinis iacentibus venã aperire solemus. Ea igitur quæ vacuationis ratione interuenit lipothymia, sola nunc Hipp. est dicta, ipsa modus & mensura existens vacuationis quæ in maximis inflammationibus, in febribus ardentissimis & vehementissimis doloribus fieri debet. Verùm (quod & Hipp. quoque ipse admonuit) non nisi constantibus & firmis viribus ad tantam adgrediẽdum est vacuationem. Nam & ipsi vacuationes tales vehemẽter prodesse didicimus vsu frequentissimo. In febribus siquidẽ ardentissimis ad lipothymiam vsque phlebotomia illico totum corporis habitũ refrigerat, & febrem extinguit, atque etiam aluus quamplurimis solui & sudores manare solent. quo facto nõnulli febre omninò sunt liberati: alijs magnopere inde adiutis morbi vehementia est repressa. In maximis verò doloribus nullum præsentius noui remediũ ea vacuatione quæ ad lipothymiam vsq; fiat, cum ea tamen distinctione vt intelligatur phlebotomia ne an purgatione ad defectum vsque animi vti conueniat. quam rem demonstrauimus in commentariis

rijs quos de phlebotome conscripsimus.

XXIIII.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἀπ' ἀρχῆσι τῆσι φαρμακείοισι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευρεινάσαντας ποιέεσθαι.

In morbis acutis raro, & per initia medicamento purgante vti oportet. Nec verò id inconsyderatè faciendum.

Dixit paulò antè, quæ matura coctáq; sunt medicari & mouere oportere, non eteem cruda, nec per initia, nisi sua instabilitate naturam ad excretionem stimulent, cuiusmodi perpauca esse: nunc etiam per initia morborum acutorum solùm posse aliquandò nos purgationem moliri vtilem docet. nam in diuturnis semper maturationem morbi expectare oportet: In acutis verò siquidem materia ad excretionem sui proritet & gliscat initio etiam purgare licet: sed hoc ipsum cum magna religione & circumspectione facere oportet. Vnde mihi Hipp. rectè illud addidisse videtur, Nec verò id inconsyderatè, sed cum præmeditatione & consyderatione accurata faciendum. Nam siue diligẽtem præmeditationem, siue ægroti præparationẽ, siue recti quoad eius fieri potest iudicij expectationem, siue ex ijs aliqua, siue etiam omnia intelligat, suam certè religionẽ & cautionem in talibus purgationibus apertè indicat. Neque enim parum impedet periculi, si quis in morbo acuto malè medicetur, quòd purgantia medicamẽta omnia facultate sint calida, & febris quatenus febris est & sui ratione, non quæ calfaciunt & siccant, sed ijs maximè

ximè contraria, quæ humectant & refrigerant postulet. Non igitur propter calorem illum febrilem purgatio nobis instituitur (hãc enim scimus quãtum in se est nocituram) sed humorum qui febris causa sunt nomine. Maiorem igitur ex infestorum humorum vacuatione vtilitatem consequi oportet, quàm sit detrimentum, quod ex medicamentis purgantibus corpus necessariò accipit. Maiorem autem vtilitatem esse continget, si & citra molestiã, & totus humor nociuus & infestus vacuetur. quod vt fiat videndum primùm est an qui ægrotat, ad eiusmodi purgationem aptus idoneusq; existat. Nã qui cruditatibus ex multis, aut lentis aut crassis eduliis abundãt, quibus item flatibus sunt distẽta hypochondria, aut vrina supra modum calida & ignea, aut aliqua subiectorum viscerum suspecta inflammatio, ij profectò omnes sunt ad purgationes inepti. Hæc igitur absint necesse est: deinde etiam ægrotãtis humores quàm potest fieri maximè fluxiles esse oportet, hoc est tenuatos esse, minimèque lentoris participes. apertos denique reseratósque esse conuenit meatus per quos purgatio fieri debeat, atque omni obstructione liberatos. Nam ista quoque nos prouidere & præparare solemus, si quandò purgare velimus. Atque hoc ipsum est quod eo aphorismo tradit Hippocrates, Corpora si quis purgare volet, fluxa ea & lubrica faciat oportet. Verum in acutis quum initio statim, vel circa primùm diem, aut non vltra secundum, si quidem sua instabilitate materia excretionem affectet, purgatione sit vtendum, locus profectò eiusmodi præparationi esse non potest, nisi for

tè

tè quiſpiam propinandi melicrati occaſionem nãciſcatur, in quo hyſſopi nonnihil aut origani aut tragorigani aut thymi aut pulegij, aut denique id genus humores tenuãtiũ aliquid incoxerit. Quare non ſine ratione dixit, in morbis acutis & rarò & per initia vſum fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores ſæpè non citantur, partim etſi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: ſed ne temporis quidem ſatis morbus nobis ad ægrotantis præparationem præbet.

XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρων τις, ξυμφέρει τε καὶ ῥᾳδίως φέρονται· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: ſi contraria, difficulter.

Conſtat aphoriſmum hunc in eo contineri vbi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſpõte naturæ fiunt, ſi qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Sed quum hac in parte libri de purgationibus à medico inſtituendis diſputaret, ac propemodum omnes ad id neceſſarias diſtinctiones recenſuiſſet, hunc quoque ſibi addendum eſſe putauit: In quo noui certè quidẽ nihil doceret, ſed memoriam dũtaxat eorum renouaret quæ ſuprà alio loco de vacuationibus ſponte naturæ factis dixerat: vt totam de vacuando diſputationem plenam abſolutámque hoc loco relinqueret.

GALE

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I

ΕΝ ᾧ νοσήμασι ὕπνῳ πόνον ποιεῖ θανάσιμον, ἢν δὲ ὠφελέῃ, ὁ θανάσιμον.

Quo in morbo somnus molestiam parit, mortiferum: Si verò iuuet, non est mortiferum.

Quòd ὁ πόνος (nos molestiam reddidimus) incommodum significet & læsionem, constat ex cõmodo quod ipsi opposuit. ait enim, si verò iuuet, non est mortiferum. Quum verò duplex sit ex somno læsionis genus, commune vnũ, quum in principiis accessionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocãt, nos primũ accessionis sensum & significationem primam dicere possumus) ægroti dormiunt, alterum proprium, vt quum in morbis quibusdam in

alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum læsione Hipp. loqui est existiman dum. Prior enim illa, neque mortem, neque quicquam aliud magnopere reformidandum indicat, vtpote quæ temporis naturam sequatur: siquidem accessionum principiis tum calor vniuersus, tum humores in profundum corporis cogi solet, quēadmodum ipse nos docuit, multóq; magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarū refrigeratio. propterea ipsis si per accessionum initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægréq; febres ad vigorem perueniunt, & si qua subsit viscerum inflammatio, eā augeri est verisimile, & in ventrem si qui humores confluant, non perindè ac per alios somnos concoqui, sed plures cumulari & crudos permanere putandum est. Quam quidem ob rem vigilare tùm ægrotantes iubemus, motum qui per vigiliam foras fit spiritus & sanguinis & vnà in ipsis caloris contenti, tanquam maximum præsidium ei motioni opponentes, quæ eorumdem intrò per accessionum fit principia. Quare qui eiusmodi læsionē id tēporis fieri accessionis ratione dixerit, & eandem per vigiliam prohiberi, is non absurdè fuerit locutꝰ. qua quidē vigilia si ęgroti priuati fuerint, damnum sentiunt multo euidentius, non quòd altera propter somnum accedat læsio, sed quia absit quæ ex vigilia proficisci debuit vtilitas. Atq; hæc ratio eorū est qui nullā accessionū principiis læsionē ex somno cōciliari putāt, sed hoc ipsum solū fieri, vtilitatis videlicet quæ ex vigilia percipi poterat absentiā. Altera verò eorū est qui hoc etiā tē-

pore

pore somno læsionem fieri concedentes, doctrinã tamen nunc Hipp. tradi aiunt de iis qui in aliis tẽporibus dormiunt. quæ quũ manifesta ferè quædã comitatur vtilitas, tùm verò in declinatione maximè si somnum obrepere contigerit, ipsa est multò euidentissima. nam in ipso etiam vigore interdum somnus apertè iuuat, nonnunquã etiam in ipso incremento postremo, quod vtiq; vigori est proximum. Verùm omnium euidentissima vtilitas somni in ipsa morbi declinatione apparere solet. Vnde fit vt nocuus etiam somnus in vigore & accessionis incremento minus pernicios⁹, in declinatione pernicios⁹issimus exist at. nam si quicquã quo tempore vtilissimum esse solet id præter quàm quòd non iuuat, insuper etiam lædat, meritò pernicie⁹ protendere arbitrãdum. Ex somno verò quæ oriuntur læsiones, eiusdem sunt vtilitatibus contrariæ. exempli gratia, somno febris si non soluatur sed irritetur, si dolores recrudescant, si multiplicentur fluxiones & inflammationes augeãtur. Iam nonnulli inter dormiendũ delira etiã loquuntur, qui excitati postea in dilirio diu perseuerant. Dormientibus aliis comatis initium contingit, id est tam grauis somnus opprimit, vix vt puncti aut vellicati expergefiant. quæ omnia propter humorum malignitatem, id est, τὴν κακοήθειαν accidere putandũ: quos calor noster naturalis, si robustus validúsq; existat per somnos conquoquere, si infirmior, ab illis vinci viscerãq; ipsa grauescere, & enumeratis malis homo corripi solet. Siquidem extrinsecus eũ qui vigilet calidiorẽ fieri, cotrà intrinsecus eũ qui dormiat magis incalescere Hippocra-

tis est placitum. quo nos docere voluit quod & quibusdam aliis naturæ operũ studiosis hominibus visum est, pro natiui scilicet caloris intrò forásve motione somnũ fieri & vigiliam. Meritò igitur vbi calor hic in visceribus collectus auctores morbi causas superare non potest, mortem denunciat. qui tamen si superet, non propterea certæ salutis est signum. nisi placet dicere, quod ad hunc affectum attinet ægrotũ seruatum iri, qui tamen ab alio possit morbo interire. Nam si qua inflãmatio prius in parte quapiã principe esse cœperit solutu difficilis, fieri tùm potest vt qui ita affectus sit moriatur. Quare nos quũ ex somno læsio aliqua fuerit accepta, exitiosum signũ esse, quũ vtilitas, non exitiale dicere certò possumus. Porrò damna quædam ex somno capi in libris etiam Epidemiῶν indicauit his verbis, In iis erant veternosi ac deliri multi, qui ex somno tales facti erant.

II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Vbi somnus delirationem sedat, bonum.

Si hunc & superiorem inter se iunctos aphorismos pronunciauerimus, tota ex ambobus eiusmodi fiet oratio, Quo in morbo somnus laborem parit, mortiferum, si verò iuuet, non est exitiale. somnus ergo delirationem si sedet, bonum, vt velut exempli loco orationi illi vniuersaliter enunciatæ vnũ aliquod ex singularibus subiungeret, quasi ita diceret, vbi somnus dolorẽ sedat, bonũ, vbi febrẽ somnus terminat, bonũ. vbi ergo inflãmationem

nem sedat somnus, bonũ Sed satis in præsentia habuit periculosiorem morbum proferre solùm. Vniuersalium enim verborum veritas, talibus propositis exemplis magis elucet.

III.

Ὑπνος, ἀγρυπνίη ἀμφότερα τῶ μετρίω μᾶλλον γενόμενα, λυσιτελέει.

Somnus & vigilia modũ si excesserint, malum. *

Putarunt ex medicis nonnulli vigiliam modũ superantẽ & vt signũ & vt causam malam esse, non etiam somnũ. Semper enim hunc bonũ esse, nec vnquàm immoderatè fieri posse: sed falsos esse cõplures, quòd veternosos incipientes affectus, longum sibi persuaserint somnũ esse. Verùm ij à nobis edocti, veternũ seu sensus stuporẽ (κῶμα Græci dicũt) prius dici non posse quàm in expergefaciendo difficultatẽ habeat cõiunctã, nobis somnũ rectè longum appellari concedant, qui tẽpore quidẽ naturalem superet moderationẽ, sed nondum ad expergefaciendũ difficultatẽ habeat. Talis verò somnus fit primo sensifico, id est cerebro refrigerato: quæ refrigeratio si ipsa vehemens cũ humiditate mista fuerit, morbos lethargicos, si cum siccitate, vocatas Græcis καταλήψεις id est vigilantem sensus stuporem committere solet. Similiter & vigiliæ fiunt propter principis partis sensificæ caliditatẽ, quæ vel sola intẽperie, vel bilioso redundante humore orta natáq; sit. Sed horũ omniũ demonstrationes in aliis nostris cõmentationibus explicauimus. in præsentia ipsorum capita attigisse satis habeatur. Porrò quemadmodũ arbitrantur nonnulli somnũ

ſemper ſymmetrum eſſe & moderatũ, nec vnquam extra modũ fieri poſſe, ſic contrà alij quidã aiunt vigiliam nunquã intra modũ conſiſtere, ſed eo nomine ſolam immoderationẽ ſignificari: immemorẽs ſcilicet eius quod in vita cõmuni loquentium vſu receptum eſt & conſuetũ, vt mala etiam moderata appellemus interdũ magnorum malorum cõparatione. Sic vigiliam moderatam audire nos oportet, quaſi paruam diceremus.

IIII.

Οὐ πλησμονὴ, ὁ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam, quod naturæ modum excedat, bonum.

Quòd rurſum hoc aphoriſmo, vt & ſuperiore vna propoſita materia, idem de cæteris pronunciari debeat, manifeſtum eſt. Nam quũ ſymmetriâ quadam & iuſta proportione ſanitas definiatur, omnes exceſſus & immoderationes, quæ quidẽ longiſsimè à iuſta illa moderatione receſſerint morbos iam eſſe, quæ verò non tam longè abſint, morborum indicare generationem eſt neceſſe.

V.

* Κοποι αὐτόματοι φράζουσι νόσους.

Spontaneæ laſsitudines morbos denunciant.

Non à labore & motu nimiã fatigationem hoc loco ſignificat nomen laſsitudo, ſed ingeneratam in corporibus animantium affectionem & grauitatis ſenſum. neque enim de laſsitudine motu contracta, ſed de ſpontina mentionem facit. Quũ itaq; in

in corpore talis sine motu fit affectio, nõ absoluté lassitudo, sed spontina lassitudo nominari solet: quæ quum triplex habeatur, vt libro de tuenda valetudine demonstrauimus, vna quæ vlceris, altera quæ tensionis, tertia ex ambabus composita quæ inflammationis sensum prę se ferat, prima ex cacochymia, altera ex plenitudine, tertia ex vtraq; vnà coëuntibus habet originẽ. Sic enim de iis cõmentatione de tuenda valetudine diximus. Spontanea ergo lassitudo meritò morbos denunciat.

VI.

Ὁκόσοι πονέονται τι τὸ σῶμα τῶν, τὰ πολλὰ τῶν πόνων ὀκ αἰσθάνονται, τοῦτο σιμὸν ἢ γνώμη νοσέει.

Qui ab aliqua corporis parte dolentes, ferè dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat.

Doloris nomine interdum ipsas affectiones in quibus dolemus appellare solet. ita enim in Epidemiis loquebatur, Cranone dolores inueterati frigidi, recentes calidi. non reipsa dolores appellans calidos aut frigidos, sed morbos in quibus dolores fiunt. Eodem nunc quoque modo dolores appellauit affectiones ipsas quæ cum dolore fieri consueuêre, exempli gratia erysipelas, phlegmonem, vulnus, contusionem, ruptionem, fracturam & quicquid est eiusmodi, ex quibus si vnũ quodpiã ægrotãti adsit, quod ipse non sentiat, argumento certè est in eo mentem laborare. nihil autẽ in præ-

sentia retulerit, mentem ne malis an intelligentiam dicere.

VII.

Τὰ μὲν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ, τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quæ longo tempore extenuata sunt corpora, sensim reficere oportet, quæ verò breui, repentè.

Corpora enim quæ non multo tempore attenuata sunt, ea humidæ & spirituosæ substantiæ iacturam, non etiam solidæ colliquationem sunt passa. Extenuatis verò longo tempore corporibus, tum carnes ipsæ sunt consumptæ, tùm cætera accisa per quæ coctio, distributio, in sanguinem conuersio & nutricatio perficiuntur. quò fit vt ea alimenti tantum, quanto est corpori opus conficere nequeant. Quamobrem eiusmodi sunt longiore tempore refocillanda corpora & tenuiter, quod ipse sensim dixit. At in quibus humores sunt & spiritus vacuati, nobis celeriter & plenius reficere licet, partium nimirum solidarum firmitate & robore confisis. Quod verò ad finem aphorismi est additum, bifariam eadem prorsus significatione scriptum inuenitur, repentino scilicet tempore auferendi casu, & repentè aduerbialiter.

VIII

VIII.

Ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβανόντες, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρῄζει. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβανόντων, τοῦτο γίγνηται, καὶ εὐδίενται, ὅτι κενώσιος δεῖται.

Si à morbo cibum capessens quispiam vires non recipiat, copiosiore alimento corpus onerari indicat: Si verò modicè epulanti idem eueniat, vacuatione indigere sciendum est.

Propter breuitatem & quendam loquendi morem qui in hunc vsque diem apud nos receptus est in multis Asiæ ciuitatibus obscurior factus est aphorismus. Dicere siquidem ipsi consueuimus cibum eos non capere qui cibum fastidiunt, & contrà capere, qui cibum appetunt séque ad satietatẽ vsque replent. vt talis sit aphorismi sensus, Qui inuitante appetentia abundè & liberaliter epulãtur, nec propterea tamen pristinam possunt virtutem recuperare, eos grauari & obrui cibi multitudine potius quàm ali sustentaríque existimandum est: qui verò auiditate cibi defecti modicè epulantur, nec sè tamen ob id recolligunt, hos prauis abũdare humoribus est necesse: qui nisi vacuentur, vt pristinas vires recipiant fieri omninò non potest. At verò non hoc tantum loco, sed in aliis quoque suis scriptis Hippocrates, quum iusta proportione inter se omnes humores inaucti sunt, sanguinis detractione auxilium adferre studet, quum verò ex ipsis vnus aliquis redundat, ipsi purgando conueniens medicamentum exhibet. Quum igitur idem hîc sentiret, quod in aliis suis scriptis dixit, rectè

sequentes duos subiungit aphorismos, eandem in ipsis sententiam continuans quam nos in præsenti aphorismo his verbis docuit, Si verò modicè epulanti hoc accidat vacuatione indigere sciendum. Proinde duorum sequentium aphorismorum in aliis fere omnibus exemplaribus peruersum ordinem fuisse arbitror. ac rectius in illis exemplaribus legitur, in quibus alter horum aphorismorum sic prior scriptus inuenitur, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris: vt tota sit eiusmodi oratio, Quòd si cibum respuenti idem vsu veniat, vacuatione indigere sciendum est. corpora siquidem impura, quanto plus ales tanto magis lædes. Verùm nos maximæ exemplarium partis ordinem sequuti, eo quo habentur ordine interpretaturi sumus.

IX.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκως ἄνησις βάλῃσαι καθαίρειν, ὑγρὰ ποιέειν.

Corpora quum quis repurgare volet, ea fluxilia faciat oportet.

Medicorum certè quidem vulgus corpora ὑγρὰ, id est adfluendum idonea fieri putat, si quum vomitoriis medicamẽtis vtendũ est, vomitum ipsi proritent, si quum deiectoriis, assiduè aluum subducant. propterea vt his ad alui deiectionem idoneũ maptúque corpus reddant, illis ad vomitionẽ præparent omnem impendunt operam. Ego verò Hippocratem arbitror in præsentia nõ pusillum istud, sed præstãtius aliud quiddam nos docere voluisse, quod longa nos experientia ita habere didicimus.

Nam

Nam si quis corporis crassos & lentos humores tenuarit, secuerítque, atque meatus per quos ipsi medicamentorum purgantium vi traduci trahíque debent reserarit, ea demùm fuerit longè optima in omnibus purgatio. Quibus neglectis si aut vomitum ciendum aut subducendam aluum curaueris, ægrè molestéque purgatio procedet, non sine ventris tortione interdum, & vertigine quadã, * magnáque inquietatione, & pulsus deprauatione, interdum etiam corporis solutione & difficultate. Nobis autem qui tenuante victu vti solemus (quo de integrum scripsimus librum) nihil tale accidit, sed omnium quæ in corpore sunt præter naturam purgationes citra vllam omninò molestiam & celerrimè peraguntur. Idcirco Hippocratem ipsum orationi illud addidisse dicimus, Corpora quum quis purgare volet, euroa faciat oportet: quasi ita diceret, siue per vomitum, siue per alui solutionem purgare velis, si totum corpus fluxum reddideris, sic demum belliſsimè purgaueris. fluxum verò vti modò dicebamus fiet meatibus omnibus recluſis, & humoribus inciſis & tenuatis, si forte crassum & lentum humorem corpus habeat.

Corporis vti præparati sollicitatio & anxietas à purgante medicamento.

X.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

Impura corpora quo plus nutrieris, eo magis læseris.

Mali siquidem succi in corpore prius collecti consortio vitiatur nouum accedens alimentum. quo fit vt cacochymiæ quantitas augeatur, & retineatur

tineatur qualitas. id verò maximè fieri ſolet, quum venter prauis quibuſdam humoribus refertus fuerit. à quibus certè humoribus malis fit, vt quod paulò antè dicebamus vſu venire iis qui ſe ex morbo recolligunt, his ipſis eueniat qui talibus abundant humoribus. Id autem eſt, cibum ſumere non poſſe.

XI.

Ραον πληρωθῆναι ποτῷ, ἢ σίτῳ.
Facilius eſt potu refici quàm cibo.

Quia ſuprà de iis, qui educatione & nutritione viriũ ſocillatrice indigerent ſermo fuit, propterea nũc materiæ recreãdis è morbo conuenientis differentiã explicat. nam & in lib. de alimẽto ſic ſcriptũ reliquit, Qui celeri alimenti appoſitione egent, humidum ipſis optimum colligendis viribus remedium: quòd ſi adhuc multo celeriore egeant, odoribus ſunt recreandi. Neutrobi tamen nec eo libro humorem, nec hoc loco potum abſolutè, ſed pro quibuſuis rebus humidis & poculentis quæ alere & ſuſtentare queant accipere oportet. Nam vt hæc ſolidioribus cibariis non ſimiliter alant, diſtributionis tamen celeritate illis longè præſtant: cuiuſmodi ſunt vina craſſiora. nam aquoſa (ſic alba & tenuia appellant) quemadmodum colore aquam referunt, ſic nutriendi virtute ab aqua parum differunt. vnde promouent quidem vrinas, ſed minimum nutriunt. Craſſa verò quæ ſunt & rubra inter vina plurimum nutriunt, ſimúlque inanita corpora & ob id ſufficiẽdi alimenti indigua, poſſunt celerrimè replere. Humidum porrò alimentum præſertim

præsertim si natura sit calidum facilius corpora reficere, illi demum norunt, qui quomodo coctio distributióque fiant intelligunt.

XII.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νόσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποτροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Quæ à morbis post crisim relinquuntur, recidiuos morbos facere consueuerunt.

Præsens etiam aphorismus superioribus iungi copularíque debet. Nam quum suprà dixisset, Si à morbo quis cibum sumens, vires nõ recipiat, corpus copiosiore alimento onerari indicat: Si verò cibum auersanti idem accidat, vacuatione indigere sciendum: atque ob eam causam postea de vacuando disputasset, nunc causam adfert quamobrem qui à morbo cibum fastidiũt, vacuatione indigere videantur. ac si ea de re tota ipsi hũc in modum fuisset oratio, Quòd si intra modum epulanti idem eueniat, vacuatione indigere significatur. siquidem quæ post crisim relinquuntur, recidiuos morbos solent committere: ita nimirum humoris praui reliquias appellans, quas temporis interposito spatio putrescentes febres redaccendere est necesse. quando quidem quiuis humor alienus à corporis quo continetur natura, ipsum alere nequeat, ac in posterum necessariam habeat in putredinem mutationem. quòd si locus in quo cumulatur calidus existat, tum demum maximè & celerrimè putrescit.

XIII.

XIII.

Οκόσοισι κρίσις γίνεται, τοῖσι μὲν ἡ νὺξ δύσφορος ἢ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ· ἡ δὲ ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quibus crisis fit, nox quæ accessionem præcedit grauis, quæ verò subsequitur leuior ferè solet existere.

Crisis subita est in morbo ad salutem aut mortem mutatio. quæ fit dum benignam & vtilem materiam natura à praua & inutili segernit & ad expulsionem præparat. Meritò itaque per hanc turbationem & naturæ luctam ægrotantes ægrè molestéque habent. quę molestia noctu magis apparet. tum enim nobis dormiendi consuetudo. Per hanc igitur turbationē interrupto subindè somno eam molestiam licet manifestè dignoscere, etiamsi dies similem habiturus sit turbationem, quando proxima statim nocte crisis futura est. Quod sub finem aph. est additū, quæ verò crisim nox subsequitur, præcedente leuior plurimùm esse solet, in multis desyderatur exemplaribus. eo autem docet noctē quæ iudicationem proximè excipit præcedente leuiorem maxima ex parte esse solere. quia videlicet plures ad salutem crises desinant. Certò siquidem scimus ex ægrotis plures esse qui seruentur quàm qui intereant, nisi fortè pestilens sit cœli status.

XIIII.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ὀδυνηραὶ μεταβάλλῃ.

In flu

In fluxionibus alui, excrementorum non in deteriora facta mutatio iuuat. *

Excrementorum mutationibus multas humorum ſpecies præ ſe ferentibus corpus exactius repurgatur, niſi colliquationis habeant aut putredinis ſigna. de quibus ipſe diſſeruit in prognoſtico, vbi & pinguium & grauiter olentium & fœtidorum excrementorum fecit mentionem.

XV.

Ὅκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύει, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει, ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Vbi fauces dolent, aut pustularum eruptiones exoriuntur in corpore, excremẽta ſpectare oportet. nam ſi bilioſa fuerint vnà corpus ægrotat: Si verò ſanorum excrementis ſimilia, tutò corpus alere poteris. *

Quum poſteriores aphoriſmi partes inter ſe opposuiſſet, vtrobique quod cõſequi videbatur prætermiſit. Quare ſi quod deeſt ſuppleueris, eiuſmodi tota erit oratio, vbi fauces dolent, aut in corpore puſtulæ exoriuntur, excremẽta inſpicere oportet. Nam bilioſa ſi fuerint, vnà corpus ægrotat, minimèque tutum ipſum alere: ſi verò ſanorum ſimilia fuerint, nec ægrotat corpus, ipſumq; tutò alere potes. Cæterũ quibuſnã rationibus inductus Hipp. ita ſibi pronunciandum eſſe putauerit, dicere iam aggrediar. Animantium natura principibus partibus

bus contentos humores prauos vacuatura, horum interdum partem quandam per vrinas, aut aluum, aut vomitum excernit, alios ad cutim protrudens, si propter crasitiē vacuare nequeat, eo loci ipsos deponit, indéque pustulas in corpore fieri contingit. sæpè etiā susceptis ex capite ruentibus humoribus, fauces infestantur. Quò certè tempore cōsyderandum est ac distinguēdum, vtrum quicquid redundantis erat humoris natura iam in partes affectas deposuerit, an adhuc restet toto animātis corpore peccantium humorum copia. quæ res inspectis excrementis fiet manifesta. Nam si egregium omninò natura impetum ad corpus expurgādum ceperit, bilioſa apparebunt excrementa, propterea quòd eiusmodi etiā pustulæ calfacto sanguine fieri ab humore bilioso consueuêre. Quare eiusmodi sunt prius repurganda quàm alenda corpora, impura siquidē corpora quāto plus ales, tanto magis lædes. Si verò sanorum excrementis fuerint similia, totum corpus rectè valere, nullúmque ab eius nutricatione imminere periculum indicant.

XVI.

Οκὸ λιμὸς, ὸ δ' ἐ πονέ̃ν.

Fame dominante, ab omni agitatione vacandum & labore.

Famelicos esse dicimus eos qui propter cibariorum inopiam & egestatē ad extremam famem redi guntur. Siquidem Epidemiōn secundo sic ipse locutus est Hipp. Aeni Thraciæ, quum propter annonæ charitatem leguminibus vesci cogerentur, crurum imbecillitate laboratū est. Sed & omnem cibariorum

cibariorum magnã indigentiam, tametsi non inopia, sed voluntariò aut imperatò fiat, famem appellare consueuit. Nam quũ diceret, molli carne præditos, in fame habere oportere, siquidem corpus fames siccaret: & rursum quum in prognostico iubet percunctandũ num vigilasset is qui derepentè emaciatus erat, aut perhumida admodũ aluus reddidisset, aut fame conflictatus fuisset: his locis famis vocabulum pro cibariorũ vsurpauit indigentia. qua acceptione sic nunc quoq; dixit, Quum fames stimulat, labore abstinendũ & motu. quasi ita fuisset locutus, Qui esuri non sunt, nullũ toto eo die laborem aut fatigationẽ susciperε debent. Laboris autẽ nomine motionẽ vehemẽtiorem, quod etiã exercitium appellant, intelligere oportet. Siquidem ipse eo sensu dicebat, Labor cibũ præcedat. Est igitur ipsi tam de iis qui secũda, quàm qui aduersa sunt valetudine sermo. Nã nec rectè valentibus imperanda sunt exercitia fame dominante, nec in ægrotantibus motũ corpori vllũ vehementiorẽ vnà cum fame adferre oportet, siue missione sanguinis id, siue purgatione, siue per vomitũ vacuatione, siue multa frictione, siue deniq; forti corporis motione aut alteratione fiat: per hos siquidem motus omnes si cũ inedia fiant, virtutẽ frangi ac debilitari accidit siue secunda, siue aduersa valetudine homines fruantur. At verò Hipp. vt virtutem eã quæ animalia regit & moderatur validã semper retineat & tueatur omnẽ solet diligẽtiã ac curã adhibere. Quã ipsam siue vim singulariter, siue multitudinis numero vires dixeris nihil retulerit. Atq; illud est quod libro de alimẽto dicebat,

virtº vna & nō vna: vnā quidē genere virtutē esse, sed quæ multas species habeat his verbis indicans.

XVII.

Ὅκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλέων γένηται, τὴν νοῦσον ποιεῖ, δῆλοι δὲ καὶ ἡ ἴησις.

Vbi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari indicat sanatio.

Quod alio aphorismo vniuersaliter dixit, id nunc in vna docet specie. Nam vniuersalis erat oratio illa, nō satietas, nō fames, neq; aliud quicquā quod naturæ modū superat, bonū. præsens verò aphoris. de vna tantū re satietate scilicet pronūciat. Copiosior siquidē quàm pro corporis natura cibus, satietas appellatur. Cæterū quum nimiū omne ad aliud semper referatur, in nostris id corporibus duplex, vnū ad vasorū capacitatem, alterū ad naturam nos gubernantē refertur. De posteriore agens hoc loco Hippocrates, Nimiū inquit cibū præter naturam esse: ne eos qui cibi tantam vim ingurgitarunt, vt ipsis venter distendatur, inde detrimentum & læsionē omninò capturos, aut eos quibus ad ventris explēdam capacitatem cibi aliquid deest; parum comedisse, atque idcirco bellè omninò concocturos arbitremur. nam vt illi interdum valent ingurgitata cibaria coquere, siquidem eorum tale exístat naturæ robur: sic hi propter eiusdē naturæ infirmitatē etiam pauca coquere nō possunt: ídque maximè si coctu facilia priores edulia, posteriores difficilia sumpsisse contigerit. Similiter etiā in distributione alimenti facultas sanguifex ad proportionem coctrici virtuti ventriculi respondens, propter imbecillitatem interdum non altera-

bit ſuccum etiã modicũ in venas diſtributum: interdum iſto multo etiam ampliorem promptè vertet in ſanguinem, tùm propter proprium ipſius robur, tùm propter ſucci in ſanguinem facilè cõuertendi naturam. Eodem planè modo tertiũ etiã alimentum, quod profectò ipſum dicimus omniũ maximè proprium alimentum, quũ ſcilicet particulis animantis apponitur, pro naturæ viribus vel largius, vel parcius dicetur. ipsúmque aut bellè conficietur & alet, aut ſecus fiet, atque ita à natura aut vincetur, aut minimè euictus corrũpetur & morbum creabit. Vna igitur hæc eſt aphoriſmi expoſitio, qua cibi nimiam copiam ad facultatẽ animantium moderatricem relatione exaudiendam eſſe dicimus. Altera eſt qua qualitatem cibi præter naturam intelligimus, vera & ipſa. Alitur enim quęque pars à conueniente & familiari naturæ ſuæ alimento, quod meritò nos ſecundùm ſuam cuique parti naturam eſſe dixerimus. Si itaque ad eã affluat ſuccus quiſpiam qui alteri particulæ ſit ſecundùm naturam, ſed huic præter naturam & alienus exiſtat, malo certè quide is particulæ fuerit, ſed ita vt non neceſſariò morbus conſequatur, ſiquidem eius fuerit parua portio. Nam ſi mandragoras, papauer & ruta pharmaca alioqui quæ corpus noſtrũ corrumpere poſſunt, ſine quantitate incõmodare nequeũt, multò certè minùs talis ſuccus detrimentum adferet, qui præter quàm quòd pernicioſus non eſt, alere etiam poteſt partes alias. Alioqui neque alimentum vocaretur, niſi tali eſſet natura præditus. Quemadmodum enim ſi exiguus per gulam flatus in ventrem delatus fuerit, aut potus pauxillum in

pulmones per arteriam aſperam deerrauerit, venter propterea nõ ægrotet, nec pulmo peiùs habeat: ſic quoque ſe res habet in aliarum partium alimento. Quinetiam præter has tertia à nonnullis profertur interpretatio, illud præter naturam intelligendum eſſe arbitrantibus pro magnopere & præter modum, ac ſi ita dixiſſet. vbi copioſior cibus præter modum & exuperanter ingeſtus fuerit, is morbi cauſa exiſtere ſolet. Siquidem qui non multùm ſuperet mediocritatem morbum nõdum committere, ſed ſeruare corpus poteſt intra valetudinis latitudinem. atque hæc eſt vera quoque ſententia. Siquidem iuſtam mediocritatem & conuenientem proportionem non parum ſuperare oportet alimentum, quod morbum ſit facturum. Sed huius quidem rei cauſâ medicis mos non eſt orationi diſtinctionem adhibendi, ſed ſolùm genus ipſum morbi cauſam eſſe pronũciare conſueuerũt, exempli gratia æſtum, frigus, fatigationem, cruditatem, humorum corruptelam, cæteráque id genus affirmantes morbos facere: nobis ſcilicet in quoq; horum quantitatem haud paruam ſubaudiẽtibus. Similiter quum copioſiorem cibũ morbi cauſam eſſe dicunt, orationi particulam multo non adiiciunt. neque enim nos fugit, ſi drachmæ decimam quintã partem id eſſe ſtatuamus, quo iuſtã menſuram & proportionẽ excedat, morbũ nondũ poſſe facere: ſed vbi eadẽ multiplicata fuerit, eundũ interdum creare poſſe. De genere ſiquidem hæc vna cauſa eſt morbos cõmittentium. Vnde fit vt tertia hæc interpretatio, tametſi vera quam maximè exiſtat, mihi tamẽ alienior eſſe videatur à cõſuetudine

ne

ne interpretandi veterũ, cũ eo quòd violentius explicet significationẽ vocis præter naturam. Porrò ad finẽ aphorismi quod his verbis addidit, indicat sanatio, rectius haberet, si ascripta copulandi particula & legeretur hoc modo, indicat & sanatio. Neque enim quoties præter naturã cibus sumptus fuerit, inde morbũ igni sola indicat sanatio, sed rei etiã ipsius natura eã indicationẽ adiuuat, vnà ipsi astipulante sanatione. Siquidẽ iis quæ singulis artibus solerter sunt inuenta, ipsum etiã ab euentu rei testimoniũ & confirmatio accedit. quæ in præsenti oratione sanatio est, quæ molestorũ humorũ vacuationẽ protinus consequi solet. quod quidẽ ab euẽtu testimoniũ ne Herophilus quidẽ prætermisit in eo libro quem σημείωσιν τρίχρονον, id est indicationem à tribus tẽporibus sumptã inscripsit. Nã si quis plura quàm pro consuetudine comedens, & consuetã exercitationẽ vel seruans vel etiã imminuens, corpus grauari onerariq; sentiat, & cum faciei rubore & venarũ tumore febricitare incipiat, eũ profectò qui ita affectus sit, nõ absq; ratione ob repletionem ægrotare existimabis. Quòd si is à vacuatione leuari se sentiat, ex reipsa protinus confirmatio accedet opinionis, quam de plenitudine cõceperas, atq; in posterũ in iisdem similiter audendi & vacuandi animus addetur, minimè abs te expectata illa Empiricorũ obseruatione. quã ipsi dictitant eorũ esse quæ frequentissimè in iisdẽ similiter euenire videntur. Verũ addita fortasse in præsenti aphorismo fuerat copula &, quã postea vt superuacaneã sustulit aliquis, aut etiã Hipp. ipse ab initio absolutè citra cõiunctionis interuentũ scripsit

hoc modo, indicat ſanatio, quaſi diceret, vbi quæ diximus ita habuerint, id eſt copioſior præter naturã in corpore cibus cõtineatur, vacuatione adhibita ægrotꝰ ſi iuuabitur, in eũ morbũ ob cibi copiam incidiſſe conſtabit. Porrò memoria ſemper tenendũ ſolitũ Hippocratem vacuationẽ abſolutè dicere, quũ ęquabiliter omnes humores vacuãtur, purgationẽ verò, quũ qualitate peccantes & moleſti educuntur. Atque ſanatio qua de nũc agitur, quia per vacuationẽ nõ purgationẽ fiat, opinionẽ de plenitudine confirmat. Iam verò æquabilis omnium humorũ vacuatio quæ exactiſsima habetur, ſectione venæ adminiſtrari ſolet: quę proximè ad hãc accedit, ſcarificatis, vt facere conſueuimꝰ, fit malleolis: ſic etiã quę exercitiis, & quæ frictionibus, & quæ balneis, & deniq; quæ inediâ per accidens fit vacuatio. per accidens dixi, quia non per ſe & primaria ratione vacuat inedia (quã rẽ faciũt ſingula quæ enumerauimus) ſed vacuatio quidem naturali perſpirationis modo fit, id eſt perſpirabili cute latenter corpus digeritur: quia verò in materiæ vacuatę inſtaurationẽ nullũ ſufficitur alimẽtum, propterea manifeſta fit quæ prius latebat vacuatio. Hæc igitur ad aphoriſmi expoſitionẽ ſatis eſſe videntur. Qui diligẽtius de plenitudine diſputationẽ legere volet, is integrũ ea de re conſcriptũ librũ habet, qui de plenitudine inſcribitur. Nũc ſatis erit hoc tantũ ſuperioribꝰ addidiſſe, poſſe quidem abſq; corruptela cœpiſſe plenitudinẽ eã quæ ad vires relatione intelligitur, ſed quæ vtilis & benigna perſiſtere nequeat. Siquidẽ ipſam in qualitate mutationẽ atq; adeo tẽporis ſpatio corruptelam

ſubire

subire est necesse. verùm hoc licet accidat, tãdiu ta mẽ plenitudinẽ appellaturi sumus, donec vacuato superuacaneo, reliquũ vtile ac benignũ reddi possit. Nam quod acescentibus vinis vsu venit, eiusmodi quiddam in sanguinis alteratione fieri solet. Id verò tale existit. vbi vina planè acuerunt, non iam ad vini naturã redire possunt: verum si tam leui momento ad id vergant, vt acescere quidẽ, sed nondũ acetũ esse videatur, ex iis cõplura pristinã recepisse naturam sæpius sunt visa. Sic in sanguine se res habet. nam si ipsius magna facta est corruptio, non iã ad sui naturã redire potest: parũ verò à seipso si degenerauerit, vacuato superuacaneo qui restat suã recuperare potest naturã. Atque talẽ sanguinis affectionẽ non corruptelã, sed plenitudinem appellandi medicis moris est, solã eã (quod modò dicebã) corruptelã nominantibus, quę tam magnam præter naturã mutationẽ est sortita, vt à natura amplius vinci ac regi nequeat, vt probus & laudabilis & vtilis succus fiat.

XVIII.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσεις γίγνονται.

Eorum quæ confertim & celeriter alunt, celeres etiam excretiones esse solent.

**Quæ uniuersim & celeriter alunt, celeriter quoque corpus peruadunt.*

Ea secundũ Hipp. sententiã celeriter alere sunt intelligenda, quæ statim paulo post quàm sumpta sunt alunt, secundũ suã certè quidẽ naturã, quam ipsam in iis exploramus qui inculpata sunt valetudine: confertim verò alere accipienda sunt ea, quæ postquã alere ceperunt, quicquid alimenti habent

breui totum corpori impertiunt. Quæ itaq; ſunt eiuſmodi quatenus confertim & cumulatè alunt, eatenus etiam corpus permeabũt celeriter. Si verò ipſis adſit aut acrimonia quæpiã ad excretionẽ ſtimulans, aut viſciditas qua morentur & retineãtur diutius, illâ quidẽ citius ad excretionẽ incitabuntur, hac tardius permeabũt. Citiſsimè igitur & cõfertiſsimè alit vinum: tardiſsimè & ſenſim bubula, & cochleæ & Spondyli marini, locuſtæ, carabi, gã mari, & quicquid deniq; dura carne cõſtat eãdem cũ his habet naturã. Adhęc duri caſei, ſalitæq; carnes, lentes, bulbi, & in tantũ vt dura euadãt oua co cta. hæc enim omnia multò poſtquã partibus nutriendis ſunt applicata, ſenſim nutriũt. Quòdverò ſumptus cibus iã alat, tum ex pulſus vehemẽtia & magnitudine, tũ ex motus volũtarij firmitate & robore partibus nutritis cõciliato poteris argumẽtũ accipere. quã rem explorare cõueniet in iis qui vel propter vacuationẽ quandã manifeſtã, vel fatigationẽ vel inediã ſoluti ſunt & viribus defecti. Ea igitur omnia quæ ſupra commemorauimus tardè per ventrẽ permeãt, hoc eſt multò poſtquã ſumpta ſunt tempore. Hiſce verò cõtraria celeriter perũadunt, imprimiſq; vinũ omniũ citiſsimè vti diximus corpus alens. Poſt ipſum alia ſuo quęq; ordine ſubſequuntur, de quibus dicturus ſum, vbi pauca prius de vinis ediſſeruero. Nã aquoſa perpaucũ dant corpori alimentum, qualia ſunt colore alba, ſubſtantiæ compage tenuia: Craſſa verò & fulua his multo copioſius impertiunt corpori alimentum, ſed tanto in nutriendo cedunt nigris, quantam celeriter & confertim præ his habent alendi prærogatiuam. Quæ autem alba ſunt & craſſa,

minus quidem quàm nigra, sed plus quám alba & tenuia alimenti impertiunt corpori, sed celeriter & vniuersim nutriendi potestate cedunt. qua quã-to aliis antecellunt, tanto permeãdi celeritate præ-stant. Omnium enim citissimè aquosa per vrinas percolãtur, quia propemodum tota ocyssimè ad hepar prius subuehãtur, quàm per aluum quicquã desscẽdat. Alia verò omnia ex quibus manifestum quid subeat per ventrem, peruasionem habent nu-triendi tempori proportione respondẽtem. Sic & in aliis omnibus accidit. Nam ptissane succum nõ multò postquam sumptus est alere pauco in tempo re vniuersum, sed non multum impertiri alimentũ constat. Alica verò nec paucum nec vniuersum, sed & multo tempore & multum præbet alimentũ. Porrò autem quæ inter sẽ comparantur simulem ha bere debent compagem seu concretionem quam σύστασιν Græci appellãt, nec vnum exactè humidum esse, alterum summè siccum. In ptissana itaque & alica & cæteris eiusmodi quæ homines ex milio & fabis aliisque frugibus parant, similiter secundum crasitudinis modũ habeant oportet ea quæ inter se cóparantur. Carnibus verò sua cuiq; est & pro-pria compages. comparare itaq; eas oportet in ap-paratus & condituræ forma, vtrisque scilicet vel assatis vel coctis similiter. Succi autem si qui mor-daces insint, per apparatum remoueãtur, quemad-modũ in brassica & leguminibus fieri solet, siqui-dem certam alentis substantiæ probationem es ha biturus. Remotio autem fiet, si inter coquẽdum, ex vna aqua in alteram quæ incoquuntur transfu-deris. Si igitur his omnibus probè constitutis &

distinctis, diligenter exploraueris quæ paruo tempore id est confertim seu vniuersim, & paulò postquàm sumpta sunt, (hoc enim celeriter significat) alunt, ea ocyus etiam corpus peruadere, modò hominibus similiter habentibus exhibeantur (nam & hæc in omnibus adhibenda est distinctio): quæ verò cõtrà habeant, tardè subire comperies. Horũ porrò causam si requiras, eã ex iis quę nostris de facultatibus naturalibus commentariis demonstrata sunt petere poteris. In iis enim ventriculum ex eduliis ingestis familiari & conueniente succo attracto, quẽ suis tunicis reponeret, primùm omniũ ad satietatem vsque frui demonstrauimus, postea vbi abundè saturatus esset, tum demũ ipsa abs sese ad transitum demittere. quo tempore hepar quoq; ex ipsis trahere par erat, si quidem alimẽto egeret, alioqui eo quod in sẽ haberet abusurum. Eodem quoque modo ex hepate corpus quando alimento deficeretur trahere rationi erat consentaneũ. Qua ex re fit, vt in quibus totum inanitum corpus est, periculũ eorũ maximè facere cõueniat quę vniuersim & celeriter nutriunt, quibus indidẽ etiã accedere dicebamus, vt celerius corpus peruaderent. Nonnulli tamen vacuationem eam quæ ex toto quoquo versum fit corpore, peruasionis seu excretionis nomine Hippocrati appellatam esse volunt. vt idem nunc doceatur, quod libro de alimẽto his verbis dicebat, Cibus alteratu difficilis, ægrè cõsumitur & discutitur: cibus contrà facilis appositu, facilè consumitur & exhauritur. Quod dictum quàmquam est verisimum, nõ propriè tamen videtur peruasionis nomine intelligi posse. Siquidẽ

peru

peruasio ferè de transitu per ventrem intelligitur: possis tamen de eo quoque qui quacũque corporis parte fit intelligere. neq; enim parũ differt subirene cibum an peruadere dicas. nam sola subeunt quæ per aluum descendunt. Peruadendi verò verbum vtrisque, tam iis quæ per ventrem subeunt, quàm quæ quacunque corporis datũ est permeant potest conuenire. Suilla igitur cæteráque alia quę lentos & crassos humores habent, non nisi multo tempore ex toto discutiuntur corpore. Olera verò piscésque saxatiles & quicquid denique distribuẽdo constat tenui succo, distributionis quidem & appositionis celeritate aliis præstant, firmam verò stabilémque naturam non habent, sed facilè digeruntur & cute perspirabili euanescunt.

XIX.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων ὁ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες ὅτε τε θανάτου, ὅτε τῆς ὑγείης.

In morbis acutis non omninò certæ sunt mortis aut salutis prædictiones.

Morbi acuti præterquàm quòd criticè citò solu uuntur, statim etiam magnitudinem celeritati habent coniunctam. Nam febres diarias quas epheme ras Græci vocant, celeriter licet finiantur, nemo tamẽ morbos appellauit acutos. Duplex porrò est acutorum morborũ natura. nam aut in * solis humoribus accendũtur calidioribus, nullum certum occupantibus locũ, sed æquabiliter quauis corporis parte genitis: aut parte quapiam affecta fiunt, veluti in * pleuritide fit, peripneumonia, & cynanche.

* *Acuti ex accensa materia in venis fluctuãte & obeunte.*

* *Acuti ex inflammatione stabili partis cuiusquiam, cũ febre totũ corpus occupãte.*

che. Sed & morbos acutos febres ferè comitantur velut continuæ. rarò enim sine febribus reperiuntur, qualis est apoplexia. Longi verò & diuturni morbi ratione fiũt humorum crassorum, lentorũ, & frigidorũ qui concoqui non facilè possunt, sed impacti & cuneati in partibus affectis hærent. quo fit vt scirrhi potius quàm phlegmones naturã reti neant eorum affectus. ex quibus qui per cõsensum & sine loco affecto fiant pauci reperiuntur, in quibus æqualiter omnes venæ putrescentes humores vel melancholicos vel pituitosos habeant. quorum omnium prædictionibus niti & confidere videtur Hipp. Acutorum verò non omnium, sed in ipsis falli etiam interdum præsagitionẽ fatetur. id enim significat negatiua illa particula, non omninò, quę idem quod non semper seu non in omnibus significat. quod sermonis genus vsurpare solent, quum pauca quædam de omnibus eximunt, vt quum dicunt, non omnes homines mali. significant enim perpaucos bonos esse. Sic Hipp. nunc hac oratione significare videtur, non omninò certas prædictiones esse in morbis acutis, quum experientem etiam medicum in his interdum, sed rarò falli contingat. Hoc autem accidit tum proper subitam in melius aut deterius in crisi mutationem, quæ mutatio naturam sequitur humorum morbos efficiẽtium, tum etiam quia peccãs humor ex vno interdum loco in alterum mutet sedem.

XX.

Ὁκόσοισι νέοισιμ ἔσσιμ, αἱ λοιλίαι ὑγραὶ εἰσι τοῖσιμ ἀποχρώσκουσιμ ξηραίνοντος. ὁκόσοισι

Οἱσι ἦ νέοισιν ἔσιν, αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τοῦτοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

Quibus in iuuentute aluus est humecta, ijs in senectute siccatur: Quibus contrà sicca astrictáque iuuenibus fuit, ijs senibus humecta laxáque fit.

Id sæpenumerò sed non semper fieri ipsemet aphorismo eo quem infrà scripsit satis indicasse videtur, Qui inquit, aluum humidam habēt, facilius quàm qui sicca sunt aluo iuuentutem degunt, sed ægrius senectute defunguntur. ipsis siquidem senescentibus resiccari ferè solet. Cæterùm siccam & humidam aluum intelligere oportet, non absolutè, sed eadem victus ratione seruata. nam si quis in iuuentute salsamenta comedat & porra, & zytum superbibat (quæ victus ratio Alexandrinorum est cōsueta) in senectute verò nihil quicquam horum esitet, sed lente vescatur, vinúmque insuper austerum potet, quî quæso possis ætatis ratione dicere huic purgamenta alui fuisse mutata? Rursum si quis per iuuentutem lente & mespilo vinóque austero vsus, per senectutem verò Alexandrinorū victus rationem sequutus, simul cum tali mutatione victus, alui etiam deiectionem mutauerit, in eo profectò certum de aphorismo iudicium facere nequeas. Sed si quum cæteris omnibus, tum iis etiā quæ ad alimoniam pertinent similiter gestis & administratis, alui deiectio mutata fuerit, certū tum fiet de iis quæ ab Hipp. dicta sunt iudicium. Mutabitur verò alui purgamentorum ratio, quod ad ætatum naturam attinet, mutatis corporis affectionibus vnde aluus humidior fit aut siccior. quæ quidem

quidem affectiones quales sint, vnum ex iis est quæ inuestigatione digna videntur. Sed si in præsentia scribere cuiusque proprias aggrediar demonstrationes, tam longa mihi instituenda erit disputatio, vt integro libro sit opus. Id igitur aliquando fortè præstabitur. nunc paucis rerum tantum capita persequar, atque iis vtar quæ in commẽtariis tum de naturalibus facultatibus tum de symptomatωn causis sunt demonstrata. Aluus iusto fit humidior, quum ex ea alimentum in chylum redactum parciùs distribuitur: contráque eius inde omni ad hepar elato humore, siccior fieri solet. Quamobrem autem parciùs distribuatur, interdum in causa est copiosior quàm quo hepar egeat sumptus cibus, interdum etiam quia ipse celerius ad descensum festinat. ex copiosiore enim cibo postquàm ad se hepar quod ad explendam auiditatem satis est traxerit, plures supereſſe reliquias est necesse. Celerius verò intestina peruadente & permeãte cibo, per eam descensus celeritatem, alimenti tantum quanto egeat hepar trahere non potest. vnde eius reliquias humidiores fieri est necessariũ. Porrò ocyus subeunt alui purgamenta, tum propter bilis in ventrẽ defluentis & ad excretionem stimulantis copiam, tum propter facultatis retentricis ventriculi imbecillitatẽ, ipsiúsque & intestinorum virtutis expultricis robur. Cibi verò plus appetimus quia os vẽtriculi (in eo enim maximè sita est cibi appetentia) temperamento est frigidiore: quemadmodum hepar quoque propter frigiditatem minus attrahere solet. Sic quoq; venter propter humiditatem, imbecilliorem retentricem obtinet, vt expultricem fortiorem propter siccitatem. Senibus itaque vbi

frigidius corpus euaſerit, in ore ventriculi humiditas vſque eo frigida colligitur, vt in cibi faſtidium, quam anorexiam Græci vocant, quaſi inappetentiam dicas, terminetur. quo facto deiectionẽ alui ſiccari contingit cibariorum defectu, quod certè quidem ad diſtributionẽ attinet. Pariter qui propter copiam vel naturam humoris picrocholi humectam aluum habẽt, in contrarium ſtatum ſenes facti mutantur, quia in ſenectute talis humor non iam gignatur in corpore. Sed quibus propter retentricis virtutis imbecillitatem humida aluus eſt, non omnibus, ſed pro quantitate caloris cum tali imbecillitate coniuncti in contrariam fit conditionem mutatio. nam ſtatim ab ortu frigidiore temperamento aluus ſi fuerit, ea per ſenectutem in frigidam præpter modum intemperiem redacta, facultatem ſimiliter imbecillam obtinebit retentricem: quia intemperies omnis immoderata actiones debilitat & lædit. quòd ſi ad multam ætatem calida manifeſtò fuerit, robuſtam habebit retentricem virtutem, vt pote quæ neutram intemperiem exactè habeat, nec eam quæ in ſiccitate conſiſtit (omninò enim aluus erat humidior naturâ: alioqui retentricem virtutem non habuiſſet imbecillam) nec eã quæ in calore eſt. hoc enim ponebatur. quare propemodũ omnibus quibus aluus naturâ humidior eſt, ſeneſcentibus fit in contrarium mutatio. Quibus verò ſiccior, iis per ſenectutem euadit humidior, ídque propter temperaturas contrarias. Aut enim quia min⁹ quàm pro iecinoris virtute cibariorum comedunt, aut propter excrementorum exuctorum ſiccitatem, aut quia bilis minus

in

in ventrem deriuatur, aut propter firmitatem retẽ-tricis virtutis, alui fiũt purgamẽta sicciora. Quòd autem minor ipsis adsit cibi appetẽtia citiúsq; expleantur, fit propter partium in quibus sita est appetentia caliditatem. Quòd exuctus cibus siccior euadat in causa est hepar moderatè natura temperatum, aut etiam nonnihil calidiore temperamento. Quòd pauca in ventrem bilis confluat vt potè quæ pauca etiam generetur ob visceris frigiditatem accidere putandum est: Fortis verò vis retentrix in iuuenibus ideo fit, quia ipsorum ad siccius vergat temperamentum. Non sine ratione igitur hisce omnibus senescentibus fiet in contrariũ mutatio. Nam & qui cibi fastidio ob caliditatẽ laborant, ætatis progressu plus appetent quàm subigere & euincere possit hepar: & quibus propter siccitatem ingenitam vis retentrix erat valentior, iis senescentibus fiet ob eiusdem siccitatis excessum imbecillior, atque inde fiet vt propter citatiorem cibariorum transitum, humidior euadat deiectio. Quibus verò propter bilis inopiam moratur deiectio, ac propter tardum transitũ magna obiter humoris pars exugitur, in iis idem etiam tum status manere potest: fieri tamẽ potest vt refrigerato prẽter modum iecore, atque ita imbecilla valde reddita distributione, alui purgamenta reddantur humida. Atque hæc in præsentia habui quæ de mutationum, quæ ætatis ratione propter alui siccitatem & humiditatem fiunt, causa dicerem: quæ obscura propter breuitatẽ videantur iis qui exercitati non sunt in commentãriis de quibus nobis suprà facta est mentio. Sed aliquando postea integrum his explicandis

plicandis librum dicabimus. Quod ad artis vsum attinet satis est tenere quod ab Hippoc. est dictum, etiamsi eius dicti causa non adiiciatur.

XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει.
Famem thorexis soluit. *

Thorexim meri potionem Hipp. consueto more appellat. In opere siquidem de hominis natura & victus ratione sic scriptum reliquit. Est autem, inquit, aura quam ducimus reddimúsque morborum popularium causa. Planum est enim cuiusque nostrum victus rationem eorum causam esse non posse, quum promiscuè omnes tàm iuuenes quàm senes, tàm viros quàm mulieres, abstemios deniq; iuxta ac thoressomenos (sic enim meracioris vini pleniore potione gaudentes appellat) malum hoc corripiat. Nam vel ex eo constat per thoressomenos merobibas intelligendos esse quia abstemiis eos è regione posuerit. Quare thorexim quoq; ab ipso pro vini potione vsurpari est manifestũ. quã quidem vini potionem famem depellere dicit, non mehercle quamuis cibi indigentiam famem appellans, quod arbitrati sunt nonnulli, vt nec eam quæ cibi appetentiam habet coniunctam, sed eam quæ morbus est. qua qui laborant, magna & insatiabili perpetuáque cibariorũ incessuntur appetentia. quam ex medicis quidam caninã appellarũt. Huic siquidem fami sedandæ meracior potio est remedio, non ei quæ vel longam inediam, vel alui profluuium, vel sanguinis fluxum, vel quamuis aliam vacuationem consequi solet. Nam qui propter ho

rum aliquod redditi fuerint famelici, tantũ abeſt vt commodum ex meraco potu aut vtilitatẽ percipiant, vt eo etiam offendantur magnopere: quippe qui conuulſionibus protinus & delirationibus prehendantur, ſi ante cibariorum eſum liberaliore vini potione vſi fuerint. At quibus fames morbus eſt, iis vini potio, non cibi copia eſt remedio. Siquidem ego nonnullos qui perpetua fame laborarent ita curaui, ipſis ſcilicet liberalius vino quopiam ex iis quę haud ſegniter calfaciunt propinato. Neque enim acerba vina eiuſmodi famem ſanauerint, vt pote quæ ne calfaciant quidem: ſed quæ ſine aſtrictione fuluo colore ſunt aut rubro, ea dèmum maximum his qui canina vexantur appetentia auxilium ſunt allatura. Ipſis itaque quũ prandere volũt, primùm cibaria apponere oportet pinguia, & vt ita dicam oleoſa, cæteráque id genus ex multo oleo parari ſolita. Sed prima cautio eſſe debet, ne quid auſteri admiſceatur aut acerbi. Poſtea vinum ex iis quæ diximus aliquod, etiam ſi nondũ ſitiant, potui dandum eſt. Protinus enim ipſis tali victus ratione fames mitigatur, in qua ſi diutius perſeuerauerint in totum etiam ſedari ſolet. Atq; hanc mihi ſententiã Hipp. hoc aphoriſmo præ ſe ferre videtur. Nam quum vel propter ſolã intemperiem frigidiorem, vel propter acidos quoſdam ſuccos ventriculi os imbuentes, fieri conſueuerint appetitiones caninæ, quæ vitia duo perſanat vinũ ſuprà dictum, eaſdem meritò appetentias caninas ſedauerit. Boulimũ verò qui putant famis nomine dictũ eſſe ab Hipp. hi mihi abſurdè eius verba exaudire videntur: primùm quòd pro generali &

vniuerſ

vniuersali oratione particularem faciant, deinde quòd falsum etiã dicant. Siquidem boulimus est virtutis prostratio ab externa refrigeratione profecta, qui ab esuritione quidem principium sumit, sed famem amplius non habet coniunctam.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα μὲν νοσήματα γίνητ', κένωσις ἰῆτ'· ἢ ὁκόσα ὑπὸ κενώσιος, πλησμονὴ· ἢ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiscũtur, sanantur plenitudine. Cæterorúmque contraria sunt remedia.

Non, si quid non amplius à plenitudine fiat, aut ea sublata remaneat, id curabit vacuatio: sed quo quæque tempore à plenitudine fiunt curare aggredimur, ea demum vacuatione indigere videntur. Plenitudinem certè ipsam morbum facere dictum est suprà, ipsius verò curationem vacuatione fieri, vt & alias omnes causas morbos committẽtes per contraria tolli, monere certè quidem fuerit supervacaneum. Neque enim aliud quicquam præter * cõtraria excogitare queas, cui earum sublationẽ acceptam referre possis: quemadmodum in morbis iam factis & symptomatis eos necessariò comitantibus iterum examinaturi sumus. Sed nunc de morbis qui adhuc fiunt habetur sermo. Vnde fit vt causarum morbos facientium sublatione, vna etiã morbos remoueri necessarium esse videatur. At verò fit causarum morbiferarum per cõtraria remotio. Nam si quid refrigerando morbum faciat,

* *Morbus iã factus suo, dum fit causæ suæ tollitur contrario.*

eius per calfacientia fiet curatio, si calfaciẽdo, per refrigerãtia. Pariter si propter copiã morbus fiat, eam protinus vacuare oportet, vt si nimia vacuatione corpus ægrotet, quamprimum cibo reficere cõuenit. Quanquam placet quibusdam vacuatione morbum nunquã fieri posse, solam vt coniicere licet, febrem morbum esse arbitrantibus. Nam si alioqui omnem ipsi affectum actionem lædentem morbum esse, omnem verò insignem intemperantiam actiones labefactare didicissent, nunquam de forti vacuatione quòd morborũ causa existat, dubitassent. Siue enim ex vtero sanguis, siue ex hæmorrhoïde, siue vulnere copiosè profluat, quibus ista acciderint, omnes actiones aut earum certè maximam partem labefactari est necesse. nec verò eos ea sola incommoda sequuntur, sed in aquam quoque inter cutem ex his nonnulli inciderunt. quin vel longa inedia febrem nedum alias noxas iis adferat, qui naturâ calorem feruentiorem habent. Quicquid igitur ad aphorismi veritatem & vtilitatem attinet diximus. Supereſt vt recentiorum medicorum nugacitatis prodendæ gratia aliquid addamus superioribus: qui de nominib⁹ altercantes inter se, de rebus interim ipsis se disputare credunt. Quum enim causarum morbos efficientium sublationẽ non ad curandi rationẽ, sed ad prophylacticem, id est cautionẽ & prouisionẽ incommodorũ pertinere dicunt, de nomine primùm eos inter se rixari, deinde ne id quidẽ rectè facere demonstrandũ esse videtur. Vbi causa quæ morbũ peperit abest, ibi tum sola facti morbi & eius symptomatum curatio restat: vbi contrà causa, exempli

gratia

gratia plethora, quæ ineſt in corpore morbũ nondum committit, eiuſmodi tum cauſæ remotio ad eam artis partem referenda eſt, quæ à prouidendo *prophylactice Græcis dicta eſt. Quãdo verò morbum iã facit, id tùm quodãmodo ex prophylactice & therapeutice miſtum eſt. de morbo ſiquidem quantum faciendũ reſtat, id ne fiat prouidere oportet, atque ipſum artis prophylacticæ munꝰ eſt: quãtum verò iam factũ eſt propria indiget curatione. Vnde fit, quoniã iſta ex prohylactica & therapeutica id eſt ea artis parte quæ ne morbi fiant prouidet, & ea quę morbos curat miſta ſunt, proprio hiſce ſignificandis vt careamus nomine. propterea medici aliâs aliter appellant, vt quum ne morbus qui fieri cœpit ad vmbilicum perducatur cautionem adhibendam eſſe dicunt, & quum quicquid morbi factum eſt curandũ eſſe aiunt. veluti in iis fit qui à rabioſo cane ſunt icti. Medicamina ſiquidem quæ ipſis adhibentur, duobus ipſi modis appellãt, interdum aduerſus rabiem remedia, tanquã ad affectionem quæ rabiem generat dicerẽt, interdum non remedia, ſed rabiei futuræ amuleta, id eſt prouidendæ & auertendæ rabiei vim habentia pharmaca.

*Præcautio cauſam, Curatio morbũ reſpicit.

XXIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Morbi acuti iudicãtur intra dies quatuordecim.

Acuti morbi cẽſentur qui & magni ſunt & ad ſtatum celeriter perueniunt. vnde fit vt breui tẽpore magnas faciant mutationes, quod perinde eſt ac

si iudicentur dixeris. Siquidem Hipp. ipse eiusmodi mutationes quũ in morbis derepentè fiunt iudicationes appellat: idq; interdũ ægrotantibus ipsis sanitatem pristinã ilico recipientibus, aut morientibus, interdũ magnã quandam ad salutẽ vel mortem mutationẽ subeuntibus, qui tamen eueſtigio propterea non seruentur aut moriantur. Quibus rationibus fit vt in totũ quatuor in ipsis repentinę mutationes fiant, quas Epidemiõn primo his verbis nos docuit, Subita ad salutẽ mortémve mutatio, aut ad melius deteriúsve inclinatio. Quòd verò neceſſariũ sit morborũ magnitudine & sympto matum vehementia vel citò virtutẽ succumbere, ita vt moriatur æger, vel si strenuo ad mali expulsionẽ impetu sumpto natura superior euadat, bonam crisim fore: si verò impar cedat & lassata det manus, malã iudicationẽ sequuturã esse, nemo est qui dubitet. In morbis igitur acutis vt crisis in lõgum tempus differatur fieri nullo pacto potest. In talibus itaq; omnibus terminũ Hipp. statuit duarũ septimanarũ spatiũ, quòd nullo scilicet vlteriõ progrediatur. Possunt tamen multi ante decimũquartum iudicari. Nam & vndecimus & nonus & septimus & quintus multos iudicarunt, vt cõstat ex Epidemiõn libris. quosdã etiã sextus iudicat, sed haud benè. quemadmodũ in cõmentariis de diebº decretoriis latius demonstrauimus, in quibus exercitatũ esse volumus eũ qui ea sit assecuturus, quæ Hipp. breuiter sunt dicta. Imperfectis verò iudicationibº (quas Græci, quòd in alterã sint semiinclinatæ partẽ, ἡμιῤῥόπους appellant) sequentiũ deinceps dierũ aliquis finem imponet. Atq; hi dies quinam

*Sextus tyrannus.

sint

sint ipsemet in prognostico tradidit, iterúmq; hîc aliquid sequenti aphorismo est traditurus. Sed & harũ iudicationũ semiinclinatarũ alius quidã est extimus terminus, vltra quẽ progredi non liceat, quadragesimꝰ nimirũ dies. Morbos ergo Hip. qui intra quartũdecimũ diẽ integrè iudicãtur, acutos absolutè appellare cõsueuit: eos verò q. aliquo dierum decretoriorũ imperfectè iudicati, ad quadragesimum vsq; diẽ durarunt, non iam absolutè acutos, sed appellatione ex integra oratione constãte, acutos intra dies 40. iudicatos nominare solet. Verùm apertius mihi dicere videntur qui eiusmodi morbos, per prioris status in aliũ mutationẽ aut à sua specie degenerationẽ acutos vocitant, quos ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα νοσήματα appellant Græci. De quibus in prognostico scribit in hanc sententiã, In omnibus inquit, morbis acutis qui febrẽ cõiunctã habent, & intra dies quadraginta terminãtur, spirandi facilitatẽ ad salutẽ maximã vim obtinere putandũ est. Hîc autẽ vbi inter aphorismos de morbis acutis absolutè loquitur, eos intra quatuordecim dies finiri ait, non mehercule his verbis id sibi volens, quod putarũt nonnulli, quatuordecim sci licet numero dies esse qui in his morbis iudicationes faciãt. Eadẽ enim ratione etiã dies qui morbos *per degenerationẽ acutos appellatos iudicãt, quadraginta esse dicere possemus. Eadẽ siquidem est in vtrisq; loquẽdi forma, & hîc quũ ait, morbos acutos intra dies 14. terminari, & in prognostico quũ inquit, quicũq; febrem coniunctã habent & intra 40. dies iudicãtur. Sed quũ isti nullã inuenirẽt rationẽ quî dictiones has, tùm eã quæ in aphorismis,

*Acuti degeneres, quos vulgo ex decidentia vocant.

tùm eam quæ in prognostico legitur inter se consentire demonstrare possent, ineptã hanc & absurdam commenti sunt interpretationem. Neq; enim quatuordecim sunt ad quadragesimũ vsque dies decretorij, sed cum extraordinariis quos *intercidentes vocãt, plures, sine illis pauciores habentur. vt in tractatu de diebus decretoriis apertè demonstrauimus. Ipsa etiã rei euidentia & experientia eã rationem confirmat quæ dicit morbos acutos iudicationis habere terminum quartumdecimũ diẽ. Nullus siquidẽ adhuc morbꝰ qui statim ab initio celeriter moueretur, hũc superasse terminũ inuẽtꝰ est, quin ex quatuor dictis diebꝰ aliquo crisim priꝰ subiret. Adeo vt nónulli primis diebꝰ tardi & parui, circa quartũ aut quintũ diẽ citatiores & vehemẽtiores facti, decimo septimo die sint terminati. Alij ad sextũ aut septimũ sumpto acumine, cessarĩt vicesimo. Vnde fit manifestũ morbi cõtinuatũ acumen plures 14. dies habere nõ posse. Ex iis verò qui motus habẽt inęquabiles multos reperire licet qui ad vlteriorẽ proferãtur terminum. cuiusmodi sunt qui diebus quibusdã sumpta vehementia, latenter postea eã remiserũt, rursúmq; postea aucti, motus cõtinuationẽ acceperũt. Si quis igitur in ægrotãtibꝰ quẽadmodũ dixi obseruationẽ instituat, morbos qui per duas integras septimanas celeriter moti fuerint, vlterius progredi nunquam comperiet.

*Intercidentes dies, quos interrepentes & intercalares potes dicere, quòd propter erratũ cõmissum, non propter solius naturæ motũ in eos crisis incidat, atque ita legizimorum decretoriorum ordo interrũpatur.

XXIIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος· ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχὴ. θεωρητὴ δὲ ἡ ἐνδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ ὑ πάλιν ἡ ἑπταικαιδεκάτη. αὕτη

γὰρ ἐστι τεσσάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δ', ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης.

Index ſeptimi quartus. Sequentis ſeptimanæ octauus initiũ. Spectandus quoque eſt vndecimus, ſiquidem is ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt. Rurſum decimus ſeptimus ſpectãdus: is enim à quartodecimo quartus eſt, & ab vndecimo ſeptimus.

Indices & ſpectabiles dies conſueto more appellat Hipp. in quibus ſignum aliquod iudicationis apparet alio quopiam ex diebus decretoriis futuræ, quos ipſe in prognoſtico per quaterniones digeſſit, ſingulis ſeptimanis bipertitò ſectis. Primũ itaque quaternarium ſeptimi diei à principio inita ſupputatione indicatorem eſſe ait. Vndecimum itẽ decimi quarti indicem ſtatuit, quandó & hic bipartitò diuiſus ſequentẽ ſeptimanam in duos dirimat quaternarios. Pariter decimuſſeptimus viceſimi index, quando tertia quoque ſeptimana hoc bifariam ſit diuiſa. Cæterùm hanc Hipp. cum ſecunda copulat, quum tamen à prima dirimat ſecũdam. ſecundæ ſiquidem initium octauum diem eſſe dixit, non etiam tertiæ ſeptimanæ decimũquintum, vt ex poſteris arbitrati ſunt nonnulli. quippe qui non viceſimum primum eius ſeptimanæ faciat extremum, ſed tertiæ ſeptimanæ initium quidem ſtatuat 14, finem autem & extremum viceſimum. Quamobrẽ verò priores duas ſeptimanas per diſiunctionem à ſe inuicem, tertiam autem per copulationem cum ſecunda ſtatuat diximus in opere de diebus decretoriis. In præſentia citra eius rei cauſæ demonſtrationem ſatis erit ſcire quod experien

tia ipsa testatur, cum eo quòd Hipp. permultos ægros secundum hunc dierum decretoriorum ordinẽ iudicatos fuisse scripserit in libris Epid. Qui ordo talis est, vt tres primæ septimanæ in vicesimum circũactæ terminentur, tres verò sequentes quadragesimo comprehensæ finiantur. Quò fit vt sexagesimus etiam & octogesimus sint decretorii. quod experientia quoque ipsa compertum probatumque habemus, quemadmodum in opere de diebus decretoriis demonstrauimus, vbi eos etiam ægrotos ascripsimus qui iuxta præscriptum ordinẽ iudicati leguntur in libris Epid. quos omnes hîc describere quia longum foret, satis fuerit solam dictionem ex prognostico transcribere, quæ sic habet, Febres terminãtur iisdem numero diebus, vnde euadunt aut moriuntur ægrotãtes. Ex febribus enim quæ minimè sunt malignæ, quæque cum signis tutissimis progrediuntur, quarto die aut etiã antè desinunt: pessimæ autem & imprimis malitiosæ atque exitialia signa præ se ferentis, quarto die aut etiam antè ægrotantem tollunt de medio. Ipsarum igitur primus impetus ita terminatur. secundus ad 7. tertius ad vndecimum. quartus ad 14. quintus ad 17. sextus ad 20. diem peruenire solet. Atque ii insultus per quaterniones ex acutis absolutè in vicesimum per additionem finiuntur. Hæc litera apertè docet quòd tertiam septimanam per cõtinuationem cum secunda numeret, diémq; 17. vicesimi faciat indicem

XXV.

Οἱ δεινοὶ τεταρταῖοι, τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες

χέες. δι δὲ φθινοπωρινοὶ μακροί, ἢ μάλιστα δι πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτουσες.

Aestiuæ quartanæ plerunque breues, Autumnales longæ, & inter eas maximè quæ ad hyemem vsque pertinent.

Non febres solùm per æstatẽ, sed alii quoq; morbi breues existũt, quia per id tẽporis fusi humores redũdantes quoquouersus per corpus ferantur & perspirabili cute digerantur. In quibus itaq; inest valida virtus, in iis morbi ipsi vacuatis statim humoribus tristificis finiuntur: quibus autem viriũ adest imbecillitas, in ipsis vnà cum peccantium humorum vacuatione virtus resoluitur. Quò fit meritò vt nullus morbus æstiuus sit diuturnus. Hipp. verò de longissimo morbo solùm verba faciens (quod proposito quartanæ exemplo est manifestũ) idem de aliis quoque omnibus intelligendum nobis reliquit. Quemadmodum autem cutis perspiratu per æstatem humores digeri, viréque resolui contingit, sic contrà hyberno tempore fieri solet, vt & humores scilicet intra corpus tanquam latibulis quibusdam delitescant, & vires robustæ seruentur & permaneant. Quare tum nec morbi soluuntur, perseuerantibus scilicet eorum causis, nec moriuntur ægrotantes, ipsis contra vim morbi abundè suppeditante virtute.

XXVI.

Πυρετὸν ὠθῆ ἀσασμῶ βέλτιον γενέσθαι, ἢ ἀσασμὸν ὠθῆ πυρετῷ.

Conuulsioni febrem accedere satius est, quàm febri

febri conuulsionem.

Ipsemet Hipp. infrà dicturus est, à repletione spasmum & inanitione fieri. Quum ergo valetudine secunda quempiam derepentè cõuelli accidit, talẽ à plenitudine proficisci conuulsionem est necesse. ita enim nerui infarciuntur viscidis & frigidis humoribus quibus etiam alũtur, vt spasmum inde patiantur. cui superueniens febris, frigidos illos calfacere, & lentos tenuare humores & discutere solet. Verùm si propter ardentissimas febres totum corpus & nerui ipsi exiccati fuerint, atque propter eam siccitatem conuellantur, tum demum hoc maximum ac propemodũ immedicabile malum euadit. siquidem & temporis multũ ad siccitatis emendationem postulant nerui, & inducias non admittit morbi vehementia, sed vires statim deiicit, & citam mortem adfert.

XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κεφάλαιον, δεῖ πιστεύειν, δὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἔστιν ἀβέβαια, καὶ δ' ἀνυστοι διαμένειν δὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Non, si quid in morbis acutis fiat præter rationẽ leuius, fidere oportet, nec turbari, si quid temerè grauius acciderit. Istiusmodi enim multa sunt incerta, nec durare diu aut persistere solent.

Quicquid de iis dici debuit, id omne est traditum in libris Crisεων, Nunc quod satis sit ad præsentis aphorismi expositionem breui oratione cõplectemur. Quum vehemens morbus hominem inuadit,

inuadit, qui postea mitior derepētè fiat & facilior, nullo vel sudore, vel vomitu, vel alui deiectione, vel sanguinis eruptiõe corpore vacuato, *nec vllis etiamnum apparentibus signis coctionis, eiusmodi tum morbi facilitati Hipp. putat parum fidere oportere: quemadmodum nec si præter rationem ægrè spiritum duxerit, aut delirauerit, aut vehemẽtius fuerit febre conflictatus, aut magno etiam rigore correptus, metu propterea nos permoueri debere. nam isthęc incerta sunt, tantúmque abest vt mali quicquam denuncient, vt interdum bonam etiam iudicationem quamprimum fore significẽt. Quę quo modo internoscere & præsentiscere medicum oporteat, docuimus in libris crisẽon.

*Alleuatio morbi tuta quæ concoctionem eius dem & expulsionem sequitur.

XXVIII.

Τῶν πυρετῶν μὴ πανταπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν ἢ μηθὲν φλιδῶναι τὸ σῶμα, ἢ ἢ συνίηκεσθαι μᾶλλον τῶν ἢ λόγον, μοχθηρὸν. τὸ μὲν γὰρ μηκος νόσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀδῤῥωστίαν.

Febricitantium non omninò leuiter corpus sibi constare nec minui, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum. Hoc siquidem virium imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat.

Illud non omnino leuiter, distinctionis gratia addidit Hipp. nam absolutè si malum esse pronunciasset, febricitãtium corpus sibi constare nec cõcidere, falsa fuisset eius assertio. Fieri siquidem potest, qui cœli statu frigido propter humorum crudorum copiam, quam eius corpus non concoquat laboret,

laboret, vt is oborta febricula non emacreſcat. Sed ſi magna febris fuerit, nec eam ob rem corpus attenuetur aut imminuatur, tum haud paruam oſtēdit crudorum humorum abundantiam. Iam verò illud plus æquo colliquefieri, etiamſi in contextu aphoriſmi pars illa, non omninò leuiter, omiſſa fuiſſet, inter mala nihilominus ſigna fuerat numerandum. Siue enim leuiter febricitent, ſiue non, argumētum imbecillitatis eſt facta prę ter rationē corporis macies. Nec verò exiſtimare oportet Hippocratem συνῆνθαι verbum hoc loco propria ſignificatione accepiſſe pro contabefieri & abſumi, ſed abuſum potius fuiſſe pro ἰσχνάδαι, id eſt attenuari et imminui. Rectè autem in altera aphoriſmi parte dixit plus æquo: rectiúſque fuerit ſi id ad priorem quoque aphoriſmi partem referamus, vt eius tota ſit eiuſmodi oratio, Febricitantium nō omninò leuiter corpus ſibi conſtare, aut colliquefieri magiſquàm ratio poſtulat, malum. vt de vtraque parte communiter illud pluſquàm ratio poſtulat, prædicetur. Nam ſiue pluſquàm ratio poſtulat perſtet idem febricitātium corpus nullatenus imminutū, ſiue collabatur & cōcidat, malum. Quibus autem & vnde ſumptis indicationibus, illud pluſquàm poſtulat ratio expendere oporteat & intelligere, dixiſſe Hippocratem præſtitiſſet. Sed quonia hoc eſt aphoriſticum, id eſt præciſum & definitum docendi genus, ſummáque breuitate circūſcriptum, nos illud explicantes referemus tum ad febris magnitudinem, tum morbi tempus, tum ætatem, tum regionem, & anni partem ſtatúmque cœli præſentem, ad manifeſtas etiam vacuationes, & vigilias,

&

& curas, inediam etiam, & plures tum animi tum corporis motus. Maior siquidem febris & citius & magis macilentos reddit. idem quoque morbi diuturnitas facit, ætas etiam tum puerorum, tum eorum qui vltima sunt senectute, sed vtraque sua propriáq; ratione. In pueris siquidē plurimū propter humiditatem & caliditatem fluunt & vacuantur corpora: In iis verò qui summa sunt senectute propter virium imbecillitatē corpus facilè collabitur. Iam verò anni pars & regio & tempestas calidiores & sicciores corpus magis vacuant, vt frigidiores & humidiores magis astringunt & densant, & ne cutis perspiratione digeratur & inanitur prohibent. Omnibus verò manifestas & sub sensum cadentes vacuationes quid attinet dicere? Neminem ignorare arbitror complures vel sanguinis eruptione, vel sudorum multitudine & vrinarum copia, vel vomitu denique & alui deiectione ita exinanitos fuisse, vt bona ratione protinus sint extenuati. Dictis causis quadam naturæ propinquitate inedia coniungitur, quæ & ipsa vt vigilia & cura corpus emaciat, quemadmodū frequentes quoque motus, sed ii in febribus rarò fiunt. Nā qui ægrotant quieto plerunque sunt decubitu. Si quis tamen (vt fit interdum) viam ingressus febricitare cœperit, atque necessitate vrgente, vel domū reuertendi studio incœptum iter nolit intermittere, is multum eo motu attenuetur par est, priusquàm mansionem attingat. Sed & propter mentis alienationem & furorem assiduè exurgentes nonnulli, aut inter decumbendum membrum aliquod semper motitantes aut loquentes, paucis meritò diebus

diebus redacti sunt in corporis gracilitatem. Hæc igitur omnia ægrotos cogunt macescere: vt horum contraria corpus amplius conseruant & tuentur. Ipsorum verò nullum virtutis imbecillæ signum, sed quodq; causa existit. Nam quemadmodum corpus in iis minuitur bona ratione & attenuatur, ita virtus quoque deiicitur & pessumdatur. Verùm si nullo eorum quæ modò commemorauimus præsente corpus præter rationē attenuetur, id tum Hipp. imbecillitatis virium argumentum esse dicit. quam quidem virium imbecillitatē causam esse dicebamus quamobrem per febres decrepitorum corpus citò collabitur. Nec mirum in talibus videri debet, si virium imbecillitas gracilitatis causa, & gracilitas imbecillitatis argumētum existat. sic enim in omnib⁹ se res habet, quæ efficiētiū & effectorū rationē sortiuntur. Atq; hęc Hipp. est sententia omnē autumātis factā præter rationē corporis gracillitatē eiusdē imbecillitatis signum esse. Nos verò ei⁹ oratiōi aliā affectionē addemus, quæ & ipsa tanquam causa quędam gracilitatis in febribus existit. Ea humorum est tenuitas & corporum raritas. nam hæc duo coniuncta si fuerint, quàm ocyssimè per occultam illam cutis perspirationem quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci appellant, corpora vacuari contingit. quemadmodum in cōtrario affectu humorum scilicet crassitie & corporū densitate, nec humorum fieri vacuationē, nec corporis considere tumorem, sed sibi ipsi constare videmus. Affectum hunc designabat Hipp. quū in vltima aphorismi parte morbi diuturnitatem significari diceret. Oppositum verò huic affectum

silentio

silentio prętermisit, quem si addamus, integram & omnibus suis partibus constantem efficiemus orationem quàm fieri potest paucissimis comprehensam hoc modo. Haud omninò leuiter febricitantium constare sibi corpus nec cócidere, aut etiam colliquefieri magis quàm ratio postulat, malum. Nam quòd idem permaneat tum ob cutis densitatem, tum propter humorum crassitudinem accidere solet: qua ex re morbi indicatur lõgitudo. Colliquefit verò quum propter humorum tenuationẽ & cutis laxitatem, tum interdum etiã propter virtutis solam imbecillitatem.

XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νόσων, ἢν μὲν δοκέῃ κινέειν κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

Incipientibus morbis siquid mouendum videtur, moue. Vigentibus autem quiescere multò præstat.

* *Sub principio augmentum continet: id apparet ex eo quòd à principio ad statum protinus transilierit.*

Hoc quamobrem consulat, ipsemet consilij sui rationem adfert sequenti aphorismo, quem si cum præsenti copules, totam eiusmodi orationem efficies, Incipientibus morbis siquid mouendum videatur moue. vigentibus enim quiete vti melius est. Nam morborum initio & fine remissiora sunt omnia: statu, fortiora. vbi ad dictionẽ omnia, addere oportet symptomata. De iis siquidem enunciauit vocem omnia. Nam affectus qui symptomata gignit, quem morbum appellamus dum viget non est omninò fortior, sed in iis qui seruari debent multò melior quàm morbi initio. in quibus

vtique Hipp. quiete vtendũ esse consulit, per morborum initia nobis siquid mouendum videatur mouentibus. Nam non solo vigore exitialiũ morborum aduentante, sed nec aliis etiam temporibus statum præcedentibus quidquam mouendum: nobis illud semper memoria tenentibus, deploratorũ non esse susciendam curationem, sed cedere absisteréque cum ea prædictione oportere, quisnam sit morbi tandem futurus exitus. Aliorum verò morborum in quibus salutis ægri sit spes aliqua, per initia danda est opera, vt maiora adhibeantur remedia. nam de iis morbis dicebat Hipp. siquid mouendum videatur, moue. Præcipua autem in his remedia sunt maximè quidem phlebotomia, nonnunquam verò & purgatio: quorum neutrum in vigore venit vsurpandũ. Nam vt in libris crisewn ostendimus, tùm temporis maximè fiunt morborũ coctiones. quæ quo citius fiant melius est per initia vacuare, vt minorem redditam eo modo materiam facilius concoquat natura: statu autem quo tempore maximè in coctionem morbi incumbit, vacuare fuerit superuacaneum, quum aliis de causis, tùm quia animalis omninò virtus fatigata laborat, licet duæ aliæ vitalis & naturalis fortes eo maximè tempore permaneant.

XXX.

Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

Circa initia & finem morborum remissiora sunt omnia, in vigore vehementiora.

Symptomata omnia morbis incipientibus & desin

desinentibus imbecilliora, vigentibus fortiora esse affirmat, febrium scilicet accessiones, vigilias, dolores, implacidam molestámque corporis iactationem & afflictationem irrequietam, & sitim intelligens. Nam affectiones ad quas ista consequuntur, per vigorem vt meliores existant est necesse in iis certè quidem ægrotis qui incolumitati sunt restituendi.

XXXI.

Τῶ ἀπὸ ἀρρωστίης δυσπέσοντι, μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Si à morbo bellè comedenti corpus non proficiat, malum.

Præsentem aphorismum & proximè sequentem coniungi oportuit cum eo quem suprà his verbis posuit, Si à morbo cibum capessens quispiam vires nõ recipiat. Eo enim aphorismo, pro ea dictione qua nunc est vsus ἐυστίοντι scilicet, id est benè comedenti, quum τροφὴν λαμβάνειν eo loco, id est cibũ capere dixisset, satis indicare visus est se de symptomate eo intelligere quod accidit, quũ corpus alimentum non sentit, nec vires recolligit. Hìc itaque illud cibum sumere vtrique commune aphorismo seruauit, sed symptoma vires scilicet non recipere nonnihil immutauit, ascripto tamen quod ei ad proportionem responderet. Nam vires non recipere, & corpus nõ proficere inter se sunt quodam modo similia. illud siquidem ad eam pertinet virtutem quæ corpus moderatur & regit, hoc autem corporis ipsius est affectus. Porrò si nihil in eutrophiam, id est probam sui nutricationem cor-

pus proficiat, id tum propter ipsius altricis virtutis imbecillitatem, tùm etiam interdũ propter humorum peccantium redundantiam accidere putandum est.

XXXII.

Ὅσ τὰ πολλὰ πάντες ὀι φάυλως ἔχοντες, καῖ' ἀρχὰς μὲν ὀυσιτέοντες οὐ μισθὲν ἐπιδι δόντες, πρὸς τὸ τέλος πάλιν ἀσιτέουσιν· ὀι δ' καῖ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δ' ὀυσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

* *Qui aduersa valetudine abundè initio comedũt nec proficiunt, ij ferè tandem omnes in cibi fastidiũ incidunt: Contrà, qui initio forti inedia vsi, cibum postea appetere incipiunt, inualetudine facilius liberantur.*

Et hic quoq; aphorismus de iis qui sese recreãt & recipiunt ex morbo dici videtur. siquidem non proficere, alimentáve non sentire, cum alij complures, tum Hipp. ipse de conualescentibus dicere consueuit. Si itaque initio quispiam auidé comedens, corpus non recipiat, qua de causa is non reficitur, eam ob rem postea cibum malè appetet. Iam verò initio cibum appetit nec proficit, propter partiũ appetentiæ seruientium robur, & corporis totius prauitatem & vitium. quo quidem totius corporis vitio temporis progressu propter alimẽtorum copiam aucto, ipsum quoque nonnihil appetentię instru

instrumentum labefactari ac deprauari par est. Vnde fiet vt cibum respuant & auersentur qui prius magna appetentia sumebant, quos ἀνορεκτοῦντας rectè appellauit, quasi cibi appetētes dicas. quod ipsum in superioribus aphorismis in hanc sententiam dixerat, Si verò citra modum & parcè epulanti idē accidat, vacuatione indigere sciendum. Qui verò per initia tam fortiter cibū aspernabantur vt parum omninò sumerent, postea autem in contrarium acti appetunt, eos facilius morbo defungi affirmat. eiusmodi autem in contrarium facta est mutatio, postquam natura quo tempore valdè tenuiter & modicè viuebant, affectionem eam, ob quam initio grauatim cibo vtebantur, concoxit.

XXXIII.

Ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐρρῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν, τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

In quouis morbo valere rationem, rectéque se ad ea quæ sumuntur habere, bonum. Contrà verò habere se, malum. *

Non si quid ex iis quæ corpori accidunt bonū esse dicat Hipp. propterea hominem omninò euasurum esse putandum: nec si malum, idcirco protinus moriturum affirmandum. Nam bonum etiam signum, à maiore malo vinci potest, contráque malum, à potentiore bono. Quare eiusmo-

di sentẽtias sic accipere oportet, solùm vt id quod dicitur intelligatur, hoc scilicet quantum in se est signum bonum esse: & illud, duntaxat quantum in se est signũ esse malũ. De hominis verò salute aut morte priusquàm affirmetur quicquam, omnium sigillatim signorum vires attentius reputasse & perpendisse, sicque demum de morbi exitu pronunciare oportet, quemadmodum facere in prognosti co consulebat. Sic sanè hoc loco mentem constare & appetentiam permanere inter bona signa in omnibus morbis statuit. quædam enim nõ in omnibus morbis bona sunt, quod & ipse significare cõsueuit his verbis, Spirandi facilitatem (quã εὐπνοιαν vocat) in omnibus morbis acutis maximam ad salutem vim obtinere credendum. Iam verò quòd sana mente esse, inter bona signa sit recensendum, hinc scire licet. Cerebrum enim ipsum & meningas, dorsique medullam & diaphragma, omnes denique generis neruosi partes & inter eas maximè quæ propius cerebrum sitæ sunt, si probè suis muniis ratio fungatur, sanas integrásque esse testatur. quemadmodum etiam partes ad ventrem & iecur & cor ipsum attinentes validas esse iudicamus, si ægri ipsi impigri ad ciborum sumptionem & parati fuerint. Quæ omnia si sana sunt, non paruam de ægrotantis sanitate spem concipere licet.

XXXIIII.

Ἐν πᾶσι νόσοισιν ἥσσον κινδυνεύσασιν οἷσιν ἂν ὁμοίη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἕξιος

ἧσσον, ἢ τῆς ὥρης ἢ νόσου ἢ μᾶλλον, ἢ οἵοισιν ἄν μὴ ὁικείη κατά τι τοῦτων.

Minus periculosè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit.

Aegrotantium naturæ, ætati, cõsuetudini, & tempori cõsentaneus morbus, dissentaneo minus periculosus.

Quum multifariam dicatur natura, in eo significatu nunc accipienda est, quo sæpius Hipp. cum multis aliis locis, tum maximè toto de natura hominis libro vsus est. quo loco ex primis elementis temperationem appellat naturam, quasi ita nunc diceret, à morbis periculi minus impẽdet iis quorum & primæ corporis temperationi, & præsenti vel ab ætate, vel consuetudíne, vel parte anni acquisitæ & aduentitiæ naturæ familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsq; exístit. Nam & naturæ & ætati & habitui & parti anni & tempestati cœli & regioni calidioribus familiares propriíque morbi sunt calidiores, vt iisipsis frigidioribus frigidiores. Eadémque ratione siccioribus sicciores, & humidioribus humidiores morbi conueniunt. At contrarium dixit Diocles libro de septimanis. Siquidem qui eius dicta literis mandarunt, à similibus quidem concitari, à contrariis solui morbos putauerunt: quando vel ipso tradente Hipp. contrariorum sint contraria remedia. Causum itaque hybernum æstiuo autumant curatu faciliorem esse, non vtiq;

recordantes hyeme Cauſum non fieri, niſi affectione eum accendente maxima. Neque is aliter initio conflari potuiſſet, niſi cauſæ vehementia hyemis contrariam & repugnantem qualitatem viciſſet ac ſuperaſſet. Vbi ergo cauſæ magnitudinem prohibere aut reprimere temporis non potuit contrarietas, adiutricem licet corporis ſanitatẽ haberet, multò profectò minus in morbo (quo tempore integra illa & incolumis corporis firmitas abeſt) eam vincere domaréque poterit. Sed id vel experientia compertum probatúmque eſt. Ex duobus enim pari magnitudine Cauſis, qui hyeme ortum habet pernicioſior. Nam calidiore cœli ſtatu ſi ſit genitus, & repentina fiat in frigidiorem cœli conditionem mutatio, à circunſtante aëre frigido talis Cauſus iuuatur magnopere, vtroque ſcilicet ipſi fauente tempore, priore quidem in quo initium habuit vt ſigno, poſteriore verò in quo ſolutionem vt cauſa. Hæc igitur omnia aphoriſmum probare potius, quàm cum eius ſententia pugnare videntur. Quin & illud, In valde ſenibus raucedines & diſtillationes coctionem non admittunt, cum præſenti minimè pugnat aphoriſmo, etiamſi eiuſmodi ſint ſenilis ætatis proprij & peculiares affectus. Primùm quia inter ſe iſta differunt coctionem non admittere & periculoſum eſſe. Deinde quòd non abſolutè, ſed addita particula valde ſenes dixerit. In his enim propter *virium imbecillitatem morbi quilibet ſuſpecti ſunt & periculoſi. Pariter nec illud ſuprà dictis aduerſatur, quod epi

* *Raucedo nõ per ſe. i. ſuæ magnitudinis ra-*

demion

demiωn primò legimus, Atque ij maximè de vita decedebant, quorum esset ad tabem prona propensáque natura. neque enim tum ex elementis temperationem, sed corporis formam intellexit naturæ nomine. siquidem hanc etiam interdum naturam nominant. Et quemadmodum certò dicere possumus eos qui calido temperaméto sunt calidis morbis minus periclitari, sic qui arcto stricτóque sunt pectore (quos Græci stenothoracas vocant) nõ solùm promptius tabe corripi, sed correctos etiam in maiore versari periculo qui dixerit à vero haud discesserit. Nonnulli tamen eorum qui aphorismos explanarunt, hisce & similibus, quæ probabilitatem habere viderentur decepti, familiarem ægrotantis naturæ morbum interpretati sunt, qui sit temperamentò contrarius, perindè quasi aptus idoneúsq; morbus dicatur: toto (quemadmodum demonstrauimus) cœlo, quod aiunt, & à rei veritate & Hippocratis sententia aberrantes.

tione in senibus periculosa, sed propter virtutis imbecillitatẽ, cuius ratione quiuis alius morbus in ipsis suspectus est.

XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νόȣισι τὸ περὶ τὸν ὀμφαλὸν ȣ τὸ ἤτρον πάχȣ ἔχȣ βέλτιόν ἐσι τὸ ἦ σφόδρα λεπτὸν ȣ ἐκτέτηκὸς, μοχθηρόν. Επισφαλὲς ἦ τὸ τοιȣτον ἢ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

In quouis morbo partes ad vmbilicum & infimum ventrem attinentes crassiores esse præstat. harum siquidẽ extenuatio & tabes mala: Sed ad in-

feriores quoque purgationes parum tuta.

Constat abdominis, quòd epigastrium Græci dicunt, vniuersam regionem omni affectione præter naturã vacare debere. quod in prognosticis quoque dixerat his verbis, Hypochondriũ optimum quod indolens, molle & æquabile. Ea verò de quibus nunc verba facit abdominis loca aliàs crassiora sunt, aliàs macilentiora. quæ crassiora meliora, quæ macilentiora deteriora esse affirmat & vt signa & vt causas. Signa siquidem sunt imbecillitatis partium macie extenuatarũ: causæ verò, quòd & in ventre propterea minus probè ciborum fiat coctio, & in iocinore chyli in sanguinẽ mutatio, quæ exhęmatosis Græcis dicitur. Hasce enim partes ambas sua crassitudine fouendo iuuant inibi incubantia corpora: quibus vtique macie extenuatis, earum actiones in tantum lædi debilitaríque contingit, quantum integris illis per sanitatem iuuabantur. Quòd eorundem corporum extenuatio ad infernas quoq; purgationes parum sit tuta neminem latere arbitror. Nam partes infra thoracem omnes robustas validásque esse oportet, siquidem fœliciter purgationibus auxiliari debeãt. Alioqui magnopere offendantur ac lædantur necesse est. Quamobrem autẽ de solis infernis purgationibus mentionem fecerit quærere alienũ non erit. nã & quæ supernè id est vomitione purgationes fiunt, iis qui eiusmodi partium attenuatione laborãt periculosæ. An has tanquam omnibus notas prætermisit, illarum verò mentionem fecit tanquam notiorum? ἤτρον autem priuatim eam abdominis regi-

gion

gionem appellat, quę pudendum & vmbilicum interiacet: vt totum epigastrium in tria diuidatur, hypochondrium, ad vmbilicum regionem, & τὸ ὄπιον id est ventrem imum quem & hypogastrium appellant.

XXXVI.

Οἱ ὑγιῶς ἔχοντες τὰ σώματα ᾗ τῇσι φαρμακείοισι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

Qui corporum salubritate sunt præditi, ij purgante hausto medicamine statim deficiunt, vt & qui prauo alimento vtuntur.

Qui corporum salubritatem integritatémque habent, ij iure optimo medicamentis purgantibus concidunt * ac deficiunt. siquidem ij colliquefiunt non purgantur. Qui verò prauo alimento sunt vsi, propter vitiosorum humorum copiam facilè soluuntur & fatiscũt, si quandò purgationibus * vtãtur. Siue autem intra corpus recipienda cibaria, siue in ipso iam contentum vitium dicat, vtraque vera est oratio. Siquidem praua alimenta prauum gignunt sanguinem. Vitiosa itaque edulia dicẽtur ad sanguinem, qui inde gigni debet, respectu habito.

* *Nam inuita & reluctante natura pharmacum trahit: ex qua colluctatione debilitata natura fatiscit.*

* *Incachectis vt hydropicis morbũ victu & cæteris tenuãtibus paulatim demoliri oportet, nec nisi post coctionẽ & per magna interualla purgationes exhibere.*

XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Qui integra sunt corporis valetudine, medicationes

nes ægre molestéque ferunt.

Medicationis verbum vsurpare cõsueuit Hipp. in iis qui non quoduis, sed purgatorium duntaxat hauserunt medicamentum. Superiore itaque aphorismo vnum ex iis quæ ipsis solent accidere, indicauit. deficere enim dicebat celeriter qui secunda valetudine purgans sumpsissent medicamentum. Nunc verò orationem de iisdem generalius extulit, ipsos affirmans ægrè ac difficulter ferre purgationes. siquidem vertigine ac torminibus vexantur, ægréque ipsis purgatio procedit, atque exanimantur præterea & celeriter deficiũt. Quæ omnia ideò ipsis accidunt, quia purgans medicamentum familiarem propriúmque humorem, exempli gratia bilem alterutram, aut pituitam, aut aqueam superfluitatem nitatur attrahere, sed eo destitutum, sanguinẽ liquet & carnes, vt ex ipsis sibi quicquid propríum familiaréque est attrahat.

XXXVIII.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον ἡδὺ τῷ σώματι καὶ σιτίου, ἥδιον δὲ, τῷ βελτίονος μὲν, ἀηδεστέρου δ', μᾶλλον αἱρετέου.

* *Paulo peior, sed suauior cibus & potus, meliori quidem sed ingrato præferendus.*

Non id in gratiam solùm ægrotantis, sed ad maiorem quoque eius vtilitatem facere medicum oportet. nam quæ libenter & magna cum voluptate sumimus, ea arctius complectitur, omníque ex parte appressus concludit & retinet ventriculus, atq; multo facilius concoquit: Insuauia verò & ingrata

ta vt pote nauſeam vel inflationē vel fluctuationē parientia reſpuit. Quæ mala cum in plurimis iiſq; euchymis cibariis accidant, paulò alioqui peior cibus, non ſolùm deterior amplius non eſt iis quidem certè qui libenter & magna cum voluptate ſumunt, ſed melior etiam interdum redditur.

XXXIX.

Οἱ πρεσβύται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὅσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γνώσῃ, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Magnam partem ſenes iuuenibus minus ægrotant. Semel autem diuturnis morbis correpti ferè vnà moriuntur.

Senes nō omnes iuuenibus minus ægrotant, ſed ex ipſis duntaxat qui moderatam atque temperatā vitam agunt. Nam intēperantius qui viuunt, morbis magis patent, quippè qui propter ætatem iuuenibus ſint imbecilliores. Diuturnas autem ægritudines complures ad mortem vſque comitari ſenectutem eſt manifeſtum. ſiquidē & virtus ipſa adeo eſt imbecilla, vt facilè morbos per eam ætatem coquere nequeant, & frigidi ſunt diuturni morbi omnes. quò fit vt ſenibus frequentius quàm iuuenibus accidant. Sibi enim cognatis quiſque & familiaribus morbis promptius corripitur.

XL.

Βράγχοι δὲ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

Deſtillationes & grauedines coctionem in valde ſenibus non admittunt.

Si

Si hos inter se copulauerimus aphorismos, talis erit vtriusque sententia, Maximam partem senes iuuenibus minus ægrotant: Qui verò diuturni ipsis accidunt morbi, ferè vnà cum morte terminãtur. siquidẽ in ipsis valde senibus destillationes & grauedines coctionem non recipiunt. vt sit hic aphorismus velut quoddam præcedentis exemplum. neque enim hi soli morbi, sed nephritis quoque, podagra, arthritis, ischias atq; coli & splenis affectus frigidi ad mortem senes comitari solent. Adhæc asthmata, tusses, spinæ item extrorsum vel introrsum, & dextrorsum siniſtrorsúmve peruersio torsióque. primum Græci κύρτωσιν, & κύφωσιν id est gibbum, secundum κύρδωσιν id est cauitatem, tertium σκολίωσιν id est obliquitatem spinæ vocant.

XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος ἐξαπίνης τελευτῶσι.

Qui sæpè & vehementer sine causa manifesta animo linquuntur, ij derepente moriuntur.

Non omnes qui animo deficiunt repentè moriũtur, nisi determinatè ipsis tres conditiones addas, quarum vna eadémque prima est, si sæpè, altera si vehementer, tertia si sine causa manifesta id patiantur. nam & cuidã mulieri si diutius in balneo cómorata fuisset frequẽter oriebatur animi defectus, tum propter temporis longinquitatem, tum quia malis plerunq; lignis balneum succendebatur. verùm hoc nõ erat mortis signum, quum causam haberet manifestam. Alteri si vel per horam lauabatur

tur idem vsu veniebat, nisi panis pauxillum antè sumpsisset. Quibus profectò omnibus erat os ventriculi vel imbecillius, vel admodum sensile. Qui verò propter nullam eiusmodi causam sæpè & vehementer exanimantur, ii propter imbecillitatem *animalis virtutis id mali patiuntur. quo modo is cui vnà cum animi deliquio cordis vehemens palpitatio acciderat, derepentè de medio sublatus est. Quod idem iis quoque euenire solet, qui acutissimis animi deliquiis, quas cardiacas syncopas appellant, corripiuntur.

* *Vitalem intelligit.*

XLII.

Ἄγαν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδυνάτου, ἀδυνέα ἢ ὀ ῥηϊδίου.

Apoplexiam fortem nullo prorsus modo, debilem ægrè curaueris.

Qui apoplexia (qua de hîc agit Hipp.) percelluntur, ij totius corporis sensu & motu repentè priuantur, sola respiratione excepta. nã si & ipsa prohibeatur, eiusmodi maxima esse solet & acutissima apoplexia. Quibus verò respiratio seruatur quidẽ, sed cũ magna violẽtia procedit, ea vehemẽs est apoplexia. vehemẽs quoq;, sed minus adest iis qui neq; contentã, neq; violentã, inæqualẽ tamen inordinatámq; & intermittentẽ habẽt respirationẽ. Siquidẽ in quibus ordinem aliquem seruat, *debilis eiusmodi censenda est apoplexia, quam ipsam fortasse curabis, si quæ ad eius curationem pertinẽt omnia ritè administraueris. Omnis porrò appoplexia fit facultate animali in partes capite inferiores influere prohibita, idque vel propter affectionẽ aliquam à cal

* *Debilis apoplexia ferè in paralysim alterius lateris definit, protrusa in spinalem medullam materia.*

à calida materia (sic enim hoc loco φλεγμονώδη διάθεσιν interpretari placuit) in ipso cerebro cõsistentẽ, vel eius ventriculis pituitoso humore oppletis. Causæ verò magnitudinem, affectus ipsius vehemẽtia consequitur: qui ferè læsa respiratione incurabilis euadit. Sed mirum videtur quî fiat vt aliis omnibus musculis stupentibus per apoplexiam & immotis, soli thoracem attollentes & dilatantes musculi sæpè moueantur, quamuis id vix ægréq; fiat. Quod sanè propter necessitatẽ respirationis, vim neruis contentam excitantis ad actionem accidere videtur. Ob eámq; causam omninò in apoplexia qui thoracẽ attollunt musculi omnes agũt, quamuis antè rarò omnes, exempli gratia in vehementissimis corporis exercitationibus agerent. Si quidem propter eiusmodi motus vehementiam respiratione opus est quàm maxima. Secus habet in apoplectis (quos attonitos latinè possis dicere) neque enim quia respirandi aucta sit necessitas, sed propter virtutis imbecillitatem mutuò auxiliari coguntur omnes musculi thoracem diducentes. quemadmodum alioqui in iis etiã qui propter Febres imbecillam virtutem habent, sese eadẽ de causa omnes mouere coguntur, singulorum actiones in summam vnam colligentes illam certè quidem minimè contemnendam.

XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταδυομένων, μηδέπω τεθνηκότων, ὅσοι ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Strangulati aut suffocati, nondum tamen mortui,

tui, ad se non redeunt, quorum circa os spuma apparuerit.

Spumæ generatio omnis duarum substantiarũ mistura perficitur, quarum spirituosa vna est, altera humida. Hæ autem inuicẽ permiscentur, in multas partes fractis vtrisque & comminutis, atque plurimas inter collidendum paruas bullas excitantibus. Quòd si ita fractus humor (cuius cũ spiritu circũplicatione & complexu bullas excitari contigit) crassitudine viscidus fuerit, tum inde nata spuma solutu difficilis & constans euadit: cuiusmodi maximè cursu fatigatis equis atq; iracundia permotis apris circa os colligitur. Subſtantiæ porrò vtriusq; cõminutionis & *permistionis causa aliàs exiſtit vel vtriusq; vel alterius tantùm motus violentus, aliàs calor vehemẽs, nisi quis fortè hunc suo quoq; motu spumam excitare dicat. Verùm rei euidentiam secutis cautius & certius fuerit, si duplici eius generatione constituta, in mari quidẽ vento vehementius ingruente, propter verberatum vehementem excitari spumã, in feruente lebete ob calorem fieri dixerimus: sicque corporibus animalium per conuulsiones epilepticas iactatione & motus violentia, in apris calore spumam nasci solere: equorum verò cursu, vtriusque causæ vehementiam locũ habere. Quũ enim inter respirandum aër intrò ac foras continenter feratur, tum saliuam ipsis tenuari, tum ex pulmonibus vaporis instar elatum quiddam ipsi permisceri & complicari accidit, quod gignendę spumę adaugeat substantiam. Nam qui spumã eiusmodi

Spumæ materia.

** Spumæ causa efficiens.*

ex ventriculo efferri arbitrantur, ij profecto mihi in magno errore versari videntur. Quum enim tũ animans nec vomat nec omninò nauseet, citra quæ symptomata ex ventre nihil efferri queat, indè certè quidem spuma vt confertim tollatur, fieri nullo modo potest, multóque minus vt vapor vllus, similiter ei qui respirando efflatur: quando eiusmodi nulla ex ventriculo educatur substantia, qualem inter respirãdum pulmo exhalat. Nam & sanguis qui ex pulmone reiectatur visceris colore spumosus existit, qui verò ex ventriculo effertur cum eo nullam habet affinitatem. Sed quæ ex pulmone simul cum sanguine spuma educitur, ea confertim & cũ tussi reiicitur, qui verò paulatim ex tali humore vapor efflatur, is tusses nõ mouet. Collo itaque arctius iniecto laqueo, efflare quidẽ cor & pulmo excrementum fuliginosum habent necesse (sic enim demõstrauimus in eo libro qui nobis de respirãdi necessitate est scriptus) sed laqueo prohibitus pulmo totum violenter ad exitum impellit, simúlque cum eo humiditatis propriæ aliquid expellit, quemadmodum in sanguinis fit reiectione. Exitiale igitur eiusmodi signũ est, vtpotè vis quæ pulmoni adfertur index dum strangulatur animans. quod ipsi accidere verisimile est, calente materia in ipsum à corde compulsa. Quum igitur & feruore calidæ materiæ, & spiritus violento motu & ipsius pulmonis vehementi contentione spuma reiectetur, signum inde sumptum meritò censetur mortiferum. Nõnulli tamen, quibus strangulatis spuma circa os apparuerat, sibi sunt (quamuis id rarò accidat) restituti. Ac fortasse

Hipp.

Hipp. non quòd necessariò intereant, ita pronunciauit, sed quia aliter eueniat rarissimè. Cuius rei exemplum nobis paulò suprà intelligendum reliquit, quum diceret, Quibus per iuuentutem aluus est humida, his resiccatur senescentibus. Nam eo aphorismo securitatis & cautionis particulã. Plerunque prætermisit, quam paulo infrà addidit his verbis, Qui aluo sunt humida, iuuentutem quidẽ transmittunt facilius quàm qui aluum siccam habent, sed difficilius senectute defunguntur: ipsis siquidem senescentibus aluus plerunque resiccatur.

XLIIII.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Qui naturâ sunt valde crassi, breuiore vita fruuntur quàm qui graciles.

Crassos iam inde à prima ætate & graciles inter se comparans, de naturâ crassis affirmat, quòd gracilibus minus diu viuant. Optimum siquidem est iusto & quadrato corpore nasci, quod quadratũ Latini ἐυσαρκον Græci vocant, id est inter crassitudinem & gracilitatem modum tenere, vt nec crassius corpus nec gracilius, sed modicè carnosum existat. Quòd si à modo recedatur, præstat gracile quàm supra modum crassum esse. Nam qui optimo sunt corporis habitu venas & arterias angustas & exiles, proindéque paucum omninò sanguinem & spiritum habẽt. Quo fit vt ipsis ætate proiectis leui occasione citò extinguatur calor natiuus. Qua ex re nullum impendet gracilibus periculũ, sed quia partes in his principes iniuriæ sunt

expositæ (quippe quæ propugnaculum & præsidium nullum aut certè tenue admodum habeant) propterea ab externis causis facilè offenduntur. Si qui autem naturâ symmetri id est modicè corpulenti,pleniore postea victu & otiosa vita crassi euaserint,etiam si carnis & adipis copia accesserit, nihilo secius tamen amplas ipsi venas habent & arterias,ob eámque rationem in ipsis plus inest caloris natiui.

XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴ αἱ μεταβολαὶ μάλισα ἥ ἡλικίης, ἢ ἧν ὥρέων, ἢ ἧν τόπων, ἢ ἧν βίων ποιέωσι.

Epilepsia laborãtes pueros quum loci victúsque, tum maximè ætatis mutatio liberat.

Apoplexia & epilepsia inter se sunt quodã modo affines & cognatæ affectiones. Nam & eundem locum affectum & eundem humorem habent mali auctorem. Hoc differunt quod apoplexia fiat propter virtutis ad neruos adfluentis plenam consummatámque priuationem: Epilepsia ob motum vitiosum & peruersum. Quinetiam vtriusque frigidus humor est & * crassus. Quo fit vt adolescentium ætas temperamento nimirum sicca & calida maximo sit Epilepticis auxilio. Pariter & loci ad proportionem facta mutatio iuuat. ad proportionem intelligo, si ad caliditatem fiat & siccitatem mutatio. Par de victus ratione habetur ratio: neq; enim

* *Non tàm crassa materia est in epilepsia, sed sè tenuis & flatulenta.*

enim huius quæuis mutatio Epilepsiã soluere poteſt, ſed ea duntaxat quæ calidiorem efficiat & ſicciorem corporis habitum. Illud tamen abſolutè exaudire poſſumus, victus ſcilicet mutationem Epilepticis prodeſſe, quando quidem vitioſa victus ratio affectum hunc ferè generet. Quare eiuſdem mutatio, in melius prorſus conuertet.

XLVI.

Δυο ὠδύνων ἅμα γινομένων μὴ ἐπὶ τ αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Ex duobus ſimul doloribus non eundem locum occupantibus qui vehementior eſt, alterius ſenſum obſcurat.

Si quis locum eundem exactius ac preſsius intelligat, nunquàm eodem loco duo ſimul dolores fieri poterunt. Si verò latius, pro maiore videlicet quopiam membro, vt brachio, vlna, femore, tibia eundem locum interpretetur, ſimul tum dolores duo conſiſtere poterunt, ſed partis affectæ inter ſe vnà moleſtiam augebunt, altero dolore ægrotum minimè fallente. Verùm ſi locis diuerſis, excpli gratia in vlna vnus, alter in tibia fiat, tum à vehementiore alterum obtundi & hebeteſcere continget, tota nimirum ſentiendi facultate ad id quod magis vrget conuerſa & in diuerſum tracta. Idem per angores quoque & mœrores vſu venit, qui & ipſi citra corpus ſunt velut quidam animi morbi. Nã ex iis qui vehementiores ſunt, minores diſsimulãt & obtegunt, duntaxat ſi non eadẽ de re hauſti ſint & concepti. Aliàs enim ſe inter ſe mutuo fouent

& amplificant.

XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

Dum pus fit dolores ac febres accidunt magis, quàm confecto.

Pus ex sanguine fit in semiuitiosam, vt sic loquar, mutationem degenerante. Nam quæ mala omninò est sanguinis mutatio, ea cum graueolente perficitur putredine, quemadmodum contrà quæ bona absolutè existit & benigna, ea corporis partium est nutricatio. Harum autē medio posita est sanguinis in pus mutatio, vtpotè quæ nec à calore præter naturā solo, nec à naturali peragatur. Proprius siquidem inflammationis calor ex vtroq; mistus est quodammodo. Cæterùm dolor fit tensa simul & calfacta præter naturam parte inflāmatione laborante.* Febres sequuntur, vbi cor ipsum vitæ princeps vnà accensum fuerit. Ipso verò velut feruore & crematione sanguinis, vnà simul & dolores fiunt & febres. Ab eiusmodi autē sanguinis perfecta adustione pus fit reliquum, quo modo in combustis lignis cinis. Quare per id temporis tū dolores tum febres mitigantur, præsertim si pus eruperit, vtpotè materia iam consumpta & extincto calore inflammationem faciente.

** Aliàs diaria, aliàs putrida febris suppurationem comitatur, quæ quotidie sub noctem maximè exacerbatur.*

XLVIII.

Ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἀρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν ὀδύνας, ἄκοπον.

Quoquo modo corpus moueatur, simul ac laborare

rare cœpit, quies statim lassitudinem leuat.

Laborare verbum & dolere & defatigari significat, atque vtroque significatu vera est aphorismi sententia. Siue enim propter plures motus doleant iam corporis partes, siue etiam ita sint defessæ vt vix functiones suas obire possint, requiescere statim lassitudinem dissoluit.

XLIX.

Οἱ ἐθισμένοι τοῖς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀδενέες ἢ γέροντες, τ ἀσυνήθεσιν ἰθωρ ἰσχυροῖσι τε & νέοις, ῥᾷον φέρουσι.

Quotidianis laboribus assueti, etiamsi inualidi sint aut senes, insuetis quamuis robustis & iuuenibus facilius consueta ferunt exercitia. *

Alia alij consueta est exercitatio, vni cuipiam cursus aut quiuis alius motus qui crurib⁹ peragitur solitus. Alteri consertis manibus depugnare mos est, aut alia manuum actione vti. Alij fodere humum, alij arare, alij remigare, alij deniq; aliud quiduis agere consueuerunt. Atque in eiusmodi corporis fatigationibus & exercitiis quædam differentiæ sumuntur, tum ex eo quod pluribus aut paucioribus corporis partibus agentibus fiant, tũ etiã quia has aut illas partes magis minúsve exerceant. Sed hoc omnibus est commune, vt exercitæ partes inexercitatis fortiores euadant & expeditiores, atque ideò labores consuetos facilius ferant.

L.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ὀχλεῖν εἴωθε. Δεῖ δὴ καὶ τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Consueta longo tempore etiam si deteriora sint, insuetis minus molesta solent esse. Quare ad insolita quoque facienda mutatio.

Non de exercitatione solùm vt præcedente oratione, sed absolutè de omnibus consuetis suã hoc aphorismo fert sententiã. qualia esculenta & poculenta, balnei vsus, eiusdémq; insolentia, vigilia, somnus, calor, frigus, curæ & studia. Singula enim hæc quæ cõmemorauimus, quia consueta sunt minus iis nocẽt, quæ suapte naturâ innocentiora nũquàm venerunt in cõsuetudinẽ. Atq; exercitationis quidẽ consuetudo ad partiũ agentiũ robur refertur, quẽadmodũ paulo suprà diximus. Rerũ verò aliarũ quid consuetudo posit aperiendum hoc loco esse videtur. Cibus ac potus quũ in aliis ferè partibus, tum maximè in ventriculo acquisititiam & aduentitiam naturã efficiunt. quãuis enim à corpore quoad eius fieri potest maximè vincantur & mutentur, ipsum tamen secundũ suã ipsorũ naturã afficiunt quodã modo. Quo fit vt secundũ ea ipsi⁹ magna lõgo tẽpore immutatio fiat, atq; nutriẽdis cõcilietur cũ nutriẽtibus similitudo, vt in eo libro demõstrauimus quẽ de cõsuetis inscripsimus. quo loco illud etiã probauim⁹, à sui simili vnũquodq; alterari & immutari prõpti⁹. Vnde fit, vt quãto simili⁹ mutãdo corpori mutãs fuerit, eo citi⁹ ipsum immutet & alteret. Quinetiã ab aliis omnibus in quibus

quibus versatur & propinquat corpus quadamtenus afficitur, veluti in aëre ambiẽte fit frigido aut calido, hoc rarefieri & laxari, illo densari solitum. Quæ causa est, vt consueta ferant facilius, insolitis magis offendantur. nam si caloris propinquitate aut consortio rarefactum corpus frigori derepentè occurrat, id eueſtigio altius subiens & sese penitius insinuans lædit magnopere. Cuius rei causa singulorũ enumeratione quibus assueuimus declarata est in libro de consuetudine. Iam verò norunt omnes quod experientia notum compertúmque est, quódq; Hipp. scribere contentus, eius causam ascribere neglexit. Sed & ipsi eius inueniẽdæ ansam & occasionem dedimus. Verùm hæc satis sunt ad prioris partis aphorismi explicationem. Quod ad finem scriptum reperitur, vbi ad insueta iubet faciẽdam esse certo quodam modo mutationem, id sanitatis certius cautiúsque tutandæ gratia est additum. Siquidem vniusmodi consuetudo omnis Græcis μονοειδὴς dicta, id est certa quędam & stata, parum tuta solet esse: quando quidem omniũ hominum vita inopinatis incertísque rerum casibus sit subiecta. Ne quãdo igitur insolitis rebus & ex improuiso accidentibus, aut occurrentibus graiter offendamur, nihil non tentare & periclitari satius esse inquit Hipp. Quod fiet si non iisdem in rebus & cõsuetis semper immoremur & permaneamus, sed insolitas quoque interdum & contrarias experiamur atque periclitemur.

L I.

Τὸ μὴ πολὺ ἐξαπίνης λεπτὸν ἢ πληρὸν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν τὸ σῶ-

μα κινεῖν, σφαλερόν. καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως ἦν καὶ ζῳ ἔστιν ἐφ' ἕτερον μεταβαίνειν.

Semel multum, & repentè vel vacuare, vel replere, vel calfacere, vel refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere periculosum: omne siquidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit tutum, cùm aliàs tum maximè vbi ab vno ad aliud facienda est mutatio.

Quamobrem vniuersim & repentè implere, aut vacuare, aut alio quouis modo corpus mouere periculo nō vacet, ipsemet causam attulit, quū omne nimiū naturæ inimicū esse, diceret. Naturę siquidē substantia in *symmetria, id est certa & commoda elemētorū proportione cōsistit. quam quidē symmetriam quū omne nimiū corrūpat & labefactet, mirū videri non debet si idē quoq; animantis constitutionē resoluat. Contrà verò paulatim, inquit, vel replere, vel vacuare, & cætera quę deinceps cōmemorat facere, minimè periculosum, cùm aliàs, tum maximè vbi à re quapiam consueta ad alterā mutationem facere studemus. nam in præcedente aphorismo consulebat etiam ad insueta transeundum esse. In eo igitur transitu, quod vniuersim & repentè fit periculosum, quod verò paulatim sensimque progreditur, tutum.

* *Quum ab hac symmetria longissimè absint morbi acuti, in his solùm affatim factavacuatio prodest, si eā vires ferræ posint.*

LII.

Πᾶσα ἡ περὶ λόγον ποιεόντι, καὶ μὴ γινομένῳ τῷ περὶ λόγου, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δέξαντος ἀρχῆς.

Non

Non, si recta ratione gerenti omnia secundum eam minus succedat, protinus ad aliud transeundū, modò illud constet quod ab initio visum fuerat.

Non mediocris prudentiæ munus est ab iis non recedere, quæ rectè sunt visa, nec ad alia subinde remedia transire tametsi adhuc manifesta vtilitas nulla sit secuta. Quemadmodū enim gutta in subiectam petram casitante, vix longissimo tempore sensibile fit cauitatis in ea vestigium, sic in crudis morbis & coctu difficilibus se res habet. in quibus si quis recta ratione quod facto opus est inuenerit, ab eo recedere non debet quod faciendum initio existimauit, etiam si eius vsu nihil dum manifestò effectum esse videatur.

LIII.

Οκόσοι τὰς λοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ὅταν δὲ γηράσκωσι, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Quibus aluus est humida, iuuentam quidem agunt facilius quàm qui eandem siccam habent, sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus ferè resiccatur.

Præter quàm quòd clara apertáque est huius aphorismi sententia, etiam in eum quæ dicta esse oportuit, recordari ex eo aphorismo licet, cuius tale fuit initium, Quibus in iuuentute aluus est humida, in senectute resiccatur.

LIIII.

Μεγέθει δὲ σώματος γίνεσθαι μὲν, ἐλευθέριο

ριον, καὶ ὅτι ἀεισδὲς ἐγγηρᾶσαι ἢ λύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῷ ἐλαττόνως.

Vt traducenda iuuentute liberalis & ſpecioſa corporis magnitudo, ita ſenectuti inutilis moles corporis eſt & paruitate deterior.

Magnitudo corporis propriè appellatur ea dimenſio quæ in longum, latum & profundum iuſtam exuperat menſuram. Iam verò magnum quoque corpus interdum appellamus, quod ſolùm in longum amplius iuſto auctum eſt, quamuis huic longitudinis nomen ſit proprium. Similiter quod in latum & profundum legitimam proportionem exceſsit, magnum quandoque eorpus nominant, quum tamẽ propriè ſi dicatur, craſſum vocari debeat. Si ergo eam corporis magnitudinem intelligi velit Hipp. quę propriè dicitur, nihilò ſanè ipſa ſenectuti fuerit minore corporis ſtatura deterior: ſi verò longitudinem aut craſsitudinem corporis ſignificauit, hæ ſeneſcentibus tum grauiores, tum inutiles magis fiunt: ſed ne iuuentuti quidem liberalis & ſpecioſa corporis craſsitudo. De longitudine igitur ſola verè dici poteſt, quòd in iuuentute quidem liberalis honeſtáq; & viſenda res ſit, in ſenectute verò inutilis ac grauis exiſtat. incurueſcit enim ſeneſcentibus, fitque graue & moleſtum onus, quod Hipp. λύσφορον, id eſt geſtatu difficile dixit.

GAL.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS TERTIVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

Tertio hoc in aphorismos Hippocratis commẽtario quæ ab ipso de anni temporibus & ætatibus scripta sunt exponemus, ea potissimum declarantes quæcunque in ipsis obscuriora videbuntur, (hoc enim proprium est expositionis munus) singulorum tamen quæ rectè dicta fuerint demonstratione non omissa, quoniam hoc quoque in commentariis fieri consueuit. Satis autem hoc etiam loco Lyci inconstantiam mirari non queo, qui vt ipse quidem ait, Cointi præceptoris interpretationes scribat nec eorum quæ de temporibus & ætatibus dicta sunt demonstratiuam vllam probationem adiiciat, sed ad experientiam omnia & obseruationem referat: quum tamen in multorum aliorum aphorismorum explanationibus rationalem de contenta in ipsis veritate disputationem adhibeat,

beat, ſola experientia non contentus. quam quidē experientiam ſolam ad congerendā eiuſmodi commentationem ſatis eſſe non poſſe & Hipp. ipſe oſtē dit, & orationis continuatione fiet manifeſtum.

I.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τοῖσιν ὥρηισιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τἄλλα κατὰ λόγον τοῦτων.

* *Magna & frequens ab aëre morborum occaſio.*

Mutationes temporum potiſſimum pariūt morbos, & in ipſis temporibus magnæ mutationes frigoris aut caloris, cæterorúmque ad proportionē his reſpondentium.*

Per mutationes temporum quidam autumant commutationes eas dici quibus tempora viciſsim ſe excipiunt & ſequuntur, quaſi ſucceſsiones & viciſsitudines diceret. nam hyemis in ver commutatione morbi illi generantur, de quibus in ſequentibus ſic ipſe loquetur, Vere furores, melancholiæ, epilepſiæ. Rurſúſque vere in æſtatem conuerſo (id quod prima fit æſtate) febres inquit, continuæ, & tertianæ & ardentes, cæteríque morbi quos deinceps enumerauit. Similiter de autumno & hyeme ſcripſit, inquiunt illi qui mutationes & viciſsitudines pro eodem accipiunt. Cæterùm vox potiſsimū orationi addita hanc aphoriſmi expoſitionē non admittit. Quēadmodum enim temporum cōmutationibus & viciſsitudinibus morbi quidam generantur, ſic iiſdem ſoluuntur: quod & Hipp. ipſe dixit

dixit. Quare succesiones temporum morbos nihilomagis pariunt quàm soluunt. Alioquin quonam modo ille solum ita dicere cõtentus non fuisset, mutationes temporum pariunt morbos, sed potissimum addidisset? Melius itaque fuerit propter huius vocis additionem per mutationes temporũ intelligere eorum naturæ & temperationis alterationes. Hæ siquidem sunt quæ maximè pariunt morbos, quum plures deinceps fuerint aliáque aliam exceperit, quemadmodum in Epidemiis scriptum reliquit, atque hìc non ita multò post est dicturus. Vnius verò solùm temporis alteratio morbos certè quidem efficit, sed non præcipuè. Quando igitur morbi fient potissimum temporis vnius alteratione? quum eius scilicet magna contigerit alteratio. propterea enim dicebat, & in ipsis temporibus magnæ mutationes caloris vel frigoris vel alterius cuiusdam, vt humiditatis, siccitatis, ventorum, horúmve silentij & quietis. Hæc recta est interpretatio, aptè præsenti lectioni conueniens. Est & alia eiusmodi lectio. Mutationes temporum pariunt morbos maximos, & in ipsis temporibus magnæ præsertim mutationes. quæ scriptura nullam obscuritatem habet apud eos maximè qui ea quorum modò finem dicendi fecimus, intellexerunt. Sunt & aliæ quædam eiusdem dictionis lectiones, quas facile ex iis quæ diximus examinare poteris & intelligere.

II.

Τῶν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Natur

Naturarum quædam ad æstatem, aliæ ad hyemẽ benè aut malè se habent.

** Veris & autũni non meminit, quia sua tẽperie & æqualitate ver omnibus naturis sit cõmodũ, vt autumnus sua in æqualitate noxius.*

Naturas hîc appellauit Hip. in proprio maximè & primario significato, quod ex ipsa maximè substantia naturæ sumitur. quam quidem suprà dicebamus esse temperationẽ ex quatuor elementis humido, sicco, calido, frigido. In opere quoque de temperamentis demonstratum nobis est vnicum & singulare temperamentum esse eucratum, omnibus perfectionis numeris absolutum: dyscrata verò & à perfectissimo illo deficientia esse numero octo, quatuor vnica dominãte qualitate, quatuor item alia duabus qualitatibus præpotentibus. atq; vna quidem vincente, calida, frigida, sicca, humida: duabus verò superantibus calida & sicca, calida & humida, frigida & sicca, frigida & humida. Ad æstatem igitur frigidæ & humidæ naturę optimè habent, ad hyemem calidæ & siccæ: Calidæ cõtrà & siccæ naturæ æstate malè afficiuntur, frigidę & humidæ hyeme. Atque hæ quidem naturæ omninò seu vtriusque qualitatis ratione ad dicta tẽpora optimè & pessimè se habent: quæ verò vtracunque qualitate iuuantur à temporibus aut offendũntur, hæ non omninò benè aut malè, sed mediocriter afficiũtur, vt hunida & calida æstate & hyeme. æstate nanque vt humida, hyeme vt calida melius afficitur.

III.

Τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ ἰσχνῶς πεφύκασι, καὶ ἥλικίαι ζώων πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morbi

Morbi alij ad alia tempora benè vel malè se habent. Et quædam ætates ad tempora alia & loca & aliud victus genus.

* *Morbi alij ad alia tempora facilius, difficiliúsve generantur et soluuntur.*

Inordinatius hunc aphorismum extulisse mihi videtur Hippocrates. Nam melius ita dici potuit, Morbi & ætates ălij ad alia tempora & loca & victus genus benè & malè se habent. Benè itaque se habent ad tẽporâ morbi quod ad sui generationẽ attinet similes, quod ad solutionem cõtrarij. Hoc enim prius definiuimus quũ exponeremus aphorismum illũ cuius initiũ, Periculosè minus ægrotãt. Aetates autem vt & naturæ frigidæ ad calida, calidæ ad frigida tempora benè habent, vt senum ætas ad ęstatem, iuuenum ad hyemem habet melius. Eadem ratione à locis quoque non morbi modò, sed etiam ætates afficiuntur. morbi enim calidi locis calidis magis generantur & minus sunt periculosi: meliúsque valent in frigidis regionibus ætates calidiores, & in aliis ad proportionem. Sic ad victus genus alij ad aliud benè maléve se habent tum morbi, tum ætates. Nam calidiores ad victus rationẽ frigidiorem, frigidiores ad calidiorem, & siccio-res ad humidiorem, humidiores ad sicciorem benè se habent, & vt breuiter dicam, contrarij morbi & ætates ad contrariam victus rationem benè, similes ad similem malè habent, nisi ætas moderatior victui & tempori & regioni tẽperatiori cõparetur. Nam hoc solo modo similes & ætates & naturæ à similibus benè afficientur: his verò quæ immoderatius à temperie recesserint, contraria tũ loca tum tempora, tum victus ratio magis confe-

runt. Iam verò morbi omnes quum immoderationes quædam sint, à similibus, tum locis tum temporibus generantur, soluuntur à contrariis.

IIII.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν ᾖ αὐτὴ ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψύχος γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

In temporibus cum eodem die modò calor modò frigus, autumnales morbi expectandi.

Meritò sanè. neque enim appellationes temporum, sed temperationes causæ sunt morborū. Quū igitur à sua natura desciscunt, morbos quoque diuersos parturiant est necesse.

V.

Νότοι βαρήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοί, νωθροί, διαλυτικοί· ὁκόταν δ' ὅτος λυνασεύῃ, τοιαῦτα μὲν τῇσιν ἀῤῥωστήμασι πάσχουσιν· ἢν δὲ βόρεος ἢ βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, λυσσεῖαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, κεφαλέων· ὁκόταν δ' ὅτος λυνασεύῃ, τοιαῦτα μὲν τῇσιν ἀῤῥωστήμασι προσδέχεσθαι χρή.

Austro hebescunt sensus omnes, languet corpora. Aquilo neruosas & frigidas partes ladit.

*Auster auditū hebetat, caliginē visui obducit, caput grauat, membris tarditatē & languorē conciliat. Quum itaque is increbrescit talia inualidis accidunt. Contrà * Aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluum indurat, vrinam supprimit, horrores*

rores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.

Rei quidem certè effectũ significauit, quum diceret, Auster auditum hebetat, oculis caliginem offundit, caput grauat, torpentes & languidos efficit: Causam verò indicauit, quum illud ascriberet, Quum itaque is increbrescit, talia laborantes inualetudine patiuntur. Semper siquidem medicũ separare & secernere oportet id quod propter externam aliquam causam non ratione morborum accidit, vt certius præsagia capiat. Causam verò quamobrem auster grauiorem auditum, & caliginosum visum efficiat, difficile non est ex eius temperamento intelligere, quippè qui calida sit & humida natura. Eiusmodi enim omnia vim replendi capitis obtinent, quæ eadem ipsa causa est, vt sensuum instrumenta humiditate multa inferciat, & capitis grauitatem (quam καρηβαρίαν Græci dicũt) faciat. Iam verò principio neruorum humefacto, voluntarios motus torpere, & veluti solutum se & languidum sentire hominem est necesse. Contrà aquilonia vt ipse inferius dicet, tempestate cogũntur ac firmantur corpora, & robustiora vegetioráque fiunt, expeditiora item & alacriora promptioráque ad motum euadunt & auditu valentiora. Sed nunc ista non opposuit iis quæ ab austro corpori accidunt, quia hoc aphorismo sola ea quę ab vtroq; vento importantur incommoda persequi proposuit, vt perspecta ea & cognita habentes ab iis separemus quæ morborum ratione eueniũt.

*Fiunt etiã per accidens tussęs, Aquilone plenius cerebrũ constringente & humiditatẽ ipsius in partes subiectas exprimente.

Aquilonio igitur, inquit, statu fiunt * tussęs propter instrumentorum videlicet respirationi seruientium intemperiem, & faucium asperitatẽ inæqualitatémve. de qua loqui se ostendit, quum fauces addidit, vt subaudiremus exasperat verbum. Nam hoc quoq; pacto interdum loqui solet. paulo pòst enim dicet, Autumno multi æstatis etiã morbi, quartanæ, errones, splenes. Possumus & coniunctim ista duo legere, Auster fauces aluum indurat, vt interpretes nonnulli legendum esse putarunt. Nam & fauces per tempestatem aquiloniam euadunt duræ, quia exiccantur & refrigerantur, & aluus dura excernit: tum propter temporis cõditionem ad siccius vergentem toto siccescente corpore, & propterea humidiores alimenti partes auidius ad se trahente, tum etiam quia diutius in corpore retenta superuacanea nec permeantia tota exucta & arida reddũtur. Dysuria præterea id est vrinæ reddendę difficultas accidit flante aquilone, propter frigiditatem offensa vesica. nam exanguis est & frigida, & idcirco plusquàm aliæ partes frigidis causis patens ab iis promptius afficitur. Eadẽ Boreę frigiditas, thoracis etiam dolores facit, cõmuni cũ aliis partibus noxa: accedẽte etiã respirationis læsione, quæ nõ pariter pulmonẽ & cor attingit ob caloris in ipsis cõtenti copiam. Homines verò vt aquilonia cõditione inhorrescãt, facit manifestò aëris ambietis frigida & sicca natura.

VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ὥρι ὅμοιον, ἰδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλὸς προσδέχεσθαι χρή.

Quum

Quum æstas fit similis veri, sudores in febribus multos expectare oportet.

Causa sudoris, raritas corporis, & tenuis materiæ copia.

Quemadmodum paulò antè dicebat, quum eodē die modò calor, modò frigus morbos autumnales expectare oportet, eodem nunc modo rursum ait, Quum æstas euadit similis veri, hoc est moderata temperie naturæ veri respondente, multi in febribus, sudores expectandi. Id quod ratione fit optima. neque enim sine aëris nos ambientis calore, & superuacanea aliqua humiditate contēta corporibus sudores multi manare possunt, quorū primum æstate, alterum hyeme, neutrū autumno, vtrunque vere fieri solet. Meritò itaq; æstas si valde sicca sit & torrida, humiditatem contentam absumit & resoluit, si verò similis sit veri, calore quidē euocat ad cutim, sed præ humiditate in vaporis speciem resoluere & consumere non potest. Morborum itaque crisi humiditas dum tota simul & confertim excernitur, multos sudores facit.

VII.

Ἐν τοῖσιν ὑγροῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται, καὶ ἢν μὲν ὦσι πλέονες ἢ κατ' ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, ὅιην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπίσπολυ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Magnis siccitatibus febres fiunt acutæ. Quòd si annus talis esse pergat, qualem temporis statum effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

Siccitatibus non multas, sed acutas febres fieri inquit. Siquidem paulo post dicturus est, In vniuer

sum siccitates assiduis hymbrib⁹ salubriores, ac minus mortiferæ. Rursum illud deinceps coniungẽs, inquiet, Humidiore ac pluuio cœli statu plerumq; morbi fiũt, & febres longæ, idq; bona ratione fit. Nam aëris ambientis humiditas pituitosos humores congerit, & non paruam cumulat aqueæ superfluitatis copiam. Siccitas verò humores quidẽ minuit, sed qualitate biliosiores reddit. Quæ causa est vt sicciore temporis conditione febres numero quidem * pauciores gignãtur quàm pluuiosa, sed hæ acutiores fiant. Quæ in aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

* *Sicca tempestas omnium ferè morborũ expers est & saluberrima.*

VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσαθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται· ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

*Certis temporibus & suam tempestiuitatem seruantibus certi & tempestiui, ac iudicatu faciles morbi fiunt. Incertis autem & alienis, * incertæ quoque ægrotationes fiunt & ad iudicandum difficiles.*

* *quia omnium non vna causa est, nec eadem humoris simplicitas,*

Καθεστῶτας. καιροὺς (latinè stata, debita, ordinata & conuenientia tempora dicere posis) appellat Hippocrates, partes anni ordinatim & tempestiuè suam temperationem sortitas. Quem verò annum καθεστῶτα (Latinè, rectè atque ordine constitutum annum dicere potes, vel qui temporum vices benè constitutas & tempestiuè dispensatas habet) idem

Hippocr

Hippocrates vocet, ex eius libello de aquis, aëre & locis discere licet. Si inquit, syderum ortu & occasu conuenientia hæc signa appareant, si autumno fiant pluuiæ, & hyems moderatior, neque nimis tepens & humida, neque frigore excedens tempus legitimum, si vere & autumno hymbres fiant tempestiui, sic demum annus euadet saluberrimus. Quum itaque audieris quem annum καθεστῶτα dicat, facilè quem ἀνατάστατον appellet potes intelligere. Quæcunque enim tempora parte aliqua non seruarint anni benè constituti moderationem, ea ἀνατάστασα, id est incerta, aliena, inordinata & intempestiua nominat, & morbos qui in ipsis gignũtur similiter ἀνάστατος nuncupat quos δυσκρίτους etiam, id est κακοκρίτους vocat. vel enim cum grauibus symptomatis & periculosis Crises in talibus morbis fiunt, vel præsenti sunt exitio, vel restibili denique semine rediuiui ac reduces morbi fiunt.

IX.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύτατοι καὶ νόσοι, καὶ θανατωδέστατοι ὁ ἐπίπαν· ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Autumno in vniuersum morbi acutissimi & pernicioſissimi: Ver autem saluberrimum & minimè exitiosum.

Quum anni tempora singula suã & conuenientem seruant temperationem, inter ea ver est saluberrimum, vt pote quod eucratum existat & moderatum: morbos autem acutissimos & pernicioſissimos quantum in ipsis quidem est temporibus,

autumnus adfert. Siquidem ver magnam cœli temperiem habet: Autumno verò hoc imprimis mali ineſt, quòd eodẽ die modò calor, modò frigus dominetur: deinde æſtatem excipiat, in qua humores multis aduſti, quibuſdam vires etiam ſunt debilitatæ. Nec verò ſola hac ratione morbifer autumnus, ſed quia humores etiã, qui prius ad cutim mouebantur, atque eiuſdem perſpiratu digerebantur, per autumnum ab aëris ambientis frigore pellantur in profundum & intrò cogantur. Atque hæc ſunt omniũ hominũ cõmunia. Iis verò qui vitioſo victu vtuntur auctarij vice poma accedũt, quibus abundè repleti facilè malorum humorum copiam colligunt.

X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι λακόν.
Autumnus tabidis nocuus.

Autumnum aliis etiam de cauſis incuſabat ſuperiore aphoriſmo, eũdem nunc vt tabidis eximiè & præcipuè nocentem rurſum damnat. Iam verò vtrum eos ſolùm tabidos appellet, qui phthoë laborant quibus vlceratus ſcilicet pulmo eſt, an omnes quacunque occaſione colliquefactos & macilentos coniicere non poſſumus. Verùm vtriſque conſtat autumnum eſſe aduerſum, quum ſiccus ſimul ac frigidus & inæqualis exiſtat.

XI.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἣν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρεω γένηται, τὸ ἦρ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νόσων, αὐάγκη δ' θέρεος πυρετώδεας ὀξέας καὶ

Inter

ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα ἢ πᾶσι γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Inter anni partes, si Hyems ſicca & aquilonia, ver pluuioſum & auſtrale fuerit, æſtate neceſſe eſt febres acutas fieri & ophthalmias & dyſenterias mulieribus præſertim et viris naturâ humidioribus.

De temporum variatione & immutatione agit his aphoriſmis, ab aquilonia hyeme & ſicca, & vere auſtrali & pluuiò facto initio. Eiuſmodi autem mutationes quanquàm paruæ exiſtunt, ſunt tamen præter naturam. Quare aduentante æſtate morbos fore prædicit febres acutas, ophthalmias, dyſenterias. Atque cauſam certé quidē cur poſt talem temporum ſtatum eiuſmodi morbi fiant ipſe explicuit in libro de aëre, aquis, & locis, cuius ſic habet litera, Si æſtas ſicca & aquilonia, ver pluuium & auſtrinum fuerit, vt febribus æſtas abundet eſt neceſſe, in eáq; ophthalmias ac dyſenterias fieri par eſt. Vbi enim vernis hymbribus & auſtro madefacta & humectata terrâ æſtatis derepentè æſtus interuenerit, tum à terra permadeſcente & calida, tum à ſole adurēte geminari ardorem eſt neceſſe, hominum propterea neque conſtantibus, ſed potius laxatis ventribus, neque cerebro reſiccato. Neq; enim fieri poteſt quin, vbi ver eiuſmodi præceſſit, corpus & caro fundātur & colliquefiant, ſimúlque quum omnibus acutiſsimas febres, tum maximè pituitoſis eueniāt. Mulieribus verò par eſt dyſenterias fieri & viris natura humidioribus. Atque hæc ſunt Hipp. verba ex libro de aquis, aëre, & regionibus,

Nos verò pluribus vt eius oratio apertior esset & perfectior effecimus, ac imprimis illud declarauimus, quamobrem nec hyeme ipsa dixerit nec vere eiusmodi tempestatem sortitis, morbos existere, quum tamen secundo Epidemiõn eo ipso tempore deprauato Cranone carbunculos ortos fuisse prodiderit. atq; eius sic habet dictio, Cranone anthraces æstiui, hymbri largo per ardores assiduè descẽdente, iiq; magis increbrescẽte austro fiebant. Manifesta itaque ex eius dictis causa est, quamobrem Cranone per æstatem carbones sunt facti. neque enim parum à naturali temperatione recesserat, sed ad talem ipsa venerat statum per quem putrent facilè, quæ naturã nacta sunt putredini obnoxiam. Possunt enim humiditates præter modum auctæ putrefacere, vt & ipse dicturꝰ est, Morbi pluuiosis temporibus ferè fiunt febres longæ, alui fluores, putredines. Sed iis ipsis caliditates magis putrefacere possunt. Ambabus verò simul coniunctis, nec minus quàm Cranone vehemẽtibus & immoderatis, tempus alterum corpus vt offendatur nõ expectat, sed in priore grauissimè lædatur est necesse. Ac per hyemem siccam & aquiloniam corpora molestiis iis afficiuntur, quas ipse prius retulit his verbis, Aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluum durat, vrinam supprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit: non tamen propterea effatu dignus morbus gignetur. nam alioqui sicciores tẽpestates sunt salubriores. In vniuersum enim, inquit, siccitates perpetuis hymbribus salubriores, & minus mortiferæ. Hyems itaque illa aquilonia & sicca homines tussi, alui retentione, dysuria, &

dolore

dolore partium pectoralium ὀρθοστάδην vexabit, (id est non tam malè habebit vt lecto teneantur, aut solitas actiones intermittere cogantur) non tamen febres aut dysenterias aut simile quidpiam est effectura. Sed cur ne vere quidem pluuioso & australi morbi grassantur? quia præcessit hyems multum frigida & sicca. ipse verò dixerat nõ solùm spectãdas esse præsentes tempestates, sed etiam ex quibus in quæ tempora mutationes fiant consyderãdum. Corpus itaque prius per hyemem siccam & aquilonĩam resiccatum tãtum abest vt à vernis pluuiis quicquam patiatur, vt aliquid etiam iuuetur, ad naturalem quadamtenus rediens mediocritatem. Si verò totum ver humidum fuerit, ad aliam corpus & contrariam ei quam prius siccam habebat, conditionem redigetur, in medio positam symmetriã, idest mediocritatem superãs. Quare paratũ ipsum ad offensionem æstas excipiet, vt pote terra adhuc humecta, atque ob id suffocantem æstum & grauẽ efficiente, Etesiis nimirum nondum flare solitis. nã ij posterius & post Caniculam flare incipiũt. Quare totum illud tempus medium febres habebit acutas, propter caliditatem & humiditatem in corpore humoribus putrescentibus, ophthalmias item & dysenterias pro partium habilitate facilè offensionem admittentium. Aliæ enim aliis pro corporum temperatione sunt ad patiendũ faciliores aut difficiliores. Nam ophthalmiæ omnibus ferè sunt molestæ capite repleto, nisi quibus oculi adsunt prævalidi. Dysenteriæ verò, vt & ipse dixit eos torquent qui natura sunt humidiore, & mulieres. hæ siquidem viris sunt humidiores. Si totam igitur

tempest

tempestatem damnamus tanquam nostra putrefacientem corpora, constat vtique maiorẽ in corporibus humidis fore putredinẽ. siquidem hoc ipsum quod in corporibus caloris vi putrescit, humiditas est cuiusdam materiæ vicem obtinens. Ambientis verò aëris humiditas, quia humores in corpore redundantes desiccari prohibet, ea ratione adiuuat vim putrefacientem. Nihil igitur mirum si talibus tẽpestatibus naturæ humidiores iniuriæ magis pateant: propterea dicebat febres pituitosis magis obuenire. talibus siquidem esse humidioribus est necesse. Manente igitur putredine in corpore febres fiunt: si eadem per ventrem vacuetur, dysenteriæ. Atque hæc mala per totam erunt æstatem, nisi circa Caniculæ ortum aliqua fiat mutatio, de qua ipse in lib. de aquis, aëre, & locis egit, statim post eam dictionem consequenter, quàm suprà posuit, cuius ea fuit clausula, Et dysenterias mulieribus par est accidere, & viris natura humidioribus. nam orationẽ continuans deinceps scribit in hunc modum. Et siquidem superuenerit circa Caniculæ ortum aqua & tempestas, & Etesiæ flauerint, spes est eiusmodi quieturos morbos, atque autumnum sablubrem fore. Alioqui mortis periculum imminet pueris & mulieribus, non etiam senibus: atque verendum ne qui euaserint, in quartanam tandem incidant, quæ in aquam inter cutem terminetur. Verùm de iis quæ præterea dixit de aëre, aquis & locis, quum eum librum interpretabimur, diligentius disputabimus. De iis verò quæ ad præsentes aphorismi explicationem pertinẽt satis multa diximus, excepta dictione vna, Necesse, quam non solo

hoc

hoc aphorismo addidit, sed etiam libro de aëre, aquis & locis, per eam scilicet significans quòd rei natura fisus, non obseruatione aliqua hæc literis prodiderit. Quoties namque ipsum par esset vidisse talem temporum tempestatem, & quot in locis, num bis, térve quatérve? sed ne si sępius quidem vidisse dixeris, iam queas ita semper fore pronuntiare. quemadmodum nec si medicamẽto aliquo videris sex aut septẽ purgatos homines, iam dicere certò possis omnes posthac similiter purgandos esse. Quare pro manifesto relinquitur quòd rei naturã, non obseruationem aliquam secutus Hipp. ita scripserit, Necesse est æstate febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias.

XII.

Ἢν ὁ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος γένηται, τὸ ἦρ ἐὰρ αὔχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἥσιν ὀκότε τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκλιτρώσκουσιν· αἱ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥς τε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. ὅῖσι δ' ἄλλοισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι καταῤῥόοι συντόμως ἀπολλύντες.

Contrà verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, Ver siccum & aquilonium, mulieres quibus partus in ver incidit quauis occasione abortiunt, aut si pariant, tam infirmos & morbosos partus edunt, vt vel statim ipsi intereant, vel tenues & valetu

valetudinarij viuant. Cæteris dysenteriæ & ophthalmiæ ſiccæ fiunt, & ſenibus catarrhi perniciem breui allaturi.

In duobus tẽporibus ſuperiore aphoriſmo cõprehenſis craſis, id eſt qualitatum permiſtio vice verſa ſe habet atque in duobus præſentibus temporibus. Qualis enim illic hyems erat, tale nunc ver eſt, & quale illic ver, talis nũc hyems. Atque in illis nõ fuiſſe neceſſarium vere morbos vehementes exiſtere abundè diximus: nunc verò quòd hyeme humida & calida, vere frigido & ſicco neceſſariũ ſit in ipſo vere homines ægrotare demonſtrandum eſſe videtur. Primùm mulieres quibus tempus pariendi in ver incurrit, quacunque occaſione abortiunt. Corpora ſiquidem per hyemem ὑδατιὸν, hoc eſt tepidam & clementem humida & mollia & rara facta, intrò facilè ad intimas vſque ſui partes ambiẽtis aëris verni frigiditatem admittunt. Quò fit vt partus qui longo iam tempore aëris tepori & clementiæ aſſueuerant, vehemẽtius à frigore perculſi, bona ratiõe alii in ipſo vtero iam mortui deprehendãtur, alii in ipſo partu moriãtur. qui verò viui in lucem editi fuerint, non ferentes repentinam in contrarium mutationem vel breui poſteà tempore è vita decedant, vel tenues & morbòſi ægrè vitam trahant. Cæteris deinde pituitoſis & mulieribus dyſenterias fieri inquit, pituita nimirum à capite in ventrem defluente. Hunc ſiquidem humorem dicto cœli ſtatu cumulari par eſt, repleto ſcilicet per hyemem, & circa veris initium repentè refrigerato capite. quando quidem cerebrum ſa-

cilè

cilè pituitosa generet excrementa, quum refrigeratum subigendo non est & perdomando alimento. Sed & hoc pituitæ generationi accedit, vt quę à vehementi frigiditate fit euadat acida: & quæ à calore caput replẽte, salsa. sicut & quæ propter exiguam fit frigiditatem, nullam ad gustum manifestã qualitatẽ, aut certè paucam dulcedinem præ se ferat. Quæ itaque ob præsentem aëris statum pituita fit, propter hyemis calorem salsa euadet. qua occasione maximè dysenterias generabit, quum mordens diutius & radens intestinum labefactauerit et malè affecerit. nam quũ propter lentorẽ in transitu per intestina hæreat & cesset, sempérque sua qualitate aliquid abradat deterátque, dysenteriam meritò efficit. Calidis verò naturâ & bilioſis hominibus ait Hipp. ipse ophthalmias siccas accidere. Sic autem eas vocat quæ citra materiæ affluxum fiunt. Calidis siquidem naturis & siccis, sicca & frigida tempestate calidam & humidam excipiẽte tales ophthalmias fieri rationi est consentaneum. Caput enim prius per calidam & humidam temporis conditionem repletum est, frigus verò superueniẽs velut manu quapiam extrinsecus apprehẽso & cõpresso veluti spongia cerebro contentam humiditatem exprimit: quæ delata aliàs ad alium locum iniuriæ opportunum & ad patiendum facilem varios concitat morbos: quo modo iis qui infirmos naturâ & debiles oculos habent ophthalmiæ fiunt, ex quibus propter aëris frigiditatem superficiem densantis foras nihil effluere potest. Iam verò quòd hæc omnia Hipp. quæ diximus ad causas referat antedictas liquet ex iis quæ lib. de aquis, aëre,

re,& regionibus scripsit:cuius ita habet oratio, Pituitosis itaque & mulieribus par est dysenterias accidere propter naturæ humiditatem pituita à cerebro defluente: Bilioſis autem siccas ophthalmias ob carnis caliditatem & siccitatem. Similiter & illud quod in fine aphorismi scribitur, Et senibus catarrhi perniciem breui allaturi,ipse eodem libro his verbis scriptum reliquit, Valde autem senibus tales propter venarũ raritatem & attenuationem catarrhi fiunt,vt repentè ex iis nonnulli intereant, aliis pars dextra siniſtráve resoluta stupeat. quibus verbis Hipp. non illos valde consuetos catarrhos appellatos, qui ex capite per arteriam asperam in pulmonem fiũt, significare videtur, sed eas fluxiones omnes quæ ex capite per venas in partes feruntur subiectas. Vnde illud,Breui perniciem allaturi rectè adiectum esse videtur, quia fluxiones eiusmodi subita crisi terminantur,quum alii catarrhi longiore durent tempore.Nonnulli tamen interpretes eos ipsos catarrhos intelligi volunt qui ex capite per fauces & arteriam in pulmonem fiunt. itaque orationem hanc cũ negandi particula efferunt hoc modo,Et Senibus catarrhi, qui celeriter non interimant. ídque rectè ipsi dicunt. Siquidem frigidæ in senibus fluxiones propter ætatem coctionẽ non recipiunt. Verùm in quibusdam exemplaribus scriptum est, breui perniciem allaturi,quandoquidem in lib.de aquis aere & regionibus dixerit, Vt repẽte ex iis nonnulli intereant.

XIII.

Ἢν ὁ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται,

τὸ

δὲ ἢ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι δὲ τὸ χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, φθίσιες ἢ καὶ φθίσιες.

Aestate verò ſicca & aquilonia, Autumno pluuioſo & auſtrali vehementes capitis dolores in hyemem, & tuſſes, & grauedines, & raucitates, nonnullis etiam tabes expectandæ.

Eandem craſim nũc æſtati & autumno tribuit, quam hyemi & veri attribuerat paulò ſuprà quũ diceret, Si hyems ſicca & aquilonia fuerit, ver pluuium & auſtrale. Quinetiam eo loco propter hũc temporum ſtatum febres acutas æſtate futuras dixit, ophthalmias item & dyſenterias, ſic nunc capitis dolores (cephalalgias Græci vocant) tuſſes, deſtillationes & raucitates hyeme expectandas eſſe dicit. Sed neque illic aſcripſit æſtatis cõditionem, neque hic hyemis: quippe qui naturalem vtrũque tempus temperationem ſeruare vellet. Nam ſi præter alia tempora, in his etiam diuerſa quædã aëris fiat intemperies, propterea quiddam etiam aliud ad dictos morbos accedet, quod eius intempeſtatis ſit proprium. Verùm in eo cœli ſtatu quo hyemem ſiccam & aquiloniam, ver pluuium & auſtrale eſſe dixit, morborum qui hyeme fieri deberent cauſas explicuit in libro de aere aquis & regionibus: ſed in præſenti ſtatu de ipſis nihil eo libro dixit. Statim enim poſt illas duas tempeſtates ſuprà ſcriptas, vnã qua hyemem borealem ſimul & ſiccã, ver pluuium & auſtrale eſſe ſtatuit: alteram, in qua vice verſa hyems pluuioſa eſſet & auſtralis, ver ſiccum & aquilonium, hanc iſtis conſequenter or-

dine tertiam à naturali ſtatu temporũ declinationem, de qua propoſito agitur aphoriſmo, eo libro non adſcripſit, ſed huius loco aliã ſubiunxit, quæ talis eſt, Si verò æſtas pluuioſa fuerit & auſtrina, ſimiliſque ſequatur autumnus, morbis abundare hyemem eſt neceſſe. poſt quam deinceps alias quaſdam ſcripſit, ſed ne eas quidem præſenti ſimiliter. De quibus omnibus ipſi agemus, quum in eum librum commentabimur. In præſentia de propoſita ab ipſo Hipp. inter aphoriſmos tẽpeſtate dicamus, diſputationis eodem ſumpto initio quod paulò ante fecimus. Veriſimile enim eſt Hipp. ipſum naturalem hyemi temperationem retinere, id eſt humidam & frigidam eatenus hyemem facere, quatenus vtraque qualitas temperatis orbis terrarum partibus conuenit. de quibus moderatis mũdi tractibus ipſum verba facere memoria tenendum eſt, vt ipſe paulò poſt quum eorũ nominatim faciam mentionem dicturus ſum. Seruante itaque ſuam naturam hyeme, in ea nullus magnus morbus ortũ eſt habiturus, ſed ſolæ cephalalgiæ & tuſſes, & rau citates & grauedines erunt moleſtæ, quæ pleni capitis ſunt ſymptomata. Quòd ſi fortè, vt antè dicebam, hymbres auſtrini vtrũque tempus tum æſtiuum, tum autumnale habuiſſent, in ipſa etiam fortaſſe æſtate, ſin minus, autumno certè frequẽtes omninò fuiſſent tempeſtatis humidæ & auſtralis proprij & familiares morbi. Nunc quoniam æſtatem ſiccam & aquiloniam præceſſiſſe, & autumnũ humidum & auſtralem ſequutum fuiſſe ponitur, rationi profectò conſentaneum eſt nõ ſolùm protinus neminem ægrotare cœpiſſe, ſed ſiccitatis etiam

etiam æstiuæ immoderatioris remedium non paruum fuisse autumni tempestatem humidam. Verũtamen quia totus autumnus talis secutus est, atquè idcirco iis qui humidiore sunt natura caput præter modum repletum fuit, vt in proximam hyemem dicti morbi incurrant est necesse, quinetiam ex ipsis tabidi euadant qui tabi erãt obnoxij, quales tum qui stricto anguſtóque sunt pectore, tum quibus à capite in pulmonem fluxio defertur. His ergo tabes conciliabitur, aliis autem nullus grauis morbus, sed tusses, raucitates & eiusmodi alia symptomata erunt molesta, quæ fiunt dum hyems repleta per austrinos hymbres capita excipit. quæ deinde ipsa in quibusdam hoc solum efficit, vt in capite permanens excrementum ipsi sit * doloris causa. Siquidem nulla corporis parte plenitudinẽ vllam hyems digerit aut discutit: In aliis verò auctor est vt vehementius coacto & constricto capite expressum excrementum in * partes feratur capite inferiores. Atque hæc velut capitis purgatio est & vacuatio. Sed in quibus prę copia grauatum prius & debilitatum caput hyemis frigus ferre nõ potuit, in iis iam per intemperiem refrigeratũ * maiorum partibus inferioribus fluxionum causa existit.

* *Causa cephalalgiæ in hyeme,*

* *Raucitatis et grauedinis,*

* *tabis.*

XIIII.

Ην ὁ βόρειον ἢ νὸτιον ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσι εξσι τὰς φυσιας, καὶ τῆσι γυναιξὶ ξυμφορον, τοισι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμιας ἐόντας ξηρας, καὶ πυρετοὺς ὀξεας, καὶ κώρυζας. φθίσιοισι δὲ καὶ μελαγχολιας.

*Aquilonio verò & ſicco autumno, hominibus natura humidis & mulieribus commoditas parabitur. Alios ophthalmiæ ſiccæ, & febres partim acutæ partim * longæ, quoſdam etiam melancholiæ malè habebunt.*

* *Loco νὸ-ϑευϛαι in Græco exemplari reponẽdum μα-κραὶ vt Celſus legiſſevi detur: quam lectionẽ cõprobat locus citatus ex lib. de aere, aquis et reg.*

Orationem hanc integrum aphoriſmum non eſſe, ſed vnius aphoriſmi partem alterã, cuius priorem explicandi modò finem fecimus omnibus eſt manifeſtum. Qualis enim ſuperiore aphoriſmo æſtas eſſe ponebatur, talis vtrique orationi communiter manet, ſed prior autumnum illic pluuiũ & auſtralem faciebat, & poſterior nunc propoſita eundem ἄννδρον id eſt ſiccum & aquilonium eſſe dicit. Nihil enim refert ſiue ξηρὸν id eſt ſiccum, ſiue ἀυχμηρὸν id eſt ſqualidum, ſiue ἄννδρον id eſt pluuiarũ expertem dixeris. Si itaque tempus vtrunque & æſtiuum & autumnale ſqualidum fuerit & ſiccum naturæ humidæ non modò nihil quicquam offendentur ab eiuſmodi tempeſtate, ſed aliquam etiam vtilitatem capient. Cuius cauſam Hipp. ipſe in lib. de aëre, aquis & regionibus aperuit his verbis, Pituitoſos hæc omnia iuuant. Deſiccantur enim, atque ad hyemem præ nimia humiditate minimè liqueſcentes & diffluentes, ſed exiccati perueniunt. Reliquos verò, qui tali non ſunt natura præditi, ophthalmiæ ſiccæ, & acutæ & diuturnæ febres, & quoſdam melancholiæ etiam comitantur. Quorum affectuum gignendorum cauſam eodem ipſe libro ſuprà ſcripto expoſuit his verbis, Biliоſis

verò

verò hæc tempestas est infestissima. Nimis enim exiccantur, atque siccæ ipsis ophthalmiæ superueniunt & febres tum acutæ tum diuturnæ, quibusdam etiam bilis atra. Deinde oratione continuans ait, Bilis nãq; quicquid humidissimũ est & aquosissimũ desiccatur & consumitur, quod crassissimũ & acerrimum relinquitur: quod in sanguine quoque eadem fit ratione. Qua ex re ipsis dicti fiunt morbi. Atque hæc satis de propositis tempestatibus. Quamobrem autem Hipp. harum meminerit solùm, quum & aliæ sint multæ, dicere non habeo necesse. Malo viam & rationem aperire, quam si sequaris, tempestates omnes permistè implicare & committere possis. Atque methodus ea talis est, A simplicibus aëris nos circunstantis intempestatibus tanquam ab elementis incipiendum: quarum in paruas, maximas & mediocres diuisione facta, de vnaquaque posteà in singulis temporibus dicendum quos secundum suam quæque naturam morbos sit generatura. Quo facto, inter se duorum deinceps temporum imtemperies commiscere oportet, quemadmodum nunc Hipp. facere est aggessus. Quibus cõmemoratis omnibus, posteà trium deinceps temporum omnes cum omnibus implicandæ intemperies, atque ita demũ deinceps quatuor etiam temporum copulãdæ dyscrasiæ. Sic enim perfecta absolutáque & integra exercitatio euadet. De quibus intempestatũ complexibus ipsi forte aliquando si plus otij nacti fuerimus ex professo scripturi sumus. In præsentia satis erit illud solùm dixisse, valde paucas Hipp.

intempestatum complexiones prosequutum fuisse, vt exemplum potius quàm pars quædam iusta totius doctrinæ quæ de his tradi potest, videri debeant. Atque de his plura dicturi sumus quum librum de aere, aquis & regionibus, & Epidemiῶn primum interpretabimur. Iam verò si quod paulò suprà dicere sum pollicitus superioribus attexuero, plura de his commentandi finem faciam. Tempestates enim omnes de quibus agit Hipp. in temperatis mundi regionibus fieri intelligere nos oportet, exceptis iis Thraciæ locis quæ remotiora sunt à mari. eà enim plusquàm par est humida sunt & frigida: quemadmodum Aegyptus & Libya regiones iusto calidiores sunt & sicciores, demptis earum tractibus illis qui ad mare sunt siti. Nam frigidis regionibus, qualis Thracia & Pōtus, quia humiliores sunt oræ maritimæ, ideò temperamento sunt calidiores. Calidis verò, qualis Aegyptus & Libya, quoniam per æstatem ventis ab Arcto perflata loca maritima refrigerantur, idcirco minus calent, quàm quæ à mari continentem versus recesserunt. Exactè verò temperata & totius orbis media zona per Cnidum & Coum insulas, & loca ea porrigitur, quæ ab his non longè ad Arctum Notúmve versus recesserunt. Intelligere autem te oportet & cogitatione comprehendere rectam quandam lineam per quæ dixi loca ad ortum & occasum versus perductam, quæ nihil aliud est quàm temperata illa zona appellata. quã rem exactius ab hominibus talium peritis discere poteris. Astrologi nonnulli zonas non appellant

lant sed parallelas, id est perpetuo ductu æquè inter se distantes lineas, quæ in terra ab ortu ad occasum vsque ductæ habitationum similitudines designant. Atque de his maximè locis Hipp. sermo est habitus. Temporum autem ordo, vt & ipse passim libris Epidemiωn indicauit & præstantissimi scripserunt Astrologi, talis est. Vergiliarum ortus æstatis est initium. post quas Caniculæ ortus. Oporam appellatam, id est pomorum seu fructuum cortice molliore generationem inchoat. quam ipsam esse volunt alteram æstatis partem. Post eam Arcturus suo ortu Autumno dat initiũ. Deinde Vergiliarum occasus hyemi facit principium. quam excipiens æquinoctium veri initium impertit.

XV.

Τωμ δὲ καταστασίωμ τ ϕιαυτ ὸ μὲν ὅλομ ὁι αὐχμοὶ τῶ ἐπομβριῶμ εἰσιμ ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσομ θανατώδεες.

Ex tempestatibus anni in vniuersum siccitates assiduis hymbribus salubriores, & minus mortiferæ.

Quòd hic aphorismus, quem nunc explicandum susceepimus, inter eos primus scribi debuerit, in quibus de statu temporum agitur, tùm ipsa rerum commentatione didicimus quum ipso ad superiorum aphorismorum probationem indi-

guimus, tum neceſsitate etiam ad id nos cogente ſumus edocti. Siquidem & natura & doctrina prius eſt ſimplex compoſito. Itaque ſecundum illum aphoriſmum ſtatim, cuius initium, Auſter auditum & viſum hebetat, caput grauat, corpora pigra tardáque & languida efficit, ordine primum locabimus eum qui ita incipit, Tempeſtates quotidianæ ſiquidem Boreales fuerint, cogunt corpora: Secundum vero ſtatuemus eum qui nũc propoſitus eſt, In quo Hipp. inter omnes tempeſtates anni ſiccitates perpetuis præfert hymbrib⁹, ídque meritò facit. Siquidem per ſiccitates ſuperuacanea digeruntur, quæ hymbribus in corpore collecta putreſcũt, niſi quis ipſa quotidie congeſta quotidianis expurget & diſcutiat exercitationibus. Neque enim ea pro magna vacuatione habenda eſt excrementorum vaporatio, quæ balneorũ conſuetudine perficitur, ſed ferè quæ in cute hærent ſolùm vacuat: quæ verò in profundo ſunt carni & ſolidioribus partibus interiecta & ſparſa, non ſatis abundè per balneas vacuantur. Sed nec ſi medicamentis purgantibus quotidianorum excrementorum procuretur vacuatio, apta commodáque fuerit, quippè quæ magnopere egentibus & magnis temporum interuallis vtenda veniat. Adhæc ſuperuacaneorum quæ quotidie in corpore generantur vacuatio minor eſt, quàm pro purgantis medicamenti efficacitate & viribus. Quòd ſi veritus quiſpiam ne multa in corpore excrementa cumulentur, purgationem bis aut certè ſemel in menſe

adhib

adhibeat, is præter quàm quòd in malam consuetudinem corpus adducet, etiam ipsum labefactabit, deteriúsque reddet. Porrò alimenti excrementum quoddam est velut seroſum & humidũ, quod ipsi distribuendo vehiculi vice est admistum: alterum est velut fuliginosum quiddam residuum in cibariis permultis peioribus præsertim: quod subactionem naturæ & coctionem effugiens, non assimilari alẽdo corpori nec agglutinari potuit. Quæ omnia quotidie quum vacuari desyderent, siccis potius quàm humidis tempestatibus vacuari possunt. Atque propterea Hipp. illas salubriores esse pronunciauit.

XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ, καὶ λοιλίης ῥύσιες καὶ σπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀποπληκτοι, καὶ λυνάγχαι· ἐν δὲ τῇσιν αὐχμοῖσι, φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

Assiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longæ, fluxiones alui, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, anginæ. Siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, vrinæ & intestinorum difficultates.

Mirum videri non debet si febres longæ humiditatis consequantur multitudinem. siquidem ægroti ad solutionem morborum coctione egent,

& plures humiditates non nisi longo tempore cõcoqui possunt. Huc accedit q̃ pluuiarum assiduitate frigidiores fiũt & humidiores humores, sicut rursum siccitatibus biliosiores. Quare hac quoq; ratione febres pluuiosis temporibus diuturniores, cõtráq; siccitatibus acutiores euadunt. Quòd autẽ alui fluxiones meritò imbriũ abundantia fiant, ex ipsa per aluum humorũ expurgata redundantia fit perspicuũ: quemadmodum & quòd putredines. siquidem manifestò cernuntur sicca humidis minus esse putredini obnoxia. Angina autem fit interdũ ipsa superuacaneorum copia in fauces regesta. fit etiam magna ex parte fluxionibus à capite in faucibus impactis & firmatis. Manifestum porrò quod & à nobis sæpè dictum est, quum fluxiones alias, tum maximè eas quæ ruũt ex capite per multos & assiduos imbres fieri plurimùm. Contrà morbos ait tabificos per siccitates multũ fieri, & ophthalmias, & articulorum dolores, ac vrinæ & intestinorum difficultates: de iis mihi quidem non satis distinctè & definitè pronunciare & statuere visus. Morbi enim tabifici duas has tempestates consequuntur, tum summè frigidam qua vas aliquod instrumentorum respirationi seruientium rumpatur, tum calidam humiditate adiuncta, qua caput repletum ad pulmonem fluxiones ableget. Siccam verò tempestatem, quantum in calore est & frigore naturaliter habentem, quiduis potius morborũ quàm tabes comitabitur. Vnde coacti sunt nõnulli adiectiuum nomen tabifici referre ad oculorum vitium quod in litera proximè sequitur, vt oratio esset eiusmodi, Siccitatibus autem immoderatis

tabificæ

tabificæ ophthalmiæ fiunt, hoc est quæ in tabem oculorum desinant. Vnde oculi destituti alimento exucci fiunt, & plus quàm eorum naturæ conueniat exiccantur, eorúmque redditur pupilla angustior, cósumpto scilicet & deficcato humore proprio. à quo quidem mediocriter distenta, in naturali modo retinebatur, magis verò quàm ratio postulat ampliata, in vitiosam & improbandam extendebatur latitudinem. Quòd si ipsas per se dici ophthalmias intelligamus, ipsis addendum siccas. Quamobrem verò siccæ per squalores immoderatos ophthalmiæ fiant, causam non ita multò antè explicauimus. Iam verò à fluxione morbi articulares, siccitatibus immodicis fieri omninò nõ possunt. nam qui humorum quandam consequuntur acrimoniam, si immoderatus quoque calor accesserit, tum demum fient solùm. Quasnam igitur arthritides siccitatibus fieri dixerit Hipp. inuestigandum. Si enim tantus fuerit squalor vt articularem humorem exiccet & consumat, motus profectò præ siccitate difficultatem, & verò etiã dolorem forté fecerit, nunquam tamen affectionem arthritim appellatam commiserit, nisi quis omnem articulorum dolorem ita vocitare velit. quãquam ipse Epidemiõn secundo eos qui Aeni per annonæ charitatem leguminibus vesci coacti in crurũ debilitatem inciderant & propter eruorum esum genuum dolores patiebantur, non arthriticos sed γονυαλγᾶς, id est ab genibus dolentes appellauit. Dicat etiam fortasse quispiam non vnius articuli dolorem, sed multorum arthritim nominari, atque eo certè modo τὰς γονυαλγᾶς, id est ex genuũ dolore causarios,

sarios, nondum arthriticos appellandos esse. Atq; hæc de arthritide in quęstionem & dubium hactenus reuocasse, sit satis. Deinceps dicamus de vrinæ difficultate. neque enim hæc siccitates absolutè sequitur, nisi tribus additis & explicatis conditionibus. quarum prima siccitas est immoderata, altera eadem est immodica siccitas quæ caliditatem, vel frigiditatem (quæ tertia est distinctio) habeat coniunctam. quarum Hipp. non meminit. Si cuipiam tamen placeat omnium anni tempestatum naturam inquirere, sic ipsi erit faciendum. Erit autem manifestior oratio si à propositæ quæstionis exemplo non recedamus. Squalor enim immodicus aliã in temperatis naturis, aliam in siccis, & aliam in humidis affectionẽ in corpore relinquit. Sic etiam in calidis & frigidis, diuersam in vtraque efficit affectionem. Et coniugatis simplicibus intemperaturis, aliam cum calida & sicca communicat, diuersam ab ea quam frigidæ & siccæ impertit. Similiter in reliquis duabus fit coniugationibus. Et quẽadmodum simplicem aëris intemperiem retinentes modò dicebamus, pro quaque natura propriam quãdam affectionem efficere: sic compositam supposita ntes secundum singulas rursum naturas consyderare poterimus affectiones ab ea corporibus infligendas. Fuerit autẽ composita ambientis aëris sicca tẽpestas, quæ vel frigiditatem vel caliditatem habuerit admistam. quanquã videri potest vel simplex quodam modo cõposita esse. miscebatur enim aëris sicca hæc intempestas cum tempestate temperata inter excessum vtrunque tam eum qui in calore est, quàm eũ qui in frigore reperitur media. Verùm

rùm quando tradendis doctrinis habetur pro confesso simplices eas intemperies esse, quæ qualitate vna à naturali statu recedant, non simplices, quæ pluribus, meritò aëris si oppositione ea quæ sicci est cum humido intemperatus, & ea quæ calidi est cum frigido temperatus fuerit, dicemus simplicẽ esse intemperiem. Nobis verò ita speculantibus omnia & perscrutantibus, nõ dubium quin oratio tam ea quæ de tempestatibus est, quàm quæ nunc de vesica habebatur multò sit lõgior euasura. Strãguria enim, id est vrinæ incõtinentia, vel vrinæ difficultas, ꝙ guttatim & ęgrè vrina reddatur, fit tum propter vrinæ ipsius acrimoniã, tũ propter imbecillitatẽ virtutis retẽtricis vesicæ. quę imbecillitas rursum fit propter immodicã quãpiã intemperiẽ. Quum verò immoderationes octo habeãtur, harũ vna quaq; poterit imbecilla vesica fieri, atq; idcircò eam stranguria comitari. Quinetiam vrinæ acrimonia & mordacitas ab intemperie fit aliqua, præcipuè verò à caloris, deinde à caloris & humiditatis simul, & tertiò à siccitatis excessu. Stranguria igitur his etiã de causis fiet, præter vesicæ proprios & peculiares affectus, * quos symptomatis ratione stranguria cõsequitur, veluti quum propter vlcus, aut erysipelas aut abscessum in ea factũ, aut inflammationem aut eiusmodi aliquem affectum in stranguriam inciderit. neque enim de his in præsentia agimus, sed de iis solùm quæ ab aëris proficiscũtur temperatione, quemadmodum nec de iis quæ propter vitiosum & improbabilem victum accidunt. Quæ de vrinæ difficultate sunt dicta, eadem mihi de dysenteria quoq; dicta esse intellige,

* *Symptomatica strãguria.*

de

de qua neque ipse cum Hipp. consentio. neq; enim dysenteria absolutè siccitates sequetur, nisi distinctè explices, primùm siccitatis extremũ excessum, deinde aëris in calore & frigore mutationem, postremò naturas etiam affectorum corporum considerares. De Hippocrate verò addubitare, & mirari quòd tãtam artem quam primus inchoauit & informauit, vniuersam non excoluerit & perfecerit, non pariter æquum fuerit, atq; de Diocle primùm, Deinde secundum ipsum de Mnesitheo quoque, & aliis posteà multis medicis qui veris Hipp. viis insistentes multa sibi particulatim expolienda & confícienda proposuerunt. Quum enim ipsi deberent, si quid aliud maximè de temporibus anni disputationem, quemadmodum nuper institui, articulatè explicare, & absolutam perfectámq; reddere, prætermiserunt omninò atque neglexerunt. Sed nos id ipsum alio opere integro his priuatim dicato præstare conabimur, si quæ in manibus habemus prius absoluta fuerint.

XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τάτε σώματα συνισῶσι, καὶ δῦνα, καὶ ἐυκίνητα, καὶ δύχροα, καὶ ἐυπικώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὰ θώρηκα ἄλγημα, ἢν ἐς προϋπάρχη, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρείας ποιέουσιν, καὶ ἐλιγγας ἐν ἴσῃσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ ἴσῃσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Quot

Quotidianæ tempestates, Aquiloniæ cogũt corpora firmántque, mobiliora item expeditioráque, & coloratiora & auditu valẽtiora reddunt, aluũ siccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis prius habuerit, exasperant. Contrà austrinæ eadem soluunt & humectant, auditũ hebetant, caput grauant, vertiginem oculis, tarditatem & languorem corporibus adferunt, aluum humectant.

Boreas ventus siccus & frigidus ex corpore excrementa omnia absumit, atque instrumentis substantiæ densatione à se cõstrictis & coactis robur ingenerat. Propterea enim inquit, perfectius suas functiones & munia obeunt tam naturales quàm animales facultates. Quũ enim corpora dixit mobiliora & expeditiora fieri, animales, quum coloratiora, naturales actiones ostendit, quarũ vtriusque cõmunis est eutonia, id est firmamentum & robur instrumentis additum. Manifestum etiam est, vnico auditus sensu velut exempli gratia proposito, idem quoque de reliquis sensibus intelligẽdum indicauisse. Atque hæc in Borealibus tempestatibus insunt bona, quibus ij maximè fruũtur qui salubritate corporum sunt præditi, præsertim si humidiores fuerint. Adsunt tamen sua his etiam tempestatibus parua quędam mala, miniméque iis quę auster inuehit similia. Quis enim inficias eat ista pro paruis habenda, aluum sisti, oculos pungi, inueteratos pectoris dolores irritari? sed horũ paruitatem apertius intelliges, si ea cum austrinis tempestatibus cõtuleris, quas ait soluere & eneruare corpora

corpora, rem profectò ad omnem tum vitalem, tũ animantem functionem maximo malo futuram. nec paruum etiã capitis grauitas, & auditus hebes malum. Quid de vertigine dicam, proxima epilepsiæ & apoplexiæ affectione? Ea enim est scotodinia quædam, id est tenebrosa obuersatio qua circumagi videntur omnia: quæ fit dum crassus spiritus humore permistus mouetur in capite. Vnde & ipsa Epilepsiam & apoplexiam * præcedit. Dyscinesiam quoq;, id est motus peruersitatem (quam palpitationem interpretantur nonnulli) oculis & vniuerso corpori conciliãri dicit: quæ & ipsa praua sunt symptomata. Id solùm ipsis moderati adest, quòd aluum humidiorem efficiãt, quod & alia omnia quũ propter caliditatem, tum maximè propter humiditatem præstare possunt. Initio autem orationis quod scriptum reperitur, præstitisset cõmutato ordine legi, vt primo loco humectant, secundo soluunt legeretur, atq; deinceps alia eo quo habentur ordine. Nam si humectãt, aliorum etiam continuò quodque faciunt, ad id calore etiam cõferente. Actiones enim fiunt per solidas animalis partes, quæ quidem reipsa & verè sunt censendæ ipsius particulæ. hæ semel humiditatis copia oneratæ & grauatæ agunt deterius.

* *Vertigo apoplexiæ nũtia.*

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τῷ μὲν ἦρι καὶ ἄκρῳ τῷ θέρει, οἱ παῖδες καὶ οἱ τρέφειν ἐχόμενοι πᾶσιν ἁλικίησιν ἀρίστα τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τῷ δὲ θέρει καὶ τῷ φθινοπώρῳ μέχρι μὲν ζυγὸς, οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τῷ

χει

χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Quod ad tempora verò pertinet, vere & prima æstate pueri, & his ætate proximi optimè degunt valéntque maximè. Aestate verò & autumni ad aliquam vsque partem senes. Reliquo autumno & hyeme qui mediam ætatem agunt.

Si orationem hoc loco Hippocrati habitam nõ solùm in ætatibus, sed & in omnibus aliis quæ secundum temperationem vel moderatè vel immoderatè se habent examines, veram eam esse comperies. Naturis siquidẽ, ætatibus & regionibus temperatis tempus optimum, quod temperatissimum. quippè quæ non habitudinis quam habent mutatione, sed conseruatione egeant. quandoquidem à similibus seruetur res quæque, mutetur à contrariis. Quare pueri, & adhuc magis adolescẽtes (ipsorum enim ætas est omnium optima) ætatem vere degunt optimè. eadem quoque ratione temperatæ regiones & naturæ vere habent bellissimè. Adiunxit autẽ veri æstatis principiũ Hipp. latius extendens vniuscuiusq; theorematis vsum. Exactius autẽ & apertiꝰ dicere poterat, adolescẽtes vere, pueri æstatis principio optimè degunt. At verò senibus propter naturæ frigiditatem æstas est vtilis: sicut iis qui florentem & vigentem ætatem agũt hyems vtilissima. hæc enim bilioſæ ipsorum temperiei contraria est. Sic naturæ biliosiores hyeme, pituitosiores æstate, temperatæ vere degunt optimè. Similiter temperatis regionibus ver conuenientissimum, vt frigidioribus æstas, calidioribus hyems conueniẽtior. Quin pessima etiam cuique

ætati & naturæ & regioni tempora ex iis quæ dicta sunt inuenire possumus. Siquidem quæ optimis sunt aduersissima, pessima censenda. Eadem ratione media etiam inter optima & pessima inuenire licet. Illud præterea diligenter animaduertendũ, ver adolescentibus dictum optimum, aliis omnibus esse medium. neque enim his optimum est, neq; pessimum. Similis eius est ad naturas quoque & regiones respectus. Contrà verò omnibus & ætatibus & naturis & regionibus malus autumnus. minus tamen per id temporis calidæ & humidæ naturæ læduntur quàm aliæ.

XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πᾶσιν τοῖς ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια καθ' ἑνίας αὐτέων καὶ γίνεται ἢ παροξύνεται.

Quilibet in quibusuis temporibus morbi fieri possunt. Nonnulli tamen in quibusdam magis tum fiunt tum irritantur.

Si aëris ambientis temperatio sola esset morborum causa, singulis temporibus omnes morbis illis afflictaremur, qui ipsorum sunt proprij & peculiares. Nunc verò quum etiam propter vitæ intẽperantiam, & alia peccata in vita admissa morbi fiant, omnes in omnibus temporibus fieri poterũt, plures tamen qui cuiusque tẽporis proprij sunt & familiares, non parum ad id conferente etiam naturarum discrimine. Neque enim similiter ab eadem

dem causa calidus ac frigidus, nec humidus ac siccus offendi solet. quemadmodum nec temperatus ac quilibet horum, aut ij qui per coniugationem aliquam sunt intemperati, vt suprà diximus.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρ τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἱματος ῥύσεις, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ λέπρα, καὶ βῆχες, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἀνθρακώσεις ἑλκώδεες πλεῖσαι, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικὰ.

Vere enim insania, melancholia, epilepsia, fluxiones sanguinis, anginæ, grauedines, destillationes, lepræ, tussis, impetigines, vitiligines & pustulæ vlceroſæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores.

Quî queso iam rectè ab eo suprà dictum videatur, Ver autem saluberrimũ & minimè exitiosum, quum in eo fiãt permulti morbi? Siquidem ipsum præter quàm quod vniuersa tempora morborum quos generat varietate adæquare videtur, suos etiam quosdã & proprios morbos habet. Nam vesania, atrabilis quam melancholiam appellãt, epilepsiæ, anginæ morbi sunt autumnales: vt grauedines, destillationes, tusses hyemis proprij sunt affectus. Quam autem communitatem æstas habeat cũ vere ostendere volens, de ea ipse deinceps dicet, Aestate verò horum nonnulli, id est suprà commemoratorum in vere morborum. Auctarij verò vice & ex abundanti præter aliorum temporũ mor-

bos, Ver ipsum sanguinis efficit fluxiones, impetigines quas lichenas Græci appellant, vitiligines, id est alphos, & eruptiones in cute vlceroſas plurimas, turbercula quæ phymata dicunt, & articulorum dolores. Qui quidem temporis verni proprij morbi omni periculo vacant, tantúmque abest vt aphorismum illum falsum esse conuincant, in quo dixit, Ver autem saluberrimum & minimè exitiosum, vt maiorem ipsi confirmando fidem astruere videantur. Nam hoc ipso tempore profundum corpus expurgatur vitiosis humoribꝰ, à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic enim fiunt lepræ, lichenes, alphi, & quàm plurimæ vlceroſæ pustulæ. Aliter verò tuberculis enatis, & articulorum doloribus affligentibus, corpus altũ purgatur, vitiosis scilicet humoribꝰ ad extremas partes translatis. Quòd autem sanguinis profusiones plenitudinem & cacochymiam id est humorũ prauitatem vacuando, ab his morbos fieri prohibeant omninò est manifestum. Quòd si corpus aliquod euchymum, id est succi bonitate abundans vernum tempus accipiat integerrimam ipsi valetudinem tuetur & seruat, nihil ex propria innouans natura. non tamen de æstate ita aut autumno, aut hyeme dicere possis. Hæc enim tempora licet purum corpus & omni ex parte inculpatum excipiant, flauam tamen bilem æstas iusto copiosiorem, atram Autumnus, pituitam hyems generare cõsueuit. Porrò eiusmodi aliquid in vere accidit, quale corporis exercitationibus fieri videmus. Nã etsi ipsa alioqui corporis exercitatio est saluberrima, tamen si pituita plenum hominem, aut bile alterutra

terutra,aut etiam ſanguine ipſo exercere volueris, ei epilepſiam aut apoplexiam tali exercitatione cõ traxeris. Aut ſi iſta non accidant, periculum certè imminebit ne rupto aliquo in pulmone vaſe, in morbum incidat incurabilem. Iam verò multi quũ febricitare cœpiſſent propter exercitationes acutiſsimis morbis ſunt correpti. Quibus verò purgationis humorum in profundo latentium loco exercitatio imperata fuerit, ea ad cutem cacochymiam id eſt prauorum humorum copiam euocãs & ſpargens, vlcera & ſcabiem excitat. Nam & hoc innuebat Hipp. ipſe quum diceret, Impurgatum ſi exerceas, vlcera exorientur. Sic ſanè verno tempore aëris ambientis calor humores fundens euocat ad cutem perſimili exercitationum effectu. Nec verò exercitationum effectis ſolùm ſed ipſius etiam naturæ operibus ſimilia ſunt veris effecta. Illius ſiquidem partes ſunt, tum occultam illam toto corpore perſpirationem efficere, qua corporis excernantur ſuperuacanea, tum etiam per morbos variis modis corpus expurgare.

XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος, ἔνιά τε τοτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ λαῦροι, καὶ τριταῖοι πλέεσοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὠτῶν πόνοι. καὶ σωμάτων ἕλκώσιες, καὶ σκληδύνες αἰδοίων, καὶ ἴδρωα.

Aeſtate verò nonnulli horum & febres conti-

nuæ,& ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item,& vomitiones,alui profluuia,ophthalmiæ,aurium dolores,oris vlcerationes,genitalium putredines & ſudationes.

Ex vernis morbis quoſdam æſtate etiam fieri dicit,id eſt æſtatis initio. Nam æſtatis pars quæ finiveris committitur,quemadmodum ſimilem habet cum vere temperationem,ita morborum etiã communem habet generationem. Nam & alios quoſdam æſtatis proprios morbos fieri dicit,febres cõtinuas & ardentes & tertianas,&, ne ſingula enumerem,quæcunque ex flaua bile corporibus accidunt mala æſtate fieri conſueuêre. Nam bile ſurſum ad os ventriculi repente & innatante vomitiones fiunt, vt alui deiectiones deorſum eunte. Ophthalmiæ quoq; æſtate plurimæ, vtpotè repleto capite. Sic & aurium dolores, aliáque ſimilia æſtate corpus patitur propter repletionem capitis aliâs ad aliam corporis partẽ excrementũ deponẽtis. Oris etiam vlcerationes propter bilioſum humorem fieri eſt manifeſtum. Genitalium verò putredines non quauis æſtate fiunt, ſed quando vel humidior paulò fuerit, vel vento ferè vacauerit, vel ad auſtrinam conditionem inclinauerit. Nam vbi plurimùm à ſtatu naturali ad humiditatem & auræ vacationem receſſit,non modò naturalium, ſed cuiuſuis etiam alterius partis putredines facit, qualis profectò erat illa cœli tempeſtas, quæ & tertio Epidemion & ſecundi ſtatim initio deſcribitur:quæ verò parum à naturali ſtatu deſciuerit ad humidius,ea naturalia tentat,ipſa alioquin ob humidit

miditatem & caliditatē facilè putreſcentia. Quare quum propriam etiam æſtas ſeruat temperationē, ſi multis excrementis infeſtentur, quæ fortè occaſione aliqua ad naturalia fluxerint, ipſorum putredines patiuntur. Sudationes autem è genere ſunt eruptionum in ſummo corpore hærentium, quæ more vlcerum cutem exaſperant. Fiunt autem, vt ipſum nomen oſtendit, propter multos ſudores, qui vel biliſiores, vel mordaciores omninò euaſerint. mordent enim hi cutem & pruritum in ea ardorémque excitant, & vlcerum inſtar exaſperant.

XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τὰ θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλανῆτες, καὶ πλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λιθιντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ συνάγχαι καὶ ἄδματα, καὶ ἕλκεοι, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

Autumno æſtiui etiam multi morbi, & febres quartanæ, & incertæ, lienis tumor, aqua inter cutē, tabes, vrinæ difficultas, inteſtinorum tum læuitas tum difficultas, coxæ dolores, anginæ, anhelatio, inteſtinorum parte quapiam coarctatio, epilepſia, inſania, melancholia.

Autumno, inquit, æſtiui morbi multi fiūt, manente adhuc per id temporis humore æſtiuo, flaua ſcilicet bile. Neque enim quo modo æſtas veri ſuccedens, humores vacuat, ita & autumnus æſtiuos, ſed modo prorſus contrario à partibus ſummis & externis ad internas & profundas reuocat. Itaque

meritò ęstatem quidem nonnullos vernos morbos gignere, Autumnum verò æstiuos nó aliquot, sed multos creare dicit. Quinetiam id temporis quartanas febres fieri ait, quæ ex atra bile ortum habẽt, geminam & ipsa generationem sortita, vnam ex flaua bile retorrida & perusta, alteram ex crasso sanguine. Fiunt etiam incertæ & erraticæ febres per autumnum propter temperaturæ inæqualitatem. Fiunt & lienes magni, redundante excremento melancholico, & aqua inter cutem lienis vitio. Et si qua affectio est tabida suspecta, maximé autumno deprehenditur ob siccitatem & frigiditatem, & temporis inæqualitatem, nihilóque minus etiam propter humorum vitium. Fit & iisdem de causis eo tempore maximè vrinæ difficultas, stranguria Græcis, Plinio vrinæ incontinentia dicta. Nam & incertis illis inordinatísque ac repentinis caloris & frigoris mutationibus refrigeratur vesica, & ex cacochymia, id est humorum vitio profecta acrimonia ipsi molestiam exhibet, præsertim quum facta in frigidius mutatione humores qui anteà cutis perspiratu digerebantur & sudoribus vacuabantur, ad vesicam fuerint conuersi. Læuitas verò intestinorum, id est Λειοψυχία, subita est & sine vlla omninò mutatione ciborum deiectio, quę fit vel propter exulcerationem ventriculi aut intestinorum in superficie eodem modo factam, quo aphthæ in pueris, id est oris vlcera, vel propter virtutis retentricis imbecillitatem, quorum prius propter mordaces & substantia tenues humores fieri solet, secundum magnam ventriculi aut intestinorum intemperiem consequitur, quæ

duo

duo mala autumno maximè fieri consueuêre. Coxæ autem dolores cum ex humorum malignitate, tum refrigeratione maximè fieri rationi est consentaneum. At verò anginæ ex bilioſis humoribus originem ducunt ad fauces decumbentibus: quæ ab iis quæ Vere fiunt eo differunt quòd illæ sunt quodammodo pituitoſiores. Iam verò anhelatio, id est animæ ducendæ difficultas, quam asthmatis vocabulo Græci intelligunt, tũ propter humorum ad interna motum, tum propter refrigerationem fieri ſolet. Propter hæc ipſa inteſtinorum coarctatio, quem ἕλκὸν Græci appellant quia in arctum cogatur inteſtinum, fit dum alimenti excrementa deorſum deſcendere & inteſtina peruadere prohibentur, quod magna ex parte accidit propter inteſtinorum partis alicuius inflammationem. maximè verò par eſt, vt frigido, & inæquali, & malos humores gignente tempore offendantur ventriculus & inteſtina. Nam æſtate tenuatos & mobiles factos humores autũnus excipiens in profundum corporis ſua frigiditate & inæqualitate compellit, eſt verò profundus inteſtinorum ſitus. Epilepſia verò iis qui naturâ ſunt huic malo obnoxij, accidit propter repentinam in contrarium mutationem. nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atque matutinis & veſpertinis frigus viget. nihil autem æquè epilepticas acceſsiones generare, atque eiuſmodi mutatio poteſt. Inſania verò quam maniam appellant, propter tenuium ac bilioſorum humorum malignitatem accidit, quo modò melancholia propter atrã bilem, de qua paulò antè diximus.

XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κῶρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στήθεων, καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, pectoris, laterum & lumborum dolores, cephalagiæ, vertigines, apoplexiæ.

Hyemales morbos statim post autūnales exponens, non eadem qua in superioribus vsus est loquēdi forma, hyeme scilicet multos etiam autūnales morbos fieri. quanquàm prius, quum de æstiuis ageret, vernis eos comparans dixit, Aestate verò horum etiam nonnulli: & quum de autumnalibus disputaret, Autumno æstiuorum etiā multi. Nunc autem morborum hyemalium catalogum absolutè citra alterius temporis mentionem cōfecit, siue quòd de communi voluerit hoc etiam loco nos subaudire ex dictis morbis aliquot, siue absolutè pronunciare, tanquam nihil autumnale tempus cū hyemali communicet. Atqui prima certè quidem hyemis pars & ratione & experientia communita tem cum autumno & similitudinem habere videtur. Ipse enim dicebat, Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, Autumnales lōgæ, præsertim quæ hyemem attigerint. nisi quis dicat, ipsum de quartanis iis quæ extrema autumni parte generantur, mentionem facere. Verùm hosce vult hyemis proprios morbos esse, pleuritides & peripneumonias, quoniam

quoniam instrumenta respirationi seruiẽtia à frigore lædantur. Cætera enim licet tam exactè obtegere & munire aduersus cœli iniurias, vt nihil aut certè minimum sentiant aëris ambientis frigiditatem. Respirationis verò vsu neque nobis interdicere possumus, neque aliunde datur respirandi facultas. Sola enim aura est, quam inter respirandum ducunt reddúntque communiter omnia animãtia. Ob hanc ipsam refrigerationem caput læsum, grauedines, tusses, & raucitates committit. Et quemadmodum dolores laterum propter refrigerationẽ fiunt, sic etiam capitis, lumborum, & omnium denique partium neruosarum. Vertigines etiam, capitis læsionem consequuntur, similiter & apoplexiæ. Nam hic quoque morbus fit, quum caput pituita repletum fuerit.

XXIIII.

Ἐν δὲ τῇσιν ἥλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἕλκεα, ἔμεσοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλὸς φλεγμοναὶ, ὠτῶν ὑγρότητες.

Secundum ætates autem hi morbi fiunt, paruis et nuper natis pueruli oris vlcera, vomitiones, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.

Diligentior fuit Hipp. in explicatione ætatum & morborum qui in ipsis fiunt, quàm temporum. siquidem ætates in minimas etiam partes secuit. In Puerulis itaque recens in lucem editis aphthas fieri dicit. Sic Græci vocant exulcerationes, oris superficiem occupantes, præ mollitiæ instrumento-

rum

rum maximè factas. ea enim tenella adhuc neq; con tactum, neq; qualitatem lactis non parum ferí cõtinentis ferre possunt. quod quidem serum quum abstergendi vim habeat, nihil mirum, si in molliori bus corporibus quasdam in superficie exulcerationes excitet. Vomitiones autẽ id ætatis ipsis accidere par est, propter lactis quod fugunt nimiam copiam. Vigilias verò ipsis adesse, res est minimè consueta. quippe qui maximam temporis partem dormiant, nisi forte quia patiãtur aliquid, vigilias ipsis fieri putes. Siquidem multus somnus ipsis est maximè secundum naturam. Pauores autem per quietem infantes pueros inuadunt eos præsertim qui sunt natura edaces, quãdo ventriculus sentiẽdi quidem vi pollet exquisita, sed imbecillitate naturali laborat, & in eo cibus corrumpitur. Nos siquidem non in tantillis solùm, sed etiam ætate perfecta & grandi hominibus horrificas per somnum imaginationes fieri obseruauimus, quum & multi & vitiosi humores ventriculum & ipsius os præsertim grauarent & morderent. hæc enim ipsius particula sensibilis est maximé. Vmbilici quoque non multò antè præcisi inflammatio recens natis pueris meritò accidit, non aliter quàm si qua alia pars vlcerata foret. Sed & aurium humiditates reponit inter morbos, nõ etiam palati & narium excrementa eodem numero comprehendens, quoniã secundum naturam sit per nares atque palatum cerebri excrementum deriuare, quod iis etiam qui ætate iam sunt perfecta vsu venit: præter naturam autem per aures deriuatio. Pueris tamẽ infantibus per aures quoque expurgatur cerebrum, rectéque

Hipp.

Hipp. inter proprios huius ætatis morbos aurium etiam humiditates scripsit. Est certè quidem puerulis recēs natis corpus totum humidissimū, adeo vt ossium etiā natura in ipsis veluti cerea sit potius quàm lapidea, præ cęteris verò partibus cerebrum longè humidissimum, vtpote quod in adultis etiā & perfectis tale existat. Quare non citra rationem in ipsis quum multa superuacaneorum copia redūdet, per omnes excernitur meatus.

XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, ὅλωι ὀδαξισμοί, πυρετοί, σπασμοί, διάῤῥοιαι, καὶ μάλισα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς λοιλίας ἔχουσι.

Aduentante dentitionis tempore gingiuarum pruritus, febres, conuulsiones, alui profluuia maximè quum caninos edunt, & iis præsertim qui crassissimi sunt, & qui aluo sunt dura.

Gingiuarum ὀδαξισμὸν, id est pruritum fieri, quū puerulis dentes prodituri sunt & emersuri mirum víderi non debet. ὀδαξισμὸς enim pruritus quidam est cum exiguo quodā & leui dolore. Febres verò & conuulsiones & diarrhœæ, id est solutiones alui pueris ipsis iam dentientibus, id est dentes iam edētibus, non etiam edituris accidunt. quemadmodum ipse his verbis ostendit, Maximè quum caninos edunt. Quæ sanè symptomata euenire est verisimile, foratis à prodeuntibus dentibus gingiuis, veluti quum paxillus carni fuerit impactus. Atque profectò

profectò plus dentes affligunt, quàm infixus paxil lus. hic siquidem semel firmatus in membro quiescit, dentes verò semper tãtum procedunt, quantũ augẽtur. Febricitant ergo hac ætate pueri propter dolores, vigilias & inflammationes. Conuelluntur etiam tum ob hæc ipsa, tum quia probè in ipsis non coquitur alimẽtum, & quia neruosarum partium natura nondum satis valida existit. Quæ omnia necessariò diarrhœæ & alui deiectiones consequũtur, quia alimentum non benè coquatur neque distribuatur. Illud autem, Et iis præsertim qui crassissimi sunt & qui aluum duram habẽt, ad conuulsiones referri debet. His enim maximè pueris cõuulsiões fieri dicit qui crassissimi sunt, & qui aluo sunt dura. Tales enim plethorici sunt & excremen tis abundant, & ideò conuulsionibus facilè corripiuntur.

XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίθμια, σφονδύλου τὸ ἡβῶ τὸ ἐνίοις ἔισω ὦσιες, ἄδμαλα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, καρυϊασμοὶ, στραγγουρίαι, χοιράδες, καὶ τἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προφερμώα.

Ipsis verò grandiusculis tõsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxatiões, anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, strãguriæ, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò antedicta.

Primùm scripsit de puerulis recens in lucem editis, deinde de dentientibus, nũc de iis agit, qui mediam,

diam ætatem agunt inter eos qui dentire desierũt, & eos qui pubertati sunt proximi. Nam de pubertati proximis deinceps secundum hos quartum ordine locum obtinentibus mentionem facit sequenti aphorismo. Verùm tertiam ætatem, qua de nunc agitur, ad duodecimum & tertiumdecimum vsque annum progredientem corripi dicit Hipp. iis affectibus, quorum prima paristhmia scribit quæ locorum sunt ad isthmum, id est fauces pertinentium inflammationes. Hoc autem loco per *isthmum intelligenda est pars illa, quæ os & gulã interiacet, quæ per metaphorã ab isthmo propriè dicto ita est appellata. Est autem angusta quædam terra inter duo maria peruia, quas fauces Latini & angustias maris appellãt. Hæc autẽ paristhmia interdũ solius sunt tunicæ ventris & gulæ & fauciũ totiúsq; oris cõmunis inflammationes, interdum verò ipsi etiã subiectorũ musculorum: quo tẽpore vertebræ etiam quæ est in occipitio antrorsum inclinatio fit. de qua statim post paristhmia inquit, Et vertebræ in occipitio antrorsum luxationes. nã vertebra hæc à musculis inflammationem patientibus tracta, ad partem inclinat colli anteriorem. sed hanc partem Hipp. nõ anteriorem, sed interiorem appellauit, vt qui ad vertebram ponè locatam orationẽ referret. Corporis enim è sua sede in profundũ emotio, siue ex anteriorib⁹, siue ex posterioribus fiat partibus, per vocem vnam introrsum significatur. Quæ cum ita sint, quamobrem tandem Hipp. in pueris recens natis neque de paristhmiis, neque de vertebræ in occipitio luxatione quicquã dixit, quum & illi nihilò minùs habeant cerebrum humid

* *Isthmus & fauces nomina metaphorica: vnde paristhmiaglandulæ ad linguæ radicẽ, & earundẽ inflãmationes.*

humidum & excrementis abũdans, adeo vt in ſubiectas partes fluxiones dimittat? An quia tam puſilli & tenelli prius moriantur quàm ſubiecti faucibus muſculi vnà cũ neruis vehemẽtem patiantur inflammationem? & alioqui partes has molles habeant, atque ideo tam vehementem nequeant ſuſtinere tẽſionem, vt vertebram intrò ad ſe poſsint attrahere? Quinetiam aſthma, id eſt anhelatio, (Sic autem Græci crebram reſpirationem vocant, qualis currentibus, aut quouis alio modo ad vehementem motionem adductis accidit) in cõcitatis quidem vehementius fit quia multa propter exercitationẽ reſpiratione animal indigeat, vbi verò exercitatio abeſt fit ob coarctationẽ & anguſtiam pulmonis cauitatum. Hæc verò anguſtia fit fluxionibus ſupernè irruentibus repleto viſcere. Atqui hæ plures in recens natis puerulis fiunt, & citò ipſos interimunt, quoniam aliàs etiam habeant malè. nã & ab vtero in aërem ambientem inſolens tranſitus, & alimenti diuerſitas, & inflammatio tum quæ primùm fuit locorum ad vmbilicum, tum quę deinde propter dentium ortum eſt nata, hæc inquam eiuſmodi omnia imbecillos reddunt, & vix ea quæ dixi tolerant mala, nedum præter hæc fluxiones etiã in pulmonem decumbentes ſuſtinere poſsint. Lithiaſis verò, id eſt calculi generatio, proprius eſt puerorum morbus, propter edacitatem & ingluuiem crudos humores nõ paucos coaceruantium. ex quibus craſsior pars vna cum vrinis ad veſicam delata, fit lapidum gignendorum materia: accedẽte cauſa altera caloris copia. Nam & ſenes aceruãt humorem crudum non paucum, non propter voracitatem

racitatẽ vt pueri, ſed propter virtutis coctricis imbecillitatẽ. Verùm calorẽ non habẽt fortẽ, qui ex craſſa materia per humoris reſolutionem in vaporem deſiccata lapidem generet. Lumbrici verò & aſcarides vidẽtur aliis animalibus ſimiliter gigni, quæ non ex ſemine, ſed ex putredine ortũ habent. Sola enim putredo non ſatis eſt hiſce generandis, ſed multo etiam calore eget. Pueris ergo cibus plerunque corrumpitur in ventre præſertim inferiore: verùm caliditas in valde paruis & tenellis nondum materiæ potens eſt & ipſi dominatur, In grãdiuſculis verò materiam obtinet idoneam ad eiuſmodi animalium generationem, & præter eam inſuper calorem acquiſiuit. Aſcarides ergo ſunt tenues quidam lumbrici in parte maximè inferiore craſsi inteſtini geniti: cuiuſmodi plurimi manifeſtò cernuntur in veterinis animalibus malè cibum coquentibus. quorum deprauatam coctionẽ fœtor indicat excrementorũ. Aliud lumbricorũ genus rotundorum, in ſuperioribus magis inteſtinis generatur, vnde fit vt in ipſum quandoque vẽtriculum aſcendant. Atque multò plures hi quàm aſcarides gignuntur in pueris. Rarior lumbrici lati generatio, qui & longiſsimus eſt, & ſepè per omnia extenditur inteſtina. Verùm de hoc penitus nullam Hipp. fecit mentionem, quoniam neq; ipſi erat propoſitum de omnibus morbis agere, qui accidunt hominibus, ſed de iis tantum qui quaque ætate fiunt. Propterea enim ipſe enumeratis iam dictis, deinceps verrucas penſiles, quas Græci acrochordonas appellant, & ſtrumas adiecit, morbos ex vitioſi humoris foras & ad cutem vergẽtis co-

pia natos. quorum genus totum appellat phymatis, id est tuberculi nomine, ita deinceps scribens, verrucæ pensiles, strumæ, & alia tubercula. Verùm eximiè phymata quædam appellantur inflammationes nonnullæ sponte nascentes quæ & celerrimè oriuntur, & ocyssimè in acumen & altum attolluntur, & citissimè etiam ad suppurationē perueniunt. quorum plurima in inguinibus & axillis generatio, quoniam in his locis multi sunt adenes eam sortiti naturam vt in se excrementa facilè recipiant. quorum morbus struma quoque est, nō vtique ex calida materia, & ad suppurationem festinante, sed ex pituitosiore & frigidiore maximè constans.

XXVII.

Τοῖσι δὲ ἐς ἥβην προσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τῶν τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Grandioribus autem & ad pubertatem accedentibus superiorum etiam morborum multi, & febres diuturniores potius, & ex naribus sanguinis fluxiones.

Pueri pubescere incipiunt post annum quartūdecimum. illi ergo prope ætatem hanc accedere dici possunt, qui vel duodecimum, vel tertiumdecimum, vel quartumdecimum annum agunt. neque enim vnus est omnibus certus statúsque pubertatis terminus, propter caliditatem & frigiditatem naturarum. Calidiores enim citius, frigidiores tardius pubescunt. Verùm ætate hac laborant multis ex

ex morbis suprà dictis propter temperationis similitudinem, & præterea lõgioribus febribus quàm erant superiores. quamquã de iis febribus quę prima ea ætate abundant quales essent nihil quicquã dixit, verùm ex eo quod nunc dicitur, apertè ostendit acutas esse. immutatur enim & alteratur citissimè habitus puerorum propter corporis humiditatem, & * naturalis virtutis imbecillitatem. Sanguinis verò per nares fluxiones fiunt grandioribus, quoniam talis humor ea ætate redundare incipit, nõ quod copiosior generetur quàm antèa, sed quia nunc ipsius minus consumatur, propterea quòd augmẽtum pro corporis ratione minus hac ætate procedat, quàm superiore.

* *In pueris fortissima naturalis facultas cæterarum virtutum comparatione, per se verò imbecillior est.*

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι καὶ μὴ ἀπολυθῇ πρὶ τὸ ἥβασκειν, ἢ τῇσι θήλεσι πρὶ τὰς τῶν καταμηνίων ἔξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

Pueris maximam partem morbi iudicantur, alij intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses, quidam intra annos septem, alij ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis quĩ menstrua erũpunt soluti fuerint, inueterascere consueuerunt.

Si vox diuturni orationi adiecta fuisset, melius foret. Inde enim nonnulli nomen πάθος, quo hîc vsus est Hippocrates, de diuturnis tantum morbis intelligere ipsum arbitrantur. Verùm his aduersantur, quæ in aliis dixit aphorismis, quale illud est, In acutis πάθοισι rarò & per initia medicationibus vti oportet. Item & illud, Victus tenuis in longis semper πάθοισι & in acutis. Ex quibus fit manifestũ non in diuturnis tantum morbis Hipp. sed etiam in acutis vsurpare consuesse πάθος nomen. Videtur tamen nunc aut diuturnis morbis id nominis accommodasse, aut imperfectam orationem reliquisse. Nos verò ipsi quod deest ad perfectionem supplentes, ita efferemus, Maximam partẽ pueris diuturni morbi soluuntur, quidam intra dies quadraginta, Alij spatio septimestri, nonnulli septennio. Quadragesimus namque dies diuturnorum morborum primus criticus, & degenerum acutorum vltimus decretorius, quemadmodũ suprà docuimus. Qui verò hunc superant terminum, septenaria ratione iudicationem sortiuntur, non iam diebus connumeratis septem, sed primùm quidẽ mensibus, deindè ãnnis. Et verò morbos qui hoc tempus superauerint ad quartum decimum annũ peruenire est manifestum. Nam secundus septenarius eo tempore completur, cum eo quòd in pubertate magnæ fiũt corporis mutationes, in fœminis præsertim propter mensium eruptionem. Quo fit vt qui ne hac quidem ætate morbi soluti fuerint, in longum vsque tempus permanere soleant.

XXIX

XXIX.

Τοῖσι ἢ νεηνίσκοισιν, αἱματ[ῶ]δ πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλισα ἢ τὰ προφερεμένα.

Iuuenibus ſanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, epilepſiæ, aliique morbi, ſed præcipuè nunc dicti. *

Quum primas ætates ad pubertatem vſq; minutiſsimè & particulatim explicuerit, neſcio quo modo nunc adoleſcentiam prætermiſerit, inter pubères & eos qui floridam iuuenilémque ætatẽ agũt mediam. Verùm qualis ea ſit licet ex iis quas oratione eſt proſequutus coniecturam facere. quippe quæ in multis cõmunicet cum illis ætatibus quæ vtrinque eam circunſtant: ſed in maribus peculiarem eximiámque habet ſanguinis per nares profuſionem. de qua in iis mentionem fecit qui propius pubertatem accedũt. Nam hoc ſymptoma ea ætate apparere incipit, ſed maximè viget in adoleſcentibus, deinde remittitur in viris. Verùm ætatẽ hãc prætergreſſus Hipp. ad iuuenum ætatem peruenit, ac primùm ſanguinis excreationes & tabes, deindè febres acutas, & ſecundum has epilepſiam ſcripſit, poſtremò adhæc omnia, & alij, inquit, morbi, ſed maximè nunc enumerati, rectè quidem hoc adiiciens. Nam ita rem habere cernimus, ſed non ſatis de morbis acutis dixit. Neque enim abſolutè dictum oportuit acutos (nam & in pueris nihilo ſecius videntur fieri) ſed inter acutos morbos febres maximè tertianas, & ardẽtes. Hæ enim omniũ

sunt biliosissimæ, & sæpissimè iuuenes inuadunt, quoniam flaua quoque bilis hac ætate abundat, ex qua morbi tales iis qui florente & vigente sunt ætate fiunt. Nam tabes & sanguinis expuitiones patiuntur non secundum ætatis naturam, sed ex accidenti ipsius quopiam. vnde suprà dicebat, Senes ferè minus quàm iuuenes ægrotare: vbi nos quoq; diximus propter intemperantiam, non ob virtutis imbecillitatem iuuenibus ægritudines multas accidere. Eadem quoque ratione sanguinis screatus iuuenibus accidunt, vel quia vulnus acceperint, vel contusi sint, vel saltauerint, vel vehementius & contentius vociferati, vel refrigerati fuerint, vel humi cubitauerint, vel plenitudine nimia aut eiusmodi occasione aliqua in id mali inciderint. Ad sanguinis verò sputum, tabes consequitur. Quare propter eiusmodi actus iuuenes ægrotabunt per accidens non primariò neque ætatis ratione. Epilepsia verò iuuenibus, quamuis etiam malo victu vtantur, non multùm accidit: vt mirari subeat quo modo Hipp. hanc ascripserit, quum alibi non modò pueris plurimùm accidere, sed indè etiam puerilem morbum appellatũ fuisse, & verò ætatis mutatione sanari dixerit. Fit ergo Epilepsia in quibusdam iuuenibus, quibus antea pueris non acciderat, propter ipsorum vitiosam & inordinatam viuendi rationem, & peccata in cibo & potu & aliis actibus admissa, exempli gratia quum humi cubant, & soli se exponunt & imbribus, aliáque patiuntur his similia. Verùm nec sic quidem multæ hac ætate epilepsiæ: aliíque his non minus quidam morbi fieri possunt eadem ratione. Quare melius

melius fuerit, si ita scribatur aphorismus, Iuuenibus quum alij prope modum omnes in aliis ætatibus dicti morbi fiunt, tum verò præcipuè ardentes febres, quos causos appellant Græci, & tertianæ fieri solent.

XXX.

Τοῖσι ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄδματα πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διαῤῥοίαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

Vltra hanc ætatem prouectis asthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alui profluuia, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides.

Iuuenum ætas quinto septenario circunscribitur. Siquidem id innuens ipse in prognostico dicebat, Expectanda in iis magis profusio sanguinis, qui nondú trigesimũ quintũ annũ attigerũt. Nam quę iuuentutem ætas proximè excipit, ad sequentes duos septenarios extenditur, in qua ætate qui sunt omnia quæ geruntur in vita facere adhuc aggrediuntur, non aliter quàm qui floridam & iuuenilem ætatem agunt, sed non similiter labores perferre possunt. Nam ab ardoribus solis & frigoribus, & in nuda humo cubatu, quam chameuniam Græci appellant, & vigiliis, & cibi potúsve expletione nimia magis offendũtur quàm iuuenes. Iam verò horum quoque temperamentum quodã modo melãcholicum magis est. ideóque per eam æta-

tem, vt inter anni tempora per autumnum multi atra bili perciti vexantur. Quemadmodum enim hoc tempus frigidum existens flauam bilem æstiuis caloribus perustam excipit, sic vergens ætas & inclinata iuuenilem æstati simillimam subsequitur. Vnde mirari subit, quî factum sit vt in hac ætate non meminerit melancholiæ. quanquam ego hanc quoq; in quibusdam exemplaribus ascriptam inueni, siue sit quispiã ausus adiicere id quod deesse videbatur, tanquam ab Hipp. prætermissum, siue alij deprauatis & falsis exemplaribus fidentes ita legẽdũ omninò putauerint. Sed & ex tabidis quoque multi, & ex iuuenibus quotquot ex sanguinis sputo in tabem inciderint hac ætate moriũtur, nõ tamen hac ætate multi sanguinem expuunt, quoniã neq; ætate tam progressis sanguinis copia adest. Asthmatis autem id est anhelationibus & peripneumonia id est pulmonis inflãmatione, & pleuritide corripiuntur hac ætate magis quàm iuuenili, vt potè qui & victu simili & laboribus vtãtur, & multo imbecillius quàm iuuenes corpus habeant. Denique morbos quos silẽtio præteriit quũ de iuuenilibus ageret, nunc omnes recensẽt. Nam phrenitides & ardentes febres & choleræ, & dysenteriæ nihilominus accidunt iuuenibus quàm ætate prouectis, ortus vtique occasionem ex flaua bile sortitæ. Diuturniores autem diarrhoeæ, id est ventris solutiones ætate deferuescente (quæ eadẽ matura & constans ætas dicitur) fiunt propter imperfectã & deficientẽ alimẽti distributionẽ. Nã omniũ ferè ętatũ deferuescẽs paracmastice Grẽcis dicta, pauciſsima indiget corporis refectiõe. siquidẽ

id

id quod discutitur & dissipatur paucissimum est. neque enim corpus similiter calidum ac prius, neque amplius in augmentum quicquam absumitur, sed neque in his facultate retentrice valdè imbecilla, sicuti in senibus effluit plus ex corpore. Quum igitur diarrhœæ fiant vel cõcoctione vel distributione offensante, vel etiam bile sua acrimonia intestinum deradente, quæ omnia in progressis ætate & prouectis adsint, non sine ratione ipsis diuturnę fiunt alui fluxiones. Cæterùm febres lethargicæ fiũt ex humore pituitoso in cerebro aceruato: qui prioribus quidẽ ætatibus parcior potius est quàm redundãtior, in senili verò ætate plurimus habetur, sed propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In quibus autẽ ætatis feruor & vigor elanguescit eiusmodi etiam abundat humor, necdum frigidum corpus est. Lienterias verò, id est læuitates intestinorum ostendimus aliàs à frigida fieri pituita, aliàs à sola intemperie, quæ ventris vim retentricem imbecillam reddiderit, aliàs denique ab vlcerosa quapiam committi affectione: quæ omnia abundanter adsunt ætate progressis. Ex hæmorrhoïdibus autem venis sanguis profluens huius ætatis verus est & proprius morbus, sicut & melancholia. Fit enim id ab atra bile ad sedis venas cumulatius decumbente. Atque sic mihi omnium enumeratorũ morborum causa est explicata. Qui verò certam horum probãdorum scientiã comparare sibi volet, is commentationes nostras, in quibus horum demõstrationes docuimus diligenter euoluat, quæ quot qualésque sit, & quam quæque rem profiteatur & doceat intelliges, de librorum

noſtrorum ordine libello perlecto.

XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, καταῤῥοὶ βηχώδεες στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

Senibus ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſsi, ſtranguriæ, dyſuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus cachexia Græcis dictus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui & oculorũ & auriũ humiditates, viſus obtuſior, glaucomata, auditus hebetior.

Quidam Hipp. ſectatores τὰς πρεσβύτας τῶν γερόντων, id eſt vt ipſi interpretantur ſenes à decrepitis diſtinguunt, nomen τῶν γερόντων poſtremæ ætati tribuẽtes, atque id perpetuum eſſe exiſtimantes: τῶν πρεσβυτῶν autem appellationem priori ætati accommodantes. Sed nunc manifeſtò oſtendit ſe πρεσβύτας eos appellare, qui poſtremam ætatem agunt. In ipſis ſiquidem de ætatibus diſputationẽ finiuit, quaſi omnes iam ætates percurriſſet. Senes ergo deſtillationibus cum tuſsi ſæpiſsimè corripiuntur, quoniam ipſis caput facillimè refrigeratur, atque idcirco multa in eo gignuntur pituitoſa excrementa, quum iam cerebri ſint temperamento valde frigido. Aſthmata verò & anhelationes, tum propter has deſtillationes ortum habent, tum etiam quia alioqui ipſa reſpirandi inſtrumenta non rarò proprium frigoris

ris habent principium. Quum verò ipsis multa ac crassa excrementa generentur, insuperque virium adsit imbecillitas sæpè fit vt renes obstruantur & lapides gignāt, postquàm tenax & crassa superuacanea materia ibidem hærens & permanens callosam fuerit cōcretionem nacta. Articulorum quoque dolores fiunt interdum affluentibus ad hæc loca excrementis, interdum verò instrumentis ipsis refrigeratis articulos mouentibus. Vertigines verò spiritus cum multo vapore in ipso cerebro contenti inordinata & turbata motio sæpè excitat, sæpè etiam in ventriculo vitiosis superuacaneis coaceruatis vapida in cerebrum exhalatio tollitur. Sed quid de apoplexia dicere conuenit? nullus enim adeò senili ętati familiaris est morbus. in ea nanque cerebrum pituitosis repletum est excrementis. Sicubi verò vlcus factum fuerit in senibus, ægrè sanatur propter sanguinis defectum. Et assiduè se scabunt toto pruriēte corpore, quia pruritum excitantia superuacanea difficilem per cutem vacuationem habent. Siquidem propter refrigerationem tum cutem ipsis densari & cogi, tum plura excrementa simul & crassiora euadere rationi est consentaneum. Complures etiam (neq; enim omnes) continenter vigilant, tum quia alioqui serè senectus ipsa solicita est & anxia, tum etiā propter corporis siccitatem. Quare tunc etiam magis vigilant, quum integra sanitate fruuntur. Nanque diximus in commentariis de temperamentis ipsas quidem corporis partes per senectutem ficciores euadere, sed excremētorum pituitosorum aceruari copiam. Vnde vulgò ratione quadam probabili habetur

habetur senectus frigida & humida. Quandiu igi tur eiusmodi excrementa in cerebro plura coacer uata fuerint, somniculosi magis senes, quãdiu bel lè excernentur vigilantiores fient. Verùm & pau ciora gigni excrementa, & citius excerni accidit ipsis benè & salubriter habentibus. Vnde vel maxi mè propria affectio senilis ætatis videtur esse vigi lia. Humiditates verò oculorum & narium in ipsis fieri liquet propter cerebri superflua excrementa. quibus in ventrem defluentibus ipse etiam sæpius humectatur. Obtusior autẽ visus & hebetior audi tus sensibili facultate in senibus imminuta & ob scurata, fiunt. Et Glaucomata, id est glaucita tes ipsis accidunt ob immodicam instru mentorum visui seruientium siccitatem, & quia suffu sionis habeant speciem.

*

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVARTVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

ΤΑς λυσίας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἕως ἑπτὰ μηνῶν, ὅσον ἢ ταύτας· τὰς ἢ νήπια, καὶ πρεσβύτερα διλαβέεσθαι χρή.

Prægnantes purgabis, si materia vacuari postulet, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has minus. Minore verò aut grandiore cõceptu, grauidis medicamentum purgans exhibere sit religio.

Eandem cum vtero fœtus cohærentiæ & coalitus rationem habẽt, quam cum arboribus fructus. Hi etenim prima generatione infirmis pediculis contin

continentur, atque ideò facilè decidunt si quando ventus vehementior concusserit, postea verò aucti ipsi difficulter à plantis dissoluuntur & diuelluntur. quemadmodum rursus, vbi ad perfectam maturitatem peruenerint, sponte sua & sine vlla vi externa decidunt. Eodem sanè modo conceptus quoque, primo à seminis submissione tempore si vel saltare aliquando, vel loco lubrico vestigium fallente cadere, vel quoquo modo aliter aut animo aut corpore vehementius moueri mulierem contigerit, facilè ab vtero abrumpuntur: quemadmodũ & quum perfecti iam fuerint & adulti. Tempore verò intermedio firmiorem coalitum habent & auulsioni minus obnoxium. Quare mulier tum in vtero ferens potest vehementiores motus sustinere sine fœtus offensione. Quæ omnia animaduertens & probè tenens Hipp. rectè ait, Prægnantes purgabis, si materia suo motu inuitet quadrimestres, & vsque ad septimum mensem: quod prægnationis tempus est medium, quum scilicet fœtus vtero firmiter adhæresc it & continetur. Sed ne hoc quidẽ tempore omnes quæ purgatione indigeant vacuari permittit, sed si materia ὁρμᾷ id est ἐπείγεσθαι πρὸς ὄρμην. suo motu inuitet & solicitet ad sui vacuationem Tracta enim appellatio est ab animalibus ad coitũ cõcitatis. Nã quũ humores redundantes mouẽtur & quaqua per corpus ferũtur nondũ corporis parte aliqua firmati, tũc ad eorũ expulsionẽ natura incitatur, atq; aliquo qui veluti manum porrigat, & illum humorũ motũ ad aluũ dirigat atq; deducat indiget. Nam qui parte quapiam firmati fuerint & impacti humores mouere non oportet. In eam siquidem

quidem sentẽtiam illud dictum est, Qui inflammatas partes per morborum initia aggrediuntur purgatione soluere, ii præter quàm quòd de parte contenta & inflammatione laborante nihil educunt, (neque enim crudus adhuc morbus permittit) sanas etiam partes & morbo resistentes colliquefaciunt. Quòd autẽ Hipp. verbum φαρμακεύειν, quod medicari interpretantur nonnulli, pro medicamẽto purgante vti vsurpare consueuerit in confesso est apud omnes qui vel minimam habent eius dictionis notitiam. Nam vt alia eius scripta omittas solis aphorismis cõtentus, aliud profectò nihil per eam vocẽ in ipsis significari posse fatearis est necesse, vt paulò post fiet manifestum.

II.

Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι διαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος ὁκοῖα κὴ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα· τὰ δὲ φανέντως ἰόντα σωίειν.

Purgantiũ medicamentorum vsu talia è corpore educenda, qualia quæ sponte etiam prodeuntia, iuuant. Quæ verò exeuntia incommodant, sistenda.

Vltro ex corpore vacuari ea dicimus quæ citra omnem medici operam excernuntur, natura nostrum corpus moderante & regente ea per se interdum expurgante, interdum etiam alicundè irritata, vel quia à vasis capi nequeant. Quum itaque natura quod superfluum est euacuat, iuuatur animal: quum verò aliud excernitur ratione symptomatis, neque indè vtilitas vlla cõsequitur, talis vacuatio prauæ etiam affectionis est signum. Rectè igitur Hipp. consulit imitãdam esse naturã. Quod

assequ

assequamur, si singulis morbis tales humores vacuare tentabimus quales vidimus in spōtinis profuisse vacuationibus. Suprà itaq; ipse de omni humorum vacuatione generalius locutus est in hunc modum, Sic & vasorū depletio si quidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert & leuiter ferunt. nūc verò de sola purgatione eundem habuit sermonem, quoniam de ea hoc maximè libri loco disputationem instituerat. Atque præstiterit fortasse de omnibus vacuationibus, quas medici circa ægrotantium corpora occupati moliuntur, altius disputationem repetere. Fiunt ergo vacuationes interdum medicamentis tum vomitoriis tum deiectoriis totum corpus purgantibus. Nónunquam verò medicamentum ex parte quapiam vacuādi vim habet, qualia quæ per palatum & nares capitis educunt excrementa. Sunt etiam de genere expurgantium superflua, quę per tussim thoracem & pulmonem expurgant, & quæ per vrinas eliciunt totius sanguinis seroſum excrementum. Clyster quoque fuerit de hoc genere, & quicquid denique totum corpus æquabiliter non vacuat. quo modo tum phlebotomia vacuare creditur, tum generaliter omnis sanguinis ablatio quouis modo facta. Eiusmodi quoq; est vacuatio tū quæ per vterum & hæmorrhoïdas fit, tum etiam quæ per exercitia & frictiones & motum omnem, & quæ tepore fit & balneis calidis, præsertim si vel nitrosæ vel sulfureæ, vel bituminosæ fuerint, & deniq; ex accidenti inedia æquabiliter vacuat. Hæc siquidem omnia videntur totum æquabiliter corpus vacuare: quamquam si quis exactius veritatē exquirat, non æqua-

liter

liter vacuare comperiet: Verùm quum in his paruus sit alterius ad alterum excessus secundum eorũ quæ vacuantur qualitatem & quantitatem, ideò æqualis vacuatio videri queat. At verò cathartica appellata pharmaca euacuationis diuersam speciẽ constituunt. de quibus, vt dixi, ipsi nunc differendi est propositum. non tamen maius quicquam docet, quàm quod de omnibus vacuationibus ipse iam dixit. Vnus enim est omnibus scopus propositus, humor redundans. cuius quidem humoris internoscendi peritia petenda est tum ex cuiusq; colore præter naturam toto corpore apparente, tum etiam ex symptomatis & morbis, anni etiam tempore, regione, ætate, aëris conditione præsenti, & ægrotantis natura & vitæ genere & studio, & victus modo. Vt si exempli gratia flauus toto corpore color appareat, vt in his fit qui regio morbo laborant, & per sedem bilis non excernatur, si pustulæ quædam bilioſæ per totum corpus eruperint, Et particulatim, si ventriculi morsus, & cibi fastidium, & inappetentia adsint, si sitis & oris amaritudo, aut si aliqua parte corporis erysipelas, aut tertiana febris hominem habeat, aut ardens ex bile sequiente febris, quem καῦσον πικρόχολον Græci dicunt. Nam in his omnibus abundat flaua bilis. atque idcircò eam educere conabimur iis medicamentis quæ ab effectu cholagoga, id est bilem ducentia appellata sunt. Atque illud est quod ab Hipp. dicebatur, Si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt. Nam illud qualia oportet, humorum sua qualitate ægrotum infestantium abundantiam significat. propterea, quia scilicet peccans humor

vacuatur tales ait conferre vacuationes. Sed quoniam omnes solertes & artificiosæ coniecturæ in agendo fallunt interdum (similitudines enim, vt ipsemet ait, non solùm vulgo medicorum, sed præstantibus etiam medicis errorem creant) alterum nos indicium docet & notam à bonis non separatam vacuationibus, euphoriam scilicet, id est in ferendo facilitatem, & leuationem ægrotantis: vt vel huius fiduciâ rectè nos vacuationē moliri fiamus certiores. Quod autem de flaua bile veluti exempli gratia dixi, de atra quoque intelligere potes. Nam & in hac totius corporis color nigrior, & pustulæ atræ bilis colore erumpunt. Morbi etiã propter eius abundantiam facti manifestò humoris indicant copiam, vt Elephas & cancer. Quinetiam quartana periodus, id est quarto quoq; die morborum repetitio fit propter melancholicum humorem. Et lien magnus, & nigrescentes varices affectus sunt eiusdem humoris soboles & propagatio: quemadmodum & melancholia appellata, furor denique omnis, & insania iracunda, temeraria, immanis & fera. Hipp. verò ex menstruis quoque redundantem in mulieribus humorem coniectabat, cuius rei notas & signa scripsit primo lib. de morbis muliebribus. Ex his igitur atrã bilem redundare internosces, atque his adductus indicationibus, ita demum poteris ad eius accedere vacuationem. Posterius autem ipsa durante vacuatione secunda sumetur indicatio ex ægrotantis euphoria, id est ferendi facilitate & leuatione. Quæ de atra bile & flaua dicta sunt, ea mihi de pituita quoque intellige, œdematosos tumores, eruptiones item quas Græci ἐξανθήματα appellant & to

tius corporis colorem secundum humoris formã, adhæc febres quotidianas,& mẽtis pigritiã,& torporẽ, ad somnũ propensionẽ, capitis grauitatẽ, & acidos ructus oxyregmias Græcis dictos, siquando in ventre talis continebitur materia. Nam hæc omnia suadent dandum pharmacum quod purget pituitam,ob id phlegmagogon appellatum. Iam verò purgatione facta,euphoria & facilitas ferendæ vacuationis tuam de internoscendo humore redundante coniecturam confirmabit, qua confisus ad talem aggressus es vacuationem: quam quidem coniecturam & fiduciam vacuationis non solùm ætas & natura ægrotantis adiuuabunt,sed & anni tempus,& præsens cœli status, & regio, & victus antecedens simul cum aliis vitæ institutis, artibus & studiis ad eam rem conferent aliquid. Etenim iam didicisti ex istis omnibus alia pituitam,alia flauam bilem,atram alia augere & amplificare. Atq; ex his omnibus vti diximus exhibendi medicamẽti sumuntur indicationes,quod peccantis humoris expurgandi vim habeat. Media verò vacuatione altera existit indicatio,quæ vel coniecturæ veritati astipuletur, vel errorem coarguat. Siquidem ægrotantis euphoria, id est ferendæ purgationis facilitas rectè nos peccantem coniecisse & internoiisse humorem testabitur, dysphoria verò, id est in ferendo difficultas perperã iudicasse coarguet. Nã si infestantes humores vacuentur,facilè ferent ægrotantes, si verò aliud quiddam & non quod molestum est vacuetur,necessariũ est omninò grauiter molestéque ferre. Quod igitur, vt modò dicebam, libri initio complexus aphorismo vno o-

ſtendit his verbis, Sic & vaſorum depletio, ſiquidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert & facilè ferunt: id nunc de purgationibus agens in duas ſecuit orationis partes, quarum priore quænam ſint commodæ vacuationes, poſteriore quòd tales vacuationes firma approbatio & nota comitetur ægrotantis ſcilicet euphoria docuit. Porrò vacuationum benè ac fœliciter ſponte naturæ factarum exempla protulit ipſe multa libris Epidemiῶν, pauca verò hoc aphoriſmorũ libro, qualia ſunt, Aqua inter cutem laboranti per venas in ventrem aqua fluente, morbi ſolutio. & Si ophthalmia vexet, alui profluuio corripi, bonũ. & Quibus bilioſæ ſunt deiectiones, ſurditate ſuperueniente ceſſant: Et cõtrà quibus ſurditas adeſt, bilioſis deiectionibus interuenientibus, ceſſat.

III.

Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρεται, τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: Contrà verò ſi fiat, grauiter.

Suprà nobis hic aphoriſmus declaratus eſt in præcedentis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus etiã antea alia libri parte iiſdem verbis. Quare nonnulli eum ex hoc loco ſuſtulerunt.

IIII.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

Aeſtate

Aestate superiorem potius, hyeme inferiorem purgare conuenit.

Subaudire oportet ventrem. Rectè autem æstate purgat supernè. Nam per id temporis humor exuperans bilis est flaua, & vniuersa omninò animalis natura propter aëris ambientis calorem sursum magis mouetur. Superuacaneum verò quodq; & redundans quo vergit ducere per loca commoda oportet. Adiecit autem præsentis aphorismi dictioni aduerbium potius, neq; absolutè dixit, Aestate superiorem, hyeme inferiorem ventrem purgare oportere. Nam vt non sæpius, at certè quandoque (licet rarò) visus in quodam est per æstatē abundare melancholicus humor, sicuti hyeme aliquando bilis flaua.

V.

Ὑπὸ κυνὸς καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

Sub Canicula & ante Caniculam difficiles sunt purgationes.

Nam & nostra tum natura ardoribus deflagrãs æstiuis purgantium medicamentorum acrimoniã & vehementiam non facilè feret, vnde complures purgati hoc tempore in febres incidunt: & natura propter æstum imbecilla, purgatione magis soluetur & debillitabitur. * Quin ipsa etiam purgatio ægrè procedet, aëris scilicet ambientis calore

* *Hinc colligi posse videtur, à medica potione somnum nõ esse prohibẽdum.*

foras contraquàm medicamentum agat humores retrahente. Vt enim calidæ balineæ purgationibus aduersari solent, ita calor æstiuus iisdem reluctatur, præsertim si seipso extiterit vehementior.

V I.

Τοὺς ἰσχνὰς καὶ δυσημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποσιτομυλίους χειμῶνα.

Graciles & ad vomendum faciles per superna purgare, nisi hyems adsit.

Etiam hîc addenda particula potius, vt paulo antè monuimus. Magna enim ex parte qui graciles, bilioſi: quibus si ad vomendum facilitas accesserit, supernè sunt purgandi, nisi reclamet hyems. Nam suprà dixit, Aestate superiorem potius, hyeme inferiorem ventrem purgandum esse.

V I I.

Τοὺς ἢ δυσημέας, καὶ μέσως σαρκώδεις κάτω, ὑποσιτομυλίους θέρος.

Aegrè vomentes & modicè carnosos quos eusarcos appellant Græci, infernè purgato, deuitans æstatem.

Si quidem & vomat facilè & gracilis sit, supernè purgandus est, præterquàm quum hyems adest, id est æstate, autumno & vere. Si verò difficulter vomat, & mediocriter carnosus sit, per inferna purgari debet, si quidem eo vergat materia, solam vitando æstatem: aliud verò nullum anni tempus reformidandum.

VIII.

VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποσελομένους τὰς αὖω.

Obnoxios phthisi suprà ne purgato.

Nunquam, inquit, obnoxios phthisi suprà purgaueris, veritus nimirum instrumentorum respirationi seruiĉtium imbecillitatem. Per obnoxios phthisi intelligere par est, vel eos qui phthisi, id est tabe morbo sunt correpti, vel qui ad phthisim sunt idonei aptíque natura. De quibus ipse primo Epidemiωn in hunc modum scribit. Maximéque moriebantur, quorum natura ad tabem propensa erat. his verò angustum strictúmque pectus adest, & qui in eo continetur pulmo.

IX.

Τοὺς ὑ μελαγχολικοὺς ἀδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τ' ἐναντία ὁρμισθέντες.

Melancholicos infrà vehementius purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.

Ventres inferiores melancholicorum ἀδροτέρως id est σφοδρῶς fortiter,* vehementérque purgare oportet. Quia autem hic humor propter insitã grauitatem tendit deorsum, meritò eum per inferna vacuari iubet, sicut flauã bilem per superna, leuem ipsam & spontè sua continenter per summa fluitãtem. Habent itaque humor vterque id commune, vt quo vergunt duci debeant per loca conuenientia: verùm vnius proprium est, vt per superna vacuetur, quoniam eo vergat, alterius verò per infer-

* *Quia omnis crassus & frigidus humor ad motũ ineptior, & tardior.*

na, quando quidem & eo inclinet. Quum igitur supernè facta vacuatio, contraria sit ei quę infernè fit, vtriusque profectò vna fuerit communis ratio. Quare rectè dixit Hipp. Eadem ratione contrariã iniens vacuandi humoris viam.

X.

Φαρμακεύειν χρὴ τοῖσι λίην ὀξέσιν ἢν ὀργᾷ, αὐθημερὸν, χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι λυπεῖ.

Purgandum in valde acutis, si ad sui excretionẽ inuitet materia, eo ipso die. differre enim in talibus malum.

Hoc loco repetam quod suprà etiam mihi dictum est, Hippocratem verbum ὀργᾶν ab animalibus ad veneris vsum impulsis & concitatis transtulisse ad humores, quum ea naturali quadam cupiditate mouentur ad seminis excretionem. Siquidẽ ostẽdimus in lib. de semine fœminã quoq; in coitu semen emittere. Quando igitur vel toto corpore similis huic animantium concitatæ ad seminis emissionem libidini, fuerit naturæ impetus ad excretionem redundantium humorum, vel si non toto corpore, at certè partibus principalibus: eiusmodi naturæ quæ molesta sunt expellere gestiẽtis motum consueuit Hipp. verbo ὀργᾶν significare. Itaq; censet protinus medicamẽto vacuandũ esse priusquã vel corporis virtus collabatur imminuatúrq;, vel febrilis augeatur calor, vel vagi & errantes per corpus humores in partẽ quãpiã principẽ decumbãt. Quòd autẽ valdè acutos morbos nũc dixerit,

quos

quos prius peracutos appellauit, cuiuis est manifestum, Quinetiam horum iudicationis primam septimanam esse terminum mihi suprà dictum est.

XI.

Οκόσισι τρόφοι τὴν περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε τοῦ φαρμακείης, μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύει.

Quibus tormina adsunt & circa vmbilicũ cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter soluatur, in siccum hydropa firmatur.

Tormina fiunt tum propter morsum vehementem, tum propter spiritum flatuosum, qui exitum non habet, sed intestinorum flexuosis illis orbibus & gyris interceptus hæret. Quòd verò dolores & cruciatus ad tales affectiones consequantur nemini dubium. Verùm vbi circa vmbilicum & lumbos firmati fixíque, neque medicamentis posteà neque aliis remediis solui possunt, tum earum partiũ habitualis quædam vt ita loquar, intemperies est, quæ ferè perseuerãs eũ hydropa facit, quem Hipp. siccum appellat, quem subsequuti medici Tympaniam nominarũt, quoniam hypogastrium percussum talem sonitum reddat, qualem tympana edũt. Nam & in his per circuntensam pellem contentus aër verberatur, quemadmodum in hoc morbi genere per mediam cutim qui in profundo est flatus percutitur. Quòd autem à tumoris similitudine quam cum aqua inter cutem habet id morbi genus hydropem quoque appellauerit est manifestum: nõ tamen humidum dixit, quemadmodum Ascitem

ab aſci, id eſt vtris ſimilitudine appellatum, in quo materia collecta non eſt aër flatuoſus, ſed aquoſus humor. A maiore autem frigiditate aquoſus hydrops generari videtur quem Aſcitem appellant, quoniam in peritonæo veluti in aſco, id eſt vtre quodam humor contineatur: à minore verò Tympanias. neque enim mutari in aërem flatuoſum humiditas ſine aliquo calore poteſt.

XII.

Οκόσοισι λοιλίαι λαινζεριώδεες, χείμωνος φαρμακούειν ἄνω, λαιόν.

Quibus propter læuitatem ventres cibi ſunt incõtinentes, hyeme ſuprà purgare malum.

Quum celeriter cibaria talia deiiciuntur, qualia ſunt deuorata, eum affectum Lænteriam Græci, læuitatem inteſtinorum Latini nominant. Fit autem propter retentricis facultatis infirmitatem: atque omnium ad ventrem pertinentium inſtrumẽtorum, hoc eſt ipſius ventriculi, in quem vorando cibos ingerimus, & inteſtinorum cibos ab hoc acceptos tranſmittentium dyſcraſias comitatur & intemperies. Fit etiam interdum Lænteria, inteſtinorum ſuperficiem occupante exulceratione quapiã, illis nõ diſsimili quæ in ore fiũt, quas aphthas appellant. Porrò habituales, vt ita dicam, intemperies aliquando fiunt (ſic eas vocant quæ ipſo corporum habitu læſo perficiũtur) propter frigidam pituitam, qualis maximè eſt acida. Exulcerationũ verò ſuperficiem tenentium cauſa exiſtit humor acris & tenuis. Hic ergo quamquàm per ſuperna purgari poſtulet quoniam eiuſmodi humores per

ſumma

ſummâ potius fluitare, quàm peſſum ire ſoleant, nõ tamen hyeme hoc faciendum eſt, quemadmodum ſuprà eſt dictũ. Alter verò pituitoſus ille humor, quum infectus inductúſque inteſtinis fuerit, nunquam eſt per ſuperna purgandus. Sola enim ea euomi comparata ſunt natura, quæ habentur in ventriculo. Eorum verò quæ continentur in inteſtinis nihil poſsis per vomitum vacuare.

XIII.

Πρὸς οὓς ἐλλεβόρου δεῖσι μὴ ῥᾳδίως ἄνω διαθαρρυνόμενοι, πρὸ τῆς πόσιος προυγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

Qui ad veratrum non facilè ſuprà purgantur, eorum corpora ante potionem copioſiore alimento & quiete præhumectanda.

Prius feciſſe oportet periculũ naturæ eius qui elleborum ſumpturus eſt, quo modo ſe habeat ad ſupernas purgationes, hoc eſt leuioribus & moderatioribus quibuſdam medicamentis vomitoriis antè periclitari & tentare quo modo vomitiones ferat. Si itaque non facilè purgari videatur, non oportet eiuſmodi hominem ad elleborum addigere ante legitimam præparationem. id autem fiet ſi is qui elleborũ ſumpturus eſt, continenter vomendo aſſueſcat ad promptè vomendum. Verùm hoc ipſum tanquam paruum & omnibus notum prætermiſit Hipp. Melius autem fiat eiuſmodi præparatio, per corporum præcedẽtem humectationem. Præhumectantur autem alimento copioſiore, & quiete. Nam quietem corpora humectare clarum eſt. Quo modo enim exercitia exiccare ſolent, ſic

&

& quies (quæ aliud nihil est quàm otiũ & ab exercitatione vacatio) corporum seruat humiditatem. Cibus verò non qui plenior absolutè naturâ humectat, sed qui nullam fortem habet qualitatem, hoc est neque acerbam neque acrem, neque salsam, neque amaram. Quim fortasse ne alimentum quidem absolutè dicendum est eiusmodi, sed quasi medicamentosum alimentum. quippe quod absolutè est alimentum, solum ex omnibus secundum suã ipsius naturam, non ex accidenti potest solidas animalis partes humectare: quod ipsum non per se, sed per accidens præstat quies. Quia enim acceptam ab alimento partium humiditatem non exiccat, idcircò humectare dicitur. A qua verò neque epota, neque extrinsecus aduenies potest de sua natura solidas animãtis partes humectare. Cæterùm qui perfectiorem horum intelligentiam assequi volet, is nostros de facultatibus naturalibus commentarios, & de marasmo librum diligenter legat.

XIIII.

Ἐπὶ πίᾳ ζς ἐλλέβορον πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τ̃ σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς ἢ οὖν ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἦσον· δηλοῖ δὲ κὴ ἡ ναυζλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώμαζα ταράσσει.

Poto elleboro, corpus mouendum potius, quàm somno tradendum aut quieti. Nam vel nauigatio indicat motione turbari corpora.

Ipsemet causam attulit, quamobrem eorũ corpora moueri præcipiat qui sumpserunt elleborum. Quies siquidem eodem statu seruat corpus, mutat

&

& alterat motio. quod vel indicare potest nauigatio, quæ motus species est, adeo turbans corpora vt ad vomitum adigat. Quum igitur talis motio vel sola possit ad vomitum corpus præparare, fit verisimile ipsam vomitorio cuipiam paruo medicamento iunctam longè maiorem habituram efficaciam. Quidam pro nauigatione nauseam legũt, vt sit talis oratio, Nam vel nausea quæ corporis ve hementes motiones sequitur, satis potest ostendere motionem corpora turbare. Hinc liquidò constat hunc aphorismum eandem cum superiore vim habere.

XV.

Ἐπὴν βάλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸ ἑλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνου ποίει, καὶ μὴ κίνει.

Quum elleborum citare voles, moue corpus, quũ verò sistere, somnum concilia nec moue.

Superior aphorismus quo modo oporteat hominem qui elleborum hausit ad purgationem comparare nos docuit, præsens verò quo modo sistenda sit purgatio tradit. Consentaneum porrò rationi est ea purgationem sistere, quę vomitum cientibus sint cõtraria. Quod itaque citat motio, quies sistit, multóq; magis somnus, per quem *actiones animales feriantur & quiescũt tum quę per sensuum fiũt instrumẽta, tum quæ per musculos, in motibus voluntariis.

* *Per somnum sensus omnes functionum habent vacationem.*

XVI.

Ἑλλέβορος ἐπικωΐλινος τῖσι τὰς σάρκας ὑγιὰς ἔχουσι, σπασμὸν γὰρ ἐμποιεῖ.

Elleb

Elleborus periculosus sanas carnes habentibus. Conuulsionem enim ingenerat.

Quòd suprà de omnibus purgatiõibus dixerat, hoc nunc de ea sola repetit, quæ elleboro fit. itaque possunt aphorismi inuicem iungi hoc pacto, Qui corpore sunt sano, ægrè molestè ferunt purgationes. Sic nãq; elleborus iis qui carnes sanas habent periculosus. conuulsionem enim accersit. Siquidem habet præ cæteris id eximium elleborus, vt propter actionis vehementiam spasmum accersat.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρόμυον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Non febricitanti cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo purgatione per superna opus esse significant.

A positia, nomen quo vsus est Hipp. idem quod anorexia, id est cibi fastidium significat. καρδιωγμὸς (quam vocem nos popularem loquendi consuetudinẽ sequuti cordis dolore reddidimus) morsus est cordis, id est oris ventriculi. nam hoc quoque veteres cor appellabant. Scotodinos, id est vertigo fit, quum simul quæ cernuntur circũagi videntur, & derepentè sensus qui visu fit euanescit, putantibus qui id mali patiuntur sibi offusas esse tenebras. Hoc autem accidit ore ventriculi morso & vellicato ab humorũ prauitate. Nam propter neruorũ magnitudinem ex cerebro in ipsum descendentiũ animæ functiones læduntur, hac malè affecta particula.

ticula. Atque ſymptomata eiuſmodi communia ſunt omnium humorum mordendi vim habentiũ: Oris verò amaritudo, ſolius pallidæ & flauæ bilis appellatæ ſymptoma exiſtit. Quare rectè Hipp. ait enumeratis ſymptomatis ſignificari purgationem per ſuperna. Quod eius dictũ explicare ſi placeat, ſic ſonabit, Enumerata ſymptomata ſignificãt medico hominem ſupernè, id eſt vomitu purgandum eſſe.

XVIII.

Τὰ ὑπὲρ τ φρενῶν ὀδυνήματα, δηλόϊ καθάρσεως δέον), ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει, δηλόϊ ὃ κάτω, κάτω.

Supra ſeptum tranſuerſum dolores, quicunque egent purgatione, per ſuperna purgandum eſſe ſignificant: Qui verò infra ſunt, per inferna.

Quod ſuperiore aphoriſmo de vno dolore docuit oris ventriculi, hoc nunc ad omnes extendit dolores. ex quibus quicunque ſupra ſeptum tranſuerſum conſiſtunt purgatione ſcilicet egentes, ſupernè purgandum eſſe ſignificant: quicunque verò infra ſubſiſtunt, per inferna quoque purgationem poſtulare eſt manifeſtum. Addidit autem orationi, quicunque purgatione egent, ne quis Hipp. omnes abſolutè dolores per purgationem ſanare putet. neque enim in præſentia hoc dixit, ſed pro humorum noxiorum momento & inclinatione vacuationem eſſe faciendam: néq; ſupra ſeptum cõſiſtentes dolores per deiectoria medicamenta, neq; infra ſitos per vomitoria vacuare oportere.

XIX.

XIX.

Οκόσοι γὰρ τῆσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, διαθερόμενοι ὁ πάνου) πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui potione medica dum purgantur non sitiunt, ipsorum purgandi finis non fit donec sitiuerint.

Quidam dum purgantur statim sitiũt, alij postea. Quod fit tum propter ipsius vẽtriculi affectionem, tum ob propinatum medicamẽtum, tum etiã propter humoris vacuandi naturam. Ac propter vẽtriculum quidem fit, dum præ caliditate vel siccitate vel vtraque simul promptè sitim concipit, siue hoc naturâ adsit ei qui hausit medicamentum, siue eo duntaxat tempore. Medicamenti verò ratione fieri potest, si acre & calidum, & mordax fuerit. Humor quoque vacuandus esse potest in causa, si bilis amara fuerit. Atque hisce quidem de causis sitiunt, contrariis verò plurimo tempore sine siti permanent, quando scilicet & qui purgatur frigidiore fuerit vel humidiore ventriculo, idque vel ab initio, vel purgationis tempore. aut quum medicamentum ipsum omni mordacitate vacat. & tertiò quum vacuandus humor vel pituitosus vel aquosus extiterit. Verùm nonnulla in his etiam, quum liberalius fuerint vacuati, sitis sequi solet. Potest enim vel quæ restat à vacuatione siccitas sitim efficere. Ad hæc purgantis etiam medicamenti vis aliquam, licet non manifestam neque sensibilem, latentem tamen habentis acrimoniam & caliditatem, potest sitim accendere.

XX.

XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἥν γνώμῃ τρόφος, καὶ γονάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης λεῖος σημαίνει.

Si citra febrem tormina adsint & genuum grauitas, & dolor lumborum, inferna purgatione opus esse significant.

Quemadmodum paulo antè signa tradidit eorum qui supernè purgandi essent, ita hoc loco docet signa quibꝰ eos cognoscas qui per inferna purgari postulant. Atque vtrorúmque purgandi communis est ratio, à differentibus ostensa symptomatis. Nam pro momento & nutú humorum noxiorum, vacuandi viam inire oportet.

XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα καὶ ξὺν πυρετῷ κὴ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, ὁ πονηρά.

Excrementa alui nigra sanguini atro similia, sponte euntia siue cum febre siue citra febrem, pessima: & quanto ipsorum colores peiores fuerint plures, eo deteriora. A medicamento autem talia exigi, melius est, idque quanto ipsorum plures fuerint colores.

De iis excrementis ipsi nunc est sermo quæ à veteribus medicis nigra vocantur, bilis verò atra exquisitè non sunt. Nam nec acrimoniam, nec exedendi & exulcerandi vim, nec acerbitatẽ habent, multóque minus in terram iacta & effusa eam fermentant, sed sunt, vt similitudine rem apertius declarem, velut sanguinis sordes & limus quidam, qualis in vinis crassis quum defecantur & ab ebullitione residentsubsidere solet, quam fęcem appellant. quæ si diutius retineatur in corpore, nec per aliquem sensibilem aut occultum meatum effluendis è corpore excrementis comparatum excernatur, sed mutetur atque putrescat, atra exactè bilis generatur. Verùm antequam hæc generetur, lien impurum & cœnosum illum humorem, qui veluti sanguinis fex est, attrahit, eóque sanguinem & iecur expurgat, quemadmodum in commentariis de facultatibus naturalibus est demõstratum. Quo quidẽ succo melancholico ad sui nutritionẽ lien abutitur. Deinde quicquid eius vi nec subigi nec molliri potuit, id tanquã ad nutriendũ ineptum in ventrem propellit, vnà cũ aliis purgamẽtis excernendum. Si quando igitur lien malè iecur expurgauerit, atque ideo sanguis in hepate contentus multum huius squalidæ & cœnosæ materiæ habuerit, in eam debilitatem viscus deueniet, vt superuacanea in seipso continere nequeat. Quo facto nigra illa appellata excrementa deiicientur, de quibus nunc ipsi sermo habetur. Porrò addidit In aphorismi contextu Hipp. sanguini atro similia, quibus verbis tale quiddam significare voluit, Qualis apparet sanguis ille, qui morâ in intestinis dum per

ea

ea fertur denigrari ſolet, talia ſunt nigra reddita excrementa. Nam extremæ foret dementiæ exiſtimare ſanguini ſecundum naturam habenti nigra iſta reiectanea eſſe ſimilia. Quamplurima eiuſmodi excrementa peſtilenti morbo illo longo vidimus, quæ non magis in iis qui perniciosè quàm qui ſalutariter ægrotarēt apparebāt: nō tamē morborū initio vel incremēto conſpiciebantur. Tunc enim quæ vacuabantur, tum flaua tum fulua colore erant colliquefacta ramenta. Quæ verò poſterius apparebant veluti ſanguinis fæx nigra, vel ipſo ſanguine retorrido & peruſto, vel extraneam aliquam putredinem nacto habuerant originem, non aliter ac in ventriculi fit cruditatibus, quum in vitioſos ſcilicet humores cibariorum corruptela deſinit ac terminatur. Quare morborū quidem initio nunquam in bonum apparere ſolent talia excreta, vtpotè grauem afflictationē & vexationem viſceris indicantia: vigorem verò ſæpè ſequuntur, natura tum ſuperuacanea expurgante. Verùm iſta hoc aphoriſmo non diſtinxit Hipp. quamuis alibi vniuerſaliter dixerit, Signa criſima id eſt quæ in melius decernunt, non protinus apparere: Et particulatim ſequenti aphoriſmo, Morbis quibuſuis incipientibus, ſi bilis atra ſupernè infernéve ſubierit, pernicioſum. Nunquid igitur ſatis mentem ſuam aperire viſus eſt, quum euntia dixit (temporis enim longinquitatem indicat id nominis) vt vel per totum morbum, vel per longum ipſius tempus talia excrementa exierint? Si enim vnum aliquod tempus oſtendere voluiſſet omninò vel ſuperuenientia, vel deiecta, non ſpontè

euntia dixisset. Cæterùm sumpto medicamento melanagogo, id est quod vacuandi nigra vim habeat si talia deiiciantur nihil mirum videri debet. Sic sanè excrementorum quoque plures colores si sponte vacuentur, multarum in corpore affectionum sunt signa: à medicamẽto verò plures humorum species vacuandi vim habente si exigãtur, absurdi nihil alienive significant.

XXII.

Νοσημάτων ὁπόσων ἀρχομένων χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibusuis incipientibus si atra bilis suprà infrave exierit, perniciosum.

Præcedente aphorismo melancholicum succũ ab atra bile distinximus, de qua Hipp. nunc sermo habetur. Et causam quidem, quamobrem morborum initio si cõparuerint humores eiusmodi sint pernicioſi, posterius verò si se prodiderint, crisimi sint & decretorij, abundè eo aphorismo explicuimus. Verùm quando de iis quæ ad artem sunt imprimis necessaria sæpius disputatio susceptа habet operæprecium, ideò hoc etiam loco eadem repetere non grauabimur. Quum morbus aliquis incipit si quid excernatur, id tunc naturæ ratione & lege non excernitur, sed sunt omnia earum quæ præter naturam sunt in corpore affectionum symptomata. Quandiu enim à causis morbum facientibus grauatur natura, & humorum adest cruditas, tunc vt aliquid rectè vacuetur fieri

omninò

omninò non potest. Siquidē vt bona crisis fiat, coctionē præcessisse oportet, & secretionē sequutam fuisse, tādémque vacuationem. Hæc enim ipse nos docuit primo Epidemiōn his verbis, Coctiones crisis celeritatem, salutis securitatem significant: Cruda verò & incocta & in malos abscessus conuersa, vel iudicationis frustrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorundem malorum reditum denunciant. Quoties igitur post morbi coctionem humor aliquis vitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et proinde atra etiā bilis & quiuis alius eiusmodi humor, siquidem coctionis signa apparuerint in morbi progressu bonam vacuationem significant: aliàs si excernantur sine coctionis signis, exitiosum est symptoma. Quare quum in morbi principio semper sint cruditatis signa, omninò vt tum mala non sit eiusmodi humorum vacuatio fieri non potest.

XXIII.

Οκόσισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένων χολὴ μέλαινα, ἢ ὁποῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut velut sanguis niger subierit, postridie moriuntur.

Huius aphorismi potestate talis est oratio, Siue

atra bilis de qua præcedente egit aphorismo) siue nigra quædam atro sanguini similia (de quibus in eo aphorismo qui præcedentem anteceſsit) extremè attenuatis superuenerint, postridie moriuntur. Natura enim in talibus adeò imbecilla est, vt neque coquere, neque secernere, neque excernere quæ tam praua sunt possit. Propter morbi igitur magnitudinem quum contineri & regi nequeant, effunduntur, & eodem die mortis difficultatem & sæuitiam non in posterum adferunt, vt in aliis fit morbis propter virium imbecillitatem. Ostendit porrò hoc aphorismo apertè, quod suprà quum diceret, Excrementa alui nigra vel qualis sanguis, subaudiendum esse voluit: vt talis sit orationis plenitudo, Excrementa alui nigra, vel qualis sanguis ater. Ostendit etiam nos rectè bilem atram ab excrementis illis nigris distinxisse. Hæc enim sanguini denigrato similia deiiciuntur, sed differunt quòd fusa sint, non vt ille concreta. Atra verò bilis differt, quòd & ipsa sit sine concretione fusa, & splendentem nigrorem habeat, prætereáque sit vt acetum mordax, & terram excutiat fermentétque, quorum nihil nigris adest.

XXIIII.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἀρξηται, θανάσιμον.

Dysenteria si ab atra bile incipiat, exitiosa.

A bile pallida quibusdam, ab aliis flaua appellata ferè

ta ferè dysenteria incipit, primùm derasis propter humoris acrimoniam intestinis, deinde etiam exesis adeo vt exulcerentur, fiátque dysenteria. Hanc itaque dysenteriam sæpe sanauimus. Cæterùm quę ab atra bile facta fuerit, incurabilis plané est, nihil ab exulcerato cancro differens. Si igitur in corporis superficie cõsistens eiusmodi cancer vix curetur, aut etiam omninò curationem non recipiat, licet impositum sibi remedium semper habere queat, eum profectò qui occupauit intestina, non solùm quia medicamentum continenter adhærescens habere non potest, sed quòd alimenti præterea excrementorum contactu perpetuo irritetur, insanabilem prorsus remansurum rationi est consentaneum.

XXV.

Αἷμα αὖτω μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, λαχὸν· κάτω δὲ, ἀγαθὸν, μέλαν ἐκχωρέον.

Sanguinem supernè quidem efferri, qualiscũque sit, malum: Infernè verò niger si deijciatur, bonum.

Superioribus aphorismis de iis quæ per os & sedem excernuntur verba fecit Hipp. Quare proposito etiam aphorismo quum supernè sanguinẽ efferri dicit, ea sola intelligenda quæ per os fit excretio, ea quæ per nares fit minimè comprehensa. Illam itaque ait semper malam esse, qualiscunque sit sanguis qui excernitur, hoc est siue spumosus,

siue ruber, siue flauus, siue niger, siue aquosus crassúsve extiterit. Infernè enim subire melius esse dicit, sed ne illac quidem copiosè erumpentem, vt in hæmorrhagia fieri solet, sed paulatim fluentem, ita vt transitus morâ denigretur. Et verò ipsum omninò sanguinem confluere in aliquod intestinum, malum esse arbitrari oportet, sed melius est quum sensim, quàm quum hæmorrhagiæ instar abundanter & cumulatè effunditur. Quare & illud quod dixit, bonum, non tanquam propriè dictum accipere oportet, sed vt idem quod melius significet, quasi ita diceret, Infernè verò nigra deiici melius. Nam si verum fatearis, multò malis hac, quàm quoquo modo per os tibi sanguinem efferri. Atque ista sic distinguere possis, ad tollendam antiqui Senis verborum repugnantiam, qui quidem nunc si nigra deiiciantur, bonum esse pronunciat, quod paulò antè pessimum esse dixerat. Possumus in eum quoque sensum nigra accipere, quo ipse in Epidemiis quum de hæmorrhoïdibus ageret, vsurpauit, eatenus scilicet probandam nigrorum deiectionem esse, quatenus melancholicos affectus sanat. Nam reuera maximo & iam factæ melancholiæ remedio, & futuræ impedimento est hæmorrhoïs. Quæ si ita acceperimus, eiusmodi esse poterit oratio, Sanguinē supernè efferri, qualiscunque sit malum, infernè verò per hæmorrhoïdes profluere bonum, quum nigra vacuantur, id est quum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat. Alioqui temerè non est vacuationi per hæmorrhoïdas assuefacienda natura, quippe quæ vtrunque periculosum

losum exceſſum habeat,& quum vltra modum ſanguis excernitur,& quum ex toto ſiſtitur.

XXVI.

Ἢν τὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι αὖ σάρκες ἐκχωρήσωσι, θανάσιμον.

Si dyſenteria laboranti veluti carũculæ deÿciãtur mortiferum.

Dyſenteriæ initio opima quædam & adipoſa excernũtur corpora,poſtea,niſi ipſa prius deſierit, ipſorum inteſtinorum ramẽta quædam, deraſa ſcilicet interiore ſuperficie ipſorũ mẽbranoſa ac denſa exiſtente non ſecus ac epidermis eſt quæ cutem corporis extimam obtegit. Poſtremò de ipſa etiã inteſtinorum ſubſtantia aliquid deraditur. Quo demum tempore,non adhuc fieri dyſenteriam, ſed iam factam, abſolutámq; & conſummatã eſſe dicimus. Quando igitur per dyſenteriam inteſtinorũ partes adeo magnę excernũtur, vt ipſæ carnis appellationem mereãtur, tũ pernicioſum inquit morbum eſſe, quum neq; caro regigni neque cicatrix obduci tam magna exulceratione poſsit.

XXVII.

Οκόσισιν ἐν ῥῖσι πυρετοῖσιν αἷμορραγέει πολλῷ ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τοῖσιν ἐκ λοιμίας λαθυγραίνονται.

Quibus per febres ſanguinis vndecunque eruperit copia,conualeſcentibus ventres humectantur.

Calore natiuo propter hæmorrhagiam debilitato neque probè concoqui cibi, neque in sanguinem mutari, imò verò nec distribui possunt. Quibus omnibus ventres ipsis humidiores fieri par est, quoad vires natura cũ tempore reparauerit ac receperit.

XXVIII.

Οκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, λωφώσιο γινομένης ϖαύετ, καὶ ὁκόσοισι λώφωσις, χολωδέων γινομένων ϖαύετ.

Quibus deiectiones sunt bilioſæ, superueniente surditate cessant: & contrà quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur.

Non de inueterata & firmata in habitum, ob ídque solutu difficili surditate ipsi nunc sermo est, sed de ea quę repentè in febribus, aut aliter facta est ascendente in cerebrum bile. Ipsa siquidem quum meatus auditorios obsedit surditatem efficit, rursumq; inde à natura deturbata, dum per aluum deiicitur, eandem soluit.

XXIX.

Οκόσοισι ἐν ϖυρετοῖσιν ἐκταίοισιν ἐσι ῥίγεα γίνετ, δύσκριτα.

Febricitantibus si sexto die rigores fiãt, iudicationem habent difficilem.

Febribus ac præsertim ardentibus rigores superuenientes bona perfectáque crisi decernere solent, si & die decretorio, & cum signis coctionis acciderint: non bona neque perfecta, si vel diei, vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd itaque

conco

concocta esse oporteat, quæ rectè sint decernenda docuit primo Epidemiωn in ea dictione, quam paulò antè protulimus, cuius est initiũ, Coctiones crisεως celeritatem, salutis certitudinem significant. Quòd autem nõ in omnes dies crisis incidat, & in prognostico, & in hoc ipso aphorismorum *libro declaraui, & præterea primo Epidemiωn. Congesta autẽ & collata nobis sunt hæc omnia cum apta & conueniente expositione, quæ quidem ab eo de diebus decretoriis scripta sunt, in tractatũ de diebus crisimis, quæ verò de signis coctionis, in librũ de crisibus. In quibus commentationibus de crisi etiam, quæ sexto die fit differuimus, cuius ipse nũc meminit. Ait enim rigores qui hoc die fiant, dyscritos esse, id est vel malam iudicationem adferre ac si cacocritos dixisset, vel certè parum firmã incertámque, ita vt facilè reuertantur febres vel in longum tempus protrahantur, quasi dyslytos, id est solutu difficiles dixisset. Quinetiam interdum cum grauibus symptomatis sexto die crisis fit. de quibus omnibus, quicquid ad perfectam absolutámque ipsorum cognitionem attinet scripsimus in commemoratis tractationibus. Hæc verò ita fieri, ipsa etiam experientia compertum testatúmq; est: quorum longum foret in præsentia causas exponere. Nã de diebus decernẽtibus tertio de diebus decretoriis libro diximus. De rigore autẽ seorsum proprio huic dicato libro.

* *Galeno vnus tantũ aphorismorum liber.*

XXX.

Οκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἢν ἀπ' ὄρθρου ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὀξὺ τὸ κρίσιμον τῆς αὐτῆς ὥρης ἢν λά-

βῃ

ξη, Δύσκριτα.

Quibus acceſsiones fiunt, quacunque hora febris dimiſerit eadē ſi poſtero die repetat, iudicatu difficilis eſſe ſolet.

Ponamus primo die aliquem ægrotare cœpiſſe hora tertia, & deſiiſſe alia quauis hora: deinde ſecundo die eadem tertia hora cœpiſſe, rurſúmque ceſſaſſe alia quacunque, Item tertio rurſum die tertia ſimiliter hora cœpiſſe, ac rurſum quauis hora deſiiſſe: & quarto item die cœpiſſe eadem tertia hora, atque ita deinceps tertiam horam, in qua initium habet acceſsio, eandem ſemper ſeruari, alias verò horas in quibus deſinit, non ſeruari: neceſſe eſt eũ qui ita ægrotet morbo impediri diuturniore, quàm ſi principij acceſsionis horã incertam inordinatámque habere contigiſſet. Atque hoc nos ab Hipp. experientia comprobante & atteſtante dictum eſſe arbitramur. Sunt tamẽ qui quod ab Hip. dicitur eſſe velint eiuſmodi, Si quæ primo die ægrotum acceſsio inuaſit hora exempli gratia tertia, & (ſi ita ſors tulit) duodecima deſiit, eadem ſecundo rurſum die duodecima incipiat morbum aiunt iudicatu fore difficilem: quum interim nullam ſui dicti rationem adferre, nullam atteſtãte experientia probationem monſtrare poſsint. Iam verò * illud iudicatu difficilis, quod Δύσκριτον appellãt Græci in alio ſignificatu intelligere nõ poſſumus, quàm pro ſolutu difficilis, ideſt Δύσλυτος, quaſi Hip. diceret, ſiue quotidie, ſiue tertio quartóve quoque die acceſsio eadem hora repetat, morbus hic erit dyſlytos, id eſt ſolutu difficilis, ſiue multas, ſiue pau

*Dyſcriton pro dyslyto.

paucas horas duret acceſsio. Quod dictum Hipp. experientia vt dixi, eõprobatur. Eius verò cauſam talem eſſe putandum eſt, Quum acceſsionum cauſa minimè fixa firmatáve fuerit, eandem periodum & ſtatam horam non ſeruat: quum verò firmata & conſtans extiterit, eandem ſeruat, atq; idcircò quæ firmata ſtabilitáque eſt cauſa, eadem ſolutu difficilis, quæ verò talis non eſt, ſolutu facilis exiſtit. *nã quæ firmata ſunt & impacta, robuſto quodam vt dimoueantur quaſi vecte opus habent, qui & longo tempore, & cum fortibus & pluribus auxiliis adhibeatur.

*Tenax & impacta materia non facilè excutitur.

XXXI.

Τοῖσι λοπώδεσιν ἐν ῥίγεσι πυρετοῖσιν, ὀδὰξ ἄθρα καὶ περὶ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Qui per febres laſsitudinem ſentiunt, ijs in articulos, & iuxta maxillas potiſsimùm abſceſſus fiunt.

Quaſdam laſsitudines ob multos motus fieri ſupra diximus, quæ ſimpliciter & propriè laſsitudines nominantur. Nonnulli verò neque multis neque vehementibus vſi motionibus laſsitudines ſentire conſueuerunt. Tales itaque laſsitudines, non laſsitudines abſolutè, ſed cum adiectione laſsitudines ſpontaneas appellare ſolent. quarum vtriuſque communis eſt locus affectus, totum ſcilicet in corpore genus muſculoſum. earum verò fatigationũ quæ motiones plures ſequuntur propria & peculiaris eſt excitata in articulis caliditas. Quare per has in articulos abſceſſus ſi decumbant, mirum videri

deri non debet, vt pote qui iuxtà ac musculi laborauerint, atque incaluerint præter modum. Spontaneis autem lassitudinibus quēadmodum & aliis omnibus ferè morbis qui abscessu iudicantur, vt fluxiones decumbant in articulos vna fit ratione sola, nempe quia spatia superuacaneis recipiendis idonea faciliáque habeant. Rariores igitur in cæteris morbis abscessus fiunt: in iis verò qui lassitudinis coniunctum sensum habent plures, præsertim si fuerit spontanea lassitudo, & morbi à plenitudine profecti. Erit igitur aphorismi paucis & summatim comprehensa eiusmodi sententia, Quoquo modo in febribus facta sit lassitudo, in articulos, & maximè circa maxillas fiunt abscessus. hoc verò ideo vsu venit, quia à calore febrili sublata in caput est humorum copia, quam indè postea ruentem maxillarum adenes suscipiunt, quo modo fit, quum in alas & inguina à superioribus partibus aliquid peruenerit.

XXXII.

Οκόσοισι δὲ ἀϖισαμθύοισιϱ ἐκ τῶ νόσω τὶ ϖονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνον).

Quibus ex morbo conualescentibus pars aliqua laborat, eò abscessus fiunt.

Siquidem labor & vehementem motum, & dolorem & læsionem significat quemadmodum suprà demonstrauimus, constat sanè laborare quoq; verbum, tum motione vsum esse vehementiore, tū dolorem aliquem aut noxam contraxisse significare. Propterea in nonnullis etiam qui se ex morbo recipiunt, quum humores morbum facientes non

non satis rectè purgati fuerint, sed quædam eorum reliquiæ superuacaneæ restiterint, si vel laborantem vel dolentem partem quampiam habeant, in eã apostemata decumbere videntur, idque defatigatione causæ, dolore signi rationem obtinẽte. Nam per vehementiores motus tum vires imbecilliores fiunt, tum caliditas maior accenditur: dolor autẽ fluxione iam decumbente perficitur. Hic igitur abscessus, vt dixi, qui fit signum est: imbecillitas verò & calor ad locum affectum viam superuacaneis præeunt. Vtroque igitur, vt demonstrauimus modo exaudire possumus verbum laborare: vniuersæ tamen eorum sententiæ de quibus præsens instituta est ab Hipp. oratio, alterum significatum magis conuenire videtur. Siquidem prius de febribus cũ lassitudine copulatis locutus est, rursumq; deinceps inquit, Sed si qua pars prius laborauerit. Primo enim aphorismo, cuius initium, Qui per febres lassitudinẽ sentiunt, de iis lassitudinibus quæ fiunt in morbis, in eo verò qui nũc propositus est, de iis quæ conualescentibus accidunt, in sequente de iis quæ morbum antecedunt disputare videtur.

XXXIII.

Ἀτὰρ ἤν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τῆς νοσέειν, ἐνταῦθα σπεῖρα ἡ νοῦσος.

Sed si qua ante morbũ pars laborauerit, ibi morbi sedes.

Siue placet cum duobus superioribus aphorismis præsentem cõnectere ad vnius aphorismi perfectionis explendos numeros, siue seorsum vnumquemque scribere, nihil retulerit. Nam & quid ipsi inter

inter se commune habeant, & quid singulare & propriũ explicuimus superiore aphorismo. Quod etiam nũc paucis repetere non abs re fuerit. Quum in morbo lassitudinis sensus est, ægro abscessus aliquis in articulos ac præsertim circa maxillas expectandus. Similiter si se ex morbo recolligenti, aut etiam antequàm ægrotaret, pars aliqua corporis laborauerit, in eam abscessus timendus. nam ferè in tales partes humorum * decubitus fieri solet, in iis videlicet morbis in quibus spes est futuri abscessus, neque prius per excretionem soluendus morbus videtur. nam de talium morborum dignotione tum in superioribus nonnulla diximus, tũ quicquid de his dici debuit declarauimus in commentariis de crisibus.

** Pars semel affecta, ferè semper manet imbecillior, & quasi vicinarum partium sentina fit.*

XXXIIII.

ΗΝ τῷ πυρετῷ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνιξ ἐξαίφνης ἐπιγίγνηται, θανάσιμον.

Si febre detento suffocatio derepentè superuenerit, nullo in faucibus apparente tumore, est mortiferum.

Possumus simpliciter intelligere huius aphorismi initium in quo ait, Si febre detento, quasi ita diceret, Si homini febricitanti in faucibus nullo existente tumore: possumus etiam cum maiore quapiam emphasi exaudire, quo modo in Epidemiis scribere solet, quum dicit, Febris eum habebat, nõ absolutè eum qui quouis modo febricitat demonstrans, sed eũ cui magna adest febris his verbis designans. Contingit nanque etiam sine magna febre strangu

ſtrangulatione derepentè ſuperueniẽte interire hominem: ſed ineuitabilior & celerior mors eſt, ita vt ne inopinatò quidem vllus vnquam ſeruatus ſit, quum vehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim eiuſmodi febris (vt in commentariis de dyſpnœa demonſtrauimus) copioſa inſpiratione: fit verò non modò non copioſa, ſed etiam prorſus exigua in iis quib⁹ ſuffocatiõis imminet periculũ. Neque enim aliud eſt ſuffocatio, præter internecionem ob reſpirationis defectũ factam: qui quidem reſpirationis defectus fit propter anguſtiam & coarctationem alicuius ſpiritalium inſtrumentorum. neque enim talis anguſtia ſine inſtrumentis reſpirationi ſeruientibus fieri poteſt. Defit etiam reſpiratio vel propter virtutis thoracem mouentis imbecillitatem, vel propter vitalis principij vehementem refrigerationem. Ob anguſtiam verò fit omninò ſtrangulatio. anguſtia autem fit vel repleta regione ea quæ inter thoracem eſt atq; pulmonem media, vel pulmonis cauernis & fiſtulis, vel inflammatione quapiam totum viſcus habente, vel arteriam aſperã, vel eam partem, quę eſt velut eius caput, quam Laryngem & bronchon Græci, guttur Latini nominant. Sed & in illa capacitate gutturi præiacente (quæ Græcè pharynx, latinè fauces dicitur) ſuffocatio quandoque fieri conſueuit. Sic enim Homerus internum oris locum, vbi gulæ & gutturis ſumma conueniunt, appellat,

—Vinumq́ eructat faucibus imis, *Odyſſeæ decimo.*
Humanoſq́ artus.

illam ſcilicet regionem, quæ gulæ & gutturi præpoſita eſt, fauces nominans, quem hoc loco imita-

tus Hipp. hanc eandem particulam ita appellasse videtur. ait enim, tumore in faucibus non apparente. Nam ore multum hiante partem eam licet exactè cernere: id quod in gutture fieri nequit. Erit igitur tota istiusmodi oratio, Si febre detento suffocatio repentè superueniat citra tumorem in faucibus conspicuum, lethale est. Nam veteres promiscuè tumorem quemuis τύφος ἴδλημα καὶ τὸν ὄγκον appellabant. neque tamẽ nos latet triplicẽ esse tumorum differentiam. Vel enim sunt cum dolore, quas recentiores appellant phlegmonas, id est inflammationes, vel sine dolore duri, quos scirrhos vocant, vel citra dolorem molles, quos iidem recentiores Græci œdemata propriè appellant. proptereáque ab appellandi veterum vsu in tantum recesserunt, quatenus non iam omnes præter naturã augmentationes complectuntur œdematis vocabulo. Quum igitur sine tumore fauces apparuerint, & derepentè superuenerit suffocatio, solius gutturis est eiusmodi affectio. Sanè suffocantur, vt dixi, propter alios etiam morbos paulò antè commemoratos: sed repentina suffocatio soli adest gutturi. Peripneumonia enim derepentè non suffocat ægrotantes, sed postquam ab initio paulatim incrementum capessens ad proprium vigorẽ summúmque incrementum peruenerit, in eo tale symptoma adfert. Si quod etiam tuberculum aut abscessus in pulmone fiat, hic quoque diuturnus morbus esse solet. quemadmodum etiam inter pulmonem & thoracem pure repletum spatium hominem sæpè suffocat, rupto scilicet apostemate & intra ipsum pure effuso, quod certè & ipsum longo tempore

conflat

conflatum est. Asperæ verò arteriæ inflammatio difficultatem quidem spirãdi aliquam efficere potest, suffocationem verò non potest, tum propter eius capacitatis magnitudinem, tum ob tunicæ tenuitatem. Siquidem corpore adeo tenui inflammationem magnum spatium replere est impossibile. Reliquum igitur guttur est, quod subitam possit suffocationem efficere, quando quidem quantum ipsum patet in longum coarctatur pulmonis meatus, & interiores ipsius musculi vnà cum ambiente tunica inflammationem patientes, spiritus viã possunt intercipere, quam affectionem ex medicis nõnulli non per s. synanchen sed per c. cynanchen nominant, quibus placet faucium inflammationẽ per s. synanchen, id est anginã appellare. Alij verò parasynanchen & paracynãchen vocãt, illã quãdo musculorũ faucibus adiacentiũ phlegmone fuerit, hãc quũ extra guttur inflãmatio extiterit ita appellantes. Ex his igitur quæ dicta sunt, rationi est consentaneum, talem affectionem gutturi doloré aliquem inferre, cuius doloris Hipp. manifestò meminisse videtur in Prorrhetico hisce verbis, Fauces dolentes, graciles, id est nullo manifesto tumore, cum inquietudine suffocantes citò pernicié adferunt. nunc verò dolentes fauces nõ appellauit, siue quia ex iis quæ antè dixerat posset subaudiri, siue quia etiam absque dolore putauerit memoratã præcedente oratione suffocationem aliquãdo fieri posse. Quòd si omninò esse potest sine dolore suffocatio, eiusmodi causas consequetur. Fieri potest vt humiditatis præsertim pituitosæ copia interiorem gutturis tunicam madefaciente, in eo tu-

mor anodynus excitetur: potest etiam aperiẽtibus ipsum musculis resolutis meatus angustior reddi. Potest vtrisque etiam simul iunctis idem fieri, nec impossibile præ siccitate nimia musculis internis gutturis admodum tensis meatum coarctari, qui quidem musculi quales sint, & quo modo dum tẽduntur guttur claudant, demonstrauimus in tractatu eo qui nobis de voce scriptus est.

XXXV.

Ἢν ὑπὸ τὸ πυρετὸ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἀβαίφνης ἐπισπᾶται, καὶ μόγις καταπίνῃ δυνᾶται, ὀιδήματος μὴ ἐόντος θανάσιμον.

Si febre detento repentè collum intorqueatur, ac vix deuorare queat, nullo existente tumore mortiferum.

Non hîc locum designauit, quú dixit, nullo existente tumore, quemadmodũ in præcedente aphorismo, quum faucium meminit his verbis, Nullo in faucibus existente tumore. Nos verò ex duobus alterum dicturi sumus, vel de communi subaudiẽdum esse in faucibus, vel certè in omnibus locis ad collum pertinentibus. Quum enim horum nullo, neque ore multùm aperto in faucibus, neque extrinsecus tumore apparente, æger deglutire nõ potest, symptoma id pernicioſum est ob inflammationem aliquando musculorum gulæ substratorũ, interdum verò gulæ ipsius natum. Est enim partibus istis per neruos & ligamenta communio quædam & societas cum dorsali medulla & meningibus ipsam ambientibus, ac præterea hisce extrinsecus

secus adiacentibus vertebrarum ossibus. Quum itaque ad partes inflammatas ligamenta & nerui tenduntur vertebras quoque vel introrsum vel ad latus trahi est necesse. Nam si in altero tantùm neruorũ exortu tensionem fieri contigerit, ad latus: si vtroque, introrsum fiet vertebrarum distortio. Verùm nos pluribus de istis agemus, quum de articulis librum interpretabimur, vbi spinæ distortiones fieri tradit crudis tuberculis intra ipsam natis. * Eo itaq; libro cyphosim etiam, id est gibbum seu extuberationem spinæ fieri est auctor vertebrarum ad interna tensionibus, non solùm lordosim, id est excauationem, & scoliosim, id est spinæ in obliquũ tortionem. Secundo verò Epidemiõn libro de ea, qua de nunc agitur, angina mẽtionem faciens, inquit. Erant anginæ tales affectiones, ceruicis vertebræ introrsum vergebant, & forinsecus manifesta videbatur in ceruice cauitas, in qua dum tangeretur laborans dolorem sentiebat: quibus verbis vnicã significauit vertebrarum peruersionem, eam scilicet quæ introrsum fit. Præsenti autem aphorismo generalius orationem extulit hoc modo, Si collũ intorqueatur. nam intorqueri verbum omnẽ præter naturam à recto vertebrarum tramite & porrectione declinationem significat. Porrò Epidemiõn secundo orationi adiecit, qua parte dum tangeretur ægrotus dolebat, quũ hoc loco nihil de dolore dicat: quamquam dolorem vnà cũ ceruicis inflammatione adesse est necessariũ, nisi hîc etiam præ siccitate nimia tractionem partiũ factam & tensionẽ & deprauationem solùm demonstret, propterea q; dicat symptoma esse mortiferum, quum alterũ ex

* *Vide cap. 5. libr. 4. de locis affectis & tertium Gal. cõmentariũ in lib. de Articulis.*

inflammatione ortum, omninò mortale non sit, quale illud prius erat, cui suffocatio & deuorandi difficultas erat coniuncta. Verùm si propter exuperantem siccitatem ceruicis deprauatio accidat, & deglutiendi labor, lethale erit tale symptoma, maximè quum vehemens febris afflixerit: vt verba illa, Si febre detento, in hunc etiã sensum exaudienda veniant. Sed ob hanc eandem febrem par est immodicam membris cõciliari siccitatẽ. Atq; ita vehemens illa febris duplicem habitura est ad mortẽ rationem, tum quia vt signũ ceruicis deprauationem illam & in deuorando difficultatem propter siccitatem accidisse indicabit, tum etiam quia & ipsa aliquid conferet, tanquam vna quæpiã ex causis ad mortem perducentibus.

XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἀρξωντ', ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνατοῖοι, ἢ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μίαι καὶ εἰκοστῇ, ἢ ἑβδόμη καὶ εἰκοστῇ, ἢ τριακοστὴ πρώτη, καὶ τριακοστὴ τετάρτη. δῆλοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νόσους λυσίνουσιν· οἱ δ' ἢ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνου σημαίνουσι, καὶ μήκη νόσου, καὶ ὑποστροπιασμούς.

Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimoprimo, vicesimoseptimo, tricesimoprimo, & tricesimoquarto. ij enim sudores morbos iudicant. Qui secus euenerint, laborem, & morbi longitudinem, aut eiusdem reditum

ditum significant.

Non tantùm sudores, sed alui non contemnẽdæ deiectiões, & vrinæ multæ, & iuxta aurẽ aut in aliquem alium articulũ absessus dictis diebus cõmodè apparere solent. Oratio enim vniuersaliter si efferatur, talis fuerit, Signa decretoria & symptomata diebus criticis incipiãt: quæ oratio satis esse poterat. Verùm Hipp. non de omnibus crisimis, id est de omnibus decernendi vim habentibus, sed de sudoribus tantum egit, nobísque dies criticos qui sunt intra quadragesimum redegit in memoriam. Morbi enim terminũ hunc superantes non admodum consueuêre per sudores iudicari, vt nec omninò per excretiones, sed vel per concoctionem, vel per absessus. Iam verò non quemuis dierũ numerum ad decernendum idoneum esse experiẽtia ipsa manifestò testatur. vnde admirari subit eos qui nullam in his differentiam statuunt. Nam & ex iis quæ rei euidentia constant eorum dierum differentiam discere, & effecti causam per otiũ inuestigare præstaret. quod nos in tractatu de diebus criticis egimus. Nam differẽtias in duobus prioribus commentariis ad artem necessarias explicauimus, & in tertio eorũ causas pro viribus exquisiuimus. Porrò autẽ non parua est de diebus in aphorismo scriptis dissensio, aliis aliter pro libidine sua scribentibus. nos verò Hipp. præscripta secuti, & in Prognostico, & Epidemiis, & hoc ipso aphorismorum libro eorum enumerationem fecimus. Dictiones verò Hipp. in quibus de hisce diebus scripsit, habes in commentatione de diebus criticis,

& de crisibus omnes à nobis collectas. Nunc verò à tertio incœpit, qui quarto anteuertit per breuioris temporis morbos. post quem quintum scripsit vno die posteriorem quarto. Sic enim in omnibus ferè exemplaribus scriptum inuenitur, nusquã in aphorismo quarto die ascripto, quamuis hic primus criticus esse videatur. attamen ipsum nunc prætermisit vel Hippocrates ipse, vel is qui primus librum scripsit. Quòd si Hipp. omninò eum præterierit, mihi propterea id fecisse videtur, quia morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio & quinto die potius quàm quarto iudicium subeant. rariores enim sunt, qui die quarto decernant. Quod quum diu multúmque vel ob eam causam quæsiuissem quia hoc aphorismo fuisset ab Hipp. prætermissus dies quartus, ita tandem habere longa experientia comperi. Hoc autem ideo accidere videtur, quia morbi peracuti tum primam statim accessionem vehementissimã habeant, tum eam quæ die tertio fit primæ ad proportionem respondentem. Per vehementiores autem accessiones crises fieri, & morbos qui diebus imparibus commouentur citius crisi terminari, qui verò paribus, longius trahi, id quoq; nos experientia didicimus. Atq, ideo si initio statim morbus aliquis concitetur vehemẽtius, in dies impares potius, si verò trahi debeat, in pares vehementiores accessiones incidunt. Atq; hæc habui quæ de quarto die dicerem. Ad finem autem aphorismi nonnulli tricesimumprimũ diem, alij tricesimumquartum scribũt, quos criticorũ dierum numero contineri certò scimus, ac fortasse plus potest tricesimusq

simus quartus. Quadragesimi verò non meminit, quia fortè hunc diuturnorum morborum principium putabat, qui non libenter sudoribus iudicantur. nam & ipsum tricesimumprimum, & tricesimum quartum, & ante ipsos vicesimumseptimum rarò per sudores iudicare comperias.

XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θανάσιμον, ξὺν πρηοτέρῳ δ', μακρὸν σημαίνουσι,

Frigidi sudores cum febre quidem acuta mortẽ, cum mitiore verò morbi longitudinem significant.

Rem ita habere sæpè docet experientia: eius verò inquirenda est causa. Nam explicatu difficillimum esse videtur, quo modo febre calidissima hominem habente, sudor frigidus fiat. Quòd itaque in alijs corporis partibus vehementem inesse caliditatẽ, ex aliis sudores frigidos vacuari oporteat, est manifestum. Calfacti enim fuissent, si ex partibus calidissimis manassent. Vacuantur autem ex eadem cute sudores, quæ frigida esse potest, quum vrantur interim ea quæ ipsi sunt subiecta. Nam humoribus quibusdam putrescentibus febres acutas fieri ostendimus. hi verò sæpè toto corpore, sæpè etiã in solis vasis putrescunt. Si quando igitur hæc duo contigerint, vt & humores in vasis putrescãt, & natura solidas partes moderans & regens (quæ secundum Hippocratẽ est natiuus calor) vel prorsus extinguatur, vel propius extinctionẽ accedat, quæ tum ex his vacuantur frigida apparent, atque

interim vehementissimam esse caliditatem ex putredine ortam, nihil prohibet. Ac propterea frigidus ille sudor exitiale est signum, indicans scilicet in animalis corpore humorum superare copiam vsque eo frigidorum, vt neque ab insito, neque à febrili calore excalfieri potuerit. Verùm si febris fuerit remissior, poterit homo seruari, concocta scilicet longiore tempore humorum multitudine, atque euicta à natura. Nam acuta febris & causa est, & signum pernicioſissimum. ac causa quidem, quando suapte natura potest resoluere corpora: signum verò, quia humorum multitudinem ostendit, quę frigidissima est, quum ne à febrili quidem calore mutetur. Quæ verò acuta non est, sed moderatior febris materiæ copiam per diuturnitatem temporis coquendã naturæ permittit: quippe quæ hominem frangere, aut tollere de medio nõ præoccupat. Nec verò signum adeo exitiosum est, ac febris vehemens. fieri enim potest, vt remissiore febre, etiamsi modicè frigida sit humoris copia, inexcalfacta maneat.

XXXVIII.

Καὶ ὅκου γὰρ τοῦ σώματος ἱδρὼς, γίνεται φράζει τοῦτο τὸν νόσον.

Qua corporis parte sudor, ibi morbus.

Si ad totum animalis corpus morbus pertineret, ex toto etiam æquabiliter fieret vacuatio. Fiũt ergo sudores, vel natura superuacanea euacuante (quo tempore ipsi commodè & vtiliter decernũt) vel etiam quia in corpore contineri non possint morbi ratione fiunt. Vtrolibet autem fiant modo,

partib

partibus affectis cótentam humiditatem vacuant.

XXXIX.

Καὶ ὅπου ἂν τὸ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρόν, ἐνταῦθα ἡ νόσος.

Et qua parte corporis ineſt calor aut frigus, ibi morbus.

Quacunq; corporis parte inſignis fuerit calor, aut frigus, ibi morbum deliteſcere eſt neceſſe: ſiquidem ipſa longius receſsit à naturali eucraſia, id eſt, proba temperatione, quæ nihil aliud eſt quàm ſanitas.

XL.

Καὶ ὅταν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχῃ ἢ αὖθις θερμαίνῃ, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μήκους νόσου σημαίνει.

Et quando toto corpore mutationes accidunt, vt ſi corpus refrigeretur & viciſſim calefiat, vel color alius ex alio oriatur, longitudinem morbi ſignificant.

Variæ & diſcrepantes affectiones, ſemper diuturniores fiunt, quàm quæ ſunt vniuſmodi & formæ: quia ſcilicet natura paruo tempore multas affectiones ſubigere & concoquere nequit.

XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς αἰτίης γινόμενος τοῦ σώματος, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῆς χρέος· ἢν ὑ τροφὴν μὴ λαμβάνοντα ὧδε γίγνηται, σημαίνει ὅτι λεπτύνεται λέος.

Sudor

Sudor multus per somnum factus, copiosiore cibo corpus vti significat: Quòd si parcius epulanti hoc accidat, vacuatione indigere sciendum est.

Nonnulli aphorismum scribunt in hunc modũ, Sudor multus per somnum factus sine causa manifesta. Quidam vero sic, sine causa altera. Verùm ista & eiusmodi alia locis innumeris ab Hipp. prętermissa, intelliguntur facilè etiam si non ascribantur, quia ea nos subaudimus, quamuis non dicantur: quippe qui semel ab eo didicerimus, propter externã causam, nõ corporis affectum secuta symptomata, nullam certam adferre præsagitionem: quod documentum memoria semper tenerivelim. Quod autem præsenti aphorismo docemur, id maximè consistit in adiectione vocis, multus. Nam si copiosus sudor non emittatur, poterit & propter virium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere: multus verò si manat, is vel propter cibariorum quæ modò sumpta sint immodicam copiam, vel propter eorũ quæ anteà sunt assumpta nimietatem accidat necesse est. Quòd si propter recens sumptorum ciborum abundantiam fiat, ne in posterum plures ingurgitent prohibendum: si verò propter pristinam eduliorum multitudinem acciderit vacuandum est.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor multus, frigidus calidúsve semper fluens, frigidus grauiorem, calidus minorem morbum significat.

De

De sudoribus qui diebus criticis erumpunt dictum est suprà. De iis verò qui toto morbi tempore citra crisim vllam apparent, in hoc agit aphorismo. in quo deteriores sudores frigidos, his verò minùs malos calidos esse dicit. Ostendũt certè quidem vtrique copiam, sed alteri frigidam, qui sunt peiores, alteri calidam, qui illis minùs sunt pernicioſi.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὀυθὲν μὴ λιαλείποντες ἀφ' τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ λιαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres quæ tertio quoque die vehementius affligentes non intermittunt, periculoſiores: quoquo modo autẽ intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.

Quòd Hipp. verbum intermittere de acceſsionibus in apyrexiam, id eſt integritatem & febris vacationem deſinentibus efferat, apertè ipſemet indicat præſenti aphoriſmo, quum febriũ tertio quoque die vehementius affligẽtium acceſsiones quoquo modo intermittentes, omni periculo vacare pronunciat. Ex ipſis enim ſolæ eæ periculò vacãt, etiam ſi vehementiſsimam & valdè longam habeãt acceſsionem, quæ in apyrexiam deſinunt. Si enim acceſsio breuis fuerit, vt in tertianis fit exquiſitis, minore vtiq; quàm duodecim horarum tempore circumſcripta: non ſolùm periculo vacat eiuſmodi febris, ſed citò etiam iudicatur. Si verò longior fuerit, vt horarum exempli gratia octodecim, eſt & hæc ſine periculo, ſed tãto eſt diuturnior, quãto

eius

eius acceſsio maior, quàm pro tertiana exacta & legitima. Porrò non abſque ratione eſt, quòd ad integritatem & quietem febre vacantem peruenientes, periculo vacare dicit, vt pote quæ neque propter inflammationem aliquam fiant, neque ob malignam humorum putredinem. nam ſiue ex inflammatione, ſiue ex maligna putredine ortum habeãt, ad integritatem non perueniunt. Quoquo igitur modo intermiſerint febres, periculum abeſſe ſignificatur, id eſt ſiue vehemẽs acceſsio fuerit, ſiue longa.

XLIIII.

Οκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τούτοισι φύματα ὀυ τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Quos febres longæ exercent, ijs tubercula in articulis vel labores fiunt.

* *Nam & per σύμπτωμα & τῶν ἀπ' ὄγκων ἔκκρισιν fieri poſſũt.*

Non eſt * hoc perpetuum, vt nec talium aliud quicquam, ſed ferè ita vſu venire videtur. Eius rei autem cauſa eſt manifeſta. Nam vel propter copiã, vel craſsitiem, vel frigiditatem humorum febres efficientium quàm plurimùm morbi producuntur, ipſis nimirum ad concoctionem longum tempus poſtulãtibus. Veriſimile igitur eſt propter hos excitari tubercula, & in articulos ſuperuacanea decũbere. Siue autem per labores dolorem, ſiue læſionem intellexerimus, vterque intellectus habet rationem aliquam. Siquidem & dolor & noxa tales humorum irruptiones τὰ ἀποσκήμματα Græcis appellatas comitari ſolent.

XLV.

XLV.

Οκόσοισι φύματα ὀν τοῖς ἄρθροις ἢ πόνοι ἐπὶ πυρετῶν γίνονται, ὅτοι σιτίοισι πλέοσι χρέονται.

Quibus tubercula in articulis vel labores post febres fiunt, ij cibarijs pluribus vtuntur.

De his qui se recipiũt ex morbo agit. Hos enim si se repleuerint plethorica excrementa vel maximè propter virium imbecillitatẽ colligere par esse videtur.

XLVI.

Ην ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ λιαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι θανάσιμον.

Si rigor febre non intermittente ægrum iam debilem inuadat, mortiferum est.

Non idem est, quum si superuenerit, & quum si inuadat dicitur. nam illud vnicum rigoris impetum, hoc plures significat. Si itaque semel rigor inuaserit, nondum liquet pernicioſãne an salutaris sit sequutura crisis. potest enim vel propter virium imbecillitatem exitiosum esse symptoma, potest etiam dubia & fallax iudicatio esse, quæ tamen tandem benè cedat. Sæpius verò si irruerit rigor non intermittente febre, quum id alioqui minimè bonum est, tum in virium imbecillitate pernicioſum. Nam si qua etiam vacuatio rigorem sequatur, quę nullã febris intermiſsionem adferat, vtriusque ratione hominem frangi resoluíque par est, & quia virtus imbecilla rigoris vehementem quaſſum ferre non potest, & quia vacuatione resoluitur.

uitur. Solus verò rigor si fiat nulla vacuatiõe subsequente, ne sic quidem bonum fuerit symptoma. Nam & vt mala causa vires hominis tentabit, & vt malum signum extremam indicabit virtutis imbecillitatem: quippe quæ per rigores vacuare humores molestos sit solita, nunc verò id præstare nõ sustineat.

XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψεις αἱ γὼ ζῖσι πυρεζῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, ἢ αἱματώδεες, καὶ λυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρῆσαι δ' ἢ καλῶς, ἀγαθαὶ· καὶ ἢ τὰς διαχωρήσιας, καὶ ἢ τὰ οὖρα. ἢν δ' ἢ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνῃ διὰ τούτων, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, bilioſæ omnes malæ: commodè tamen ſi prodeant, bonæ. Sed eadem quoque eſt eorum quæ per aluum, & vrinas excernuntur ratio. Si quid verò quod non iuuet per hæc loca excernatur malum.

Fortè conueniebat doctrinæ aphoristicæ dici compendioſius, Omnes malas excretiones, ſi commodè prodeant, ad bonum peruenire exitum. ita tamen locutus non eſt Hipp. Sed quum tria excretionum genera, tum quod per os, tũ quod per deiectiones, tum etiã quod per vrinas fit nobis in memoriam reuocaſſet, id quidẽ quod per os fit particulariùs eſt proſecutus. Nõ enim ſimpliciter dixit, malas excretiones commodè exeuntes bonas eſſe, ſed ſpeciatim earum meminit his verbis, Liuidæ, cruentæ,

cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ. Porrò vna quædã eſt communis in his omnibus ratio, Malas ſcilicet vacuationes, affectionum prauarũ ſigna exiſtere. Ac ſæpè quidem eiuſmodi excretiones fiũt eo modo, quo ex putridis vlceribus profluẽs excrementum tenuius, ſanies Latinis, ἰχὼρ Græcis appellatum, quod affectam partem nihil iuuat: nonnũquam verò vt pus ex rupto abſceſſu erumpens, quod bellè partem patientem expurgat. Quòd verò benè & cõmodè excernatur, indicia maxima ſunt cõctio, & euphoria, id eſt mali per vacuationem materiæ noxiæ leuatio: quibus cũ annumeratur morbi ſpecies, & anni tempus, & regio, & ægrotantis tum ætas tum natura. Quod autem eſt ad finem aphoriſmi, bifariam ſcriptum inuenitur. In quibuſdam exemplaribus eo modo quo ſuprà ſcribitur, Si verò eorum quæ non conferunt aliquid excernatur. In aliis verò ſine negatione hoc modo, Si verò eorum quæ conferunt aliquid excernatur. Si itaque priorem lectionem ſequamur, talis erit orationis ſentẽtia, Si quid eorum quæ excerni nihil prodeſt vacuari videatur, malum. Poſteriorem verò ſi retineamus, eius erit talis ſenſus, Si quod animali vtile eſt & familiare excernatur, nõ eſt bonũ. Prior igitur præferenda eſt lectio.

XLVIII.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν ἢν τὰ ἐμῷ ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δ' ἔσω καίηται καὶ δίψην ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus ſi partes externæ algent, internæ vruntur & ſitiunt, lethale eſt.

Videndum est nunquid possint in febre interpolata fieri talia symptomata. ipse enim neque vidi, neque rationem quo modo fiant inire possum. Solis siquidem exitialibus febribus ardentibus adesse videtur, aut si aliter libet appellare, multùm admodum malignis febribus, vt lipyriis. Nulla verò febris alia profundum corpus perurit, cute inalgescente. Neque enim Causus, id est ardens febris, modò maligna non sit, neque tertiana: quæ febrium omnium sunt calidissimæ. Itaque videtur non distinctionis gratia illud aphorismo adiectum fuisse, In febribus non intermittentibus, sed similem locutionem fuisse illi, Vertebræ quæ in spina habentur, nō quòd alia corporis parte sint vertebræ, sed quasi ita diceretur, Vertebræ quibus hoc adest, vt in spina habeantur. quo certè modo in præsentia exaudiendam esse Hipp. orationem ducimus, Si altæ partes exuruntur, cute perfrigerata, pernicioſum: id quod fit in nonnullis febrium non intermittētium. Porrò huius rei talis est causa, Quū vehemens aliqua inflammatio aut erysipelatis initium est in aliqua profunda corporis parte, vniuersus ex toto corpore sanguis ad locum laborantem trahitur. quæ causa est vt profunda ardeant, frigeat cutis, quemadmodum accessionum febrilium initiis fieri solet.

XLIX.

Ἐν μὲν διαλείποντι πυρετῷ ἢν χεὶρ, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὲν βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἢ δὴ καὶ ἀδένες ἐόντος τοῦ σώματος, ὅτι ἂν τοιοῦτον γένηται, ἐχθρὸς ὁ θάνατος.

In

In febre non intermittente si labrum, aut supercilium aut oculus, aut nasus peruertitur, si non videt, si non audit, imbecillo iam corpore quicquid horum acciderit, in propinquo mors.

Quum nerui tenduntur atque ad propriũ principium contrahuntur, partium ad quas pertinent contortiones fiunt. Porrò ipsorum tensio & inflammationes, & scirrhos, & siccitates, & immoderatas refrigerationes sequitur. Hæc autẽ eo sunt grauiora, quo propius neruorum originem fuerint constituta. Quare si cum febre continua æger debilis fuerit, non absque ratione proximam mortem esse putandum est: multóque magis quum non audit, aut non videt propter virtutis sensificæ imbecillitatem.

L.

Ὅκου αὖ γὼ τοῦ πυρετοῦ μὴ διαλείποντος λύσπνοια γένηται ἢ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderit, lethale.

Ob eandem causam vtraque fit & dyspnœa & deliratio, affecto scilicet cerebro: tuncque apparet spiritus, vt ipse in prognostico tradit & magnus, & ex multo interuallo hausstus, hoc est & magnus & rarus. Potest etiam propter aliquem partium respirationi seruientium affectum fieri difficultas spirandi. Nam & pleuritides & peripneumoniæ, & reliqua thoracis atque pulmonis mala spirandi

difficultatem efficiunt. Quæ omnia periculosa sunt, adiuncta præsertim febre continua: nam semper cum eiusmodi febre fieri consueuêre. Quare hoc etiam loco, verba illa, In febre non intermittente, eadem ratione dicta esse videntur, qua etiam in præcedente aphorismo.

LI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποσήμασα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

In febribus absessus qui primis iudicationibus non soluuntur, longitudinem morbi significant.

Clara est oratio, nec fortè auctoritatem Hipp. desyderat. Satis enim ex eo ipso quòd primis diebus criticis non soluantur, constat huiusmodi mala fore diuturna.

LII.

Ὁκόσοισιν ἢ τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι μὴ κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον, ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Quibus in febribus aut alijs morbis voluntariè illachrymant oculi, absurdum non est: Quibus verò præter voluntatem, absurdius.

In prognostico quoque dixerat lachrymari bonum signum non esse, quando scilicet oculus nullo

lo peculiari & proprio affectu laborat, vt ophthalmia, vt palbebrarum scrabritia, aut simili. Certa enim virtutis retentricis debilitas indicatur, quum nullo eiusmodi oculorum affectu ægri lachrymantur. Porrò non rectè scriptum est absurdius comparatiuè. Rectius enim fuisset absurdum absolutè dicere, quæ menda primi potius bibliographi, quàm Hippocratis esse videtur.

LIII.

Οκόσοισι ὑπὸ τοὺς ὀδόντας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus per febres circa dentes lentor quidam obnascitur, ijs vehementiores sunt febres.

Neque enim eiusmodi περίγλισχρα, id est lentor, & sordes dentibus obhærescentes fieri possunt sine multo calore humiditatem pituitosiorem exiccante.

LIIII.

Οκόσοισιν ὑπὸ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, ὀλίγα πτύουσι διψώδεες εἰσίν.

Quibus siccæ tusses paulùm irritantes in febribus ardentibus perseuerant, ij non admodum sticulosi solent esse.

Siccas tusses appellat in quibus nihil expuitur,

ob intemperiem interdum instrumentorum spiritalium: aliquando verò propter faucium asperitatem, aut humore aliquo tenui & pauco destillante factas. Quicquid horum fuerit, irrigantur quodam modo loca ad arteriam asperam attinentia, atque propterea minus siti vexantur. Nam si sola sit inæqualitas, eo motu qui tusiendo fit ex vicinis locis aliqua trahitur humiditas: Sic etiam si vel sola fuerit dyscrasia.

LV.

Οἱ ἀπὸ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες λοιποὶ, πλὴν τοῦ ἐφημέρου.

Ex bubone febres omnes malæ, præter ephemeras.

Febres ephemeras, seu diarias appellat, quæcunque secundum suam naturam diem vnum durant. De quarum genere sunt febres illæ, quæ bubones, id est in collo, alis, inguine & secundū aures glandularum tumores sequuntur, ex causis euidentibus ortos. Alios verò bubones, qui sine causa manifesta ortum habuerunt, verisimile fit vnà cum visceruin inflammationibus accessiones suas habere: atque ideò febres quoque quæ cum talibus bubonibus fiunt, malas esse necesse est.

LVI.

Πυρέσσουσι ἰσχὺς ἀπιγενόμενος μὴ ἐπλέποντος τοῦ πυρετοῦ, λοιμὸν· μικρὰ γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγιασίμῳ πολέμῳ σημαίνει.

Febr

Febricitanti sudor superueniens febre ægrotum non deficiente, malum. prorogatur enim morbus, & plus humiditatis inesse significat.

Hunc aphorismum cum paulò antè posito coniungi oportuit, in quo dicebat, Sudor multus frigidus, aut calidus assiduè fluens. Ipse verò nunc & quo pacto eiusmodi sudorem dixerit malum esse, & quam ob causam indicauit. Malus itaq; existit, quia cum eo quòd morbum non soluit, tum etiam ipsum prorogari significat. Cuius quidem longitudinis temporis causam multæ humiditati acceptã refert: ad cuius humiditatis copiæ dissipationem & coctionem quum temporis multum natura requirat, morbum profectò ipsum longum forè est necesse.

LVII.

Ὑπὸ σπασμῶ ἢ τέτανος φλεγμαινούσῃ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

Spasmo, aut tetano febris si accesserit, morbum soluit.

Est sanè & *tetanus (quem neruorum distentionem appellant) spasmus, id est conuulsio: Sed in tetano partes conuelli & retrahi non videntur, quia in rectum, rursum prorsumque tendantur: ac propterea eximium & proprium nomen est sortitus. Quo fit vt tres illæ ceruicis rigidæ affectiones opisthotonus, emprosthotonus, & *tetanus omnes sint conuulsiones seu spasmi. Fiunt verò

*Spasmum Celsus distẽtionem neruorum, & tetanum eorundem rigorem appellat.

*Potest etiã tetanus ad totũ corpus pertinere vt in Catalepsi fit per quam totum corpus riget eodem statu permanẽs quo deprehendit morbus.

secundum Hipp. spasmi omnes ex repletione aut vacuatione partium neruosarum. Quicunque igitur spasmi ardentibus febribus superueniunt, eos propter siccitatem fieri rationi est consentaneum: qui verò ab initio proprio inuadunt, habent ex repletione ortum. Hisce igitur spasmis accedentes febres partim superfluam digerunt humiditatem, partim frigiditatem concoquunt: quæ duæ sunt medicis remediorum indicationes, ad quas tanquam scopos totam curandi spasmi ex plenitudine orti rationem dirigere solent. Meritò igitur à febribus spasmi, sunt pernicioſi, qui verò ante febres, non exitioſi.

LVIII.

Ὑπὸ καύσῳ ἐχομένῳ ἐπιγενομένῳ ῥίγεϑ', λύσις γίνεται.

Si febre ardente laboranti rigor superueniat, solutio fit.

Ostendimus enim in libro de rigore etiam ob flauam bilem, quæ per membra sentientia ocyus feratur, fieri rigorem: quam ob rem scilicet & alui fiat solutio, & sudores ac vomitus bilioſi superueniant. Bile igitur ardentis febris causa expurgata, febris fit solutio. Nam ardentem febrem fieri nouimus, quum æstiuo tempore venulæ exiccatæ acres & bilioſos ad se ichoras attraxerint.

LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, ὁ μακρότατος.

Tert

Tertiana exquisita septenis ad summum circuitibus iudicatur.

Tertiana febris quod ad humorem morbificum attinet ab ardente, quæ Causus Græcè dicitur, nō differt: sed eo multùm inter se differunt quòd ardens in venis vnà cum sanguine flauam bilem redundantem & feruentem habeat: in tertiana verò eadem bilis toto feratur ac moueatur corpore: Est igitur legitima & exacta tertiana quæ synceram suam naturam vbique seruat. cuiusmodi est, quæ flauam bilem, vt diximus redundātem & concitatam habet: & præterea tempus adest æstiuum, & regiō tempori similiter calida & sicca, & hominis tum ætas, tum temperatio similis. Protinus ergò in tali tertiana cum rigore fiet accessio, & eius solutio cum sudore, aut bile per vomitum aut aluum vacuanda, aut hisce omnibus simul factis. Est etiā eiusmodi tertianæ multò minus accessionis quàm remissionis tempus. Nam quum duobus diebus & totidem noctibus totus eius circuitus perficiatur, exquisitam tertianam vltra horas duodecim accessionem proferre nunquam reperies. Talis itaque Hipp. intra septem circuitus vel quum tardissimè iudicatur. Nam quod in continuis vnus dies potest, hoc in intermittētibus accessio. Siquidem secundum accessionum supputationem intermittentium fiunt iudicationes. Quod ipse innuebat in prognostico, quum de quartana agens ita loquebatur, Seruat etiam quartanarum cōstitutio talem ordinem. Sed & ipsi quoque obseruauimus tum in quartanis ipsis, tum in tertianis fieri iudicationem

ſecundum periodorum non dierum numerum. Siquidē in hac ipſa tertiana quæ ab initio inita ſupputatione ſeptima eſt acceſsio in decimumtertium incidit diem, & ſæpè in ipſo morbus iudicatur nō expectato quartodecimo. Quemadmodum igitur in morbis continuis, acutorum quidem morborū terminus erat quartuſdecimus, peracutorum verò ſeptimus: ſic in intermittentibus, quæ longiſsimū tempus durat tertiana terminum habet circuitum ſeptimū. Et rurſum vt in peracutis quinto, quarto, & tertio die morbus iudicari poterat: ſic in tertiana quoque iiſdem circuitibus fieri ſolutio poteſt, natura minimè ſeptimam periodum expectante. Porrò Hipp. tertianam aliquādo cum additione exactam appellat, aliquando verò ſimplici appellatione contentus, tertianam abſolutè dicit: quæ nunc etiam Græcorum eſt conſuetudo omnes eiuſmodi res infinitè nominandi.

LX.

Οκόσοισιν αὐ τὰ ὦτα βαρυήκοα γένηται, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

Quibus per febres aures obſurduerint, ijs ſanguis è naribus profluens, aut perturbata aluus ſoluit morbum.

Ipſe etiam antea ſurditatem fieri dixit retentis excrementis bilioſis, & in caput ſublatis: & cōtrà aluo perturbata eiuſdem fieri ſolutionem. Quod hoc etiam loco repetit, præterea de profluuio ſanguinis è naribus mentione facta. Nam hoc etiam ſurditatem ſoluit, eam ſcilicet quæ per febres fit, abſque

absque vlla peculiari & eximia instrumenti auditus affectione. Nec mirum videri debet, si vacuatis aut trãslatis nocuis humoribus cessent morbi.

LXI.

Πυρέσσοντα μὴ μὴ ἐν περιοσοῖσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποπροπάζειν εἴωθεν.

Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet reuerti.

Vtrum hũc aphorismum Hipp. scripserit, an in eorum numerũ referri debeat, qui falsò sunt ascripti nescio. Nam & in Prognostico eas dierum criticorum augmentationes & compositiones quæ per quaternarium fiunt docuit, & in hoc ipso Aphorismorum libro. atque in Epidemiis non solùm decimoquarto multos iudicari vidisse se dicit, sed vicesimo etiam, quadragesimo, sexagesimo, & octogesimo. Sed & vicesimusquartus & tricesimusquartus, & ab initio statim quartus secundũ ipsum iudicant. Quo modo igitur nunc, nisi imparibus diebus febris desierit, incertam fore ait & minimè fidam iudicationem? Præstat igitur pro impari die scribere crisimo, id est iudicatorio, vt nonnullis visum est. quanquam multa exemplaria multitudinis numero imparibus diebus habẽt scriptum.

LXII.

Οκόσοισιν ἐν ἴσῃσι πυρετοῖσιν ἴκτερος ἐπιγίνονται πρὸ τῆς ἑπτὰ ἡμερῶν, λοιγός.

Quibus per febres morbus regius superuenerit ante diem septimum, malum.

Icterus

Icterus (quem regium & arquatum morbum vocant) sic aliquando criticus, id est iudicatorie, natura in totum corpus & maximè cutem flauam bilem deponente: aliquando etiam symptoma est iecoris malè affecti. Atque eius affectiones malæ propter quas morbus regius superuenire solet sunt tres, scirrhus, inflammatio, obstructio. Verùm scirrhus morbus est diuturnus: inflammatio verò & obstructio etiam repentè fieri possunt: atque ideò icterus qui ante septimum diem acciderit, ex harũ alterutra ortum habet. Nam citius critico more bilis in * corpus summum regeri & effundi non potest. Ante septimum igitur diem icterum malum esse, verum est: non tamen propterea post septimũ omni vacare periculo, est similiter verũ. neq; istud nunc agitur. Possunt enim inflammatio & obstructio diutius permanere. Verùm ante septimum bilem modo critico in summum corpus effundi est impossibile. Porrò in quibusdam exemplaribus adiectum est ad finem aphorismi, nisi humores per aluum cedant: iis nimirum qui ista adiiciunt, per aluum quoque bilem expurgari volentibus.

* *Eius causa esse videtur quia icterus nõ exquauit, sed crassiore bile fiat.*

LXIII.

Ὅκόσισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

*Quibus in febribus certo die * rigores repetunt, eodem febres soluuntur.*

* *Rigor sine horror & frigus cõprehẽdi debent: à quibus febrium typi sumuntur.*

Quum bilis per totum corporis habitũ motione rigores accidant, atque ideo singulis ipsa accessionibus expurgetur & vacuetur, non absque ratione ad integritatem, quam apyrexiam appellant Græci

Græci peruenit eiusmodi febriũ intermissio. Hoc igitur ipsum est, quod nunc dicitur, eodem die febres soluuntur, ac si dixisset ægrotantes apyretos, id est sine febre eo die degere. Quemadmodum autem si quotidie rigores fiant, quotidie etiam febres cessent: sic etiam si tertio quartóve quoque die. quod vtique & in tertianis & quartanis circuitibus fieri apparet, in quibus febres soluũtur, & rursum redeunt. Remanet nanque quædam in corpore præter naturam affectio, à qua in orbem febres aliæ & morbi generantur, & tanquã ex fonte quodam aut foco scaturiunt & redaccenduntur.

LXIIII.

Οκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτερος ἐπιγίνοντο, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus per febres morbus regius septimo, aut nono, aut vndecimo, aut quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum sit: alioqui, minimè bonum.

Aphorismus qui ante hũc proximè scriptus est, non sine ordinis turbatione interpositus esse videtur. Satius enim erat, præsentem aphorismum cũ illo copulari, in quo dicebat, Si febri ante diem septimum morbus regius accesserit, malum: vt tota esset eiusmodi oratio, Ante septimum diem morbum regium fieri, malum est prorsus: post septimũ verò bonum, nisi sit dextrum hypochondrium durum, id est nisi quis malus affectus ex iis quos paulò supra retulimus, visceri seu iecori acciderit. Nã

quum

quum sanguis in eo repurgetur, & bilis ex ipsius venis in meatus à Græcis quòd bilem excipiant cholodochos appellatos, quasi bilis ductus dicas, deriuetur, siue obstructio in his locis aliqua fuerit per quę traducitur, siue inflammatio, vel scirrhus, omninò sanguinem non repurgari, sed vnà cũ ipso bilem quoquo versum per corpus ad summam vsque cutem deferri, atque inde morbum regium fieri est necesse.

LXV.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

In febribus circa ventriculum vehemens æstus & cordis morsus, malum.

Quòd veteres non solùm viscus illud quod ex se secundum naturam pulsat, sed etiam os ventriculi cor appellauerint, confessa res est & manifesta: sicuti etiam quòd cardialgiam, quasi cordis dolorẽ dicas, huius partis dolores appellent. Complures nanque ex iis qui aphorismos interpretandos susceperunt verbum καρδιώσσειν idem quod καρδιαλγεῖν, id est ex cordis dolore laborare, significare autumant: nonnulli verò cordis ipsius visceris scilicet cardiogmon hîc significari dicunt, motionem quãdam palpitationi similem cardiogmum interpretati. Vehemens itaque ventriculi æstus à flaua bile generatur in ipsius tunicis feruente: pro cuius feruoris & incẽdii modo os quoq; ventriculi morderi ita affectis rationi est consentaneum: atque ideo malũ est symptoma. Si quis verò per cardiogmum crebram illam & celerem cordis motionem, maximè

maximè quum palpitationi fuerit similis, intellexerit, extremum iam hoc malum est, inflammatum significans & incensum vitæ principium.

LXVI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, λυγκόν.

In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum.

Febres vehementes ignis instar neruos exiccãt, ac ideò eosdem tendunt & conuellunt, atque ita demum pernicioſas adferunt conuulsiones. Nonnunquam verò viscera quoque ipsa per talem affectum dolent propter inflammationis & siccitatis vehementiam, atque idcirco ipsum malum esse dicit. Sed multo peior erit, si vehementes dolores acceſſerint. Porrò non ignoramus etiam propter inflammationem, aut erysipelas, aut fortem obstructionem, aut abscessum in visceribus dolores fieri: sed nunc ipsi de his sermonem haberi non est verisimile. Euidentissimum siquidem in ipsis inest periculum, neq; necessariò adiunctam habet conuulsionem. Ad hæc Hipp. illud In febribus solet dicere pro in morbis febrilib⁹, quando videlicet febres ipsæ sunt morbus, non partis alicuius quopiã enumeratorum affectuum laborantis symptoma.

LXVII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τοῦ ὕπνου φόβοι ἢ σπασμοὶ, λυγκόν.

In febribus per somnum pauores, aut conuulsiones malum portendunt.

Etiam

Etiam ſuprà dixerat, ſomnum qui lædat Ægrotantem, eſſe mortiferum: qui verò non lædat, non eſſe pernicioſum, vbi exemplum etiã ſui dicti adiiciẽs, ita locutus eſt, Vbi deliriũ ſomnus ſedat, bonum, tanquam ſomnus poſsit eſſe aliquis qui deliration-em non ſedet, ſed concitet interdũ & generet. Verùm hoc loco alia profert exempla noxæ ex ſomno contractæ, pauores ſcilicet & conuulſiones. Nonnulli tamen non pauores, ſed labores ſcribũt. Sed & ipſi ſæpè vidimus in morbis pernicioſis & pauores, & labores, & conuulſiones ex ſomno cóciliatas fuiſſe. Quod accidere videtur, quum in cerebrum humor noxius aſcenderit, per id temporis intrò magis quàm foras mota natura. Quinetiam quemadmodum à cibo in ſomnum collapſis caput repletur, ſic plethoricis affectibus ſomni caput replentes aggrauant cerebrum & obruũt. Si itaq; ea plenitudo magis ad atræ bilis naturam accedat, pauores inuadent: alioqui ſi talis non ſit, labores fiẽt & cõuulſiones. Et verò ſomni etiã ipſi, quãtũ in ea eſt materia quæ in profundum & viſcera ipſa per quietem confluit, ſemper læderent, niſi coctionis ratione maiorem adferrent vtilitatem, quàm ſit damnum illud quod motũ ad interiora conſequitur. Nec ſolùm in cerebro ipſo acceruati praui humores, talia inuehũt ſymptomata, ſed in ipſo etiã ore ventriculi. Vnde magis etiam per ſomnum exhalationes fiunt, ipſis incoctis manentibus. Nã coctiones ſomnos adferunt vtiles.

LXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, λακὸν· πασμὸν γὰρ σημαίνει.

In

In febribus ſpiritus offendens, malo eſt. conuulſionem enim ſignificat.

Spiritum exaudiendum eſt nunc ab ipſo dici, qualem in prognoſtico intellexit, dum inter reſpirandum animam ducimus ac reddimus. qui vbi offendit, id eſt media reſpiratione ſiſtitur & interrũpitur, conuulſionem ſignificat. hoc enim fit muſculis thoracem mouentibus & neruis iam quodã modo tentatis conuulſione. qua aucta affectione, & plures partes occupante, aperta tum conuulſio hominem corripiet. Quum verò geminus ſit inter reſpirandum motus, vnus quo ſpiritum intrò haurimus, inſpiratio dicitur, alter quo eundem exhalamus, contrariam appellationem ſortitus, expiratio nuncupatur. Interciditur autem & interpellatur ſpiritus nobis inſpirantibus quandoq;, vt cũ ipſe dixit, Gemina intrò reuocatio, quaſi ſuperſpiratio: interdum expirantibus, vt quum dixit, Et ſpiritus offendens in via quum foras effertur. In his locis alterius partis reſpirationis tantùm meminit: at propoſito aphoriſmo de tota ipſa vniuerſim pronuncians, inquit, Spiritus offendens, ſiue intrò foráſve, ſiue vtróque feratur, per febres malus eſt.

LXIX.

Οκόσοισιν ἄρα πυρετοῖσι θρομβώδεα, ὀλίγα ἢ ἀπυρέτοισι, πολλῶν ἐπελθόντων ἐκ τοιούτων λεπτὸν, ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται ὅσοισιν ἀρχῆς ἢ ἀπὸ ταχέων τοιάδε ἴσχει.

Quibus nõ ſine febri vrinæ ſunt craſſæ, grumoſæ, & paucæ, ſi ab his tenues & copioſæ meiãtur, pro-

sunt. Maximè verò tales reddũtur, in quibus statim ab initio, vel non ita multò post sedimentum apparuerit.

Non simpliciter crassas vrinas appellauit, sed grumosas addidit, ex duobus alterum indicãs, vel crasitudinis quantitatem, vel sedimenti inæqualitatem ac disparationem: vt secundum quandã etiã circunscriptionem multæ ipsarum concretiones quasi grumi appareant. Itaque nonnulli, vt Numisianus & Dionysius non grumosas, sed cœnosas scribunt: qui si per eam vocem simul fœtorẽ quendam indicari velint, quiddam amplius quàm alij interpretes explicant: Si verò crasitudinis copiam significari contendant, nihil quod non alij hoc ipso docẽt. Verùm si quis totam Hipp. orationem spectet, non de graueolentibus vrinis, sed de solis paucis ac crasis sermo institutus esse videbitur, vt ex antithesi fiet manifestum. Ab his enim, inquit, si tenues & copiosæ meiantur, iuuant: vt si vel hoc solum scribatur, Quibus vrinæ crassæ & paucæ, nihil orationi desit. Fiunt itaq; quibusdã etiam sine febribus tales vrinæ, natura per renes totius corporis superuacanea expurgante: fiunt etiã cum febribus. Quo tempore suspicetur fortè quispiam eiusmodi in contrariũ factam vrinarum mutationem bonam non esse, quando quidẽ maximam partem in febribus vrinæ ab initio tenues, in crasiores euadant morbo ad solutionem tẽdente. Atqui propterea mihi aphorismus ab eo scriptus esse maximè videtur, vt quod rarò vsu venit, doceret. nonnunquã enim vel morbi initio, vel non multò pòst

vrinæ

vrinæ craſſæ redditæ propter materiæ grauitatem habent ſedimentũ. In his itaq; vrinis ſedimentũ apparens non eſt bonũ ſignum: ſicuti contrà optimũ ſpectatur in iis, quę ab initio tenues exiſtẽtes, poſtea totius morbi coctionis ratione ſedimẽtum ſumunt. Porrò non eſt abſque ratione, quòd craſſæ vrinæ multitudine ſint paucæ, vt potè quæ renes ægrè permeent. Poſtquam igitur tum maior eiuſmodi cacochymię pars vacuata fuerit, tum concocta reliqua, tunc multo prioribus tenuiores excernentur. Nã eas ſic appellare erit rectius, non tenues abſolutè, quẽadmodum dixit Hipp. Nã quæ ſecundũ naturã habent, nõ abſolutè tenues exiſtũt neque craſſæ: ſed cũ inter vtrumq; exceſſum medię ſint & ſymmetræ, aquoſis quidem craſsiores ſunt atq; dicuntur: grumoſis verò tenuiores. Multæ verò meritò excernẽtur, quia prius fuerũt retẽtę: quo tempore ſcilicet præ craſsitie ægrè percolabantur.

LXX.

Οκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ ἔρα αὐατέσαραγμένα, οἷον ὑποζυγίῳ, τοῖσι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεσιν, ἢ παρέσται.

Quibus per febres vrinæ turbatæ, quales iumentorum, ijs dolor capitis vel adeſt, vel aderit.

Hunc aphoriſmũ nõnulli cũ ſuperiore cõnectũt tanquã eius ſit pars, ita ſcribentes, Quibus verò vrinæ turbatæ ſunt, his cephalalgiæ, &c. Ac volunt quidã per vocẽ turbãtæ ſignificari contrarias vrinas iis quæ ſuprà ſunt tenues appellatæ: alij verò eas ipſas turbatas. Atqui tenues vrinas cephalalgicas eſſe, id eſt doloris capitis indices, à veritate eſt

alienũ. Siquidẽ videtur dolores capitis præcedere interdũ, nonũquã verò vnà cũ turbatis vrinis adesse. Cæterũ qualesnã hæ sint, manifestò ostẽdit quũ dixit, quales iumentorũ. Fiũt verò tales vrinæ crassam ac densam materiã agitante & versante calore, atq; in ea subigẽda occupato. Nã hæ maximè materiæ ab externo etiã calore flatuosum spiritũ concipere & edere videntur, sicuti bitumen, pix & resina. Ex his itaq; vrinis, quædã diutissimè turbatæ manent, nonnullę sedimentũ crassum statim habẽt, & tardã morbi solutionẽ significant. Tertiũ verò turbidarũ vrinarũ genus non residentiũ, si quidem vires constent, longũ fore morbũ: si earũ imbecillitas adsit ægri mortẽ denuntiat. Atq; hæc quidẽ nobis obiter, quia vtilia, sint dicta. Quæ verò ad aphorismi explicationẽ dicenda restant, sunt eiusmodi: vnà cũ turbatis vrinis dolores capitis necessariò adsunt, vel aderunt, vt inquit Hipp. quia vnà cũ calore flatuosus spiritus in caput facilè tollitur. nõ tamen si cui doluit, aut dolet caput, ei cõtinuò tales vrinæ futurę sunt. Siquidẽ cephalalgia fit etiã propter calorẽ solum, interdũ verò propter flauã bilem quæ in capite aut ventriculo cõtineatur, vel ob humorũ caput aggrauantiũ copiam, vel locali quapiam obstructione, vel spiritu flatuoso ea ipsa in parte generationem sortito. ex quibus nulla talem vrinam necessariò adfert.

LXXI.

Ὁκόσισιν ἑβδομαίοις κρίνεται, τοῖσιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἐρυθρόν, καὶ πάλιν ἢ λόγου.

Quibus

Quibus die septimo futura crisis est, ijs vrina rubrã die quarto nubeculã habet, cæteráq; pro ratiõe.

Vt in multis aliis seipsos rudes & ignaros artis Hipp. ostenderũt cõplures ex his qui hunc aphorismorũ librũ exponendũ susceperũt, sic & in hoc aphorismo. Existimãt enim per verba illa ad aphorismi finem addita, Cæteráq; præ[illegible]ationẽ significari ea quæ de somno & vigilia, de respiratione, & decubitu, & surrectione, & si quid aliud eiusmodi in prognostico scripsit: vt si hæc omnia rectè fieri videãtur, futurã die septimo iudicationẽ sperem⁹. In qua re præcipua præsagitionis capita ignorare videntur. Vigilant enim ferè semper, & afflictantur, & febricitant vehementius ægroti quãto propius crisim venerint, & ex ipsis cõplures iudicationi proximi spirãdi difficultate laborãt. Minimè verò præsens ex vrinis signũ, etiã citra isthæc cõmemorata symptomata ad certiorẽ futurę iudicationis spem & cõiecturã signis apparentibus in vrinis deficitur: sed sunt multa alia, quæ frequentius in vrina quàm istud spectantur: quæ ignorare mihi prorsus videntur ij qui Hipp. scripta priusquàm ipsius artẽ vniuersam perdidicerint, audent exponere. Nam quũ sit quartus dies index, quemadmodũ ipsemet suprà docuit, & qualis sit futurus septimus præmonstret, quodcunq; in ipso primùm apparet effatu dignũ coctionis signũ, futurã septimo die crisim significat. Itaq; non solùm rubra aliqua nubes in vrina apparens, prius nõ visa iudicationẽ præsignificat: sed alba etiã multò magis quàm rubra, atq; his adhuc multò magis enæorema (latinè

craſſamentũ quoddã ſuſpenſum, & velut cõglobata nubecula media vrina pẽnſilis dici poteſt) æquale, & conſtans, ſibíque ipſi cohærens criſim fore prænũtiat. Quòd ſi celeriter admodũ morbus moueatur, etiã coloris & corporis vrinæ (conſiſtentiã vocãt) mutatio, idonea ſunt futuræ iudicationis ſigna. Quæ itaque tenuis eſt vrina ſi mediocriter craſſa euadat, & quæ alba ſi pallida fiat, in tali morbo iudicationẽ prænũtiat. Vnius igitur ſigni Hip. nominatim meminit, rubræ ſcilicet nubeculæ: ſed ſimul cũ eo alia quoq; nos eadem ratione æſtimare & recordari vult, quæ iudicationes futuras oſtendunt. Cuiuſmodi ſunt ea quæ diebus indicibus ab eo appellatis & prænuntiis ſuperueniũt, vel in vrinis, vel alui excrementis, vel ſputis ſpectanda. Nã quæ talia ſunt omnia iudicationes quidẽ præſignificant, ſed non ſemper bonas. Solis enim coctionis ſignis diebus prænuntiis apparentibus bonæ iudicationes præſignificantur. Atq; talis eſt aphoriſmi ſententia. Rubrę autẽ nubeculæ mẽtionẽ fecit, quia perrarũ ſignũ eſt. Albæ enim frequentiſsimè apparent, & coctionis euidentius ſignũ præ ſe ferunt. Rubræ verò rarò fiunt: & niſi hoc loco ipſas dixiſſet Hipp. diebus indicibus conſpicuas futurã nuntiare iudicationẽ, nemo fortaſsis ab his talem vim expectaturus erat. Siquidẽ rubrũ colorẽ ſalutarem quidẽ eſſe, ſed diuturnũ morbum ſignificare dicit. Nam in prognoſtico ita ad verbũ ſcribit, Si verò & ſubrubra vrina, & ſedimentũ ſubrubrũ & læue fuerit, diuturniorem quidem quàm prior, ſed ſalutarem admodum morbum ſignificat. Vtrum autem quarto die talis nubecula conſpecta futuram

ſeptimo

septimo iudicationē significet, in alio verò quopiam indice si appareat, non significet diligenter est considerandum: quod ipsum in ipsis artis operibus obseruari debet. Nam quod ad rationes attinet, sunt in vtramque partem, & magis in alteram, nempè in quartum diem indicationem non incidere, nisi morbus celeriter admodum moueatur. Nam si quod quarto die designatum est, tantundē temporis, id est dies tres insuper accipiat, potest futuram crisim ostendere: vndecimo verò si appareat, non tribus solùm diebus, sed pluribus indigere sæpè visum est. Nam eiusmodi dierum * indigentiam aliquid admetiri & velut auctarij vice solutionibus morborum addere, tam verum est, quàm quod verissimum. Ego certè quidem rarò eiusmodi signum aliis diebus quàm quarto spectaui. Cui itaque septimo apparuisset, is quartodecimo fuit iudicatus, & cui quartodecimo, is vicesimo crisim subiit. Apparuit & cuidam alteri vndecimo, qui decimoseptimo iudicatus est, & alij cuipiam eodem rursus vndecimo apparuit, qui vicesimo fuit iudicatus.

* *Tardior indicatio tardiorem morbum, & ad eius solutionem pluriū dierum intervallo opus esse significat.*

LXXII.

Οκόσισιν ἕδρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρὰ· μᾶλλον δὲ ἢν ἐν φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνηται.

Quibus pellucidæ & albæ sunt vrinæ, malæ, præsertim si in phreniticis appareant.

Eiusmodi vrinæ extremæ cruditatis sunt signa. quare & morbos diuturnos significant, & verò

etiam ex ipsis quædam deiectis prius per morbum & prostratis viribus sunt pernicioſæ, vt in phrenitide. nullum siquidem vidi, in quo talis apparuisset vrina, phreniticum seruatũ. Melius enim esset, si quemadmodum totus biliosus morbus est, ita vrinæ quoque apparerent biliosæ. Aquosæ verò vrinæ (eiusmodi enim sunt pellucentes albæ) maximam ostendunt cruditatem, & præterea totius bilis flauæ motum sursum in caput factum esse denunciant. Quibusdam enim vrinæ sunt perspicuę, non etiam albæ, compage quidẽ tenues, colore verò biliosæ. Quæ verò lympidæ simul & albæ existunt, aquosæ sunt omninò. Si igitur simpliciter scribatur, maximè verò in phreniticis malæ, manifesta est aphorismi sententia. Si verò, vt in aliis habetur exemplaribus, ad finem orationis adiiciatur verbum apparent, sensus erit talis. A quosæ vrinæ malæ sunt, maximè verò tales apparent in iis phreniticis qui pernicioſè laborant: neque enim in omnibus, quemadmodum interpretes nonnulli intellexerunt, ignari prorsus eorum quæ in ægrotis apparent. In quibusdam exemplaribus ita scriptus inuenitur aphorismi finis, Præcipuè verò in phreniticis tales spectantur: qui intellectus idem est, qui secundæ lectionis nobis suprà dictæ.

LXXIII.

Οκόσισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὀσφὺς ἀλγήματος ἐπιγενομένου αἷ λοιλίαι τοιούτοισι διαθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι διαχέωσιν, ἢ ὕδρωτος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι ἢ ταῦτα.

Quibus

Quibus elata hypochondria murmurant, lumborum superueniẽte dolore aluus humectatur, nisi inferne flatus erumpãt, aut vrinæ multitudo prodeat. Atque hæc in febribus.

Quum multis de causis hypochondria tollãtur, hoc est in maiorem tumorem adducantur, ex his vna spiritus est flatuosus, de qua nunc differit bifariam fieri solita: aliquando propter affectum aliquem inueteratum & solutu difficilem partium ad ventrem attinentium: aliquando verò ob recentẽ aliquã occasionem. Quas quidem affectiones Hip. nunc distinguit. Nam prior fit sine murmure. Tensa enim atque inflata vtris instar reddit hypochondria. Altera fit cũ borborygmo seu murmure. hic appellatur strepitus à spiritu editus, quum scilicet neque magnus neque multus existit, & cum aliqua mediocri humiditate deorsum mouetur. Atq; etiã vsu venit tali borborygmo pessumeunte, vt vnà cũ ipso in eam ventris regionem quæ est ad lumbos hypochondriorum tumor descendat: vnde partibus inibi sitis ab eodem distentis dolorem excitari contingit: atque ita demum fieri, vt quandoque humore ad distributionem suopte impetu incitato solus spiritus flatuosus, quãdoque etiam vnà cum humore per aluum emittatur. Quinetiam distributus ille humor ferè per vrinas excernitur. Dictis ergo signis conuenienter, ait aluum deiici, nisi seorsim humorem quidem distribui, seorsim verò spiritum in intestinis detentũ per sedem excerni contingat. Sed & vterque interdum tum spiritus tum humor ad distributionem festinantes in vesicam

facilè permeant. Quod autem ad finem aphorismi scribitur, atque hæc in febribus, tale aliquid mihi significare videtur, A febribus malè habere & vexari antiqui dicebant eos qui sine certa inflammatione, aut abscessu, aut dolore, au erysipelate, aut vt generatim & vniuersè dicam, absque aliquo membro eximiè præ aliis affecto, ægrotabant. Quòd si vel propter lateris aut pulmonis, aut alterius cuiusdam partis inflammationem febricitarent, non iam febricitantes ipsos apppellabant, neque febribus vexari dicebant: sed pleuriticos aut peripneumonicos, aut hepaticos aut splenicos, aliisve similibus nominibus nuncupabant. Nunc itaque mihi videtur Hipp. ex duobus alterum velle significare, vel quòd ea quę præsenti aphorismo sunt comprehensa in his febribus fiant, in quibus nullum priuatum membrũ est affectũ: vel quòd illis etiam morbis, qui ob malè affectam quampiam partem fiunt, accidant, non tamen ipsis aluus soluatur, aut flatus vrinæúe prodeant. Neq; enim aliquo naturali motu partium flatuosum spiritum depellentium, murmur in illis fieri contingit, sed tanquã symptoma solùm est affectus partẽ quampiam malè habentis.

LXXIIII.

Ὅκόσισιν ἐλπὶς ὀφθῆναι ἀφίσασθαι, ῥύσις ἀποστάσιος ἔρου πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐπὶ τοῖσι κοπρώδεσι πυρετοῖσι τεταραγμένοισιν ἀρχὴ φύσιος γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ἰνῶν αἱμορραγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύει.

Vbi spes est in articulos abscessum iri, abscessu liberat vrina multa crassa & alba reddita: qualis

in

in febribus laborioſis quarto die quibuſdam exire incipit. Quòd ſi ex naribus etiam ſanguis profluxerit, breui admodum ſolutio fit.

Diximus etiam ſuprà abſceſſus in articulis fieri tum in iis quibus anteà defatigati ſunt & debilitati articuli, tum quibus quoquo modo per morbũ laſsitudinis in ipſis ſenſus eſt, tum etiam in quibus propter craſſorum humorum copiam morbus inueteraſcit. Si igitur natura validè per vrinam corpus expurget, abſceſſu ægrum liberabit, eo ſcilicet humore qui alioqui in articulos prolapſurus erat per veſicam euacuato. Porrò ſatis habuit Hipp. febrium laborioſarũ veluti exẽpli gratia meminiſſe quæ die indicatore initium motionis ad vrinas ſumunt. Hiſce enim laborioſis febribus hoc adeſt, vt citò in ipſis fiant abſceſſus, non expectato (quod aliæ febres faciũt) tempore longiore. Iiſdem ipſis ſecundum aures etiam abſceſſus fieri conſueuêre: quemadmodum aliis chronicis & diuturnis febribus in partes potius inferiores humorum redundãtia decumbit. Quibus igitur maior calor in altum materiã ſuſtulerit, ipſis vel profluit è naribus ſanguis, vel parotides, id eſt ſecundũ aures abſceſſus fiunt. Quòd autem febris eiuſmodi ſolutio ocyus fiat, quàm quæ per vrinas, vel citra rationem eſt manifeſtum. Quare ſtatim poſt eam addidit Hipp. Celeriter admodum fit ſolutio: quum altera quæ per vrinas fit vacuatio, plures ad ſolutionem dies requirat. Quod autem quarto die dicitur, exempli vice eſt poſitum: Id autẽ ad alios etiam dies omnes indices & criticos transferre licet

LXXV.

LXXV.

Ην αἷμα ἢ πῦον ὀρέᾳ, ἢ νεφροῖν, ἢ τ' οὐρήθρης ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis sanguinem aut pus meiat, renum aut vesicæ exulceratio significatur.

Siue in renibus, siue vesica sit vlcus, siquidem simul cum vasis alicuius maiusculi ruptione maximéque erosione inciderit, sanguinis subsequitur excretio: si verò ista abfuerint, solum pus excerni solet. Sed fieri etiam potest vt in aliquo meatuum vrinariorum quos ὀυρητῆρας appellant Græci, facto vlcere tum pus excernatur tum sanguis. Hi verò quia renes & vesicam interiacent, vnà cum illis intelligendi veniunt. qui vtique sæpè in iis exulcerãtur, qui in renibus calculum habent, quum ab acuto, aut aspero admodum & scabro ipsos obstruente lapide excoriantur. In pudendo autem si vlcera consistant, etiam sine vrina pus & sanguis excernitur. At verò in aliquo etiam superiorum locorum quandoque abscessu rupto, vnà cũ vrinis pus exire cernitur. Vnde interpretes nónulli alteram lectionem magis probarunt, quæ cum copulandi particula &, legitur in hũc modum, Si quis sanguinem & pus meiat, renum aut vesicæ exulceratio significatur, quia si horũ alterũ pus scilicet solùm meiatur, non modò renum aut vesicæ exulceratorum, sed superiorum etiam partium alicuius signum esse possit. Qui sanè aliquid fortassis dicunt: fortassis etiam verbum meiat aliud quiddã significat quàm minxerit, atque in se distinctionem continet. Neq; enim eo ne pacto dicas, Si quis sanguinem aut pus meiat

meiat, an illo, Si quis sanguinem aut pus minxerit, parum interest. Vno enim aut duobus aut tribus diebꝰ potuit pus meiere, rupto scilicet abscessu & effuso in mictionis instrumẽta: multis autẽ diebus, aut etiam mensibus postquàm hoc factum fuerit, renum aut vesicæ exulceratio indicatur. Vtrius autem horum potius ipsa sit, tum dolor non iisdem locis factus, tum ea quæ cum vrinis excernuntur, discriminant: de quibus deinceps loquetur. Eadẽ est de vreteris quoque ratio.

LXXVI.

Οκόσισιν γὰρ τῆς ὄρῳ παχεῖ ἐόντι ψαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τοῦτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus cum vrina crassa exiguæ carunculæ, aut veluti pili exeunt, à renibus excernitur.

Exiguæ quidem carunculæ renum substantiæ notæ sunt & indicia: illud verò veluti pili, renum substantiæ indicio esse nullo modo potest. neque enim fieri potest, vt in talem substantiæ formã ren dissoluatur, & qui hoc asseuerant, renum ignorant naturam. Sed neque retexta vesica aut exesa talia meiuntur, vt quibusdam visum est. Siquidem sunt huius particulæ lamellis similiores, quò modo ipsemet Hipp. eas paulò pòst squamulas appellat. Verùm rei veritas ita se habet, quemadmodum nobis sorte quadam sæpius videre contigit: & alii etiam nonnulli medici experientissimi sæpè se tales vrinas vidisse dicunt. quam quidem affectionem medici recentiores τριχίασιν vocant quasi pilimictionem dicas, quòd villis præsertim albis, ea quæ per vrinã feruntur,

feruntur, similia appareant. Sed nuper etiã quidam corpora eiusmodi tam longa meiebat, vt incredibili longitudine viserentur. Siquidem ex ipsis nõnulla dimidium æquabant cubitum. Is toto ferè anno prætergresso frequentissimè fabam fresam, & caseum tenerũ & siccum comederat. Et alii denique omnes quibus talia meiere contigit pachychymis & crassis cibariis vescebantur. Hic igitur crassus humor in renibus ad aliquem vsque modũ siccatus & torrefactus, pili simile nanciscitur concretionem. Quinetiam ipsa curandi ratio, inueniẽdæ causæ viam demonstrat. Nam qui ita ægrotarent omnes medicamentorum tenuantium & incidentium vsu simul cum reliqua victus ratione humectante persanati sunt. Quòd si renum aut vesicæ tanta fuisset exulceratio, vt ipsorum dissolueretur substantia, non modò nihil talibus medicamentis adiuti, sed etiam magnopere offensi & irritati fuissent. Quare in his Hip. vt in aliis summa est admiratione prosequendus, qui ea inuenerit quæ medicis compluribus fuerunt ad hunc vsq; diem ignorata. Sed ipsius etiam accurata & exacta loquendi ratio habet admirationem, abs renibus talia excerni dicentis. Neque enim quemadmodum in superiore aphorismo renum incusat exulcerationem, sed simpliciter, à renibus excerni affirmat: non secus quàm si quopiam cum vrina reddito lapide, ex renibus ipsum delatum esse dixerimus, non quòd eorũ sit substantiæ particula, sed quia in ipsis suam sit concretionem sortitus. Exiguæ itaque caruncvlæ vlceratorum omninò renum substantiæ partes existunt: quæ verò sunt pilis asimilia, in renibus

bus quidem cõcreſcunt, vt & lapides, cæterùm eorum ſubſtantiæ partes non ſunt. Perperam in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſcribitur ſine deſiũgendi particula aut, hoc modo, Carunculæ paruæ veluti pili. nequaquam enim exiguæ carunculæ pilis ſunt ſimiles. Verùm inter adiectiuum exiguæ, & veluti particulam media collocãda eſt diſiunctio aut, quia duarum rerum non vnius hoc aphoriſmo Hipp. faciat mẽtionem, quarum vna eſt, Carunculæ exiguæ: altera veluti pili. Atque in iis quidem quæ pilis ſunt ſimillima, ſemper craſſa ſpectatur vrina, vt potè pituitoſam ſubſtantiam quã venæ cumularunt, per renes expurgante natura: in carunculis autem non eſt neceſſarium. Quanquam ipſe nunquam ſpectaui talem renum affectionem: ſed veluti carunculæ quidem mihi ſæpius in iis febribus viſæ ſunt, in quibus etiam ὀχοβοειδᾶς ὑποστάσεις appellatæ Græcis, id eſt erui ſpecie ſedimenta ſpectantur in vrina, ex craſſo ſanguine in renibus, aut in iecore aſſato & torrefacto: perfectas autem & exactas carunculas nunquam cum tenui vrina exire vidi. Potuit itaque, mea quidem ſententia, craſſa vrina ab ipſo dici, quę ſecundum naturam eſt & ſymmetra. hæc enim tenui quodam modo opponitur. Neq; nos latet propriè quidem ſuperlationũ & extremorum oppoſitiones ita dici: per abuſionem autem medio etiam & ſymmetro interdum tribuuntur extremorum nomina: nobis id quod ſymmetrum eſt, ad ſummè quidem craſſum, tenue: ad ſummè verò tenue, craſſum appellãtibus. Quam interpretationem ſi recipiamus, eiuſmodi erit oratio, Quibus in vrina non tenui vnà excernuntur

quæ

quæ ſuprà ſunt commemorata, renum eſt pathema: tenuis verò ſi reddatur vrina, totum patitur genus venoſum. Eandem etiã ſequenti aphoriſmo ſententiam indicare videtur.

LXXVII.

Οκόσοισιν γὰρ τοῦ ὄρῳ παχεῖ ἐόντι πίτυρώδεα συνεξορέῃ, τούτοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus cum vrina craſſa furfuroſa quædã vnà exeunt, his veſica ſcabie laborat.

Si quidem tenuis fuerit vrina, non ſe habent venæ ſecũdum naturam: Si verò non tenuis, ſed mediocriter conſtans & compacta fuerit, (in eo enim ſignificato craſſam in præſentia accipere oportet) tum ea quæ ſimul cum tali vrina excernũtur, in renibus aut veſica affectionem eſſe indicabunt. Quũ enim ex venis deducatur vrina & à renibus prolectetur, in his verò percoletur, indéque per canales vrinarios in veſicam tranſmittatur, atque in ea vt receptaculo aſſeruetur, quicquid in ipſa præter naturam apparuerit, aut venas, aut renes, aut veſicã malè habere ſignificabit: quo modo nunc furfuroſa iſta affectam ſcabie veſicam portendunt, duntaxat quando in venis non eſt vitium. Nam ex ipſis etiam aliquando furfuracea eiuſmodi deferuntur, ipſarum aliàs affecta tunica, quo modo veſicę quoque tunicam affici accidit: aliàs etiam ſanguine qui in ipſis continetur, caloris feruore & vehementia peruſto & fricto. Ad quam nimirum rem aptior in ipſis contentus quiuis humor craſſus, multóque magis is qui veluti fæx eſt ſanguinis, quem cõſueto more appellamus ſuccũ melãcholicum. Quemadmodum

admodum enim cutis superficies (quam ἐπιδερμίδα vocant Græci, nos summam extimámque cuticulam dicere possumus) tenue quiddam (cuiusmodi est quæ serpentum senectus appellatur) per scabiē, lepram, & lichenas abiicit ac deperdit: sic quū pars quæpiam interna simili aliquo quo cutis vitio laborat, mali quoque symptoma fit simile. Quæ quū ita sint, tum venæ ipsæ, tum vesica scabiē laborantes furfuroſas cuticulas vnà cum vrinis emittent. quæ vnde prodeant distingues ex tenuitate & crassitudine vrinæ, quemadmodū diximus suprà. Nā tenuis vrina venas affectas esse, non tenuis vesicam laborare ostendet.

LXXVIII.

Οἱόβι ἀφ' ταυθμάτος αἷμα ὀρέσσι, τοῖσιν ἀφ' ἕ νεφρῶν φλεβίον ῥῆξιν σημαίνει.

Qui inopinanter sanguinem meiunt, ijs à renibus venulam ruptam esse significatur.

Illud inopinanter potest idem quod sine causa externa significare, potest etiam idē ferè quod derepentè, nullo prægresso symptomate ex iis qualia apparent in vesica vlcerata. Neq; enim in ipsa propter sanguinis affluentis copiam vena rumpi potest, quemadmodū in renibus solet accidere, quia per eius venas sanguis nō percolatur, sed solū suppeditatur quantum ad ipsam alendam satis esse potest. Huc adde quòd neque venæ per vesicam sparsæ nudæ sunt, aut minus benè firmatæ & constabilitæ, quemadmodum quæ in renum ventres inse-

runtur, quarum anastamoses, id est osculorũ apertiones, & ruptiones propter humorum qui in ipsis continentur crassitiem & multitudinem fieri accidit. Verùm ruptionem veri synceríque sanguinis sequitur vacuatio: anastomosis verò quæ non cõfertim sanguinem profundat præsertim si copiosus non est, sed paulatim tenuiorem percolet, totã subcruentam vrinam, id est leuiter sanguine tinctam reddit. Porrò fit, vt dixi, vesicæ etiam venis erosione laborantibus sanguinis vacuatio, quam vlceris in ea consistentis signa præcedunt, id est tum partis dolor, tum pus, tum ipsius sæpè corporis vesicæ veluti minuta quædam rameta. Hac igitur ratione præstat vocem inopinanter pro repentè, quàm pro sine euidente causa accipere. Nam ex renibus sæpè quidem sine externa etiã causa, propter nimiam copiam vase rupto, aliquando verò etiam contentius saltantibus, aut ex alto lapsis, aut percussis meiitur sanguis.

LXXIX.

Οκόσοισιν ἐν τοῖσ ὄρῳ ψαμμώδεα ὑπόστασις, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

* *Quibus in vrina subsident sabulosa, ijs vesica calculo laborat.*

Non necessariò vesica calculo laborat residentibus in vrina sabulosis, sed renes etiam possunt laborare. Quare manifestò mancus ac imperfectus est aphorismus, siue Hipp. ipse partem totius orationis dimidiam neglexerit, siue primus bibliographus per imprudentiam omiserit. Nam seu in renibus, seu in vesica lapides fiant, vnà cum vrinis arenosa

arenosa prodeunt.

LXXX.

Ἣν αἷμα ὀρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγείην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ὃν τὸ ὑπογάστριον, καὶ ὃν τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

Si quis sanguinem aut grumos meiat, aut vrinã guttatim emittat, dolore ad hypogastrium & pectinem & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.

Duobus modis finis aphorismi scriptus inuenitur. In quibusdam exemplaribus laborant, in aliis ægrotãt legitur nullo aut certè paruo discrimine. Neutra tamen lectio errore vacat, si quis illud ad vesicam loca, pro vesica ipsa ab Hipp. dictum esse interpretetur. Siquidem commemorata symptomata omnium mictionis instrumentorum vesicæ, renum, & ductuum à renibus ad vesicam pertinentium sunt communia. Quare illud ad vesicam loca sic exaudire erit melius, vt non sola vesica, sed ipsi etiam annexæ partes intelligantur. Quam interpretationem vt probemus, sequens etiam facit aphorismus, in quo non quæ ad vesicam attinent ægrotare dicit, sed vesicæ ipsius exulcerationem incusat, quasi non idem dicturus sit is, qui vesicam ipsam solam absolutè pati aliquid, & qui ad vesicã loca affecta esse pronunciat.

LXXXI.

Ἣν αἷμα καὶ πῦον ὀρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρείη ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis sanguinem, aut pus, aut squamulas meiat,

& grauis odor adsit, vesicæ exulceratio significatur.

Sanguinem certè quidem & pus meiere vlceratorum instrumentorum omniũ mictioni seruientium signa sunt communia: graueolentia autem, hoc est insuauis & ingratus quidã odor, multóq; magis squamulæ propria sunt affectæ vesicę signa. In plurimis itaque exemplaribus sic legitur, Si sanguinem & pus meiat: in quibusdam, Si sanguinem, aut pus meiat, quæ lectio secunda indicat coniunctionem aut esse disiunctiuam, vt commemoratorum vtrumuis acciderit, exulcerationis signũ existat: altera verò lectio vtrunque vel simul vnà, vel vicissim adesse vult.

LXXXII.

Οκόσισιν ἐν τῇ ὀρήθρῃ φύμα φύεται, τοῦτο σηπηδόνι καὶ ἐκραγέντι, λύσις.

Quibus in meatu vrinario nascitur tuberculum, suppurato eo & rupto solutio.

Propter brachylogiã nihil hoc aphorismo magni momenti tradi suspicabitur fortè aliquis. Nemini enim dubium est, quin si in eo ductu vrinario, qui ad extremum vsque penem porrectus est (Hunc enim meatum ὀρήθραν Græci appellant, nos vrinarium canalem & vrinæ viam dicere possumus) oriantur tubercula, quæ postea rumpantur, mali protinus fiat solutio. Verùm si diligentius animum aduerterimus, rei cuiusdam maioris fit indicatio. Fieri certè quidem potest vt propter eiusmodi tuberculum aliqua fiat vrinæ suppressio, ad

cuius

cuius ruptionem eiusdem proculdubiò sequatur sanatio. Sed suboritur ex dictis sequens illa quæstio, vtrum hoc loco ortum tuberculũ velit Hipp. rumpi solùm, an sæpissimè quidem vt rumpatur accidere, digeri tamen posse, an potius hoc vnum solutionum proposuerit exemplum, ruptionem scilicet? quod vltimum verius esse videtur.

LXXXIII.

Οὖρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τῆς ὑποχωρήσιν σημαίνει.

Mictus noctu plurimus, paruam deiectionem significat.

Quòd distributo & in venas exhausto eo humore qui in ventre continetur, alui necessariò minuatur deiectio omnibus est manifestum: sed simul & illud eadem ratione apparet, quòd illo eodem humore vnà cum aliis cibariis intestina peruadente, aluus quidẽ reddatur humidior, atque idcirco plura deiiciat, minor verò excernatur vrina. Qua ex ratione fluentis & siccæ alui remedia intelligere possumus. Nã in quibus iusto est aluus humidior, iis potus minus dabimus, atq; ipsius ad vesicam motum ciebimus: Cótrà verò quibus siccior est, potus plus exhibebimus, & eius distributionem quoad fieri potest prohibebimus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVINTVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

Σπασμὸς ἢ ἐλλεβόρῳ, θανάσιμον.
Conuulsio ab elleboro, lethalis.

Qui elleborum potarunt albũ ſcilicet (hunc enim ſimpliciter elleborum, nõ ſicut nigrũ cum adiectione nominare ſolent) iis ſi dum purgantur ſuperueniat cõuulſio, pernicioſum inquit eſſe ſymptoma. Fit enim nõ initio purgatiõis, quo tempore ſuffocationis imminet periculũ, ſed quãdo nauſea vehementius afflictantur, & vellicatus dolore diſrumpuntur ac lacerãtur: neruis propter ipſam maximè in vomendo contentionẽ & niſum laborantibus per eam ſympathiã & cõſenſum, quẽ habent cum ore ventriculi. In quo etiam alioqui, quum vehementius morderetur conuulſiones fieri vidimus

vidimus, ſicuti adoleſcenti accidit, qui æruginem vomuit. Præſtat enim vomitum illum æruginem quàm æruginoſum appellare. Erat enim (qualis vera exactáque ærugo appellata) viridiſsimus. Huic totum inter vomendum eſt corpus conuulſum, & ſimul vt vacuata eſt ærugo, protinus febris ipſius & conuulſio ceſſarunt. Materia autem vomitu reiecta talis erat, veluti ſi quis optimam æruginem eo modo aqua ſoluat, vt ex vtraque conflatum corpus, ſapæ referat craſsitudinem. Poteſt igitur, vt dixi, per conſenſum cum ore ventriculi conuulſio fieri bibito elleboro albo: quæ moderatiſsima habenda eſt conuulſio. Poteſt & propter ipſam vacuationem, dum extra modum purgantur accidere: ſicut cholericis quum aliorum muſculorũ tum maximè eorum qui in furis ſunt poſiti cõtractiones ſæpè accidunt. Sed illud quoque fieri poteſt, vt propter efficaciam pharmaci ex neruis humores vehementius ad ſe attrahentis ſuperueniat ex hoc labore & vexatione conuulſio. Quinetiam ellebori interdum vi ad diſtributionem vehementius concitata contingit neruorum ſubſtantiam violẽtius exiccari. Nam ipſemet ex repletione & inanitione conuulſionem fieri tradidit corporũ ſcilicet neruoſorum, à quibus motus perficiuntur voluntarij. Ea autem ſunt nerui, ligamenta, muſculi, tẽdones. Quemadmodum enim in rebus etiam externis lora & chordas, vbi præter modum exiccãtur, aut multo imbuuntur humore tendi videmus: ita in animalium quoque corporibus par eſt non rarò fieri conuulſionem. Porrò liquet ex repletione cõuulſionem curabilem eſſe per vacuationem: quæ

verò ex * inanitione fit & siccitate neruorum, vix vnquam admittit curationem. fit etiam per consensum conuulsio, quam ab Hipp. prætermissam fuisse putandum est. Nam eam quæ primariò fit conuulsionem declarauit, quum spasmum ex repletione & inanitione oriri dixit. Quinetiam vellicationis stomachi ratione, in eo singultum fieri non ignoramus, adeò vt neruos etiam similiter affici putes. Quod conuulsionis genus in iis qui veratro purgantur fieri interdum videbitur: quod Hipp. silentio præteriit, nisi credo propter inanitionem accidere dicat aliquis, quia mordaces humores siccandi vim habeant. Atque tot quidem modis homines conuelluntur hausto elleboro. Curationem verò recipit tum qui propter morsum tum qui propter contentionem in vomendo conuellitur: propter siccitatem autem præsertim si consummata est, qui conuulsus fuerit, is curationem respuit. Meritò igitur Hipp. totũ hoc conuulsionis genus perniciosum esse dicit, quoniam ipsius quidem nonnullæ differentiæ ægrè curantur, vna autem insanabilis existit.

* *Si est consummata siccitas, insanabilis erit cõuulsio: Si nõ est confirmata, curabitur ratione victus humectãte, & auctiore eũ cibo, tum somno, & similibus.*

* *Siue in parte principe, aut neruosa & exquisitè sentiente solua tur continuitas, quod vulnus appellatur, siue in neruo, quæ nerui punctio dicitur, si magna sequatur inflammatio timẽda est conuulsio.*

II.

Ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμον.

* *Conuulsio à vulnere pernicioſa.*

Quemadmodũ in eo aphorismo qui hunc præcessit, thanasimon, id est pernicioſam dicebat conuulsionem, pro eo quod est periculosam, & sæpè morte terminandam: sic etiam nunc à vulnere conuulsion

uulsionem exitiosam esse dicit, nõ tanquam ex necessitate ac semper, sed crebrò admodum mortem adferentem. Sic etiam superioribus multis aphorismis thanasimon nomine vti visus est. Siquidem vulneribus superueniunt conuulsiones inflammationis ipsa sequẽtis ratione, postquam scilicet partes neruosas tentauerit. Ac primùm quidem conuelli videntur quæ ex directo partibus respondent inflammatione laborantibus. Deinde vbi ipsum etiam principium prehenderit inflammatio, in totũ corpus extenditur conuulsio.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

A copioso sanguinis fluxu singultus, aut conuulsio mala.

Non aliud superiore aphorismo thanasimi nomine, aliud præsenti per cacon, id est malum significari existimandum est. Siquidem ita solet Hipp. ea symptomata appellare, quibus mors sæpè superuenit. Si quid verò magis minúsve differre hæc nomina inter se videantur, maius per vocem thanasimó periculum, quàm per cacon significabitur. Siquidem quæ copiosæ sanguinis vacuationi accedit conuulsio ex altero genere est causarũ ipsam efficientium, vt suprâ dictum est.

IIII.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

A purgatione immodica (quam hypercatharsim vocant) conuulsio aut singultus, malus.

Quod quibusdam poto elleboro accidere dicebamus, hoc nunc de omnibus qui quouis modo purgantur pronunciat. Iisdem enim de causis conueluntur ij qui præter modum purgantur, quibus qui sumpserunt elleborum, atque indè ipsis nõ paruum impendet periculum. Siquidem peior multò est à vacuatione, quàm per repletionem facta conuulsio. Quòd autem etiam singultus sit stomachi conuulsio secũdum Hipp. sententiam minimè nos latet.

V.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός ὡς γένηται, ἀπαθὴς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ὀδὺ τῆς ὥρης ἐλθὼν λαβ' ἣν αἱ λεπάδαι λύονται, φθέγξηται.

Si ebrius quispiam derepentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet.

Ob neruorum repletionem talis fit conuulsio. Solet autem neruos facilè replere vinum, vt pote calidum temperamento. Talis siquidem natura promptè penetrat omnia, præsertim si nõ ita crassis partibus constet. Substantiæ itaque copia vinũ neruis conuulsionem conciliat: sua verò qualitate neruos excalfaciendo & desiccando, rursus eam affectionem sanat, quam effecerat. Quòd si quando id præstare nequeat, mortem sequi est necessarium. Verùm qua facultate vinum dicimus cõuulsionem

sanare

sanare, eadem febris quoque sanat. Hoc autem maximè loco obseruanda est Hipp. consuetudo, qui τὰς ὀπωσοῦν καρουμένας, id est eos quibus quoquo modo grauatum & attonitum caput est, mutos vocitet. Verùm propriè carus nominatur totius corporis repentina sensus motúsque priuatio. Hanc itaque affectionem consueto more Hipp. de vno symptomatum nominat, aphonia scilicet, quæ vtique fit neruorum læso principio. Neq; enim aliter omninò potest corpus conuelli, quàm hoc prius patiatur vel primariò, vel per consensum altera prius affecta particula. Porrò liquet capitis noxâ ex vino contractam à Græcis omnibus κραιπάλην, à Latinis crapulam appellari. Sic nanque nonnulli nominis etymologiam notauerũt παρὰ τὸ κάρηνον πάλλεσθαι, quasi caput percelli ac labefactari dicas. Horam autem pro tempore dixit, quo crapulæ soluuntur, quod non omnibus eadem mensura præcisum est aut circunscriptum. Quidam enim postridie crapula liberantur, alij sequenti nocte, nonnullis in tertium vsque diem durat pro vini epoti viribus & copia, & potoris natura. Sicuti enim neque cibi concoquendi vnum est omnibus hominibus certũ ac statum tempus, sic neque vini exhalandi. Aut igitur oportet medicum ægri naturam cõpertam notámque habere, aut extremum obseruare exhalandæ crapulæ terminum: in quo si neque febricitare, neque loqui anteuerterit, proculdubio cõuulsus morietur.

VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται ἢν τέσσαρσιν

ἡμ

ἡμέρησιν ἀπόλλυντ᾽· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιεῖς γίνονται.

Qui tetano corripiuntur, intra quatuor dies intereunt: si verò hos superauerint, incolumes euadunt.

Tetanus morbus est peracutus, vt potè ex emprosthotono & opisthotono, id est in partem anteriorem & posteriorem ceruicis tensione compositus. Quo fit meritò, vt breuior eius sit iudicatio, diuturniorem tensionis laborem nō ferente natura. Primo igitur statim dierum criticorum circuitu, crisis est morbo.

VII.

Τὰ ἐπιληπτικὰ ὀκτώδοσι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μεθίσασιν ἔχει· ὀκτώδοσι δὲ πάντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τοῖσι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Epilepsia ante pubertatem amotionem recipit, post viceſimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem vsque.

Propriè morbi metastasis appellatur, quum ex parte vna in alterā malum migrat: per abusionem verò ipsius etiam solutio ita nominatur. ac mihi quidem certè Hipp. in præsentia secūdo hoc significatu dictionem hanc vsurpare videtur. neq; enim solùm in alias partes trāslatis humoribus comitialem morbum faciētibus soluitur affectus, sed omninò etiam per curatis. Sunt enim hi crassi, frigidi & pituitosi. Curantur autem tum ætatis in siccius mutatione, tum exercitatione, tum victu exiccan-

te,

te, accedente ad hæc idoneorum medicamentorũ vsu. Verùm nunc Hipp. solius meminit ætatis mutationis: à qua edocti victus etiam formam simúlque accommodata medicamẽta facilè inueniemus. Quod igitur alia aphorismorum parte dixit, Epilepsia laborantes adolescentes magnam ætatis maximè, & regionis & vitæ, & temporum mutationẽ liberare: hoc nũc in ipsis morbis declarauit: quippè qui epilepsiam si ante pubertatẽ cœperit, in ipsa ætatis mutatione finiri: si verò vltra vicesimumquintum annum processerit, comitari ad mortem vsq; hoc aphorismo tradat. vnde liquet Hipp. post secundam septimanam sumpto initio pubertatis tẽpus vsque ad vicesimumquintum annum extendi putare. At verò non omnibus est ab ætate pubere sanatio eiusmodi affectus, nisi se in aliis quoq; benè gesserint: neq; quibus hac ætate ortum habuit epilepsia in reliquam ætatem est permansura, si victus ratione bona vtantur. Imo verò quòd ab ætate sanationem non recipiat, sed quantum in ipsa est consenescat apertè indicauit. Est tamen quod obscurè sit dictum, quamuis manifestum iis videatur qui negligentius illud exaudiunt, Quibus verò vicesimoquinto anno Epilepsia fit, consenescit. Neq; enim eos solùm, quibus 25. annum agentibus orta sit Epilepsia ad mortem comitatur: sed multò magis eos quibus vltra hanc ætatem longius progressis aduenerit. Si igitur dictioni Hip. addiderimus quod deesse videtur, veritati vndequaque eam consentaneam efficiemus, hoc pacto. Comitiales affectus, qui ante pubertatem ortum habent, pubertatis tempore soluuntur: qui verò vltra sunt puber

tatem

tatem longius progressi, commoriuntur. Est verò pubertatis tempus à 14. anno ad 25. Habetur & alia lectio huiusmodi, Quibus verò fit vicesimoquinto anno Epilepsia, ferè commoritur, aduerbio ferè idem quod magna ex parte significante.

VIII.

Οκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι, ὃκ ἀναπαθαίρουσι πεσσαρεσκαιδέκα ἡμέρησι, πύοισιν ὃν ἐμπύημα μεθίσασι.

Horũ dierum ineunda est suppuratio ex quo æger expuere cæpit.

*Qui pleuritide laborant, nisi intra * dies quatuordecim supernè repurgentur, ijs in empyema mali translatio fit.*

Per sputa vacuationem humorũ pleuritim cõmittentium solet Hip. per superiora factam repurgationem, & purgationem absolutè dicere, sicuti etiam expuere verbum pro purgari tum in lib. de victus ratione in morb. acut. tum in prognostico vsurpauit. Nunc verò ipsius purgationis tempus determinat & circũscribit, in quo si nõ fiat, in empyema pleuritim transire dicit: vel quamlibet in pus mutationẽ ita vocitans (vt in prognostico læpè appellat), vel factam inter thoracem & pulmonem puris effusionem. Vtrunque enim accidit, quum pleuritici per sputa non repurgãtur. Verùm quod secundo loco diximus, ipsemet in sequentibus empyematis ruptionem appellat.

IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἥλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabes

Tabes ijs maximè ætatibus fit quæ à decimooctauo sunt ad triceſimumquintum.

Quum ſuperioribus aphoriſmis morbos per ſingulas ætates narraret, Iuuenibus autem, inquit, ſanguinis expuitiones, tabes. Nunc verò etiam annorum appoſuit numerum, quæ tamen cauſa nõ fuit, quamobrem eadem denuò ſcriberet quæ ſuprà, ſed propter ſermonis cõſecutionem, & thoracis & pulmonis (de quibus inſtitutus erat ſermo) affectionum communionem factum eſt. Cæterùm cur iuuenes his maximè morbis corripiantur. * ſuprà diximus. Nunc itaque reſtat, vt quas ætates intelligat explicemus, quando quidem tabem ipſe dixerit iis maximè ætatibus fieri quæ ab anno decimooctauo ſunt ad triceſimumquintum vſque. Quod enim ætatibus multitudinis numero dixit quandã habet ſignificationẽ quòd non vnã exiſtimet Hip. inter commemoratos annos ætatem eſſe mediam. Neque enim diligentius rem ſpectantibus vna eſt, ſed quæ ab anno decimooctauo eſt ad viceſimumquintum, adoleſcentium eſt ætas: indè verò quæ ad triceſimumquintũ intercedit, iuuenibus eſt attributa.

* *Aph. 29. commen. 3.*

X.

Οκόσοισι κυνάγχης διαφθύγγοιν ὀν τὸν πνεύμονα τρέπει, ἢν ἑπτὰ ἡμέρησιν ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ τούτους διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Quibus ex angina in pulmonem mali fit conuerſio, ij intra dies ſeptẽ vitã cũ morte cõmutant: Si verò

rò hos effugerint, purulenti euadunt.

De ea humorum translatione nunc ipsi sermo est, quæ ab angina fit in pulmonem: quam quidem ante septimum plerunque diem interimere dicit, suffocato scilicet ægroto. Quòd si septenos dies possit superare, per fluxionis in pus mutationem eundem empyum fieri, id est intra thoracẽ ipsi pus colligi tradit. * Porrò an in pulmonem angina migrauerit, ex pulsu cognosces. Nam durus, inordinatus & inæqualis in membrum principale translatam esse materiam significat: mollis autem ordinatus, & æqualis cum facili & æquabili respiratione, aliò deriuatam indicat materiam.

* *Hæc sunt ex veteri translatione.*

X I.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων γνοχλυμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσωσι βαρὺ ὀζῃ ὡς ἐπὶ ἀνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

Qui tabe vexantur, si sputum quod extussiunt, carbonibus iniectum olet grauiter, & capilli defluunt, pernicioſum signum.

Tabem nũc appellat affectionem pulmonis vlceroſam, in qua quod expuitur carbonibus infundendum, & ex odore examinandum diligenter & probandum esse censet. Quemadmodũ autem suprà in vesicæ vlceribus grauem odorem percipi dixit, ita nunc phthisicorum quoque sputum grauiter olere affirmat. Quòd si ita affectis capilli etiã defluant, tum demum ipsos pernicioſè ęgrotare: quia scilicet vltimi alimenti defectus, atque etiam aliquando humorum corruptela ostendatur.

Οκό

XII.

Οκόσοισιν αὖ φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, ὅδε διαῤῥοίης ἐπιγενομένης ἀποθνήσκουσιν.

Quibus per tabem capilli defluunt, ijs fluxione alui superueniente in propinquo mors.

De tabidis iam morti vicinis ipsi nunc habetur sermo, quos malè quidem habere capillorum indicabat defluuium: alui verò superueniente profluuio, mortem quamprimùm affore expectandum: quum eiusmodi symptoma & mala causa, & malũ signum existat. Quum enim propter virium imbecillitatẽ fiat, ipsas rursum magis magísq; debilitat.

XIII.

Οκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τοῦτοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ διαίτη αὐταγωγὴ γίνεται.

Qui spumantem sanguinem extußiunt, ijs ex pulmone educitur.

Et multa habent exẽplaria, & huius libri interpretes non pauci sciunt in hæc verba scriptum aphorismum, Qui sanguinem spumosum vomunt, iis è pulmone reiectatur. Quinetiam nõnulli aphorismum explicantes, per id verbi copiam indicari volunt: ac propterea à proprio significatu translatum esse. Verùm isti reclamante euidentia id se dicere palámque mentiri non sentiunt. Sæpè enim spumosi sanguinis expuitio visa est fieri sine copia. Si itaque Hipp ita scripsit, ipsum verbo abusum fuisse dicemus. Neque enim copia, ex pulmone reiectionem, neque paucitas, ex alio quopiam

loco eductionem significat. Si verò expuunt aut extussiunt scribatur, tunc & proprio vsus fuerit vocabulo Hip. & sanguis eiusmodi carniformem pulmonis substantiam (quod ipsius est proprium corpus) vlcerationem suscepisse indicauerit: adeo vt verè dici possit, sanguine spumosum solius pulmonis exulcerationem indicare: non etiam exulcerato pulmone, necessariò spumantem excreari sanguinem verè dici queat. Sæpe enim lapsis quibusdam ex alto, aut calcibus cæsis, aut in palæstra percussis sanguinis coloratissimi plurimum tussiendo expui sine vllo dolore vidimus, quem ex rupto pulmonis vase quopiam prodiisse est verisimile.

XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, θανατῶδες.

Si tabe detēto profluuium alui superueniat, perniciosum.

Paulò suprà dixerat, tabidis quum pus grauiter olet & capilli defluunt, alui fluxione interueniente breui mortem adfuturam. Hic autem simpliciter dixit, accedēs tabi alui profluuium exitiosum esse, nulla de pure & capillis facta mentione, quasi hoc per se ad mortis significationem satis esse possit, non tamen ita propinquam & tam citò adfuturā perniciem indicet, atque quum habet capillorum adiunctum defluuium.

XV.

Ὅκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀναπαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ

ἀφ' ἧς ἂν ἡ ἔξοδος γένηται, σώζονται· ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίστανται.

Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur. Alioqui transeunt in tabem.

Ruptionis addito nomine de iis se verba facere aperte ostendit, quibus lateris inflammatione in empyema conuersa, deinde rupta, in medio spatio inter pectus & pulmonem pus colligitur. His enim omnibus, nisi ad summum intra quadraginta dies puris screatu expurgandi vacuatio fiat, pulmonem exedi est necesse, pure temporis longinquitate putrescente. Pleuritidi itaq; Hipp. quartumdecimum diem, purgationis statuit terminum: Empyis verò quadragesimum. Verùm nos de horum & aliorum criticorum dierum discrimine copiosissimè in ea commentatione sumus loquuti, quæ de diebus decretoriis nobis est scripta: quam tractationē si quis perlegerit, facilè ea omnia assequetur, quæ Hipp. de diebus decretoriis sunt dicta.

XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει τοῦτα ζῶσι πλεονάκις χρωμένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμορραγίας, λειποθυμίας, τοῦτα οἷσι θανάτῳ.

Calidum frequentiore vsu hæc inuehit incommoda, carnis effœminationem, neruorum incontinentiam, animi torporem, profusiones sanguinis, animi *

deliquia: ad quæ quidem mors.

De calidi & frigidi vſu immodico & moderato multa in eo lib. dixit qui de vſu humidorum inſcribitur: & in hac libri parte omnia ferè expoſuit capita, & imprimis illud, nempè calidum, ſi quis eo vtatur immoderatius, has affectiones parere, carnis effœminationem, hoc eſt infirmitatẽ, atoniam Græcè dictam. Eſt enim metaphoricè dictũ, quoniam in vniuerſum ſit fœmina mare imbecillior. Cui conſentaneum eſt quod de neruorum incontinentia ſubiungit. hi enim redduntur infirmi, eorum ſcilicet ſubſtantia à calore ſoluta. Mentis etiam torpor & ignauia, eiuſdem eſt atonia & imbecillitas, cerebri ſcilicet perindè ac neruorũ diſſoluta ſubſtantia. Eodem modo immoderatus calidi vſus hæmorrhagias, id eſt ſanguinis eruptiones accerſit iis corporum naturis, quæ ad ſanguinis profluuium aptę ſunt & diſpoſitæ. Sequuntur autem eiuſmodi ſanguinis profuſiones lipothymiæ, id eſt defectus animi, quos, vt alia etiã prius enumerata mors conſequitur: ſed illa quidem tempore longiore in aliis magis in aliis minus pro naturarum diuerſitate, ſanguinis verò profuſiones & animi defectus èueſtigio. Exemplaria non vno modo ſcriptum habent aphoriſmi finẽ, ſed omnes lectiones quem diximus intellectum demonſtrãt. Harum vna eſt, His mors ſuccedit, altera, Ad quæ mors, tertia, Hæc quibus mors, quarta, Hæc ad mortem ferunt.

XVII.

Τοῖ ψυχροῖ ῥῶσμοὶ, τετάνοι, μελασμοὶ,

ῥιγώ

καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum verò cõuulsiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles adfert.

Immoderatius scilicet frigidum conuulsiones, tetanos & neruo[illegible] perfrigerationem efficit. Vt enim ipsorum non est immodico calore soluenda substantia, sic neque præter modum refrigeranda & in vnum cogenda ac constringenda. Sed & nigrores perfrigeratione, & rigores febres accersentes cutis densatione & pororum coarctatione efficit frigidum. Rectius itaque fuisset dictum, Rigores qui & conuulsiones, & nigrores, & febres faciunt. Verùm de symptomatum causis copiosius priuato opere diximus.

XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον,

Frigidum inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, dorsali medullæ: Calidum verò amicum.

Partes natura frigidiores (cuiusmodi in animalibus sunt omnes planè exangues) citius magísque immoderato frigidi vsu offenduntur: quibus ipsis ratione optima calidum familiarius & cõuenientius.

XIX.

Ὅσα κατέψυκται, ἐνθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὅσα αἱμορραγέει, ἢ μέλλει.

Quæ perfrigerata sunt excalfacere oportet, præ-

ter ea quæ sanguinẽ profundunt, aut breui sunt profusura.

Præsens exceptio minimè illud euertit, Contrariorum contraria esse remedia: de quo theoremate copiosè diximus in ea commentatione quæ de arte curandi inscribitur. Vbi ostendimus aliud quoddam esse theorema huic præuertẽdum, quod iubet curanda prius esse ea, quæ magis vrgent, id est præsentius periculum adferunt: cuiusmodi nũc hæmorrhagia minatur. Huic itaque prius obsistendum: tùm demùm pars affecta ad propriam temperationem reducenda.

X X.

Ἔλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς καὶ τετάνους.

Frigidum vlceribus mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, conuulsiones, & tetanos creat.

Propriè quidem appellati calidum mordax est: sensus autem similitudine frigida etiam aqua mordax appellatur, non simpliciter cuti sed vlceratæ occurrens. Nam quod morsus sensum est relicturum, rei mordendæ substantiam peruadere debet, quod in cute habenti secundum naturam frigida aqua facere non potest, quoniam cutis densior est, quàm vt eam penetrare possit frigidæ substantia. In partibus verò vlceratis, vtpotè rarioribus pertransire potest per earum substantiam in profundũ vsque

vsque subiens. Verùm nos de mordacium natura in lib. de simpl. medicamentorum facultate abundè diximus. Vlceratis igitur frigidum mordax, integris autem minimè, sed cutem indurat eius densata substantia. Dolorem etiam reddit insuppurabilem quia natiuum calorem vlcera ad suppurationem perducentem refrigerat, eáque perspirabili cute digeri prohibet quæ dolorem faciunt. Quę sequuntur prius ipsi sunt exposita, nigrores, rigores febriles, conuulsiones, & tetani.

XXI.

Ἔστι ὅ ὅκου ὦὴ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχρὸ πολλὸ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θερμῆς ποιεῖ· θερμὴ δὲ τοῦτα ἔνεκ.

Est tamen vbi in tetano sine vlcere, iuuene eusarco, æstate media frigidæ larga profusio calorem reuocat. Calor verò hunc soluit.

Posteaquàm à calido & frigido incómoda retulit, deinceps rara quædam eorum commoda explicat, ac primùm quidem frigidum ait in tetano (liquet autem in alia etiam quauis cóuulsione idē vsu venire) media æstate, ægro eusarco, id est modicè carnoso & quadrato, ac iuuene frigidæ perfusionem per caloris epanacleśim, id est foras reuocationem eum affectum curare. Vndè fit manifestum non propria virtute frigidam id morbi sanare, sed ex accidenti, quia scilicet in iuuenibus eusarcis calorem foràs euocet. In alia siquidem ætate ni-

hil profuerit talis frigidæ profusio, quia neque caloris efficit reuocationem: quando ne hac quidem ætate, alio quopiam anni tempore, præter quàm æstate media facere potest. Nam occursus frigidæ aut vincit natiuum calorem, aut cogit: ac vincit quidem, si est debilis, colligit verò si fortis, ipsius perspirationem prohibens, & effluuium retinens. Porrò coniunctas cum vlcere conuulsiones excipit, quippè quæ frigidæ perfusione nunquam sanari possunt, ne si iuuenis quidem æger & calidus natura, & æstiuum anni tempus, & regio calida sit, quia frigidum, vt ipsemet suprà dixit, vlceribus mordax, dolorem insuppurabilem facit. Iis igitur qui cum vlceribus conuelluntur ob neruosorum corporum inflammationem, aduersissima erit frigida, vtpotè quæ neque vlcus mitiget, neque neruosorum corporum soluat inflammationem.

XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν ὂν ἐπὶ πᾶσι ἕλκεσι, μέγιστον σημεῖον ὂν ἀσφαλείης, φλέγμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, αὐαίνει, λυγρὸν, ῥιγέων, πασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τῆς δὲ κεφαλῆς καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀσέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐφιλωμένοισι. τρέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὀπόταν τὸ ψυχρὸν θνήσκει ἡ ἕλκος, καὶ ἕρπησιν ἐδιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, λύσει, τρέουσι δὲ θερμὸν φίλιον καὶ ἱερῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ ἰσχνόν.

Calidum in quo vlcere pus mouet, maximum securitatis præstat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem

dolorem lenit, rigores, conuulsiones, tetanos mitigat: capitis grauitatem soluit: Ossibus fractis plurimum prodest, maximè si nudata sint, multóque magis si in capite. His etiam prodest quæ moriuntur aut vlcerantur à frigore. Herpetibus denique exedentibus, sedi, pudendo, vtero, vesicæ, his omnibus calidum amicum & decretorium, frigidum inimicum & interimens.

Quemadmodum frigidum conuulsiones & tetanos sua natura pariens, aliquando tamen, licet ratiò, tetanum ipsum sanat: sic & calidum quantum in se est ad pus mouendū efficax, interdum suppurationem prohibet. Siquidem in vlceribus putridis, & omnibus deniq; quæ fluxione laborant, (rheumatica appellant Græci) tantum abest vt pus generet, vt his etiam magnopere incommodet: vt ista duo conueniant eodem, & quod lædit & quod ad suppurationem non perducit vlcera: sicuti contrà quod adiuuat & quod maturat vlcera. Maximum enim vlceri ad securitatē signū est tum pus ipsum, tum puris conficiendi vim habens medicamētum. Nihil enim potest mali accidere vlceri pus generāti. Siquidem vulnera conuulsionē adferentia sunt prorsus insuppurabilia. Similiter etiam vlcera putrida, & quę corrosas circunstantes partes habent, & quæ ægrè cicatrice obducūtur, dysepulota Græcis dicta, insuppurabilia sunt omnia. Item ex malignis vlceribus quæ per excellentiam quādam propriis nominibus sunt insignita, qualia cancrosa, Chironia, Telephia, & phagedænica, id est carnem depascētia, eiusmodi sunt omnia etiam anec-

pyeta, id est insuppurabilia. Maximum igitur vlceri ad securitatem signum est pus. Cuius rei ex calidi vsu coniecturam capere potes. Nam in quibus nõ cõuenit, ea à calido insuppurabilia permanere cernes. Deinceps calidi effecta quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam emollit, incrassatam extenuat, est anodynum, id est lenit dolorem, & conuulsionis ac tetani paregoricum, nec vt frigidum, dolorem insuppurabilem facit, quia sit alienum à nostra natura, quæ vtique calor est natiuus, quẽ adauget vbi moderatè adhibetur. Calidum itaque externum ea præstat omnia quæ diximus, nonnulla concoquens & in melius alterans, alia verò discussis ac vacuatis iis quæ dolorem faciunt persanãs: quod si perfectè non sanet, at doloré certè mitigat. In capitis verò affectibus hæc eadem facit, & appellatas Græcis καρηβαρίας, id est capitis grauitates sanat, concoquens scilicet ac digerens quæ grauia sunt & molesta. Quinetiam ossium fracturis est vtilissimum & maximè nudatis, id est carne exutis, multóque magis iis quæ accidunt in capite. Nam talibus frigidum infestissimum, vt potè quod nõ ossibus solùm, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Est etiam partibus nimia perfrigeratione emorientibus remedio calidũ. Pariter quæ refrigeratione exulcerantur, vt hyeme calcanei, & digiti, cæteræque partes extremæ sanantur à calido: Herpetes etiam exedentes, quanuis ab humore bilioso & calido fiant: sed propter exulcerationem ipsis est frigidum contrarium, vt quod vlceribus sit mordax. Similiter omnibus sedis affectibus familiare calidum, aduersissimum frigidum,

gidum, tum quia neruosa sedes est, (frigidum verò neruis inimicum) tum quòd per communicationem frigiditas ex sede in ventrem facilè ascēdit: similitérque caliditas. Sic etiam vtero, genitali, & vesicæ calidum amicum & salutare: inimicum verò & pernicioſum frigidum. Hæ enim partes neruosæ sunt, & superioribus partibus de sua facilè impertiunt refrigeratione. Quòd autem de omnibus communiter hoc aphorismo comprehensis dixerit, His calidum amicum & salutare: frigidum verò inimicum & exitioſum, etiam me tacente est manifestum.

XXIII.

Ἐν τοτέοισι ἢ δεῖ ὑφ' ὑγροῦ ῥέεσθαι, ὁκόθεν αἱμορῥαγέει ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ· καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσμαῖσα ὃν τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ἔχοντα νεαρῷ αἵματι, τοῖσι ταῦτα. ἐπεὶ τόγε παλαιὸν μελαίνει, καὶ ἐρυσιπέλας τὸ μὴ ἑλκόμενον ὠφελέει· ἐπεὶ τόγε ἑλκόμενον βλάπτει.

Frigido verò in his vtendum vndè fluit aut fluxurus sanguis est, non quidem eodem loci, sed ad ea loca vndè influit admoto: & si quæ partium inflāmationes aut deflagrationes ad rubrū sanguineúmve colorem tendunt recenti efflorescente sanguine, ijsdem ipsis adhibito. Nam inueteratas nigre facit. Erysipelas etiam non vlceratum iuuat. Siquidem exulceratum lædit.

Quæ à frigido commoda & incommoda corporibus

poribus importantur, hoc aphorismo refert. Ac primùm quidem ipsum ad partes sanguinem fundentes aut fusuras vtilitatem habere dicit, nõ ipsis partibus sanguinem profundentibus, (vlceribus enim frigidum mordax) sed circunstantibus eisq; maximè vndè aliquid vlceribus influit admotum. Quinetiam ad omnem inflammationem, & ad ea quæ ἐπιφλογίσματα appellauit, id est propter humorũ inflammantium calorem velut à flamma tostas partes & vstas frigidum prodesse tradit. Nam & hæ frigido gaudent. Horum autem omnium colorem spectanti ea rubra apparent & florida, recenti scilicet nõ vetusto sanguine suffusa. Nam vbi diu detentus in parte inueterauit, floridũ illum colorem non habet. Quò fit vt si eiusmodi sanguini frigidũ admoueatur, liuorem ac nigrorem cõtrahant partes affectæ. Eodem planè modo erysipelas etiam nõ vlceratũ à frigido iuuatur, sicuti exulcerato mordax & dolorificum esse solet. Qua quidem ratione nocet, quum dolentes partes in se semper fluxiones moueant.

XXIIII.

Τὰ ψυχρὰ οἷον χιὼν, κρύσταλλος τοῖς στήθεσι πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καταῤῥοϊκά.

Frigida veluti nix & glacies pectori inimica, tusses mouent, venarum ruptiones & destillationes efficiunt.

Hactenus de calida aqua & frigida disputauit, nunc de niue & glacie differit, ab his tantò maiora inuehi incommoda ostendẽs, quantò hæ sunt aqua frig

frigidiores. Nam omnibus pectoris partibus sunt inimicissimæ, quúmque tusses moueant & vasorũ ruptiones faciant, hæmorrhagiæ sæpè causæ existunt, atque destillationibus è capite pectus & pulmonem offendunt. Has enim efficiunt nix & glacies, cæteráque cerebrum refrigerantia.

XXV.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν ὀιδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ, καὶ σπάσματα, τοῖσιν τὰ πολλὰ καὶ τὸ ψυχρὸν πολὺν καταχεόμενον ῥηίζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει· Νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική.

Articulorum tumores & dolores absque vlcere atque etiam podagricos, & conuulsiones magna ex parte frigida largè effusa leuat & extenuat, soluítque dolorẽ. Nam modicus torpor doloris soluendi vim habet.

Horum quidem quàm plurima frigidam iuuare ostendit: sed quænam ea sint dicere omisit, quia ex suprà dictis non sit inuenire difficile. Nam inflammationes & epiphlogismata, id est deflagrationes in rubrum & floridum colorem tendentes recenti sanguine, sanari dicit à frigida, vt potè quæ humorem influentem reprimat, & corpora eatenus vacuet. Quare dolorem etiã in talibus soluit, & eius causam excindit. Quinetiam partium refrigeratio vehementior moderatum torporem adfert, qui & ipse dolorem hebeti sensu reddito soluit.

XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως

ψυ

ψυχόμενόν, λειοτάτου.

A qua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuissima.

Non est dicendum aquam eiusmodi, pondere esse leuissimam. Sic enim magnum & difficile nihil doceret, & præterea per quendam circuitum inueniendum foret, quod alioqui erat ab initio inuenire facile. Nam si statera & pondere de aquæ leuitate iudicare velit, ad manum est rerum ponderandarum trutina, ad quam reuocatam aquam expendere & examinare poterit. Verùm in præsentia leuiorem aquam esse dixit, quæ ventri & hypochondrio grauis non est, sed citò permeat: sicut contrariam grauem dicimus, quæ non citò peruadit. Liquet autem non solam hanc esse salubritatis aquæ probandæ regulam, sed quùm alia bonitatis aquæ signa obuia sint & omnibus nota, hoc verò artis nonnihil habeat, ideò factum esse, vt ad id scribendum veniret Hipp. Sed quænam alia sunt? Primùm quidem si neque turbida neque cœnosa est, deinde neque odore neque gustatu aliquam alienã præ se fert qualitatem: Ad postremùm si quod nũc dixit Hipp. citò refrigeratur & calefit. nam talem facilè alterari est manifestum. Vt autem cibi virtus est & commendatio si facilè alteretur & immutetur, ita & aquæ. Siquidem facillimè mutari volumus, quicquid ab instrumentis coquinariis probè coqui debeat. Porrò qui sola bibentium affectione de optima aqua iudicant, ij certissimo quidẽ vtuntur indicio, verùm si hoc sint solo contenti, faciũt perperam. Priùs enim de aqua ex dictis signis iudicandum

candum est quàm ad talem veniatur experientiam.

XXVII.

Οἷς δὲ πιεῖν ὀρέξεις νύκτωρ, τοῖς πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Quibus noctu bibendi est auiditas, ijs admodum sitientibus obdormiscere, bono est.

Dandus sit potus necne, iis qui noctu magnopere sitiunt non declarauit, sed solùm si obdormierint, conferre ostendit. Coquetur enim & descendet per somnum sitis causa quæcunq; ea sit tandẽ. Non tamen illud est in obscuro, valdè sitientibus potum dandum esse, siue haustu meracioris vini, siue potus indigentia sitis nata sit. Nam & inopiæ medendũ esse copia, & ex vino calorem aqua restinguendum esse, medica sunt theoremata. Si tamen parum sitiant, non omninò ipsis præbendus potus est, sed considerandum vtrum defectu humidi tale quid patiuntur, an liberaliore vini potione. Nam hi si dormiuerint vtilitatem ex somno capere possunt.

XXVIII.

Γυναικεῖον ἀγωγὸν ἡ ὑπὸ ἀρώμασι θυμίασις· πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ βαρυθυμίας ἐνεποίει.

Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia verò multa vtilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.

Muliebria appellauit ea scilicet quæ mulieribus per vterum menstruis purgationibus, & à partu vacuantur. Hoc autem loco fit manifestũ, eas quidem

dem mulieres, quæ propter vteri vel inflammationem, vel peruersionem, vel eiusmodi aliquid malè purgantur, nō aliter sanari posse, quàm ea affectione percurata, cuius symptoma est mēsium suppressio: eas verò quæ sine eiusmodi aliquo affectu parcius purgantur, iisipsis quæ nunc ab ipso docētur odorum suffimentis curandas esse. In his enim vel sanguinis crassitudo, vel vasorum ad vterum pertinentium obstructio, vel eorūdem conniuentia & occlusio, vel totius substantiæ vteri densatio eorum retentionis causa existit. Quicquid verò horum in causa fuerit, aromatum suffitio affectionem curat: quippe quæ sua vi vasorum extrema conniuētia recludere, & humorum crassitiem extenuare, & obstructiones incidendo liberare possit. Sæpè verò inquit, ad alia etiam vtilis esset, nisi caput feriret, id est τὰς παρηβαγίας ingeneraret. Nam continenter per vterum in omnibus frigidis atq; humidis affectibus totum corpus suffiri poterat, nisi à suffitione cephalalgiam quum aliàs, tum in febribus maximè timeremus. Nam aromata ferè omnia capitis commouere dolorem tum experiētia ipsam ostēdit, tum ratio docet. Nam quæ valdè excalfaciunt, ea omnia caput tentāt, calore nimirum naturaliter sursum tendente. Atqui omnium aromatū quum abundè calet natura, tū verò maximè Cassiæ aromaticæ, Costi, Cinamomi, & Amomi.

XXIX.

Τας λυσίας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ τετράμηνα, ἢ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἦσον τὰ ὑγιεινὰ καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι.

Præg

Prægnantes purgabis, si materia ad sui excretionem inuitet, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has minus. Minore verò aut grandiore fœtu grauidis medicamentum purgãs propinare sit religio.

Præsens aphorismus etiam anteà scriptus est, vbi de purgatione habebatur sermo, sed nunc quoque inter muliebria mala in quamplurimis exemplaribus habetur: quem nonnulli ne bis scriptus inueniatur indè eximunt. Noua autem explicatione altera non indiget, præter eam quam suprà scripsimus.

XXX.

Γυνὴ γὰρ ἐγκύος φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, ἐὰν μείζων εἴη τὸ ἔμβρυον. *

Mulier in vtero ferens secta vena abortit, idque magis quo fuerit fœtus grandior.

Non modo sectione venæ, sed longiore etiam inedia fœtus in vtero necatur alimenti defectu: quod paulò pòst aliis etiam aphorismis ostensuri sumus. Meritò itaque grandior conceptus secta prægnanti vena citius corrumpitur, quia videlicet alimento eget copiosiore.

XXXI.

Γυναικὶ γὰρ ἐγκύῳ, νοσήσαντι ὀξέως νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulierem grauidam morbo quopiam acuto corripi, pernicioſum.

Meritò sanè. Siue enim acutus cum febre morbus sit, necesse est febrem continuam esse. Talis enim est morbus acutus. vndè geminum impendet fœtui periculum, vnum à febre ipsa eũ perimente, alterum quòd ex longo interuallo cibaria dantes, eundem alimenti indigentia & fame enecamus. Quòd si vt hunc seruemus, cibaria benignè & crebrò exhibuerimus, intempestiuo cibo aucta febre cõtinuâ prægnantem tollemus de medio. Siue absque febre alius quispiã morbus acutus fuerit, qualis epilepsia, apoplexia, conuulsio, tetanus, morbi tùm magnitudini tùm vehementiæ par grauida esse nullo modo poterit.

XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεσάσῃ, τ καταμηνίων ῥαγδαίων λύσις γίνεται.

Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio fit.

Meritò sanè. fit enim sanguinis sursum ruentis reuulsio simul & vacuatio. Quod quàm vtiliter fiat ipsa nos docet experientia, à qua inducti naturam in iis quæ rectè gerit imitabimur, atque mulieres sic affectas vacuabimus secta in poplite aut malleolis vena.

XXXIII.

Γυναικὶ τ καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τ ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Mulieri menstruis præter naturam deficientibus, sanguis è naribus profluens bonum est.

Quòd

Quòd sanguis is qui mulieribus vnoquoque mense probè ac cõmodè vacuatur, quum propter aliquam affectionem retinetur mulieri molestiam & noxam necessariò exhibeat, quódque per alium locum si vacuetur, totum corpus ea molestia & læsione liberet, omnibus est manifestum. Quum verò multa sint loca per quæ vacuari possit, aliis quidem omnibus sua quædam maior minórve adest læsio, sola autem per nares vacuatio est absq; molestia, quam vtique nunc laudat Hipp. Non tamen si qua alia inueniatur vacans molestia, propterea aphorismus fuerit falsus. Neq; enim vbi menses defecêre solam per nares vacuationem bonam esse dixit, sed eam simpliciter commendauit, nõ quòd ea sola sit addito. Quòd si quispiam vacuationem eã quæ per sedem fit ita affectis mulieribus vtilem esse dixerit, id minimè pugnat cum aphorismo. Siquidem Hipp. aliquandò vno quopiam velut exempli gratia proposito, de aliis similibus omnibus pronunciare videtur.

XXXIIII.

Γυναικὶ ἓν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ᾖ λοιλίη πολλὴ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri vterum gerenti si aluus multum fluat, periculum est ne abortiat.

Vacuationis ratione nunc quoque Hipp. abortionis periculũ imminere dicit grauidæ aluo immoderatius fusa, quemadmodum paulò suprà in missione etiam sanguinis fieri estendebamus.

XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν πνιγμονὴν ἢ δυσκόπῳ παρμὸς ἐπιγενόμενον ἀγαθόν.

Mulieri hysterícæ, aut difficulter pariẽti ſternutamentum ſuperueniens, bonum.*

* *Hyſterica id eſt ſtrangulatiõibus vteri obnoxia. 6. de locis aff. ca. 5.*

Vnum aphoriſmus nomen habet obſcurum, hyſtericum. Nonnulli enim id pro omnibus affectibus vteri (quem ὑστέραν appellant Græci) accipiũt: Alij verò pro iis tantùm affectionibus vteri exaudiunt quas ſequitur quæ hyſterica, id eſt ab vtero ſuffocatio vocatur: quanquam reuera ſtrangulatio non eſt, ſed, quæ Græcis ἄπνοια, id eſt reſpirationis ablatio dicitur. Alij ſecundas eo nomine intelligunt, ſiquidem has etiam Græci appellant * ὕστερα. Verùm hi apertè errant longéque opinione fallũtur, etſi quàm maximè in eo verum dicere videantur quòd ſecundæ vtero retentæ ſternutatione deturbantur. Nam alius de his Hipp. ſcriptus eſt aphoriſmus: Et ſi appellationem ipſam ſpectes, non idem ſonant hyſtera & hyſterica, ſed plurimùm inter ſe differunt. Falſum porrò eſt de omnibus vteri affectibus efferri orationem. Neque enim exulcerationes vteri, aut inflammationes, aut eryſipelata, aut etiam abſceſſus ſternutatio iuuat. At verò illud eſt veritati conſentaneum, ab vtero reſpirationis priuationi, id eſt apnœæ hyſtericæ interuenienti ſternutamento, meliuſculè habere mulieres & laboris leuamentum ſentire, non ſolùm quia bonum ſit ſignũ ſternutatio ſpontè naturæ ita affectis mulieribus ſuperueniẽs, ſed etiam quia vt cauſa huic affectui remedio exiſtat. Signum itaque bonũ eſt, quia

* ἢ ὑστέρα vterus: τὰ ὕστερα τὸ χωρίον, ſecundæ.

quia indicat languidam anteà & torpentem naturam nunc expergefieri exuſcitaríque & recreari, & propriarum motionum reminiſci: quando quidem ipſa quædam excrementa reiicit & à ſe depellere conatur. Ita enim ſternutamentum fieri oſtendimus lib. de ſymptomatum cauſis. Cauſa vero boni & commodi exiſtit quia vehementiore quaſſu & iactatione partim naturam excitat, partim quæ corporis partibus tenaciter impacta ſunt excutit. Sic enim ſingultum quoque ſanare ſolet.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ἀεὶ γινόμενα, καθάρσιον δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri menſes decolores, nec eodem ſemper modo & tempore prodeuntes, purgationem indicant eſſe neceſſariam.

In multis exemplaribus dictionem ita habere, reperire licet, Mulieri menſtrua tarda nec benè reſpondentia. Poſſunt itaque menſtrua tarda, id eſt conſuetum ſtatúmque circuitum excedẽtia & morãtia purgatione egere humoris pituitoſi: ob quẽ etiam malè colorata fiunt, non tamen ſola hac neceſſariò. Nam & extenuante aliquandò victu tales affectiones ſæpè curauimus, quo de ſcriptum à nobis habetis librum: vnà autem cũ hoc victu coniungi poteſt etiam aromatum ſuffitus, & ſuppoſititij peſſi eandem cum eo vim habentes, & potiones medicæ quæ humorum craſsitiem incidant & tenuent, qualis eſt diacalaminthes, qua nos peculiariter vti ſolemus, & quæ ſæpè commorantes men-

ſtruas purgationes mouit. Etenim indicatio & ſcopus earum prouocationis eſt, vaſorum ad vterum peruenientium ora tùm recludere, tum extenuare ſanguinem. Et verò purgatio etiam totius corporis vt dixi, quum craſsi vacuãdi ſunt humores, tales affectiones ſanat. Quòd ſi decolôres ſcribatur, multò magis purgatio ita affectas mulieres ſanauerit. Neque enim propter humorem pituitoſum ſolum, ſed etiam propter melancholicum & bilioſum decolôres fiunt menſes. Quo autem modo dignoſcere oporteat humorem redundantem ipſemet primo de morbis muliebribus docuit: nũc verò ipſum per purgationem vacuandum eſſe tradit. Illud etiam, Nec eodẽ modo & tempore prodeuntes huic lectioni magis conſonat, vt tota ſit eiuſmodi oratio, Si menſes decolôres fiant, nec ſimiliter prodeant atq; anteà manare conſueuerunt, purgatione mulier indiget. Vſu enim venit cacochymis mulieribus, vt nõ modo decolôres in ipſis menſes appareant, ſed etiam ſtatum periodi tẽpus non ſeruent: humoribus qui quidẽ craſsiores ſunt & ad fluendum ineptiores, morantibus & tardantibus: qui verò his ſunt contrarij, id eſt humidiores ac tenuiores, conſuetum ſtatúmque terminum anteuertentibus.

XXXVII.

Γυναικὶ γὰρ γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαστοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκπίπτουσι.

Si mulieri vterum ferenti mammæ ſubitò extenuentur, abortus ſequitur.

Hic etiã aphoriſmus eſt de eorũ numero, quos indic

indicare diximus fœtum alimenti penuria laborare. Communes enim quædam venæ sunt mãmis cũ vtero: quibus destitutis sanguine mammæ emacrescunt, & alimenti inopia interdũ fœtus enecatur, nonnunquam etiam ad exitum incitatur eã ob causam, quã ipse lib. de natura infantis his verbis explicat, Alimentum & augmentum quod à matre descendit, non amplius infanti sufficit vbi nouem exactis mensibus fœtus grandior factus est. Trahit enim quod dulcissimum est in sanguine ad sese, simúlq; lactis parte aliqua fruitur. Quæ vbi rariora & pauciora ipsi fuerint, & infans vegetus & robustus fuerit, præsenti non contentus alimento calcitrat, & se conuolutans crebra manuum pedúmque impulsione disruptis mẽbranis initium partiõnis matri adfert.

XXXVIII.

Γυναικὶ φέρουσι ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαζὸς ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκλιπαίνεται, καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὰ θῆλυ.

Mulieri geminos ferenti si altera mamma extenuetur, alterũ abortu edit: Et siquidem dextra mãma extenuata est, marem: si verò sinistra, fœminam abortione excludit.

Quod superiore aphorismo de ambabus mãmis dicebatur, id nũc de altera pronũciat, atq; propter eã causam, quam suprà retulimus venarũ cõmunitatẽ, fœtus è directo mãmæ attenuatę & imminutę situs aboritur. Quòd autẽ dũ gemelli mas scilicet & fœmina vtero gestãtur, si dextra mãma emacre-

scat, solus mas si sinistra, sola fœmina corrũpatur, ex illa ipsius opinione pẽdet, qua mares dextra vteri parte, fœminas sinistra potius gestari putat.

XXXIX.

Ἢν γυνὴ μὴ λύσσᾳ, μηδὲ τέτοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si quæ nec prægnans nec puerpera est lac habet, ei menstrua defecerunt.

Et longa est opus oratione, & lectorem qui eam sit assecuturus diligenter versatum esse oportet in commẽtariis quæ de naturalibus facultatibus scripsimus. De his tamen in præsentia tãtum dicturi sumus, quod summa breuitate repetitum ad præsentis aphorismi explicationem satis esse possit. Hoc omnium est animantis partium commune (quæ quidem vel aliis partibus vtiles humores, vel ad generis propagationem, vel conceptus nutritionem accommodos gignendi vim habeant) vt talis humor sit alimenti partis ipsum generantis reliquũ. Nõ enim quia partis natura nouerit in quam rem animali vsui sit futurus eiusmodi superans humor, ipsius propterea generationem molitur. Alioqui tali esset intellectu prædita, qualẽ in iis arbitramur inesse oportere qui ciuitatũ tenent gubernacula. Sed eam animantium opifex prouidẽtiam habet & cogitationem: pars verò ipsa naturalibꝰ, vti demõstrauimus, regitur & gubernatur viribꝰ, cum aliis quibusdam, tum alteratrice, qua sibi assimilat alimentum. Quantum itaq; alimenti ab ipsa immutati & alterati alendo corpori fuerit perfectè

perfectè aſsimilatum, ipſi apponitur parti eámque alit: atque hoc eſt quod ipſe dicebat, Alimentum eſt & quod alit, & quod eſt quaſi alimentum, & quod futurum eſt. Alimenti verò reſiduum, & veluti opimæ quædam reliquiæ humor quidam eſt naturæ partis ſimilis: qualis in oſsium quidem cauernulis & inanitatibus eſt reliquus, in iocinore verò ſanguis. De hoc genere ſpumoſa eſt in pulmonis carne contenta humiditas, & in artuum cõmiſſuris viſcidus & glutinoſus humor, in teſtibus & paraſtatis (Sic Græci vocant vaſa ſemen eiaculantia, quæ ab vtroque teſte reflexa in pudendũ pariter perueniunt) ſperma appellatum, & in lingua cui ſaliuæ nomen eſt. In mammis etiam ſunt glandulæ id quod affluit ſibi aſsimilandi vim ſortitæ: quæ quum exangues ſint & albæ familiarẽ & proprium humorem talem efficiunt, quale lac eſt: atq; quanto alimenti plus affluit, tanto lactis eſt copia maior, quod circiter octauum & nonum à grauidatione menſem vſu venire ſolet: quo tempore communes mammarum & vteri venæ ſanguine turgent, quemadmodum grauidatorum animaliũ anatome manifeſtò conſpicitur. Cuiuſmodi res aliquandò etiam licet rarò citra vteri geſtationem accidit, quum propter remoratos menſes venæ ad ſimilem peruenerint repletionem: cuius nunc affectionis meminit Hipp.

XL.

Γυναιξὶν ὀνόσησιν ὅτ᾽ τὸς τίτθὸς αἷμα συρέφεται, μανίην σημαίνει.

Quibus in mammas ſanguis colligitur, furorem

significat.

Quòd sanguis in mammas delatus, deindè à glandulis quæ inibi sunt mutatus fiat lac, superiore diximus aphorismo. Nunc verò, si in mammas coactus, ibidem immutabilis permaneat, furorem denunciari ait Hipp. Equidem nondum hoc accidere vidi. Quare si quando vsu veniat, ex iis fuerit quæ rarò eueniunt. Hipp. verò quasi id viderit, scribit. Quòd si verùm est, talẽ ipsius causam esse existimare oportet. Glandularum quũ omniũ, tum earum maximè quæ sunt in mammis exanguis natura est & proindè frigida (omne enim exangue frigidum) & propterea etiam sanguinis eo delati alterationem in frigidius faciunt. Quanto enim hæ glandulæ sunt iocinoris carne frigidiores, tanto lac est sanguine frigidius. Si quando igitur mulieri copiosus simul & feruidus sanguis ex toto corpore sursum, & præcipuè in caput feratur, ea in furorem agetur, quoniam caput eiusmodi sanguis occupat: quæ verò ipsius pars in mammas cogitur in contrarium fieri solitam alterationẽ nanciscì non poterit vt lac euadat, propter ipsius tum feruorem tum abundantiam.

XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ λύει, ἐπὴν λαθεῦδειν μέλλῃ μελίκρητον δοῦναι πιεῖν, λύει μὲν τρόφον ἔχει πρὸς τῷ γαστέρι, λύει, ἢν δὲ μὴ, οὐ λύει.

Si scire velis an mulier conceperit dormiturae aquam mulsam potui dato: & si ventris tormina patiatur, concepit: sin minus, non concepit.

Torm

Tormina fiũt tum propter morſum, tum etiam propter ſpiritum flatuoſum qui facilem exitum nõ habet, cuiuſmodi nunc à flatuoſo ſpiritu torſionẽ prægnantibus fieri putandum eſt propter inteſtinorum ab vtero coarctationem. Dat autem aquam mulſam mulieri dormituræ, crudam ſcilicet, quoniam ea flatulenta ad diiudicationem opus habet: quippe qui & quieſcere & cibariis refertã mulierem eſſe velit. Siquidem vtrunque ad torminum confert generationem.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος ἐὰν μὲν ἄῤῥεν λύει, δύχρους ἔσται, ἢν δὲ θῆλυ, εὔχρους.

Mulier grauida ſi marẽ gerit coloratior eſt, ſi fœminam decolor.

De prægnante marémne an fœminam geſtet, ex coloris bonitate & prauitate diiudicandum eſſe dicit, eiuſdem ſcilicet ad ſeipſam non ad alteram reſpectu habito. Nam quæ fœminam vtero gerit, ſeipſa minus probè colorata apparet, quia mare ſit fœmina frigidior. Nec verò talis conceptus fuiſſet niſi & viri ſemen, & mulieris vterus quo concepit tẽpore fuiſſent frigidiora. Quare quod hoc aphoriſmo dicitur de numero eſt eorum quæ ſæpius ita fieri ſolent. Fieri ſiquidem poteſt vt tam benè in omnibus ſe gerat mulier poſt grauidationis tempus vt benè colorata euadat. Porrò conſtat alia præterea eſſe maris concepti ſigna, quales ſunt frequentes & validi ipſius motus: quæ tamen ne ipſa quidem ſunt perpetua concepti maſculi indicia. Fit enim interdum, licet rarò, vt fœmina dum

vtero

vtero gestatur mare sit robustior, ac multas & validas motiones edat, contráque mas sit fœmina infirmior, & paucioribus & obscurioribus agitetur motionibus.

XLIII.

Ἢν γεναικὶ κυύσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γενόμενος, θανατῶδες.

Si prægnanti fiat in vtero erysipelas, perniciosum est.

Vtrum in grauidæ mulieris vtero natum erysipelas solum pernicioſum, an etiam propriè dictam phlegmonē exitioſam esse putat? Nam quòd facto in vtero erysipelate, fœtus necessariò pereat nemini est dubium. Siquidem acutæ etiam febres sine erysipelate ipsum interimunt. An verò vtero inflāmationem patiente posit aliquando fœtus vitam tolerare, digna quæstione res est.

XLIIII.

Ὁκόσαι πρὸς φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκλυτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt donec habitiores euaserint.

Huius lib. interpretes trifariam aphorismi sensum accipiunt. Quidam enim arbitrantur ipsas omninò abortire: alij verò, si non crassescant & reficiantur, sed alimenta non sentiant & attenuatæ permaneant: nonnulli si quo refocillantur tempore conceperint, tum demùm maximè abortum pati putant, id quod cæteris prius dictis videtur minus

nus esse verisimile. Ita tamē Numesianus exposuit, de iis dictum aphorismum esse affirmans, quæ præter naturam sunt attenuatæ, quásque prius refici, deinde grauidari oportet: sed quum priusquàm probè sint refocillatæ concipere occupent, eas ait nō posse refici, quin sanguis ad fœtus nutricationem suppeditandus, ad grauidæ ipsius nutritionē rapiatur. Quo fiat bona ratione vt fœtus sufficienti destitutus alimento enecetur. Sed & illud, Præter naturam tenues, quidam similiter ac Numesianus interpretantur, nempe vt prægnantem præter suiipsius naturam attenuatam esse significet: alij supra modum & magnopere significare dicunt, nobis indicare volente Hipp. non quæ mediocriter attenuatę sint, id ex necessitate pati, sed quæ magnopere emaciatæ fuerint. Vtraque autem expositio sua quadam nititur ratione.

XLV.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκλιπρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσαὶ εἰσί· καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν οὐδὲ φέρειν τὸ βάρος τὸ ἔμβρυον ἀλλ' ἀποῤῥήγνυνται.

Quæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense aut tertio sine occasione manifesta, ijs cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ pōdere fœtum continere possunt, sed abruptis decidit.

Sine euidente causa ait, id est sine febre vehemēte, vel alui fluxione, vel profluuio sanguinis, vel erysipelate orto in vtero, vel grauida ipsa vehemētius

tius saltante, vel vociferata, vel contristata, vel ira exardescēte, vel timore perculsa, vel victu vsa parciore, vel denique aliud eiusmodi admittente aut patiente grauidata muliere. verisimile enim est cuiusdam lentæ & mucosæ pituitæ plena esse ora vasorum ad vterum peruenientium, ex quibus secūdæ pendent: quæ sanè ora cotyledonas appellauit, non, vt quorundam est sententia, ipsis adnatas carnes glāduloſas. Nā & ipsemet Hipp. primo de mulieribus malis ait, Si cotyledones pituita refertæ fuerint, pauciora fluunt mēstrua: & Praxagoras de naturalibus primo, cotyledones, inquit, sunt ora venarum & arteriarum in vterum ferentium.

XLVI.

Οκόσαι πρὸς φύσιν παχεῖαι ἐῶσαι μὴ ξυλλαμβώσιν ὑπὸ τῆ γαστρὶ, τούτοισι τὸ ἐπίπλοον τὸ σῶμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, τὸ κύεσιν.

Quæ præter naturam crassæ non concipiunt, ijs vteri os ab omento comprimitur. Itaque grauidari donec extenuentur nequeunt.

Illud etiam præter naturām hoc loco bifariam accipiunt, arbitrantibus quibusdam idem quod præter modum significare, aliis verò præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Sed verior est prior acceptio. Nam ab epiploi, id est omenti pinguitudine premitur & coarctatur os vteri mulieribus supra modum crassis. Porrò intelligit os vteri internū vbi vterus desinit & ipsius ceruix incipit, quod propriè os vteri appellatur. Nam alterum ceruicis

extrem

extremum, quod mulieris pudendo committitur, non vteri, sed ipsius ceruicis os meritò appellaueris.

XLVII.

Ἢν ὑστέρη μὲν τοῦ ἰσχίου ἐγκαμψίη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμπλοον γενέσθαι.

Si qua parte vterus coxæ adiacet suppurauerit, emmotis medicamentis curetur necesse est.

In coxam vteri partem inclinatam, quia per cõcerpta & medicamẽtis, cõuenientibus oblita linamenta curationem requirit, ob id eam ἔμπλοον appellauit, quasi dicas cõcerptis linteolis curandam. Nã quòd vterus si suppurauerit, (suppuratione præsertim extrorsum vergente, id quod nunc indicare videtur) tali necessariò curatione egeat, nemini est in obscuro.

XLVIII.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα μὲν ἐν δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα μὲν ἐν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Mares dextra vteri parte, fœminæ sinistra magis gestantur.

Quòd propter temperamentum statim ab initio calidius masculus fœtus generetur, demonstrauimus in commẽtariis de semine. Sæpè etiam propter locum, id est partem vteri dextram (hæc autẽ protinus ob hepatis viciniam calidior existit) conciliatur fœtui temperatio calidior. Ad eiusdem caliditatem confert aliquid muliebre quoque semen ex propriis testiculis per vtraque cornua profusum partim in dextrũ vteri sinum, partim in sinistrum,

nistrum cuius feminis siniſtri dissimilem esse conditionem nos quoque demonstrauimus. Siquidem tum serosius tum frigidius existit semẽ siniſtro testiculo contentum. Quo bona ratione fit vt partus læua vteri parte collocatus ab initio statim frigidior euadat. Porrò de his omnibus abundè diximus quinto Anatomicorum Hipp. libro.

XLIX.

Ἐς ὑστέρων ἐκπώσιας πταρμικὸν ἐπιλαβὲς ἐπιλαμβάνειν τὸς μυκτῆρας ἡ τὸ στόμα.

Ad secundas deturbandas sternutatorio immisso nares & os manu obtura.

Non circunflexa vltima syllaba ὑστρῶν legẽdum, ita enim vterus significaretur, sed grauata ὑστέρων. Neque enim ἀνῆκας τὰς ὑστέρας, id est, vterum ipsum, sed τὰ καλούμενα χωρία ἡ καὶ ὕστερα, id est secundas deturbari vult per sternutatoria medicamenta contentione adhibita.

L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοῦ ἡτθοῦς πρόσβαλλε.

Mulieri si placet mẽstrua sistere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

Quemadmodum mensium parcius, aut omninò non fluentium curationem suprà docuit, ita nunc quoque ipsorum præter modum prodeuntium sistendi rationem tradit: amplam iubens cucurbitulam mammis esse admouendam. Verùm melius fuerit non in ipsis mammis, sed infra ipsas firmare cucurb

cucurbitulam qua maximè parte venæ ex partibus inferioribus ad ipsas pertinent. Qua ratione moti nonnulli sic legunt, Cucurbitulam grandem sub mammis defige. Porrò quàm maximam vult esse cucurbitulam, vt fortius ab vtero sursum reuellat, per communes id machinatus venas.

LI.

Ὀκόσαι γὰρ γαστρὶ ἔχουσι, τρέπει τὸ στόμα τῆς ὑστερέης συμμέμυκεν.

Quæ ventrem ferunt, ijs vteri os conniuet.

Maximum prægnantis mulieris hoc est indicium, si digito immisso obstetrix os vteri potuit attingere. Nam vbi primùm vterus intra se semen concepit, vniuersam capacitatem suam contrahit, & os claudit. Videtur tamen propter inflammationem etiã & scirrhum arctari os vteri. id verò ipsius duritie distingues.

LII.

Ἢν γυναικὶ γὰρ γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαστοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

Mulieri partum gerenti si lac è mammis copiosè fluat, fœtum imbecillum significat: Si verò firmæ solidæque mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicant.

Eo demùm tempore lac è mammis manat (quibus certè quidem fluere apparet) quo tempore naturaliter prægnantibus generatur. Neque enim

protinus primis menſibus generatur. Quòd autem fluat omninò, nec intra mammas retineatur, in cauſa eſt eius copia cumulatior. id verò fit oppletis nimium venis iis mammarum quæ habent cum vtero communitatem. Sed multo magis replẽtur, quũ fœtus pauxillum ſanguinis conſumit: quod ipſum propter eius imbecillitatem accidere putandum. Quæ quum ita ſint, conſtat mãmas neque tam macillentas flaccidáſque quàm quum non erat prægnans mulier, apparere oportere (hoc enim ſignũ penuriam ſanguinis indicat, propterea áque fœtũ fame contabeſcere) neque adeo plenas turgidáſq;, vt lac effluat, ſed in tantum attolli debere, vt firmæ ſolidæque tangẽtibus appareant. Media enim hæc eſt inter duras appreſſoque digito reſiſtentes propter nimiam repletionẽ, & molles, fluidas, laxáſq; ob ſanguinis inopiam conſtitutio. Meritò itaque Hipp. ſignum hoc celebrat, vtpotè quod neque fœtum imbecillum eſſe, neque alimentum ipſi deficere indicet.

LIII.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν ὀι τίτθοι ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδυνῶσαι ἢ γὰρ ζῶσι τίτθοῖσιν, ἢ γὰρ τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ γὰρ ζῶσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ γὰρ ζῶσι γόνασι, κἀὶ ὀ διαφθείρουσιν.

Quæ fœtum ſunt perdituræ, ijs mãmæ extenuantur: Contrà verò duræ ſi fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.

Dixerat

Dixerat ſuprà, Mulieri vterum gerenti ſi mãmę repentè extenuentur, abortit. Dixerat item, Mulieri geminos ferenti ſi altera extenuetur mamma, alterius abortus ſequitur. Nunc verò conſecutionis mutato ordine non à ſignis, ſed à mulieribus ipſis fœtum corrupturis incœpit, mammarũ extenuationem in ipſis præcedere affirmans. Neque enim idem eſt omninò, quum ad mammarum extenuationem fœtus cõſequi corruptionem dicitur, & quum ſi futura eſt fœtus pernicies, mammarum prægredi attenuationem pronunciatur. Nam qui ad mammarum gracilitatem dicit fœtus conſequi corruptionem, id ſolùm pronunciat futuræ corruptionis ſignum eſſe: qui verò iis quæ partũ ſunt eliſuræ mammas dicit gracileſcere, non ſolùm hoc corruptionem fœtus præcedere, ſed etiam aliter cõceptum non perimi indicare videtur. Itaque eius rei veritas diligenter inueſtiganda eſt & perſcrutanda, obſeruandúmque in iis quæ prægnationis tempore apparent in mulieribus, an nunquàm aliter quàm cum mammarum extenuatione præcedẽte ſint fœtum corrupturæ: exempli gratia an ſaltantibus ipſis, aut multùm vociferatis, aut ira exardeſcentibus, aut repentino aliquo timore perculſis mammarum aliquando non præcedente extenuatione fœtum interimi accidat. An etiam propter febris magnitudinem, aut eryſipelas in vtero ortũ, aut cotyledonibus lentoris refertis, aut ob eiuſmodi aliud fœtus ſequatur internecio abſque mammarum extenuatione. Hipp. certè hanc ſemper præcedere exiſtimare videtur: & mihi obſeruanti, ſæpè in ſupradictis internecionis fœtus cauſis,

mammarum visa est præcedere extenuatio. An nõ igitur quandò citra aliquã eiusmodi causam mãmarum fit extenuatio, sanguinis in venis vteri mãmarúmque communibus penuriam in causa esse dicendum? propterea enim atrophia, id est alimenti defectu enecari fœtum dicebat. In aliis verò causis, ob quas vel aliquid passus conceptus moritur, vel abrumpitur ab vtero, quum membranæ ipsum obuoluẽtes & retinentes perfringuntur & diuelluntur, natura scilicet vasorum in vterum desinentium oscula & vincula quibus cum secundis cohærent dissoluente, & dolores excitãte, an non inquam sanguinis propterea ad partes genitales motum fieri putandum est? Nam hæc communis quædam ratio est, vt vbi natura aliquid violenter excernit, eò sanguinis & spiritus motus fiat: quibus veluti instrumentis quibusdam vsa per vim propellit ea quæ molestiam exhibent. Hac siquidem ratione & dolentibus partibus superueniunt inflammationes, doloris causam excernere & propulsare enitente & properante natura, quæ vt id præstet, sanguine ac spiritu dolentem locum replet. Atque hæc mihi in priorem aphorismi partem sint dicta. Altera verò pars quæ sequitur, & in qua mammarum contrariæ affectionis meminit, hæc est, Contrà verò, ait, mammæ si duræ fiant. Quum verò duo in eiusmodi locutionibus significet particula contrà, vnum quo antedictæ cõiungitur affectioni, alterum quod alia dictione ècontrario solent efferre, verius mihi & Hipp. sententiæ congruentius secundum significatum esse videtur: vt quod toto dicitur aphorismo sit eiusmodi, Extenuatæ mammæ

mammæ fœtuum omninò præcedunt corruptionem, nec niſi prius extenuatis mammis, hi corrũpi poſſunt: duræ verò mammæ corruptionem quidem non portendunt, ſed partium enumeratarum dolor aliquis duritiem earum cõſequitur: vt quẽadmodum mammæ graciliores ſanguinis indicant penuriam, ita duræ demonſtrent copiam, ab illis nimirum differentes quas paulò antè firmas ſolidáſque appellauit: à quibus rurſum mammis duris quum id quod redundat natura deponat in partes alias, hæ quidem dolore cruciantur, fœtus verò noxæ & iniuriæ expers permanet. Porrò hoc loco oritur quæſtio, quam ob cauſam in corpus vteri redundantem materiam nunquàm natura reiicit, & inflammationem committit: quod ſi fiat, cur inflammato vtero partus non corrumpetur? an diuerſum eſt quod ab Hipp. dicitur? Neque enim vt ad mammarum tenuitatẽ ſemper, ſic & ad earundem duritiem nunquam fœtuum corruptionem conſequi putandum eſt ab Hipp. fuiſſe dictum, ſed non ſemper. Nam ſi quod redundat in alium locum quàm vterum propellat natura (quod doloris ſenſu cognoſcemꝰ) fœtus nó erit corruptio. Rurſũmque ſi ita accipiamus, tota eiuſmodi erit oratio, Grauidis fœtum corrupturis ſemper mammarum præcedit extenuatio, durities verò ac plenitudo non ſemper. In his enim id quod redundat in aliam ferè quandam partem natura protrudit. Quod ſi in vterum illam redũdantiam propulerit, etiam tùm graciles omninò mammæ fient. Nam ſecundum Hippocratis, vt apparet ſententiam etiamſi alia quauis occaſione & non propter

alimenti ægestatem fiat abortus, mammarum omninò prægressura est gracilitas ob explicatam à nobis causam. Quare si vel propter cotyledonũ humiditatem conceptus prolabatur, etiam tùm ipsum natura ad exitum contrudente & propellente motus fiet sanguinis ad vterum, & eo modo graciliores quàm erant anteà mammæ euadent.

LIIII.

Οκόσοισι τὸ στόμα τῆς ὑστερέης σκληρόν ἐστι, τούτοισιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῆς ὑστερέης ξυμμύειν.

Quibus os vteri durum est, ijs arctetur est necesse.

Etiam suprà diximus præclusionem oris vteri commune signum esse & tumoris cuiusdã in ipso præter naturam consistentis, & prægnationis in muliere, idque distinguendum esse eius mollitie & duritie. Grauidis enim molliculum est & secundum naturam: iis verò quibus vteri tumor præter naturam siue cum inflammatione siue cũ scirho adest, durum. Melius itaque hic aphorismus statim post eum scriberetur, in quo dicebatur, Quæ vterum gerunt, iis vteri os conniuet.

LV.

Οκόσαι μὲν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσ-

φάσιν φανερᾶς τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσι κινδυνεύουσιν.

Quæ gestantes vterum febribus corripiuntur, aut vehementer sine euidente causa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariũt, aut abortiẽtes periclitantur.

Grauidis quibusdã mulieribus in quibus priusquàm conciperent, vitiosi humores fuerunt aceruati vsu venit, vt febribus aliquandò tam vehemẽtibus corripiantur, vt omninò abortiant: nonnunquàm verò moderatioribus detineantur, sed quũ exactè perpurgatæ non sint, aliquid cacochymiæ in corpore relictum est, vnde febres redaccẽsæ exarserunt. Neque enim medici propterea quòd prẽgnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt. Quæ causa est vt & febris subindè reuertatur, & temporis magnam partem afflictet grauiter. Quo fit meritò, vt aliàs fœtus resistere nequeat, sed propter febres & humorum vitium elidatur: aliàs perferat quidem vsque ad partus tempus, sed quum & ipse infirmus & morbosus existat, nimirum qui longo tempore miserè afflictus vexatúsque sit, & matrem imbecillam habeat non sine periculo paritur. Siquidem ad eutociam, id est partus facilitatem duorum corporum & grauidæ ipsius & infantuli robore est opus.

LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

Si muliebri profluuio conuulsio, aut animi defectus superueniat, malo est.

Non statim vt talis eluuies promanare cœpit, isthæc accidere putandum est, vt nec aliud quicquam eorum quæ sequenti oratione quibusdam aliis interuenire dicentur, sed quum vel vehementia fuerint, vel diu durauerint. Itaque lipothymia cuiusuis immodicæ vacuationis est symptoma: cõ uulsio verò etsi communis non sit omnium vacuationum, plurimas tamen sequitur, multóque magis si affecta pars est neruosa.

LVII.

Καταμηνίῳ γινομένῳ πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένῳ ἀπὸ ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

Menstruis abundantibus morbi eueniũt, & subsidentibus accidunt ab vtero morbi.

Multos excessu & abundantia morbos fieri, defectu & paucitate nullum nonnullis medicorũ visum est. Verùm Hippocrates non mulieres solùm propter defectum etiam, sed viros quoque ęgrotare interdum arbitratur: siquidem defectum modò siccitas sequitur, modò frigiditas, modò vtraque. Eas autem intemperies quæ tam magnæ sunt & insignes, vt actionem lædant, de morborum esse genere

nere demonſtrauimus. Verùm hactenus neque falſum neque obſcurum eſt Hipp. dictum. Quod autem menſtruis pluribus ſimpliciter morbos fieri dixit, neq; addidit ab vtero: ſuppreſsis verò aut paucioribus iſtud adiecit quęrere non fuerit indignũ, vtrum ad vtraque ſupradicta communiter retulerit, an deficientium menſtruorum ſit propriũ. Hoc autẽ niſi cauſas omnes quibus vel plura quàm par eſt, vel pauciora fluunt menſtrua tenuerimus, certò perueſtigare non poſſumus. Poteſt itaque & vaſorum ad vterum pertinentium oſculis nimium patentibus, & tenuiore aut calidiore ſanguine, & toto corpore propter aliquam cachexiam, id eſt prauam corporis habitudinem ſanguine grauato (etſi nondum is conuenientem naturæ ſymmetriam ſuperet) atque propterea ipſum in vteri venas protrudente, (vt rheumaticis affectibus aliàs in aliam aliámque partem ſolet mittere,) poteſt inquam immodica fieri menſium vacuatio. Eadem rurſum menſtrua pauciora fiunt, vel propter venarum in vterum menſtruam purgationem deferẽtium conniuentiam contractionémque oſculorum, vel earum obſtructionem, vel ſanguinis craſsitiem & frigiditatem, vel ipſorum vteri vaſorum robur affluentem ſanguinem non admittẽtium. Quicquid autem horum fuerit, temporis ſpatio vterũ ipſum eiuſmodi aliquo affectu laborare, qui vel ad phlegmonem vel erylipelas, vel ſcirrhum, vel cancrum referatur, tandémque per cõſenſum corpus totum affici eſt neceſſe. Immodicis verò menſium vacuationibus nullus talis vtero cõciliatur affectus, quo ſympathiæ ratione, id eſt per cõſenſum vnà quoq;

totum corpus ægrotet. Quare verisimilius fit de sola menstruorum retentione Hippocratem illud extulisse, ab vtero morbos accidere.

LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῇ φλεγμαίνοντι καὶ τῷ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίνεται, καὶ τῷ νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται· τῷ δὲ ἤπατι φλεγμαίνοντι λύγξ ἐπιγίνεται.

Ad recti intestini & vteri inflammationem, purulentósque renes accedit stranguria: iecore verò inflammatione laborante interuenit singultus.

Vbi quis vrinæ parum continenter reddit, is affectus Græcis stranguria dicitur, id est guttatim profusa vrina: quod accidit quandoque ob virtutis retentricis vesicæ imbecillitatem, interdum verò propter ipsius vrinæ acrimoniam. Atq; imbecillitas quidē fit tum intemperie, tum tumore aliquo præter naturā: acrimonia verò accidit vel propter renū affectionē & vitiū, vel quia tale prolectatur in ipsos ex venis percolatū serosum excremētū. Bona itaq; ratione Hip. stranguriā ait recto intestino & vtero inflāmatione affectis, & purulentis renibus accidere: in recto quidē intestino & vtero per consensum patiente vesica, in renibus autē purulentis per vesicā pure se expurgāte. Hoc enim sua acrimonia mordens vesicā stimulat ad excretionē. Porrò in vteri & recti intestini inflammatione viciniæ ratione vesicam affici est necesse, vt potè quæ & intēperantiæ & inflammationis sit particeps, affligatúrque præterea & prematur à tumoribus præter naturam partes eas occupantibus. Iam verò suprà

diximus

diximus non simpliciter affectionem alteram alteri superuenire solere, sed vbi iustam primigenia acquisiuerit magnitudinem. Sic itaque & iocinore inflammationem patiẽte singultus accidit propter neruorum communitatem, nõ quidem semper, sed vbi in maximã iecur peruenerit inflammationem.

LIX.

Γυνὴ ἢ μὴ λαμβάνει· ἢν γαστρὶ, βάλλει δὲ εἰσένασε ἐλήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμίᾳ κάτω· κἢν μὲν προσβύεσθαί δοκέῃ ἡ ὀσμὴ διὰ τοῦ σώματος ὥστε τὰς ῥῖνας καὶ ὥστε τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ ὑπ' ἑαυτῆς ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non concipit, & scire placet an sit conceptura, veste vndique præligatam & obuolutam subter suffito: ac si odor corpus peruadere videatur ad nares & os vsque, nõ sua culpa sterilẽ esse scito.

Verbum suffire materiam quæ suapte natura suffiri potest indicat, vt thus, myrrham, Styracem cæteraq; temperamẽto calida & valdè odorata. Vult enim in totum corpus ipsorũ vim sustolli, vt quũ ad os & nares peruenerit, à muliere manifestò sentiatur. In iis itaque solis mulieribus totum corpus non permeabit incensi odoris qualitas, quibus durum densúmq; adest vteri corpus. tale verò ad conceptionem ineptum est, vt paulò post dicturus est, Quæ frigidos & densos locos habẽt nõ concipiũt. Porrò id quod in fine aphorismi scribitur, nõ sua culpa sterilẽ esse scito, aphorismi vsum demõstrat. Sæpè enim vt sacerdotalis quædã aut regalis propagatio & soboles superstit studiosè faciunt ciuitates

tes vt ab iis seu viris seu mulieribus susceptos liberos habeant, ad quos solos eius progeniei spes est redacta: deinde vbi mulieres non cócipiunt, vtrius causa id accidat quęritur, vt facto diuortio ex aliis suscipiantur liberi. Atque hãc Plato in Theæteto doctarũ pronubarum artem esse innuere videtur. Tota autem ea de re disputatio absoluetur non ita multò post, vbi omnes ad id attinẽtes aphorismos explicabimus.

LX.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἔχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

Si prægnanti purgationes mẽstruæ cursum suum teneant, benè valere fœtum est impossibile.

Purgationis nomen multitudinis numero elatũ, & quod sequitur verbũ πορίνισθαι, id est cursum tenere, non paucum indicant sanguinem esse qui excernitur, neque semel erumpere, sed sæpè & multum. Nam sæpè sine vlla fœtus læsione paucus sanguis semel atque iterum prægnantibus excerni cõspicitur: quum verò nihil à iusta mensura purgationis menstruæ differt, deincepsque seruat legitimum circuitionis menstruæ terminum, tum vt fœtus validus sit & robustus fieri non potest. Siquidẽ fortis & robustus fœtus eo sanguine ad sui alimentum abutitur, qui ex toto corpore deriuatur ad vterum. Porrò excretio quæ grauidis accidit, ex venis iis quæ vtrinque in vteri ceruicem inseruntur fieri videtur. Nam ab interius in capacitatem vteri pertinentibus secundæ dependent. Quare nihil per eas in muliebrem sinum excerni potest.

LXI.

LXI.

Ην γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non prodeãt, neque febre, neque rigore superueniente, cibique fastidium accidat prægnantem esse putato.

De iis quibus anteà legitimè purgatis, derepentè posteà retenta sunt menstrua sine causa manifesta, scriptus est Hippocrati aphorismus: in quo ea nos docet quæ ipsa experientia quàm plurimæ norunt mulieres. Nam si retentis mensibus languentes ipsę cibi fastidio laborent, tum se concepisse arbitrãtur. Accidit autem cibi fastidium eadem qua pica ratione, malè scilicet ore ventriculi grauidis mulieribus affecto. Potest etiã propter totius corporis cacochymiam & humorum vitium eiusmodi aliquid mulieribus accidere: verùm id cũ horrore & febre quadam patiuntur, atque eatenus distinguntur à prægnantibus.

LXII.

Οκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, ὑπὸ λυΐσκουσι· ὑπὸ δὲ σαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, ὑπὸ λυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐτῶν ὁ γόνος· καὶ ὑπὸ σαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαεῖς. γνώσεαι γὰρ τὸ προφὴς φθεῖρες τὸ σπέρμα· ὑπὸ σαι δὲ ἀμφοτέρων τῶν κράσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ ζῶσαι ἐπίτοκοι γίνονται.

Quæ frigidos & densos locos habent, vtero non concipiunt. Et quæ præ humidos habent, grauidari

nequ

nequeunt: extinguitur enim in ipsis genitura. Et quæ sicciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ verò ex vtraque oppositione moderatam nactæ sunt locorum temperationem, eæ fœcunditate valent.

Si in suum quemque aphorismum & debitum ordinem redigere mihi liceat, paulò suprà explicatum aphorismum huc transferre non dubitem in huius locum: vt absoluta de mulierum purgationibus disputatione, de ipsis deinceps locis muliebrib⁹ instituatur oratio, quæ quot modis steriles euadant mulieres doceat. Primus itaque inter eos ordine fuerit aphorismus ille vbi dicebat, Si mulier non concipit, scire autem velis an sit concepturа, vestimentis vndique obuolutam subter suffire oportet. Secundus autem nunc propositus, cuius summa est, Probè quidē temperatos muliebres locos ad conceptionem aptos accommodatósque esse: Intemperatos autē, si quidem mediocriter id patiantur, ægrè ac difficulter cōcipere: si verò sine modo, steriles mulieres efficere. Quibus verbis virorū quoq; vnà venit infœcūditatis causa intelligenda, verū id multos latet. Sed qui diligēter dictis Hip. aduerterit animum, is primùm quidem quam ob causam ex viris etiam nonnulli sint prorsus infœcundi intelliget, deinde temperatos quidem tam viros quàm mulieres semper gignere, etiamsi cum intemperatis coeant: Intemperatos verò, cum iis solis qui contrario sunt temperamento copulatos generare discet. Prius tamen de mulierum sterilitate dicendum, quarum vteri statim ab initio intemp

temperata est constitutio, vna quapiam ex primis qualitatibus exuperante, vel duabus: quemadmodum in commentariis de temperamentis explicauimus, vbi intemperantias omnes octo numero esse demõstrauimus, simplices quidem quatuor, quarum nunc meminit Hipp. totidem verò compositas alias simplicibus hisce inuicẽ implicatis. Quũ itaque frigiditas immoderata tantum præpollet, vt densior vterus euadat, tum & angusta admodũ strictáque sunt vasorum ad ipsum peruenientium ora, & steriles mulieres redduntur, vt pote neque secundis cohærere & agglutinari ad vasorum ora potentibus, neque si id quandoque fiat, probè vnquàm conceptu nutrito. Vel enim nullo prorsus modo talibus mulieribus fluunt purgationes, vel admodum exiguæ & hæ ipsæ vitiosæ, solo tenuiore & aquosiore sanguine per arcta vasorum oscula elabente. quæ & ipsa facilè obstruuntur tũ ob natiuam angustiam, tum quia magna ex parte tali natura præditæ humorem cumulant pituitosum. Ferè siquidem vtero est totum corpus simile. Quinetiam maris quoque semẽ talibus locellis exceptũ refrigerari accidit, nisi sit natura calidius. Primùm igitur frigidæ vteri temperationis meminit his verbis, Quæ frigidos & densos locos habent: non mehercule in ipsis volens implicare cum frigiditate densitatem, non secus atque si siccitatẽ, aut humiditatem addidisset. Neutra enim harum perpetuò comitatur frigiditatem, atque propterea ipsi modò vna, modò altera miscetur: Densitas verò mulierib⁹ locis valdè frigidis adest necessariò, ob quam neque concipere possunt propter explicatam

catam à nobis cauſam. Quo fit vt totam aphoriſmi ſentẽtiam ita accipiẽdam putemus, Quæ frigidos locos habent, grauidæ fieri nõ poſſunt ob ſubſtantiæ ipſorum denſitatem. Quamobrẽ verò denſitas conceptioni aduerſetur, dicere neglexit, tanquàm eius rei eſſemus cauſam facilè intellecturi. Et quæ immodicè ait, humidos locos habẽs, prægnãtes non fiunt. Extinguitur enim in ipſis genitura, non ſecus atque in paluſtri ſolo cerealia ſemina. Et quæcunque ſiccos & æſtuoſos ardentéſque vteros habent, alimenti inopia non concipiunt. Nam ſiccis locellis eiuſmodi aliquid accidere ſolet, quale quum arenæ, aut argilloſæ & petroſæ humo ſemina mandantur: calidis verò immoderatè & ardentibus ſimiliter euenit, atque ſi valdè calenti terræ (qualis per caniculæ ardores eſſe ſolet) ſemina committerentur. Atque hactenus quatuor qualitatum Hippocrates meminit, cuiuſque ſeorſim vi expoſita, vt ſi quandò inter ſe miſceantur, earũ ſit permiſtio manifeſta. Deinceps inquit, Quæ verò ex ambabus moderatã nactę ſunt locorum tẽperationem, eæ fœcundæ exiſtunt. Sed quibus ambabus? non profectò qualitatibus (ſunt enim quatuor) ſed ipſarum oppoſitionibus. Vt enim nobis demonſtratum eſt in libris de temperamentis, vna quidem eſt eucraſia, id eſt proba temperatio ex moderata calidi & frigidi miſtura: altera verò humido & ſicco moderatè inter ſe miſtis. Atque vterus aliquis vna quidem oppoſitione temperatus, altera verò intemperatus eſſe poteſt: ſed ne concipiatur poteſt etiam altera intemperies efficere: vt verò fœcundetur mulier, vtraq; opus eſt proba qualitatum

litatum temperatione. Quemadmodum itaq; Hip. tota fuit de mulieribus affectibus superior disputatio, sic etiam præsens de vteri temperationibus habetur oratio: nihil tamen quicquam ipsi de viris additum est, vel quia promptum faciléque esset ex iis que dixit, easdem ad semen intemperantias trãsferre, vel quum in posterum sermonem distulisset, postea est dicere oblitus. Quidam tamen sequentẽ pro maribus aphorismum ascripserunt, cuius initium est, Similiter etiam in maribus: quem vtique probatissimi quíque aphorismorum interpretes ab Hippocratis & sententia & elocutionis ratione affirmant abesse longissimè. Et verò iusta analogiam & proportionem eorum quæ scripsit de mulieribus, licet nobis ad viros transeuntibus dicere vel propter temperamenti frigiditatem non exactè ipsis semen concoqui: atque propterea, si quidẽ mediocris ipsi intemperies adest, vterum calidiorem postulare, si verò immoderata sit, infœcũdum planè reddi: vel rursum propter humiditatem non percoqui: atque etiam propterea si moderata adest intemperies, calidiore id & sicciore vtero indigere, si verò immodica, fœcundum minimè existere. Eodem quoque modo excedente etiam calore semen veluti torreri exuccúmque reddi: præ siccitate verò, simul atque exciderit extendi non posse: qua maximè re ad mulieris grauidationem est opus. Siquidem lib. de semine ostendimus nisi per plurimam fundi vteri partem semen extendatur, non concipere mulierem. His nobis veluti elemẽtis comparatis, deinceps dicamus id quod paulò suprà in hunc dicendi locum distulimus in Theæ-

teto à Platone propoſitum. Inquit enim hoc præcipuum eſſe munus obſtetricum, apta ad liberorũ procreationem corpora conciliare inter ſe & copulare (quæ res nunc hoc aphoriſmo eſt tradita) ſimúlque poſſe internoſcere qui ſint infœcundi viri, & quæ mulieres ſteriles. Nam immodicæ dyſcraſiæ, id eſt intemperantiæ horum ſunt cauſa, modicæ verò ſi ſint, & contrariis iungantur, tunc grauidæ fient mulieres, ſi verò cum ſimilibus copulentur, non concipient. Neque enim fieri poteſt vt ſemen frigidius in frigidiore vtero fœcundetur, neque ſiccius in ſicciore, & de aliis qualitatibus vtrobique ſimiliter: ſed frigidius quidem ſemen tanto calidiore vtero indiget, quanto ipſum longius abeſt ab optima temperatione. Quacunque autem immodica intemperie vterus laboret, certa ſterilitatis cognoſcendæ ratio eſt aromatũ ſuffitio, quã paulò ſuprà expoſuit. Nam frigiditas propter vteri denſitatem ad os & nares ſurſum aromatum vaporationem efferri nõ ſinit. Eodem modo nec ſiccitas. Humiditas verò ſicuti Hipp. dicta eſt extinguere genituram, ita aromatum quoque qualitatem obtundet. Reliqua eſt vehemens caliditas, quę ſi odorum vim alterabit & corrumpet, atque propterea ipſam ſeruata ſyncerítate nõ permittet ſubuehi ad os & nares, ſatis tùm in his etiam calidioribus naturis eſſe poterit ad ſterilitatis cognitionem aromatum ſuffitio: Si verò hæc præſtare nequeat, ex aliis tunc nobis indiciis erit eiuſmodi ſpectanda natura, hoc ipſum imprimis tenentibus, raram admodum in mulieribus talem temperationem eſſe, ſiquidem natura eſt fœmina mare frigidior

dior. Quare vel ob id in mulieribus sterilitatis ex aromatum suffitu probandæ ratio erit multò vtilissima, quia vel omnis immodica intemperies ipsi subiiciatur, vel rarissimè ipsam vnica effugiat, in iis scilicet mulieribus quæ tenues, nigræ, & hirtæ apparet, vt ex his signis immodica ipsarum intemperies percipi queat sine aromatum suffitu.

LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ὧν τὰ ἀρρενώπων. ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν τὸ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα ὀκνεῖ ἐκπυριᾶσθαι ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Par est de maribus ratio. Aut enim propter corporis raritatem spiritus foras dissipatur, ita vt genitura eiaculari nequeat: aut propter densitatem humor foras non prosilit: aut propter frigiditatem non incenditur, vt eò loci coaceruari possit: aut propter caliditatem hoc idem ipsum vsu venit.

Qui hunc addidit aphorismum, ne suam quidem ipsius orationem intelligit. Nam eundem sibi de viris sermonem, quem de mulieribus Hippocrates habuit fore pollicitus, hoc non præstitit. Quum enim ille de quatuor intemperiebus fecerit mentionem, hunc quoque quatuor in maribus, vt nos superiore aphorismo fecimus, intemperies prosequi oportuit: Verùm non sic fecit, sed

imprimis corporis ſtatim incuſauit raritatem, quę in mulieribus eſt prætermiſſa : Deinde ne oratio quidem ipſa per ſe diligenter examinata, vera comperitur. Raro ſiquidem & laxo corpore viri complures reperiuntur, qui ſemen emittant fœcundiſſimum: neque id mirum videri debet. Nam corporis raritas calidiores & humidiores temperationes comitatur, quæ vtique plurimo ſemine & fœcundiſsimo abundant omnium maximè. Nam & materiam vnde ſemen generatur, & vim à qua coquitur habent copioſam. Porrò autem ſpermaticorum vaſorum contentione expreſſam genituram, non ſpiritus violẽtia protruſam foras eiaculamur. Spiritalis enim ſubſtantia cum ſeminis humiditate permiſcetur, quæ & ipſa vt erumpat vaſis exprimentibus indiget ſimiliter atque ſpermatica humiditas, quæ tanto exhuberat ſiccitatem, quanto celerius emicat, & diutius & longius fertur. Iſta ignorabat is qui aphoriſmum aſcripſit: & præterea quum humorem propter denſitatem negat foras peruadere, ſiquidem diuerſum à ſemine humorem dicit, leuis & nugatoria eſt eius oratio : ſi verò propter corporis totius ſpiſsitudinem ſemen dicit foras non prodire, quæ ſit inſtrumentorum ſeminalium conformatio prorſus ignorare videtur. Præſtitiſſet enim ipſorum anguſtiam cauſari. Quinetiã id quod deinceps dicitur quadamtenus verum exiſtens, ſequentem habet clauſulam ab omni ſenſu abhorrentem. Nam quòd propter temperamenti frigiditatem ſemen non incendatur, ac propterea infœcundum exiſtat veritati eſt conſentaneum : quòd autem eo loci colligi nequeat, ex abund

abundanti additum est, cum eo quòd neque loci cuiusquam ipsi suprà facta est mentio, sed nobis intelligendum reliquit: tametsi vox demonstratiua eò, ad aliquid, quod suprà dictum esse oportuit, habet relationem. Sed hæc quidem parua sunt: quod verò ad finem aphorismi dicitur errorem habet maximum, quum propter caliditatem idem euenire dicit. Manifestò enim ea oratio ad superius dictum est referenda: dictum verò suprà fuit ob frigiditatem semen non inflammari, vt eò loci coaceruetur. Quibus verbis fit, vt propter calorem etiam non incendi semen, neque in vasa cogi seminalia intelligere debeamus, quæ res euidenter est absurda. Nam torreri, aut assari, aut eiusmodi aliquid affirmare pati semen à calore habet ratione, at non incalescere absurdum est omninò.

LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ πυρετώδεσι, καὶ οἴσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ οἷσι διψώδεσι· κακὸν ὃ μὴ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες μὴ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἷμα πολὺ διαχώρησις γέγονεν. Ἀρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, πλὴν λόγου δὲ ἐκτείνουσι.

Lac præbere capite dolentibus, febriculosis, &

quibus hypochondria elata aut murmurãtia, & ſiticuloſis, malum: Malum item quibus bilioſæ deiectiones, febres acutæ, & copioſa ſanguinis vacuatio facta eſt. Conuenit verò tabidis nõ admodũ valdè febricitantibus, & febribus longis & languidis, dum nullum ex ſuprà dictis ſignis adſit, & præter rationem extenuatis.

Quòd lac citò alteretur, & bifariam ſubeat mutationem, multo adhibitum calori protinus in nidorem abiens, pauco ſtatim aceſcens, tibi ſcire licet, ſi partim vt emulctum eſt ſupra ignem decoxeris, partim verò ſeorſum per ſe repoſueris. Nam decocto fit in nidorem deprauatio, repoſito acor omninò vel citius vel tardius contrahitur. Similiter in hominibus benè valentibus niſi probè coquatur, quibuſdam aceſcit, aliis aduritur & nidorem contrahit. Nam ventriculo frigidiore omninò aceſcit tardius citiúſvè, calidiore nidorulentum euadit. Lac tamen ſi bene concoquatur alit multum, ſuccúmque * corpori præbet laudabilem. Cæterùm inter coquendum ſanis etiam hypochõdria attollit & caput ferit. Hæc igitur lactis effecta & mala in ſanis etiam ſpectare licet. Verùm ea Hipp. quæ ægrotis hauſto lacte accidunt recenſet, quotidiano vtentium vſu & experientia omnibus manifeſta: & alioqui poſſunt ante experientiam cognoſci. Vbi enim iis qui integra valetudine fruuntur lac capitis mouere dolorem, & hypochondria inflare videmus, quibus profectò iam dolitat caput, aut ſublata ſunt hypochondria

* ἰκανῶς πεφθὲν γάλα τρέφει μάλιστ' ἐστι καὶ εὐχυμον.

aduerſ

aduersissimũ esse cogitatione colligere facilè possumus. Porrò rectè elata dixit hypochõdria, quanquam poterat inflata & flatuosa dicere. Neque enim sola lac hypochondria lædere solet, sed & alia omnia viscera quoquo modo propter eiusmodi aliquam affectionem cuiusmodi est inflammatio, vel erysipelas, vel scirrhus vel œdema in tumorem sublata: multóque magis si abscessus sit in hypochondrio nondum ruptus. Atque hæc omnia Hipp. vno verbo ostendit, dum inquit hypochondria elata. Nocuum etiam lac esse dicit murmurãtibus hypochondriis, quæ ab inflatis & distentis sunt diuersa, flatuosa tamen ipsa existunt & ventosa. Maior itaque læsio hypochondriis contentis, minor murmurantibus accidit à lactis esu: verumtamen ne his quidem lac vtile. Acescit enim in ipsis. Lactis tamen serum sale & melle conditum multis, quibus hypochondria murmurarent quũ exhibuissemus profuit citata ipsis aluo. Pariter siticulosis malum lac esse dicit. In nidorem enim ipsis conuertitur & aduritur, siue ipsi natura fiant, siue per aliquod tempus euaserint siticulosi. Et quibus deiiciuntur aut vomuntur biliosa nidorulentum fieri lac dixerim. Siquidem ab omnibus causis calidis lac in nidorem celerrimè verti omninò iam didicimus. Meritò igitur iis quoque qui acutè febricitant, lac noxium. Atque mihi quidem rectius ita habere dictio videtur, Malum etiam lac quibus biliosæ deiectiones, & quibus febres sunt acutæ. Neque enim vtriusque simul iunctis solùm, sed seorsim etiam lac incom-

modat. His igitur affectibus lac est nocētissimum: iis verò qui deinceps ita ab Hipp. enumerantur vtile, Conuenit verò tabidis non admodum valdè febricitantibus. Nam primùm facit tabidorũ mentionem. Sic enim Hippocratem eos appellare accipere debemus, qui phthoë laborant, id est nata in pulmone vomica contabescunt. Nam de cæteris extenuatis & exhaustis deinceps dicet in ea dictione, cuius initium est, Et febribus languidis. Porrò omnibus communiter qui lactè egent, boni succi cibus, quem euchymum Græci appellant, & qui citò distribuatur est necessarius. Neque tibi mirũ videri debet si lac ventosum aliquid habens euchymum esse & bonum succum præstare dicamus. Nã in vniuersum euchyma ea esse dicimus, quæ post coctionem in bonum mutantur succum, videlicet sanguinem. Hic enim familiaris nobis & amicabilis succus est. Quamobrem verò quum dixisset, Conuenit autem tabidis, adiecit non admodum valde febricitantibus, dignum mihi videtur consyderatione non parua. Nam sufficiebat sine valde dixisse non admodum. Vtrum solis valdè febrientibus lac non exhibet, solis iis qui non admodũ valdè febricitãt potui dans? an potiꝰ ab aliquo falsò interposita est & ascriptitia particula valde, vt & alia pleráque? Per otiũ ergo ista exquirere poteris, à nobis verò hoc in præsentia habeto, lac valde febricitãtibus dandũ non esse. Porrò miror quî in iis quibus lac dari vult, illud ascripsit, dum nullum ex supradictis signis adsit. id enim à doctrinæ aphoristicæ brachylogia alienum est. Siquidem ex

iis

iis quæ prius dixerat intelligebatur, etiam si dictũ non fuisset, dandum scilicet tabidis, & præter rationem extenuatis lac esse nisi caput doleat, aut hypochondrium tumeat, aut bilioſa deiiciantur, aut cæterorum denique aliud eiusmodi ipsis adsit. An non simpliciter, nec semper seruare breuitatẽ Hip. videtur, sed vbi magnum aliquid, à quo si negligẽtius audiatur, periculum impendeat docet, tum bis térve eadem repetere non grauatur?

LXV.

Οκόσοισιν διδήμαῖα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, ὀ μάλα ἀπῶνται, ὁκόσοι δὲ μαίνονται ἐστέως ἢ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν ἄσασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδυναὶ πλευρῆς ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ διδήματα.

Quibus sunt cum vlceribus tumores conspicui, ij non admodum conuelluntur, aut insaniunt: Quibus verò repentè euanuerint, siquidem postica parte factum sit, conuulsiones & tetani accidunt: si verò à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema & dysenteria si rubicundi fuerint tumores.

Tumores omnes præter naturam œdemata Hip. appellat, phlegmonis etiam eo nomine comprehensis: quanquam hoc ipsum phlegmones nomẽ apud veteres omnes de phlogosi potius, id est inflammatione dicebatur, etiam si sine tumore consisteret.

Est igitur quod nũc dicitur, tale, In quibus tumo res superueniunt vlceribus, ij non admodum conuelluntur aut insaniunt. Porrò hæc eadem indicat oratio nonnullos etiam propter tumores vulneribus accidentes conuelli & furere, sed id rarò accidere: tum scilicet vbi in parte neruosa insignem magnitudinem, aut aliquam malignitatem acquisierunt. Contrà verò si tumores derepentè obliterescant, conuulsiones & tetanos sequi affirmat duntaxat si in partibus posterioribus, hoc est in dorso fuerint vlcera: Si verò partibus anterioribus constiterint, tum alia quæ deinceps enumerat cõsequi dicit. Posteriores nanque partes neruosæ sunt, anteriores venosæ & arteriosæ. Quum itaque ab vlceratis partibus humor qui tumorem faciebat, in partem aliquam principẽ remeauerit, in posterioribus quidem partibus vt pote neruosis conuulsiones fient & tetani. (Nam hi sunt neruorũ affectus) In partibus verò anterioribus mania, si quidem in caput humor feratur: lateris dolor, si in thoracem vertatur: hinc verò sæpè purulenti euadũt ibi collecto humore minimè discusso aut digesto. Dysenteriam autem fore inquit, si rubentibus tumoribus materiæ repentè fiat in ventrẽ translatio. Cæterùm dysenteriam eiusmodi cruẽtam appellare solemus, quæ vtique definitur, sanguinis per intestina citra exhulcerationẽ vacuatio. Quòd itaq;, si vel in dorso, vel partibus anterioribus ipsi ex aduerso sitis, tumores aliquandò contingat derepentè euanescere, ægri in tales incidant affectus est manifestũ: non tamen nobis Hip. ipse declarauit de hisne partibus loquatur solis, an de omnibus simpliciter agat, ita

vt

vt artus quoque ipsi hac oratione comprehendãtur. In tibiis certè non sunt parte anteriore musculi, qui in tendones validos & latos desinant: in femore verò parte genu anteriore maximũ videmus tendonem: quo affecto conuulsionẽ per consensum secutum iri est probabilius, quàm aliquo ex musculis parte femoris posteriore positis. Sunt enim omnes carnosi. Itaque non videretur verum id quod vniuersaliter pronunciatur, nempe partibus tantũ posterioribus accidere conuulsiones. Et quidẽ persæpè id nõ in cruribus solis, sed etiã manibus accidere videtur, fortasse quia hæ partes omnes directò respondent dorsali medullæ, ab eáque tum artuum, tum dorsalium musculorum nerui oriũtur.

LXVI.

Ἢν τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Si magnis vulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Potest & cum vltima aphorismi dictione adiectiuum ingens coniungi, potest & cum priore parte aphorismi, hunc in modum habente oratione, Si vulneribus prauis existentibus tumor non appareat, est ingẽs malum: vel sic, Vulneribus malis existentibus si tumor magnus non appareat, malum. Potest etiam de vtraque communiter simul dici, ac si ita dixisset, Si prauis vulneribus existentibus tumor ingens non appareat, malum est ingẽs. Sed quę ex tribus meo quidem iudicio præferri debeat lectio, habet hunc in modum, Si vulneribus prauis existentibus, tumor non appareat, malum est magnum.

gnum. Porrò monui suprà œdematis nomen generaliter Hip. de omnibus dici tumoribus præter naturam. Praua autem vulnera dici putãdum est, quæ in capite aut fine musculorum quum omniũ, tum maximè neruosorum sunt accepta. Nam principio & origine musculorum nerui inseruntur in ipsos, ex fine verò tendones enascuntur. Quemadmodũ igitur paulò antè omnes derepentè euanescentes tumores damnabat, ita nũc si malis vulneribus nullo modo superueniant tumores, non probat. Nam suspicio est in ipsis humores vulneribus affluentes ad partes principes esse translatos. Atque hoc maximè in iis vulneribus fieri videtur, quibus dolor adest, propter quem aliquid omninò influit in partem, cæterùm ab imperitis medicis reprimitur & inhibetur medicamentis valde refrigerantibus, aut astringentibus. Nam quæ dolore vacant, neque fluxionem concitant. Maximè verò omnium partes neruosæ vulneratæ dolent, quæ calfacientibus & siccantibus medicamentis curari volunt.

LXVII.

Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ σκληρὰ κακά.

Incontenta bona, contenta verò & cruda mala.

Hæc oratio appendix est præcedentis. Docet autem Hipp. œdemata quæ sunt incontenta bona esse & laudabilia omnia, contraria verò, mala. Propriè autem incontento & cedenti opponitur durum, resistens, & refractarium. hoc verò Hipp. crudum appellauit. Neque enim vnquam renitens & durus tumor fieri potest, partis natura probè affluẽtes humores

mores coquente.

LXVIII.

Τὰ ὄπισθεν τ̃ κεφαλῆς ὀδυνωμένοις, ἢν μὲν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

E parte capitis posteriore laboranti, in frontem rectà excurrens vena incisa prodest.

Non vacuare solùm Hipp. quum vsus postulat, sed etiam cum reuulsione vacuationem instituit. Fit porrò reuulsio in contrarium: ac secundũ longitudinem quidem sursum ac deorsum, secundum latitudinẽ verò dextrorsum & sinistrorsum, & secundum profunditatem antè & ponè. Nunc itaque parte capitis posteriore dolente cum reuulsione vacuatio fiet ex fronte: sicuti & quum anterior pars laborat, ex occipite. Ita enim sæpè diuturnæ oculorum fluxiones sanatę sunt, ex partibus occipitis misso sanguine, & admotis cucurbitulis.

LXIX.

Ριγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐς ὀσφύν μᾶλλον καὶ ἐς νώτου ὄν κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό τε τῶν μηρῶν καὶ τῶν πήχεων. ἄτας καὶ τὸ πέρμα ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores incipiũt mulieribus ex lumbis magis & per dorsum perueniunt in caput: Sed & viris parte corporis posteriore magis quàm anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

Rigor omnis incipit cum sensibili quodam frigore.

gore. Dorsi autem partes vt potè neruosæ non solùm facilius refrigerantur, sed promptius etiam frigus sentiunt. Quò fit vt meritò indè rigores capiant initiũ, & magis in mulieribus fiant, quia fœmina frigidior natura est & imbecillior. Hinc porrò incipiens rigor excurrit in caput neruorũ principium, celerrimè per spinalem medullam facta cõsensione, id est affectionis communicatione: quãdo quidem & ipsa nõ secus ac cerebrum frigida est naturâ, & propter substantiæ mollitudinem similiter obnoxia. At verò ex partibus anterioribus rigores non incipiunt, quia calidiore sunt quàm posteriores temperamento. Cuius rei indicium statuit cutis raritatem, & huius rursus ipsius pilorum multitudinem. De quorum generatione abundè egimus in libris de temperamentis.

LXX.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμῶν ὀ πάνυ ἁλίσκονται· ἢν δ' ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, πάυονται.

Qui quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur: Si verò priùs tentati fuerint, superueniente quartana, liberantur.

* *Vide 6. Epid. ad finem.*

Quæ propter vacuationẽ fit conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ verò ob neruosarũ partiũ repletionẽ accidit (qualis est epileptica) neque acutissima est, neq; perinde periculosa. De qua conuulsionis specie Hipp. in præsentia meminit. illa enim verba, Tentantur & Tentati tẽporis productionem indicant. Hanc ergo conuulsionem fieri quartana non solùm prohibet, sed etiam si fieri occupauerit,

cupauerit, soluit. Fit porrò talis cõuulsio lentis & pituitosis humoribus partes neruosas infarcientibus & obstruentibus. Quibus liberandis quum duplex sit comparata ratio, excretio & coctio, vtranque habet quartana: excretionem quidem vi rigoris (eiusmodi enim cõcussio & conuulsio sola potest crassum humorem excernere) coctionem verò caloris ratione rigorem excipientis.

LXXI.

Οἱ ὅσοισι λέπρα περίεστιν ἡ καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρώτων τελευτῶσιν· ὅσοισι δὲ χαλαρὴ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus arida & dura cutis obtenditur, sine sudore moriuntur: quibus verò laxa & rara, cum sudore vita defunguntur.

Morituris * siquidē squalida, dura, sicca, & obtensa cutis est, sine sudore vitam finiunt: Si contrà rara, mollis & laxa, cum sudore fato concedunt. Prioribus siquidem vel omninò exhausta est humiditas vel ex cute: in aliis verò inest etiam in cute.

* Philotheus τελευτᾶν accipit ἀντὶ τοῦ ἀπο-νεκρωθῆναι ἤτοι πρὸς βίον, ἢ πρὸς θάνατον· ἐὰν μὲν τις ἐν-φορίαν ἔχοι τὸ αὐτοῖς, πρὸς ὑγίειαν· ἐὰν δὲ ἀνεφορία πρὸς θάνατον.

LXXII.

Οἱ ἐκτερώδεες ὀλίγου πάνυ πνευματώδεές εἰσιν.

Auriginosi, non admodum ventosi.

Ventosos ab ipso nunc dici putandum est, qui in ventre colligũt copiam spiritus flatuosi, qui vel per ructus, vel flatus infernè erumpẽtes excernitur, vel remanet & continentes partes distendit. Fit autem aliàs propter atoniam quandam, id est virtutis remissionem & imbecillitatem partium ipsarum ad

ad ventrem attinentium, aliàs propter phlegmaticum humorem & frigidum. Qui itaq; sunt ob pituitosum & frigidum humorem flatuosi, auriginosis sunt contrarii vt pote bilioſis. Quæ quum ita sint fit vt ictero obnoxij nũquàm vẽtosi fiant, duntaxat secundum abundãtis humoris naturam. Nam propter partium imbecillitatem possunt aliquãdo flatus gignere. Propterea enim dictioni adiecit, non admodum, ita perpetuitatem negationis interrumpens, simúlque quod dicit ferè fieri ostendens. Perrarò enim auriginosos inuenias, qui partium habeant ad ventrem attinentium imbecillitatem.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEXTVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

ΕΝ τῆσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

In diuturna læuitate inteſtinorum ſi ructus acidus ſuperueniat qui priùs non extiterit, bonum eſt ſignum.

Lænenteria (quaſi lęuitatem inteſtinorum dicas) celer eſt per ventrem & inteſtina eſculentorum potulentorúmq; tranſitus, quo talia deiiciuntur qualia fuere deuorata. Quòd ſi breuius definire placet, potes dicere coctionis priuationem eſſe, nulla neque ſecundum conſiſtentiam, neque ſecundum colorem, aut odorem, aut vllam aliam omninò quali-

tatem in ventriculo ciborum mutatione facta. Ita porrò morbus hic appellatus est, existimãtibus qui primùm ipsi talem appellationẽ imposuerunt, propter internæ τῶν ἐντέρων id est intestinorum superficiei læuitatem fieri, ob quam non amplius ipsa reti neant in se contenta cibaria sed ocyssimè præterla bi sinant: quasi verò sua, quum secundum naturam habebant, asperitate retinerent. Egò verò quùm in aliis multis laudandos eos censeam, qui rebus primùm posuerũt nomina, minimè tamen in læteriæ appellatione probare possum, quippè qui ingestos cibos circumplicare & amplecti, & constringendo retinere tempore legitimo, posteáque deorsum propellere propriũ vẽtriculi munus esse ignorauerint: & rursum quẽadmodũ in vesica fit stranguria, quum ipsa scilicet vrinæ impatiens non expectat donec coaceruetur, sed statim vt mordacem sibi, aut grauẽ summouet & reiicit, eodẽ quoque modo citam per ventrẽ cibi potúsq; permeationẽ fieri non intellexerint. Hæ enim sunt omnium excretionum communes causæ: quas si illi sciuissent, qui primi huic morbo læenteriæ nomen indiderunt, talem de læuitate intestinorum opinionem repudiassent, & eius loco, totius ventriculi & intesti norum imbecillitatẽ statuissent causam, ob quam partes hæ cibis assumptis grauatæ, à se quàm citissimè ipsos depellunt exigúntq;. Potest etiã quãdoque quorundem humorũ mordacitate & acrimonia in superficie exulceratis intestinis, accidere hæc affectio, etiamsi vires ipsorum non magnopere laborent. Tùm enim fuerit necessarium, vt permeantibus cibis partes exhulceratæ dolorem sentiant

tiant, atq; ideò propellant, atque à seipsis ocysimè amittant: quod per singulas partes dum fit, tanta sequitur transitus velocitas, vt cibi nullũ coctionis rudimentum inchoationémue accipiant. Verũ tali lienteriæ morsus cuiusdam inerit sensus, in ea verò quæ propter ventriculi & intestinorum imbecillitatem accidit, citra vllum doloris sensum fient deiectiones. Cæterùm non paruum hoc est harum lienteriarũ discrimen. Nam quæ propter humorum acrimoniã totius ventriculi & intestinorũ abrasa fit superficie, siquidẽ humorũ malignitas cessauerit, astringente tùm cibo tùm potu curatur citissimè: si verò longiore tẽpore perseueret, in dysenteriam id est intestinorum difficultatem transit ac mutatur: quæ verò propter virtutis retentricis imbecillitatem fit intestinorum læuitas, ab intemperiæ omninò conciliatur: quæ vel ipsorũ corporum confirmata est qualitas, & quidam contractus iam habitus solutu difficilis, vel propter humorem aliquem fit qui in ventre & intestinis continetur, de q̃uorum humorum numero est pituita, ob quam ægrotantibus acidi ructus eueniũt, quas ὀξυγιγμίας appellant Græci, qui etiam citra pituitæ consortium ventriculo frigidiore fieri possunt. Et certè cum quibusdam lienteriis, quæ ex frigiditate ortum habent, vnà inuadũt ructus acidi, sed tẽporis progressu cessant. Nã per initia exiguo quodam tepore cibi in ventriculo retinẽtur, procedẽte autẽ atq; aucto morbo, ne hoc quidem accidit. Vbi igitur in ventriculo breuis est cibi mora, tum quædã veluti fit coctionis inchoatio, & propterea eiusdã infœlicitas & frustratio accidit apotychia

Græcè dicta. Nos autem à frigida cauſa profectas coctionis fruſtrationes ructus acidos gignere didicimus. Vbi autẽ nullũ cibi accipiunt coctionis initium, tùm nec vlla ipſorũ ab initio fit ſecũdum qualitatem mutatio, & proindè nec ructus acidus, niſi pituita præſertim acida in ventriculo abũdet. Propterea non ſimpliciter Hipp. in læuitate inteſtinorum acidum ructum dixit ſignũ eſſe bonum, ſed in diuturna addidit. Nam cũ incipiente, vt dictum eſt, ſæpè vnà accedit ructus acidus. Deinde qui priùs inquit, non extiterit. Quæ enim à pituita ventriculum refrigerãte fit inteſtinorũ læuitas, vnà ſecum ſemper habet coniunctã oxyregmiam, tanquam ſymptoma quoddã. Cum ea igitur inteſtinorum læuitate, quæ neq; etiamnum incipit, neque à pituita fit, coniuncta non eſt oxyregmia, quę ſi aliquando tandem interueniat, tantiſper cibum in ventriculo retineri donec mutationis principiũ accipiat, ſimúlq; ſuorum operũ naturam reminiſci ſignificabit. Atque mihi hactenus abundè vt arbitror, expletum eſt expoſitoris munus. Eorum verò quæ diximus capita ſi quis ſcienter certóq; diſcere velit, in cõmentatione de naturalibus facultatibus nõ paucas demonſtrationes de ventriculi virtutibus, & in lib. de ſymptomatũ cauſis omnium quæ celeriter excernũtur explicatas cauſas habet. Quoniam verò Eraſiſtratus ſecundo de ventriculo ſuperiorum medicorum auctoritatem emẽtitus eſt, & de lætenteria notionem turbauit cõfudítque, nõ abs re fore viſum eſt pauca ſuperioribus addere, ac primùm ipſius Eraſiſtrati verba tranſcribere, quæ habẽt hũc in modũ, De lætenteria appellata dicendum

endum esse videtur. Superiores enim medici intestinorũ affectum in tres partes diuiserũt, lienteriã, dysenteriam, & tenasmum, quæ assiduè lacessens est egerendi cupiditas inanis. Atq; ex his nonnulli in ipsis excretis differentias morbi spectãtes dicũt, Si ex ventre sanguinolenta & mucosa prodeant, is affectus dysenteria appellatur. Si verò quæ excernuntur, cruda & coctionis expertia fuerint, & sanguinolentis & mucosis permista, lienteria vocatur. Quum verò bilioſa permista sanguinolẽtis & mucosis subeunt, tenasmus dicitur. Hæc Erasistratus, quam secutus opinionem nescio vt crudis excrementis mucosa & sanguinolenta adderet. Hoc enim nullus fecit, neq; eorum qui eadem tempestate fuerunt clarissimi & præstantissimi medici, vt Philotimus, Herophilus, Eudemus: neq; eorũ qui eam ætatem sunt secuti vsque ad recentiores istos qui Archigenis temporibus extiterunt. Sed nec quod ipse dicit, medicorum superiorum, hoc est eorũ qui ante Erasistrati seculum fuerunt vllus affirmauit. Diocles siquidem in lib. de causę morborum curatione in hanc sententiam scribit, Tertiũ morbi genus ferè dysenteriam excipit, vocatur autem lienteria, quam humida & spumas, crudáque & multa deiectio sequitur statim postquàm comestum est & bibitum. Praxagoras verò secundo de signis comitantibus inquit, Intestinorum læuitate laborantibus quia lubrica sunt intestina imprimísq; ieiunum, citò cibaria deiici est necesse. Præterea Praxagoras deinceps scribit, Cibaria quæ citò permeant, omninò cruda esse oportere, quod peculiare maximéque huius affectionis est propriũ,

in celeri transitu statuens, quod verò coctionis expertes et crudi cibi permaneant, hoc vnum habēs in numero eorum quæ necessariò consequuntur. Neque enim quia omnino crudi permanent, ideò citò deiiciuntur: sed quia confestim excernuntur, nullam propterea coctionem nanciscuntur. Quæ causa est quamobrem tùm nos, tùm alij medici cōplures læuenteriam definiamus citam esse ciborum peruasionem, nullam prorsus coctionem habentium. Sic de ipsa veteres quoque medici sentire videntur. Nam & libro de morbis, siue is liber Hipp. sit, siue Polybi eius discipuli, hæc de læuore intestinorum scripta inueniūtur, Cibaria deiiciūtur incorrupta, humida, nullum dolorem facientia, corpus verò extenuatur. nimirum hisce viris fuit consuetudo iam olim recepta appellandi incorrupta, quæ nos eruda & coctionis expertia vocamus. In libro quoq; de victu salubri inscripto, qui & ipse Hippocrati asscribitur (licet non desint qui adulterinum censeant, nōnullis ad Aristonem, aliis ad Philistionem, quibusdam ad Pherecydem referentibus) scribuntur hæc verba. Hæc nonnulli patiuntur, cibus eis deiicitur humidus, non coctus non propter morbum, verbi gratia læuenteriam, neque aliquem ipsis adfert dolorem. Atque hi quidem viri omnes sunt Erasistrato antiquiores, sexcentíque alij vt dixi, tùm qui Erasistrati ætate floruerunt, tùm qui post eum fuerunt, in eandem omnes sententiam de læuitate intestinorum scripserunt. Quare quid Erasistrato in mentem venerit nescio, vt de maioribus mentiretur, dum in lęuitate intestinorum sanguinolenta &

ta & mucosa cibis non coctis permiscēri veterum sententiam esse dicit.

II.

Οἱσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ τ' ἐναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares humidiores naturâ, & genitura humidior, ij minus prospera valetudine fruuntur: Quibus verò hisce contraria adsunt, salubrius degunt.

Siccioribus naturà temperationibus nullum omninò è cerebro per nares manifestum aut sensibile excrementum effluit, sicuti neque per cutem sudor: sed quæ medicis ἄδηλος διαπνοὴ dicitur, id est cutis perspiratio sensum fugiens attenuata excrementa vaporis instar vacuat. Humidioribus verò naturis sensibilia fiunt excrementa cerebri præsertim, quia frigidius naturâ est. Quibus ipsis naturis genituram quoque, hoc est genitale semen, frigidiorem esse affirmat, quemadmodum siccioribus aquosa humiditate exhausta tùm crassius, tùm siccius semen adesse solet. Qui igitur humidiore sunt siue solo cerebro, siue toto etiam corpore, inculpabilem illam & inoffensam vitæ salubritatem habere nequeunt, sed frequentibus catarrhis leui quapiam occasione ortis infestantur. Quòd si per palatum ipsis deorsum redūdans feratur humor, malè partes subiectæ afficiantur & grauiter offendantur est necesse, fauces verbi gratia, guttur, aspe-

ra arteria, pulmo, ſtomachus, & venter. Vnde & tuſſes ipſis, & dyſpnœas, id eſt ſpirandi difficultates, anginas, cruditates, diarrhœas, id eſt alui profuſiones, interdum etiam dyſenterias quũ ſcilicet deſtillãs humor fuerit quodã modo falſior, accidere eſt neceſſe. Porrò de his ipſis egit in li. de aëre aquis & regionib⁹, & in lib. de morbis & affectib⁹.

III.

Ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, λαπὸν, καὶ σὺν πυρετῷ κάκιον.

In lõgis inteſtinorum difficultatibus, cibi faſtidium malum, & cum febre peius.

Difficultates inteſtinorum, id eſt dyſenterię, exhulcerationes ſunt inteſtinorum ab humoribus acribus factæ. Nam initio abraditur eorum ſuperficies extima: deinde temporis ſpatio profundiora, & putria omninò habent vlcera: quo maximè tempore ventriculi per conſenſum affecti labefactatur coctio. qua noxa latius ſerpente, & ſemper magis magíſque ſurſum euecta, ſimul vt vẽtriculi os vnà eſt affectum, apoſiti fiunt, id eſt anorecti, quaſi faſtidioſos cibi, & inappetentes dicas. Nam per initia etiam interdum cibum auerſantur propter defluentes ab hepate ichores, id eſt putres & tenues humores à quib⁹ inteſtina abradi dicebamus præſertim ſi hi picrocholi, id eſt calidi & bilioſi fuerint. Nam ipſorũ pars ſupernatans ad os vẽtriculi effertur. Longis verò inteſtinorũ difficultatibus poſtquã hoc ſymptoma ſuperuenerit, quãdã iã per cõſenſum mortificationẽ vẽtriculo adueniſſe indicat, qua aboleri prorſus neceſſe eſt appetentiã opus ad vitam

ad vitam necessarium. Quòd si vnà cũ appetentiæ deiectione febris insuper intestinorum difficultati accesserit, ex duabus altera, vel aliqua vlcerum putredo, vel magna inflammatio adest. atq; ita, vt dictum est, toto per consensum ventre affecto, pernicioſè se habent ægroti.

IIII.

Τὰ περιμάδηρα ἕλκεα λυκοήθεα.

Circunglabra vlcera, maligna.

Quum pilos à circũiectis vlceri partibus defluere, vel cutẽ squamulas è summa parte amittere videris, scire potes iis qui ita habeant, prauos humores in partem adfluere, qui vehementer vlcus rodunt. Neq; enim certè pilorum radices corrumpere possunt, & vlceratum locum non prohibere cicatrice obduci.

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ τῶν πλευρῆσι, καὶ τῶν στήθεσι, καὶ τῶν ἄλλοισιν ἢν μέγα διαφέρωσι λαμβανέειν.

Doloribus lateris, & pectoris, cæterarúmque partium an ægri multum differant, discendum est.

Animaduertere oportet non modo locum dolentem, qualis sit, sed magnitudo etiam doloris in eo quanta sit exquirenda. Quæ res tum ad loci affecti dignotionem, tum ad præsagitionem eorum quæ ægroto sunt euentura, tum præterea ad curationis inuẽtionem multo est vtilissima. Siquidem in latere quum magnus vrget dolor, primùm is esse non potest, quin membrana costas succingens patiatur: secundò non vacat periculo: deinde ma

iore etiam indiget curatione. Nam si ad clauiculã dolor ascendat, sectione venæ vtendum erit, si ad hypochõdria declinet, purgationi locus erit, quẽadmodum in lib. de victus ratione in morbis acutis ipsemet docuit. Si verò mediocris fuerit dolor, nec pungens, (qualis in membrana erat succingente,) nec ad clauiculam aut hypochondrium pertineat, tum ipse affectis costarum carnosis partibus fieri potest, atq; ideò neque periculosus fuerit, neque magno auxilio indiguerit. Sic etiam in singulis aliis partibus doloris spectanda est magnitudo, veluti in renibus si fortè carnosa eorum pars inflãmationem sustineat, dolor grauis erit, quemadmodum ipse in Epidemiis tradidit, ita eum dolorẽ appellans, qui veluti ponderis cuiusdam affecto loco impositi sensum infert. aliæ verò renum partes si afficiantur, acutus dolor cruciabit. alias partes dico, tunicam renes obtegẽtem, cauitatem internam, & in hanc penetrantes & traiectas tum arterias tum venas, & prẽterea meatuum vrinariorum. (ὀυρητῆρας appellant) exortus. Sic etiam in iocinore res habet. Nam parte eius carnosa inflammata, grauis dolor sentitur: tunica verò ambiente aut valis inflammationem patiẽtibus, acutus vexat. Atque ipsius doloris acuti indicationẽ nobis adfert maior minórve efficientis causæ qualitas. Biliosus siquidẽ & acris humor dolorem intẽdit, vt & spiritus flatuosus exitum non habens: remittit pituitosus. Nec verò solùm qualitatis cuiuspiã magnitudo nobis aliquam dat doloris significationem, sed etiã quãtitatis. Intenditur enim cuiusuis causæ efficientis actio, eius aucta substantia. Si itaque Hipp. quia

cuiusq,

cuiuſque doloris magnitudinem conſyderandam eſſe vellet, aphoriſmum ſcripſit, ſatis multis ipſius vſum expoſuiſſe videri poſsimus. Si verò non magnitudinem ſolùm dolorum ſpectandam eſſe, ſed generalius quiddã & velut vniuerſalius indicans, omnes aliquo certè numero habẽdas dolorum differentias, animaduertere & conſiderare oportere dicit, multo vtique maiorem ex ipſo vtilitatem ſumus percepturi. Erit enim oratio huiuſcemodi, Non ſimpliciter partium dolorem conſiderare, neque eandem eſſe in omnibus affectionem arbitrari oportet: vt ſi exempli gratia anteà quidem Dioni, poſteà verò Theoni latus doluerit, eodẽ propterea modo vtrumque habere exiſtimãdum eſt, ſed permultúmne inter ſe differant, an quodammodo ſint ſimiles cognoſcendum. Id verò fit ex duobus manifeſtum, doloris tum ſpecie tum vehementia. Ex ſpecie, ſi pungens, ſi diſtendens, aut torporem conciliãs, aut cum oneris phantaſia grauis, aut aliquo veluti lancinante, aut erodente, aut pertundente, ſi cõtinuus aut cũ intermiſsione, ſi æquabilis aut inæquabilis fuerit. Secundũ vehementiã etiam, qui vehementior remiſsiórve ſit ſpectare oportet, quæ paulò ſuprà ſecũdum magnitudinem in doloribus dicebatur differentia. Solent enim medici per verbi abuſionem quicquid vehementius eſt appellare maius, etſi id non quantum, ſed quale exiſtat. Paruam enim aut magnam, aut mediocrem febrem appellitandi nullum faciunt finem, quæ ſuam tamen habet in calore eſſentiam. Quare mirum videri nõ debet, ſi dolorem etiam vehementiorem, maiorem vocitent, multóque minus dignum admiratione, ſi

quæ

quæ ſpecieb⁹ ſeparata ſunt, ea inter ſe multùm differre dicantur: vt ſi dolorem qui ponderis cuiuſdam ſpeciem & phantaſiam refert, ab eo qui lancinare & pertundere partem, aut aliud quidpiam ex iis quæ ſuprà dicta ſunt facere videtur, diuerſum eſſe dixeris.

V I.

Τὰ νεφρικὰ καὶ οὐρικὰ περὶ τὴν λύσιν ἀλγήματα ἐργωδῶς ὑγιάζεται ἔϊσι πρεσβύτησι.

Renum & veſicæ vitia in ſenibus difficulter curantur.

Renum & veſicæ affectus in ſenibus vix ſanantur, id eſt multo negotio & longo tempore. Nam earum partium actio irrequieta, & munus nunquam otioſum, quiete autem opus eſt, ſi quid ſanari debeat. Adhæc excrementum per eas vacuandum, acre eſt, quod irritandi ſiue vlceris ſiue inflammationis, ſiue alterius cuiuſpiam affectionis in ipſis conſiſtentis vim habet. Multò verò difficilius ſanantur in ſenibus veſicę affectus, quoniam alii etiam morbi omnes præcipuéque longi in ipſis vix medelam admittunt. Tales enim ſenes ad mortem vſque comitari ſuprà dixit.

V II.

Τὰ ἀλγήματα τὰ περὶ τὴν τῶν λοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, λεπτότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Dolores ventris ſublimes, leuiores: non ſublimes fortiores.

Sublimes nunc accipere oportet non ſecundum corporis longitudinem, ſed profunditatem. Eos au

autem discriminat in ventris regione peritoneum, ita vt qui in partibus hoc elatioribus fiunt, sublimes vocentur, qui verò in partibus huic subiacentibus, hoc est intestinis ipsis, atque ventriculo, & alto corpore consistunt non sublimes dicantur. *Porrò liquet tales dolores meritò Hippocratem fortiores appellasse.

*Nã interne partes sunt principes, & ferè publicũ obeunt munus externæ priuatæ & ignobiles.

VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, ὀ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Aqua inter cutem laborantibus exorta in corpore vlcera non facilè sanantur.

Ipsemet libro de vlceribus, non priùs vlcus ad cicatricem perduci docuit, quàm sit exactè exiccatum. * Hoc autem in Hydropicis ob nimiam humiditatis copiam facilè fieri non potest.

* Hydropicis ineſt humiditas instrumentalis, & siccitas similaris nimia: Vtraq; autẽ vnitatem tardat.

IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα ὀ πάνυ λυπεῖ κνησμώδεα.

Latæ pustulæ non admodum pruriginosæ.

Quemadmodum tubercula omnia duplici differentia constant. quædam enim fastigiantur in acutum & sublimia existunt, quædam funduntur latius & ampliorem locum occupant non tamen in altum tolluntur: sic pustulæ nonnullæ sublimes acuminantur, aliæ humiles latè spargũtur. Elatiora autem & acutiora tubercula vt & pustulę ab humore fiũt calidiore, humiliora autem à * frigidiore. Quo fit vt duplicem ob causam latæ postulæ non admodum pruriant. Cutis enim perspiratu vaporant

* Pituita alioqui frigida, putrefactione & salsugine calida et acris euadit, vnde pruritũ etiã mouet.

porant in latitudinem extensæ, & efficientem humorem obtinent minus acrem.

X.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυὲν διὰ τὰς ῥῖνας, ἢ διὰ τὸ στόμα, ἢ διὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

Capite dolenti & vehementer laboranti, pus vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluẽs morbum soluit.

Sic de aliis etiam multis demonstrauimus pronunciare Hippocratem: quibus nisi diligenter animum aduertas, videatur quod ab ipso dicitur solum & vnicum esse affectionis propositæ remediũ, aliud verò esse nullum. Verùm ipse non hoc solũ esse dicit: sed simpliciter quòd pus vel aqua per aures, aut nares effluens morbum soluit. Quòd si ordine inuerso dixisset, quemadmodum ego nunc feci, dictio reprehensione vacasset. *Quum enim vel propter inflammationem, vel crudorũ humorum copiam in capite collectam fieri dolorem contingerit, tunc inflammatione suppurata, aut excreto humore, morbi fiet solutio: Si verò vel propter spiritum flatuosum, vel sanguinis plenitudinem, vel mordacem bilem, vel denique ab intemperie dolor contractus fuerit, per alia sanabitur remedia.

* *Particularia tantũ ponit hæc doloris capitis remedia. Cõmunis enim materia purgatione & sectione venæ vacuatur, quæ vniuersalia sũt remedia: cõtinens verò & coniuncta topicis auxiliis.*

XI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι, αἱμορῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt.

Non

Non vacuationis ratione solùm, sed ipsa etiam humoris vacuandi qualitate eiusmodi affectus hæ morrhoïdes sanant. Hæ enim crassum sanguinem profundere solent humoris melancholici plenum, talem in sanguine vim obtinentis, qualem in vinis fæx habet. Quare nihil mirum & melancholiam & nephritim per hæmorrhoïdas curari, vt potè quę sanguinis veluti fæcem vacuare soleant.

XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ἐπιτείνει χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, λίνσυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Diuturnas curãti hæmorrhoidas nisi vna quæpiã seruetur, periculum aquæ inter cutem, vel tabis impendet.

Hæmorrhoïdas citari est impossibile, quin propter sanguinis multitudinẽ & crassitudinẽ venarũ ora quædã aperiãtur, iocinore in ipsas fæculẽtũ & melancholicum sanguinẽ reiiciente. Si quis igitur hãc ipsi viã præcluserit, tũ scirrhosum ipsum effecerit, tum multitudine & crassitie grauato calorẽ in ipso extinxerit. Simile enim quiddam fit, quale flammæ externæ accidere videmus, quum multa temerè ligna cõgesta ignem suffocant & extingũt. Si itaque natiuo calore generatur sanguis, ipso extincto non amplius generandum fore constat. At verò aqua inter cutem, sanguinis fit generatione frustrata. Et si quandoque iecur plenitudinem in pulmonis venas queat protrudere, vasẽ inibi rupto tabidi euadunt. Ratione igitur optima vnam

esse

esse seruandam hæmorroïdem consulit, vt per hãc scilicet fæculenta iocinoris cacochymia vacuari possit, in iis præsertim quibus longo tempore per tales venas excerni consueuit.

XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultu fatigãte, sternutatio superueniẽs liberat.

Quẽadmodũ ipse conuulsionẽ à plenitudine & vacuatione fieri dicebat, ita singultũ quoq; accidere putat. Quũ igitur à plenitudine fit (fere autẽ ita fit) violento opus est motu, vt veluti vecte quopiam emotę humiditates ipsum efficiẽtes perspiratu discutiantur & vacuentur. Hoc autem sternutatio efficit. Eos verò singultus qui propter inanitionem rarò fiunt, sternutamentum non sanat. Quòd autẽ ob plenitudinẽ singultus frequenter fiãt, argumento sunt pueri, quum se supra modum repleuerint crebrò singultientes. Porrò frigus & perfrigeratio quia neruosa corpora omnia ægrè perspirabilia reddit, vt hæc repleantur est in causa, atque ideò singultus seu palpitatio quædam ipsis accidit.

XIIII.

Ὑπὸ ὑδρωπὸς ἐχομένῳ τὸ ἐπὶ τὰς φλέβας ὑπὸ τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Hydrope detento, si aqua è venis in ventrem cõfluxerit, soluitur morbus.

Hoc etiam vnum est exemplum earum vacuationum, quæ sponte & vtiliter fiunt. Spõtaneas autem dicimus non quæ sine causa, sed sine opera nostra

stra fiunt. Si enim exhibito medicamento hydragogo, id est aquas ducente, talis facta fuerit vacuatio, non iam spontinam appellaturi sumus.

XV.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀκὴ ταυζμάτο ἔμεζος ἐπιγενόμενο λύϊ τὴν διαῤῥοίην.

Longo alui profluuio laboranti sponte vomitus superueniens, morbum soluit.

Et hoc etiam exemplum est eorum quæ rectè à natura geruntur, quod vtique medicum imitari oportet. Eius autem vtilitas, reuulsionis ratione æstimatur.

XVI.

Ὑπὸ πλευρίδο ἢ κόπο περιπνευμονίης ἐχομένῳ, διαῤῥοίη ἐπιγενομένη, λυσιτελέει.

Pleuritide aut peripneumonia detẽto diarrhœa interueniens, malum.

Ad partes affectas non temerè & simpliciter aliæ compati solent, sed quum forti affectu detinentur. Hac itaque ratione iecore grauiter patiente, singultus quidem accidit compatiente stomacho: tussis autem & spirandi difficultas, per consensum affectis instrumentis respirationi destinatis. Sic etiam rursus instrumentis respirationi seruiẽtibus magnopere & grauiter affectis hepar compatitur: & hoc ipsum manifestò ostendit Hipp. quum non simpliciter dixit in pleuritide aut peripneumonia citatam aluum & solutam, malum esse signum, sed adiecit detẽto, quasi habito & talibus morbis vexato diceret diarrhœam superuenientem signum esse malum, quoniam iis qui ita se habent proflu-

uium alui accidere solet, iecore non amplius ad se attrahere alimentum, neque probè in sanguinem conuertere valente, & ventriculo etiam interdum ipsum corrumpente. Moderatæ tamen pleuritidi & peripneumoniæ superueniēs alui solutio potest aliquando prodesse vacuationis ergò, multóq; magis postquam coctionis signa apparuerint in morbis, neque timor adest, sed morbus periculo vacat. Communiter autem in his & aliis omnibus quę similiter efferuntur, exceptionis huius meminisse oportet, dum modò nulla alia extemporali & manifesta occasione acciderit eiusmodi symptoma, veluti si nunc diarrhœa ex cibo aut potu aliquo sit orta: sed morbi ratione interuenerit. Nam quæ alia ex causa & non vi morbi eueniunt, ipsius ingenium & morem significare non possunt: siquidem signum in aliquo cum re significata coniunctum esse oportet.

XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης λυφθῆναι, ἀγαθόν.

Ophthalmia laborantem alui profluuio corripi, bonum.

Hoc non tãquam bonum ophthalmia laborantibus signum, sed vt causa ab eo dicitur, quia scilicet humorum redundantia simul vacuetur, & ad inferiora reuellatur. Quod vnum ipsi quoq; exemplum est eorum quæ sponte & vtiliter vacuantur, & quæ medicum imitari conuenit. Nimirum ita omnes faciunt, aluum quum ophthalmia laboratur, clysteris & purgationibus subducentes.

XVIII.

XVIII.

Κυστις διακοπεῖσα, ἢ ἐγκεφάλου, ἢ καρδίης, ἢ φρενὸς, ἢ τοῦ μεσοδίου τοῦ λεπτοῦ, ἢ κοιλίης, ἢ ἥπατος, θανάσιμόν ἐστι.

Pertusa perfectáve vesica, cerebro, corde, septo transuerso, tenui quopiam intestino, ventriculo, iecore lethale est.

Nomẽ lethale, tùm in aliis scriptis, tùm hoc ipso libro sæpè de iis qui ex necessitate, & sæpe de iis qui ferè morerentur vsurpasse videtur. Quare incertum nunc est, vtrum secuturam omninò mortẽ altius hisce partib⁹ diuisis velit innuere, an in quibusdam hominem quidem seruari, sed rarò contingat. Quòd itaque cordis vulnus mortem necessariò adferat, vnum est ex iis quæ in confesso sunt apud omnes: non tamen in aliis confessum est & manifestum quòd vulnus omne ineuitabilem adferat mortem, sed duntaxat illud quod magnum est & profundũ: cuiusmodi significari verisimile est per participium pertusa: vt tota vesicæ tunica vsq; ad capacitatem internam diuisa perfectáque atque aliorum vnum quodq; similiter diuisum intelligatur. In vesica ergo confessa manifestáque res est, tale scilicet vulnus non vniri aut coalescere, vt nec in parte etiam septi trãsuersi neruosa, & intestinis tenuibus. De ventriculo verò dubitatur. Nã quosdam qui in eo vulnerati fuissent aiunt aliquandò, sed rarò fuisse persanatos. At verò non vulnus solùm profundum in iecoris fibris acceptum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse dicunt, Sed & ipsi in libro de vulneribus exitiosis inscripto, ex

his nonnulla curare eius libri auctorem aggredi le gimus. Quòd verò eorum diacope, id est profundior sciſſura inglutinata maneat, in corde quidem & septo transuersò fit ob perpetuũ eorũ motum: in vesica verò, quia neruosa, tenuis & exanguis ipsa existit. Nam ipsius collũ quia carnosum est, quotidie sanari videmus in lithotomiis, id est per incisionẽ extrahendis è vesica calculis. Hepar verò si saucietur, vulnerationes habet hæmorrhagicas, id est copiosum profundentes sanguinem: atque idcircò priùs moriũtur qui ita sunt vulnerati, quàm vulnera conglutinari queant. ita dixi, vt perfectã venam esse intelligatur. Quare nec qui profunda iecoris vulnera curasse se, nec qui fibras, id est lobos abstuliſſe dicunt, videntur veritati consentanea dicere. Vulneratũ verò cerebrũ sanari sæpè vidimus, semélque Smyrnæ Ioniæ viuente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id est maiusculo existente. Verùm id ex iis est quæ rariſsimè eueniunt: Illud verò verũ & indubitatũ, magnas vulnerationes, quales Hipp. diacopas appellare videtur, adferre mortẽ. quæ tamẽ aliquatenus in ipsius ventriculos penetrant sauciationes, omniũ consensu sunt mortiferæ. Tenuium verò inteſtinorũ quũ omnium, tùm ventriculi multo magis natura non parũ carnosæ habet subſtantiæ, atque ideò summa parte vulnerata sæpè glutinantur: tota verò ad cauitatem vsq; internã diuisa, rariſsimè. Hoc autem mea quidem sententia nõ propter eorũ subſtantiã, sed quia medicamẽtũ ipsis vt externis partib⁹ imponere non possumus, accidere videtur. Quapropter per assumpta vulneratũ ventriculum auctor

libri

libri de vulneribus exitialibus inscripti, siue Hip. is fuerit, siue alius quispiam curare aggreditur.

XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέου, ἢ χόνδρου, ἢ νεύρου, ἢ γνάθος τὸ λεπτόν, ἢ ἀκροποδίη, ὅτε αὔξεται, ὅτε ξυμφύεται.

Perfectum os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium neque augetur, neque coalescit.

Per augeri verbum, talem aliquã generari substantiam intelligit, qualis est partis diuisæ, sicuti in cauis vlceribus caro succrescere apparet: Per coalescere autem, corporis diuisi labra inter se conglutinari. Iam verò quòd neque cartilago, neq; os regenerentur confessa res est: an verò glutinetur nónulli dubitant. Inquiunt enim videri manifestó ossa fracta glutinari. Hi verò opinione longè fallúntur, idq; doceri possunt in iis animantibus, in quibus rupta ossa poro fuerunt firmata. Hæc enim si quis viua aut mortua dissecta contempletur, manifestò partes ossiũ separatas, poro * quodam veluti vinculo circũiecto constrictas esse cóperiet, quas si abraserit fracturæ profundũ apparebit non glutinatũ. Sic igitur de his quæ retulimus ambigũt, quidam augeri affirmantes, non tamen coalescere, nonnulli verò etiam coalescere, sed rarò. Quæ itaque exedendo vlcerata sunt, augeri postulant, nec vllũ vidi qui ita affectus esset, cui non regenita sit caro. Glutinari autem desyderant ea quæ diuisa sunt & non perfecta. Hæc enim inter se differunt, quia perfecta diuisionem habent vsque ad extre-

* *Porus in osse, vt cicatrix in carne.*

mum peruadentem: quæ quidem nunc Hipp. vniri negat, non ob id tantum quia neruosa sunt & tenuia, sed quia cum eo quòd tali sunt natura prædita, vulneris labra à se inuicem distant non parum.

XX.

Ἢν δὲ τὴν κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

Si in ventrem sanguis præter naturã effusus fuerit, is suppuretur est necesse.

Quidam sine articulo ἐς κοιλίην scribunt, omnem volentes significari cauitatem, quibus suffragatur ab Hipp. præter naturam additum, per quam adiectionem tale quid ostendere videtur, Si quandò sanguis è proprio conceptaculo in aliam quamuis cauitatem exciderit, vt sanguis permaneat fieri omninò nequit. Ita enim in phlegmonis, & cõtusionibus quas ἐκχυμώσεις appellãt Græci, fieri videtur, in illis quidem minutatim dispersò sanguine in eas museulorum cauitates, quas sola ratione contemplari possumus: in contusionibus verò sanguine in ea spatia effuso, quæ vasa circunstant. Porrò suppurari verbum non rectè dictum est, vtpotè vnicã in sanguine mutationem significans. Quare ipsius latius extenso significatu, ad omnem sanguinis corruptelam nonnulli transferunt, atque ita nunc accipiendum esse dicunt. Sic enim fieri videtur, si quidẽ qui ex loco naturali emanauit sanguis non permanebit, sed aliàs suppurabitur, aliàs liuescet, aliàs in grumos concrescet maximè quum in ma

gnam

gnam exciderit capacitatem præter naturam.

XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι λιρσῶν ἢ αἱμορροΐδων ἐπιγενομένων, ἡ μανίης λύσις.

Insanis si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.

Hoc loco insaniam, propriè melancholiam, nõ à bile furorem appellat. Est autem varix venarum quæ in cruribus & femoribus habentur dilatatio à crasso & melancholico humore facta. Natura enim humores insaniam committentes, maximè si melancholici fuerint & crassi ad partes ignobiles protrudente dictarum sequitur affectionum generatio, & insaniæ solutio.

XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τὸν ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομίη λύει.

Ruptiones, quæ ex dorso ad cubitum descendũt, venæ sectio soluit.

Melius quidam scribunt, Dolores qui. Nam ruptionem ipsam descendere vnum ex iis est quæ fieri omninò nequeunt, siquidem diuulsa & ruptæ musculi parte carnosa fit ruptio: quippè interdum in ipsum ruptionis locum sanguis manifestò colligi videtur, cui ipsi comparata est digerendo curatio. Reliqui verò dorsi dolores locum mutantes, ex defluente humore fiunt, aliquandò solo, ma-

gna verò ex parte crassum & flatuosum spiritum coniunctum habente: quem humorem excipere & vacuare oportet secta in cubito vena, quũ eo fluere videbitur. Est enim eius præceptum, pro momẽto & nutu humorum vacuationes faciendas esse: quod indicant hæc verba. ducendum quò vergũt per loca opportuna. Quòd si de ruptis ipsi sermo est habitus, dolores per consensum & sympathiam factos exaudiendum est dici ab ipso in cubitos descendere, non ipsam carnosæ partis diuisionem. Et certè talibus vtilis esse potest venæ sectio, communi vacuationis ratione.

XXIII.

Ἢν φόβος ἢ ἀνδυμία πολὺν χρόνον διατελέσι, μελαγχολικὸν τὸ σύμπτωμα.

Si metus atque mœstitia longo tempore perseuerent, melancholicum est signum.

Si quis non manifesta de causa metuat, aut mœstus sit, atræ bilis sunt manifesta symptomata, maximè si longum tempus perseuerauerint. Propter causam tamen manifestam orta si sint, & deindè persistant diu, insaniam significare scias velim. Nã multi iam mania corripi visi sunt, quæ ab excandescentia, aut ira, aut mœstitia principium sumpserat: ipso scilicet corpore per id temporis habili & idoneo ad tales susciipiendas affectiones existente.

XXIIII.

Ἐντόρων ἢ διακοπὴ τῶν λεπτῶν, ὁ ξυμφύσης.

Si

Si quod gracile intestinũ perfectum sit, non coalescit.

Idem paulò antè dixerat eo aphorismo cuius initium, Vesica pertusa, cerebro. Nõ itaq; video quãobrem nũc frustrà repetatur. quod & in aliis quibusdam aphorismis factum esse certò scimus, quos expungere foret melius.

XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν ἔσω τρέπεδ, ὀκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas foris introrsùm conuerti, malum: intus verò foras existere, bonum.

Non Erysipelas solùm, sed & alium quemcunque affectum ex profundis & principibus partibus ad cutem traduci, & bonum signum, & bonã causam esse existimandum est: Contrà verò ad internas & profundas corporis partes remigrare, malũ. Sed & alia multa hoc lib. Hipp. similiter efferre visus est, quædam veluti * vniuersalium sententiarũ & preceptionum exempla, à quibus euidentiorem rei euentus experiẽtiam habere possimus. Eiusmodi enim esse debent exempla.

* *Ferè Hip. dogma generaleve aut altero ostendit exẽplo.*

XXVI.

Οκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παραφροσύνη λύει.

*Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio * soluuntur.*

* *In febribus ardẽtibus tremorẽ deliriũ ferè excipit, tãdémq; mors.*

Siue Hip. ipse tales aphorismos scripsit qui sint veluti quædam generaliorum & vniuersaliorum

documentorum exempla, siue alij addiderunt, id exquirendum aliis relinquentes, in ipsis illud tantum obseruabimus quod etiam anteà dictum est, & nunc in febre ardente repetetur. Nam huius febris causæ effectrices in venoso genere cõsistentes, vbi in neruos translatæ fuerint, primariò tremores faciunt, per consensum verò affecto neruorum principio, etiam deliria inuehunt. Quemadmodum igitur in febre ardente translatio fit, sic & in omni alia febre fieri potest. Et denique ex arteriis & venis in neruos, & contrà ex neruis in arterias & venas noxiorum humorũ translatio fieri potest. Porrò non exactè locutus est, quum febrem ardentem dixit à delirio solui. Ea enim Hippocrati constructionem constitutionémve eorum quibus superuenerint, soluere dicuntur, quæ hominem perfectè persanant, non quæ aliam affectionem generant, priore nihilominus periculosam.

XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδροπικοὶ ἰαίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυγόντος τοῦ πύου καὶ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, σωτῶς ἀπόλλυνται.

Quicunque empyi aut hydropici vruntur, aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omninò moriuntur.

Empyos eos maximè appellare cõsueuit, qui thoracis & pulmonis intermedio spatio collectũ pus habẽt, quos quo modo oporteat vrere, tradidit in magno de morbis lib. cuius initium, Pulmonis arteriæ. quem quidem librum de empyis inscribunt nonnulli. Vstione itaque egent, qui tantam habent puris

puris copiam, vt eius nulla sit spes per sputa expurgandæ, atque ipsos magna spirandi vrget difficultas propter loci angustiam, quę & ipsa eos vrere cogit. In hydropicis autem αἱ παρακεντήσεις appellatæ vsitatiores sunt medicis quàm vstiones. Verùm in præsentia Hipp. quod vstionis & paracentesεos cõmune est, nempe vniuersam & cõfertam vacuationem vitandam esse consulit. ita enim, vt ipse dicit, euenire apparet. Erasistrato etiam scriptum est de hydropicis tum subtilius tum copiosius: atqui is experientia compertum & comprobatum habere se dicit, vniuersim factam vacuationem febres ac mortem adferre. Sed & in aliis partibus, vt in thorace quũ magnus tumor aliquis suppurauit, periculosam videmus esse vacuationẽ confertim factã, nimirum ipsis protinus animo defectis, & viribus prostratis: quæ virium debilitatio posteà non facilè sarciri, aut refocillari queat. In talibus itaq; ob magnam corporum separationẽ à se inuicem, & puris acrimoniam, vasa quædam arteriosa reclu di videntur, quæ prius operculi vice pus habebãt: quo derepentè & confertim vacuato, multus spiritus vnà cum eo excernitur, vnde detrimentum ægrotantibus & virium debilitato. Aqua verò inter cutem laborantes non ob id tantùm damnum faciunt, sed & scirrhus visceris vt potè non amplius sustentatus ab aquosa substãtia deorsum tum diaphragma, tũ viscera thorace contenta retrahit.

XXVIII.

Ἐνυδροι ὁ ποσθαγχιῶσιν, ὀδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunu

Podagræ et Arthritidis vniuersales causæ duæ, vna articulorum imbecillitas vel naturalis ex prauo et enerui parentũ semine, vel acquisititia ob crapulã aut venerẽ immodicã: altera, excremẽtosum corpus.

Eunuchi podagra non laborant, nec calui fiunt.

Testiculorum exectio eunuchos effœminat. vt ergo fœminis caluitium non accidit, sic nec eunuchis propter temperationis frigiditatem. Cæterùm eunuchos podagra non tentari Hippocratis quidem temporibus verum erat, nunc verò propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non item habetur verũ. Res autem tota ita habet. Qui podagra est laboraturus, necesse est pedes habeat imbecilliores, sicuti cerebrum infirmius, qui epilepticus est futurus: neutrum tamen his affectibus omninò corripi est necessarium, si nihil peccauerint in vita. Quòd autem partis imbecillitas satis esse nequeat ad morbi generationẽ, ex eo tempore potest apertè discere, quod accessiones intercedit. Eo enim toto intermedio tempore omninò nihil interpellantur à morbo, quamuis ipsis semper adsit naturalis imbecillitas. Quod in podagricis etiã est manifestum, in quibus humore quopiam superuacaneo in pedes defluente, affectum hunc generari constat. Si ergo hic humor nunquam adfluat, neque vnquam talis futurus est morbus. Non affluet autem si corpus semper excrementis vacet, si moderato exercitio vtatur, probéque cibum concoquat. Vnde desidia ipsos & luxuria & heluatio lædit. lædunt etiam multa & potentia vina potata, maximeque si quis ante præsumptum cibum ipsis vtatur. Hæc enim vt coitus etiam facilè neruosum replent genus. Hippocratis certè quidem temporibus pauci omnino laborabant podagra propter vitæ temperantiam & moderationem summam, nostra

ſtra verò ætate in tantum auctis deliciis & luxu & voluptatibus, vt nihil ſuprà addi poſſe videatur, infinita eſt podagra laborantium multitudo: nonnullis nũquam ſe exercitantibus, ſed malè coquẽtibus ſeque inebriantibus, nullóque præſumpto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderata vtentibus: aliis verò etſi non in omnibus, in vno tamen aut altero eſt iis quæ retulimus delinquentibus. Et verò ſæpè, quum peccatum magnum eſt, in vno eorum quæ diximus deliquiſſe ſatis eſſe poteſt. Ob has igitur cauſas eunuchi etiam podagræ doloribus cruciantur, etiamſi quàm maximè ſibi à venere temperent. Tanta enim eorum eſt deſidia, tam inexplebilis edacitas, tanta crapula, vt etiam ſine coitu, podagra corripi poſsint. Hæc eadem de articulari morbo dicta eſſe putandum. Arthritici ſiquidem ferè omnes prius fiunt podagrici. Accedit ad has cauſas quamobrem plerique nunc podagra infeſtantur, quòd parentes & auos multi podagricos habuêre, in quibus ſcilicet ſemen erat vitiatum: atque ideo poſteris maiorem conciliauit partium imbecillitatem.

XXIX.

Γυνὴ ὁ ποδαγρικὸς, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτὴν ἐκλίπῃ.

Mulier podagra non laborat, niſi ipſam mẽſtrua defecerint.

* *Magnũ mulieri aduerſus morbos omnes præſidiũ, mẽſtruorũ excretio legitima.*

Vacuationum menſtruarũ ratione mulieres nõ fiunt podagricæ. Oſtendimus enim in ſuperiore commento, ſine humorum redundãtia ex ſola partium eupathia & patiendi prochuitate podagram non

non fieri. Cæterùm hoc quoque erat olim verum, antequàm menstrua omninò defeciſſent mulieres podagra non tentari propter peccatorum, quæ ſuperiore ætate mulieres admittebant paruitatem: nunc verò ob eorum magnitudinem nonnullæ podagra affligantur antequàm eas defecerint mẽſtrua, quamplurimis ipſarum parcius fluentibus, paucis verò etiam intra modum.

XXX.

Παῖς ὁ ποδαγρικὸς πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.
Puer podagra non laborat ante veneris vſum.

**Quum in pueris & eunuchis omnes podagræ cauſæ conuenire poſſint præter coitũ, videtur Hipp. maximam generationis podagræ partem veneri referre acceptam.*

Quòd maximam vim ad podagræ generationẽ veneris vſus habeat manifeſta res eſt etiam in pueris, quod paulò ſuprà in eunuchis quoq; dicebat. Eunuchos quidẽ certè podagra cruciari vidimus, pueros non vidimus. Sed ſi quis tali affectu correptus eſt, vnà cum genuum & articulorum qui in manibus habentur, magno tumore id mali paſſus eſt arthritidi cuipiam derepentè ortæ non diſſimiliter propter plethoram multis cruditatibus acerbatam.

XXXI.

Ὀδυνᾶς ὀφθαλμῶν ἀκρηβοποσίη ἢ λοῦτρον, ἢ πυρείη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει.
Oculorum dolores meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut phlebotomia, aut purgatio ſoluit.

Horum vnum quodq; Hipp. experientia magis quàm ratiõe aliqua cognouiſſe videtur. nihil enim mirum, ſi quis oculorum dolore affectus, quum feſtinaſſet ad balneum, dolore fuerit liberatus: vel ſi interd

interdicto vini vsu, quum nullam inde sentiret vtilitatem, ad vini potionem se contulerit, ipse alioqui vino & crapulæ deditus, posteáque habuerit melius. Quemadmodũ igitur pleraque alia quæ sic vidisset, medicis citra vllam distinctionem & determinationem scripsit: ita hæc quoque mihi tradidisse videtur, quum neque rationalium medicorum more quas oculorum affectiones quodque enumeratorum soluat explicet, neque Empiricorũ modo symptomatum concursus (συνδρομὰς vocant Græci) persequatur. Cæterùm ex aphorismis hoc modo scriptis vtilitatem capiemus, si affectus in quibus meraca potio, aut balneum, atque deinceps enumeratorum quodq; cõueniat exquisiuerimus: quod ipse aliquando feci. Nam quosdam omnino esse oculorum dolores, quorum nonnulli meraci vini potione, alij balneo iuuarentur fisus Hipp. au ctoritate mihi facilè persuadebam (neque enim istud scripsisset, nisi ipse vidisset) quum tamen à nemine præceptorum, tale aliquod remedium dolentibus adhiberi spectassem. Quum itaque affectiones omnes quętiuissem, propter quas non in oculis modò, sed in aliis etiam partibus dolores excitari sit necessarium, ratus postea inuenisse me, indè ipsarum notas & indicia cõsyderabam: quibus confisus, tum demũ dolentibus auxilia adferre non dubitaui. Atque imprimis iuuenem quẽdam laui, cui medicus, qui eius curationem susceperat, non absque ratione secũdo ab initio morbi die venam secuit, deincepsque curauit medicamentis quæ experientia conuenire didicerat, sola inflammatione oculos obsidente. Cruciabatur autẽ per quosdam

circuitus

circuitus & paroxysmos vehementissimè, quibus ipse acres humores cõfertim affluere in oculos sentire se dicebat, quib⁹ postea excretis doloris sedabatur vehementia, non tamen dolore omnino vacabat: & hoc ipsi quinto quoque die toto accidebat semper magis magísque inualescens. Quum igitur dolorem diutius ferre non posset, me & quendam ex ocularijs medicis qui tũ Romæ erant celeberrimum accersiri iussit. Huic itaque videbatur vtendum esse collyrio quopiam emplastico, & anodyno: cuiusmodi sunt quæ ex ceruſſa lota, amylo, & Papauere comparantur. Nam sic maximè posse reprimi per emplastica id quod influebat, simúlque sensum stupefieri per narcotica sperabat. Ego verò ab initio suspecta habui talia medicamenta. Neque enim vehementes fluxiones reprimunt, sed ne excernantur prohibent. Atque ideò si quidẽ acres ipsi extiterint, cornea exhulcerari accidit: si verò multi, distendi & irritari vehementer quasi rumpatur euenit. Quibus fit, nisi medicamentum sit vehementer narcoticum, id est magnopere stupefaciat, vt dolores intolerabiles excitentur: si verò adeò stupefaciat, vt oculi vel maximam inflammationẽ non sentiant tum visoriam vim labefactari, ita vt postquam inflammatio cessarit, vel exiliter admodum, vel nihil omninò cernant: tum etiã affectionem quandam præduram in oculorum tunicis relinqui est necesse. Qui igitur ista nossem, & affluentem humorem animaduerterem non paucum, valdéque acrem & calidum, primùm fomento vtendũ censui tentandi atque experiundi causa, vt qui certius ita qualisnam foret affectio intellecturus essem

sem. Solet enim fomentum in his aliquantisper dolorem lenire & mitigare, sed alteram fluxionem euocat. Qua enim ratione valet contentum oculis humorem digerere, eadem alterum potest ex vicinis partibus attrahere. Sed simul vt aquam calentem & spongiam adferri iussi, ipsemet ægrotus idē remedium in præsens quidem dolorē minuere, sed paulò post eundem amplificare sepius iam toto die expertum se esse dixit. Quæ quum audiuissem, ocularium illum medicum dimisi, pollicitus me apud ægrum permansurum, atque eum sine vllo frigido medicamento dolore liberaturum. Protinus itaq; solo balneo vsus, sic hominem dolore leuaui, vt totam noctem dormierit, nec eorum qui iustà dormiebant quenquam interpellauerit. Ab huius curatione in posterùm in quibus acres humores in oculos influere, necdū tamen plethoricum corpus esse signis quibusdam & coniecturis deprehendi, balnei vsu omnes dolore liberaui. Sed & alterū quendam iuuenem, qui ruri procul vrbe plures iam dies ophthalmia laborauerat, posteáque persistente dolore in vrbem venerat conspicatus squalentibus oculis, & supra modum tumentibus in ipsis venis & sanguine refertis, iussi vbi lauisset vino vti meraciore, atque ita dare se somno. Itaque somno graui oppressus est, atque manè omnis expers doloris surrexit, mihíque confidentiam attulit, in quibus sanguis crassus oculorum venulas distenderet nulla toto corpore affectione plethorica, vtendi vini potione, quod quidem & attenuare & vacuare, & motus vehementia obstructiones liberare possit. Atque hæc sunt oculorum doloris remedia agno-

ſtica. Ad ſecuritatem autem & certitudinem adhibetur fomentum, aliquam omninò vtilitatem adferens vel vt ſignum ad dignotionem, vel tanquam cauſa valetudinis oculorum effectrix. Quum enim nihil omninò influit amplius in oculos, adhibitum fomentum, in ipſis contentum humorem ſuperfluum digerit atq; ita ipſis ſanitatem reſtituit: vbi verò adhuc influit, ad primam admotionem ipſo ſolo calfactu doloris leuationem aliquã breuem adfert, ſed paulò poſt dolorẽ amplificat, atque tum demùm fit diagnoſticum ſignum, vnde affectu intellecto ad aliquam totius corporis vacuationẽ peruenimus. nam ſi plethoricum corpus fuerit, per phlebotomiam, ſi cacochymum per purgationem peccantis humoris vacuationem moliemur. Neq; enim difficilis res eſt cacochymiam diſtinguere à ſanguinis plenitudine.

Traulus qui certam quandam literã proferre nõ poteſt. Pſellus qui literam aut ſyllabã pronunciando præterit. Iſchophonus cui lingua titubat, & inter loquẽdum hæret, nec ſyllabã ſyllabæ præpropere connectere poteſt. Quæ tria linguæ impedimẽta videtur intelligere Hippo. traulofews nomine.

XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μᾶλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbi longo alui profluuio maximè corripiuntur.

Quemadmodum *ψελλίζεσθαι linguæ eſt vitium non vocis, ſic etiam τραυλίζειν, quum ſcilicet lingua eas voces articulatè proferre non poteſt, quæ per τ & ρ ſcribũtur, qualis hæc ipſa eſt trauloſis, & aliæ ſimiles, trepidat, tremit, tragula, trochus, triticum, & id genus aliæ. Hæ ſiquidem omnes dilatata & ad primores dentes affirmata egent lingua. In quibus

bus igitur ipsa imbecillior est & infirmior, malè af firmatur & sonum quem t & r edunt articulatè ef ferre nequit, sed in sonum quem t & l reddunt degenerat. Potest etiam id vitij accidere, quia lingua sit quodam modo breuior quàm conueniat, quod fit admodum rarò. Sed & quia molliore & humidiore sit temperamẽto accidit balbuties: quã ob causam pueri balbutiunt haud dissimili in ipsis euentu atque ambulando fit. Nam ex his nonnulli nullo pacto incedunt, alij verò incessu sunt parum firmo, tibiis præ mollitudine titubantibus & vacil lantibus. Quinetiam viris nonnullis, quum disputando defessi fuerint, balbutire contingit, vt & iis qui longo tempore tibias inflarunt, & quibus ex morbo fractæ sunt vires & accisæ: nõnullis etiam lingua vehementer exiccata & arida. Verùm tanta siccitas nemini, qui quidem secundum naturam habeat, adesse potest. Atque ideo solius humiditatis immodicæ symptoma est in naturâ balbis illud linguæ vitium, ipsius musculis vtpotè infirmis stabiliri non valentibus. Hoc autem ipsi vel propter propriam, vel neruorum quos à cerebro accipit imbecillitatem accidere potest. Vnde fit vt ebrij quoque interdum balbutiant, tùm quia ipsis cerebrum multa humiditate permadescit, tum quia ipsius prægrauatur copia. Sic igitur vsu veniet natura balbis, vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel vtrumque. Atque cerebro quidẽ talem temperationem sortito, humidorum excrementorum copiam ex eo defluere par est, atque ea susc ipere ventriculũ, indéque longis alui profluuiis hominem corripi est verisimile. Ipsa verò

lingua præhumida naturâ, ventriculum quoque talem esse rationi est consentaneum, vtpotè qui tunicam alteram habeat cum lingua cómunem, quæ propter humiditatem imbecillitate laborat. Ventriculi verò familiaris affectio diuturna diarrhœa.

XXXIII.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεις ὀ πάνυ πλευριτικοὶ γίνονται.

Qui acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt.

Oxyregmiωdeis, id est acidum ructum habentes rarò pleuritide corripi tradit. Nam illud, Non admodum id quod rarò, non quod nullo modo vsu venit significat, vt quidam libri interpretes arbitrati sunt. Nos verò quũ de pleuritide ageremus, eam quæ cum pallidis & flauis sputis esset, ex biliosis humoribus ortum habere: & quæ cum spumosis, ex pituitosis: quẽadmodum & quæ cum nigrioribus, ex melancholicis: & quæ cum rubris, ex sanguine fieri ostendimus. Est enim inflammatio membranæ costas succingentis, pleuriticorum affectus. Quum verò inflammatio omnis ex redundante fiat humore quopiam, pro eius natura tum sputi species pleuriticis superuenit, tum salutis aut mortis expectatio. Non similiter autem membranæ & pulmo suscipiendis humoribꝰ sunt nati, densa siquidem est membranarum natura, pulmo verò omnem in partem rarus & laxus. Quare & facilè omnes humores suscipit, membrana verò succingens biliosos potius admittit. Ob hanc igitur causam

sam qui naturâ abundant pituita, rarò pleuritide laborant, præsertim si salsitudinem aliquam & acrimoniam acquisiuerit. Talis enim pituita mordens intestina ad deiectionem stimulat. túmq; non solam pituitam vacuari, sed vnà cum ea alia etiam multa excrementa deiici contingit. Sed ipse in libro etiam de aquis, locis, & aëre minime pleuritidi aliisque morbis obnoxios esse dicebat eos, qui aluum natura humidam haberent.

XXXIIII.

Οἱ μὲν φαλακροὶ, τοῖσι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· οἱσὶ δὲ ἂν φαλακροῖσιν ἔσῃ κιρσοὶ ἐπιγιγνόμενοι, πάλιν ὅτοι γίνονται λασιέες.

Qui calui sunt, ijs varices magni non fiunt: quibus verò caluis existentibus varices superueniunt, ij rursus capillati fiunt.

Quum inter scripta prudentis cuiuspiam viri oratio inuenitur euidẽter falsa, meritò lectores hæ rere & addubitare accidit, ac primùm quidem sibi ipsis diffidere, tanquam ea non assequantur quæ etiam sint manifesta: deinde verò suspicari nunquid eorum quæ sunt proposita falsum sit. Quis enim ignorat caluitium affectionem esse insanabilẽ? Sed neque verum, magnos varices caluis nunquam superuenire, sicuti neque varicibus ortis caluitium cessare: nisi fortè, vt nonnulli aiunt, appellatã medicis madarosin, id est capillorum defluuium, caluitium nominet. Hęc enim quum à vitiosis humoribus ortum habeat, vt & ophiasis & alopecia dicta, iisdem ipsis prauis humoribus in crura translatis varices facere & capillos recuperare & recipere

potest. Nam si priùs à vitiosis humoribus capillorum corruptis radicibus, eorũ fiebat iactura, meritò nunc iisdem alio migrantibus, ad naturalem statum capilli reuertentur.

XXXV.

Τοῖσιμ ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγενομένη, λαμόν.

Hydropicis tussis si superueniat, malum.*

* *Tussis morbi magnitudinẽ significat, vt vrina etiam vehementer tincta.*

Morbis alios morbos & symptomata superuenire veteribꝰ medicis moris fuit dicere, quæ ipsius morbi augescentis ratione accidere solent. Talis enim est Praxagoræ liber de superuenientibus. Sic etiam nunc de tussi dixit Hipp. Neque enim quum alia occasione fit hydropico tussis signum est exitiosum, sed quum morbi ratione. Vbi enim in tali affectione aquosa humiditas in tantum creuerit, vt iam asperas arterias occupet, deinde tussis superueniat, periculum ne haud ita multò post homo suffocetur, imminet.

XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τέμνειν ἢ τὰς ἔσω.

Difficultatem vrinæ phlebotomia soluit: secare verò interiores.

Sed neque sana est hæc dictio, nisi particulam etiam assumpserit, vt aphorismus talis sit, Difficultatem vrinæ etiam phlebotomia soluit. Nam reuera sectio etiam venæ soluit dysuriam, eam videlicet quę propter inflammationem & plenitudinem

nem facta est. Illud verò, secandas esse interiores, si de manuum venis dicatur, verum nõ est, neq; Hippocrati confessum. Si quidem in omnibus suis scriptis, partibus iis quæ supra iecur sunt affectis, ex manibus sanguinem mittere, inferiorum verò partium morbis, poplitis & malleoli venas pertundere iubet. De quibus si quis ipsum illud dixisse arbitretur, secare autem interiores, parui id est momenti. Ab vna enim eadémque vena vtraque tàm interior quàm exterior nascitur in poplite trifariam diuisa, quia vnica etiã vena ad hoc membrum peruenit, non sicuti in manum, duæ. Melius itaq; fuerit hunc etiã aphorismum inter ascititios habere.

XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπει τὸ νόσημα.

Angina correpto si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus existit.

Vera est oratio, & causa manifesta. Siquidem ex profundis & principalibus partibus morbos ad cutem transferri vtile est.

XXXVIII.

Οἷσι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως, μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολλῷ χρόνῳ διατελέσι.

Quibus occulti cancri adsunt, nõ curare melius. Curati enim citius intereunt, non curati verò longius vitam trahunt.

Occultos cancros dixit vel qui sunt sine vlceratione, vel latentes, hoc est non apparẽtes: quod rursus idẽ significat, ac si dicatur, qui in alto sunt corpore. Sed & curatio duplex est, vna, nihil non agere vt particula laborans ad sanitatem perducatur: altera verò, eam præmeditari & prouidere curationem quæ affectui congruat, id est ipsum demulceat & mitiget, præsertim si coniunctam habeat exulcerationem. Tunc enim si non aliud, at certè saniem abluere humido quopiam est necesse, nõ quocunque, sed quod per experientiam aut indicationem nec putrefacere, nec irritare partem affectam compertum habeatur. Ab hac igitur curatione abhorrere aut abstinere non conuenit: neque qui sine vlceratione sunt cancri ea egent. Alterã verò, quæ secando & vrendo fit (quæ sola sunt cancro facto cõparata remedia) ne in cancris occultis adhibeamus consulit. Quòd enim qui in profundo latent, eiusmodi curationi nõ cedant, docet etiã experientia. Quotquot enim cãcros eiusmodi curare sunt aggressi, magis irritasse, breuiq; homines necasse scio. Nã & qui cancrũ in palato ortũ, & qui in sede, & sinu muliebri secuerũt, aut vsserũt, vlcera adcicatricem perducere non potuerunt, sed homines affligẽte curatione ad mortẽ vsq; excarnificarunt: qui citra curationẽ lõgiore tẽpore vitã cũ minore molestia exegissent. Ad eiusmodi igitur cancrorũ sanationẽ nullo modo aggredi oportet. Ex iis verò qui summa parte corporis cõsistũt, eos solũ curare tẽtandũ est, quos vnà cũ ipsis, vt sic loquar radicib⁹ excindere & extirpare penit⁹ licet. Nihil enim vetat veluti radices quasdã venas eas appellare quæ

quæ plenę melãcholico ſanguine vſq; ad partes vicinas pertinẽt. Multi enim nõ infimi nec contẽnẽdi medici ne hoſce quidẽ chirurgia curari ſinunt, ſed eos tantùm qui exulcerati, tum laborantes vexant adeò, vt ipſi vltrò manum admoueri deſyderent, tum in iis ſunt partibus, quas vnà cum radicibus excindere & vrere poſſumus. Quidam verò neque hos extirpari permittunt, ſed omninò abſtinendum in omni cancro remediis agoniſticis, id eſt profligantibus conſulunt. Hippocrates certè quidem quòd cancros in alto corpore delitescentes non ſemper agoniſticè curãdos eſſe ſuaſerit, ex ipſa affectionis natura coniectare licet: an verò eos etiam qui ſumma corporis parte ſine vlceratione conſiſtunt, quãtum ex aphoriſmi dictione cõiici poteſt eſt incertum. quem quidem aphoriſmum Artemidorus & Dioſcorides ſcripſerunt vſque ad ea verba, Non curare melius.

XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ λειψώσιος· ὅτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuulſio à repletione fit, vel vacuatione, ita vero & ſingultus.

Conuulſio, (vt & ipſum nomen indicat) vulſis. fit ad propria capita muſculis, vel vt apertius dicã reuulſis: qualis ipſis etiam ſecundum naturam motus eſt: ſed hic ſine animalis ciente & impellente virtute non fit: conuulſio autem motus eſt inuoluntarius: in quo ad ſimilem neruoſæ partes affectionem deueniunt, quam etiam in rebus externis fieri videmus. Nam in ſpaſmo à repletione idem fit

quod aëris ambientis ſtatu ſupra modum humido fidibus accidit. Nam humore nimio imbutæ ſæpè rumpuntur. Sic etiam fit ſicciore cœli conditione. Nam in ſeipſa coguntur & conuelluntur omnia corpora neruoſa violentius exiccata, veluti quæ ad ignem diu excalfacta ſunt lora, & quæ ſimiliter ſol æſtiuus exiccauit. Conuulſio igitur meritò à contrariis fit cauſis. Singultus verò tantiſper concedatur ſtomachi conuulſio dici, dum aliud erit orationis propoſitum. Quum verò in hoc ſolum incumbemus vt affectionis huius ſubſtantiam intelligamus, præſtiterit fortaſſe non conuulſionem appellare, ſed quandam motionem, quæ ſit in eodē cum vomitu genere, ſed eo fortior & vehemētior. Nam quum quid in ſe contentum ſtomachus expellere appetit, ad duo ſymptomata incitatur, vnum quidem vehementius in ſingultibus, alterum moderatius in vomitionibus. Siquidem per vomitus ea tantum quæ ventriculi capacitate continentur propellere & ſummouere: per ſingultus verò etiā ea quæ in ipſius ore penitius inſederunt exigere conatur. Stomachum nunc mihi intellige non ſolū ipſum quem propriè appellant, ſed etiam ventriculi os. Nam in hoc contenta dum appetit ventriculus expellere ſingultus fieri ſolet. Iam verò quòd difficulter & ægrè excernendorum & veluti altius imbibitorū in ore ventriculi ſit quæ per ſingultū fit excretio, ex iis licet diſcere quę quotidie omnibus ferè vſu veniunt magis minúſve. Siue enim ſolum quid acre veluti piper deuorauerint, ſiue cū melle aut alio quopiam, poſteáque vinum ſuperbi berint calida temperatum protinus ſingultiūt: potionis

tionis quidem calore piperi viam in profundum præeunte, sua verò acrimonia pipere ventriculum molestia afficiente. vnde ipse violentiore motu id quod molestum est exigere & expurgare conatur. *Nam in libr. de symptomatum causis & tussim & sternutationem & rigorem de talium motionum numero esse demonstrauimus.

*Fit etiam singultus ni mia copia, corruptione cibi, & perfrigeratione oris ventriculi vt in pueris sæpè fit.

XL.

Οκόσοισι πρὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τοῖσι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus ad hypochondrium dolor est sine inflammatione, ijs febris superueniens dolorem soluit.

Sequitur & morsum dolor: sed cõsueuêre morsus nomine non doloris talia symptomata appellari. Fit etiam dolor propter quandam phlegmonode affectionem. Sic autem appellata est, quia erysipelata etiam dolor comitatur. Quum igitur neque ob talem aliquam affectionem hypochõdrium dolor habuerit, & morsus sensus abfuerit, supereſt vt dolor vel propter obstructionem, vel spiritum flatuosum, vel inæqualem aliquam intemperiem fiat: quæ omnia febrilis calor suapte natura sanare potest: illa quidem incidens, extenuans, & dissoluens, hanc verò ad temperationis æqualitatem reuocans.

XLI.

Οκόσοισι δὲ πόνος ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνει, τοῖσι δὲ παχύτητα τοῦ πύου ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus

Quibus in corpore pus nullam sui dat significationem, ob crassitudinem sui aut loci non se prodit.

Bifariam scribitur aphorismi dictio, & bifariã ipsam interpretantur, & vtraque tam dictio, quàm interpretatio habet rationem. Nam & propter puris, & loci crassitiem sæpè occultatur puris loco quopiam contenti notitia. Meritò igitur scripserunt nonnulli, His ob loci densitatem, indicationẽ non edit. Alij verò, His propter puris crassitudinẽ non innotescit.

Ἐν ζίσιμ ἰκτερικοῖσι ὁ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθ, πονηρόν.

Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.

* Phlegmone ad tactũ remittitur, scirrhus manifestè durus est.

Indicat enim durities, phlegmone tùm aut scirrho obsessum viscus esse. Etenim sine hac, potest etiam propter eiusdem obstructionem icterus accidere: potest & critico modo natura redundantem in venis humorem ad cutem protrudente.

XLIII.

Οκόσοι ἀσλενώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονθ, τοῖσιν ἐπιγενομένης μακρῆς δυσεντερίης ὕδρωψ ἐπιγίνεθ, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνθ.

Qui Lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, ijs superueniẽtem longam dysenteriam aqua inter cutem, aut intestinorum læuitas excipit, & moriuntur.

Hunc præfigi oportuit aphorismũ illum in quo ait, Lienosis difficultas intestinorum superueniẽs, bonum.

bonum. Verũ is in ſequentibus poſt alios quatuor intermedios ſcribitur, ſed ipſius hoc loco nobis eſt facienda mentio. Nam qui lienoſi ſunt, hoc eſt quibus longo tempore lien obduruit, his interueniens inteſtinorum læuitas, affectionem ſoluit, dũtaxat quantum ratione tranſlationis & vacuationis humorum craſſorum & melancholicorum in liene infarctorum effectum ſit. Sed quoniam ſæpè eiuſmodi vacuationes ſupra modum protractæ ægrotantes affligunt, decenter Hipp. quem exitum immoderata dyſenteria talibus ſuperueniens affectionibus habere ſoleat, declarauit. Malè affectis enim & labefactatis inteſtinis prauorum humorum tranſitu, tum vires ipſorum laborant, tum perit caloris natiui ſymmetria: propterea & aqua inter cutem & læuitas inteſtinorum ſuperueniunt: inteſtinorum quidem læuitas ſolo inteſtinorum vitio, aqua verò inter cutem proter iecoris & lienis & totius generis venoſi conſenſum.

XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, οὗτοι ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιγενόμενος ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus à ſtranguria ileus ſuperuenerit, intra ſeptem dies moriuntur, niſi febre ſuperueniente copioſa vrina fluxerit.

In ileo nihil infernè deiicitur, ne ſi acriore quidem vtaris clyſtere: ſtercoris verò vomitus interuenit iis qui exitialiter laborant. Quòd igitur intercluſo inferiore trãſitu, in tenuibus inteſtinis & non craſsis hic morbus fiat, omnibus ferè confeſ-

ſum

sum est. Quinetiam propter inflammationem & obstructionem vel sicci stercoris, vel crassorum & viscidorum humorum fieri dixerũt nõnulli. Mihi verò videtur etiam inflammatio, vel scirrhus, vel absceſſus tãtam posse facere coarctationẽ, vt nihil infernè peruadat. Quòd autem humores crasi & lenti in causa esse possint, nõ admodum mihi probabile videtur: verùm hoc etiam si placet ponito, & si quid aliud præterea dixerint. Illud verò, quod aphorismorum interpretibus ferè omnibus visum est, nullam prorsus mihi veri similitudinem habere videtur. Aiunt enim vesicæ inflammatione anguſtiam viæ in quibusdam inteſtinis ex compreſſione factam, affectum ileum afferre. Ego verò cõplures per totam meam vitam vidisse videor, alios quidem periclitari tantùm, quosdam verò mori etiam ex suppresſione vrinæ, omnibus tũc luculenter secundum propriam circunscriptionem maxima apparente vesica adeò vt extremè distẽderetur, & ob eam vt par est tensionem doleret: quorum tamen nullus ileosus factus est. Quî igitur credas ob vesicæ inflammationẽ compreſſo & coarctato inteſtino fieri aliquando ileum, potius quàm vteri tumore prægnationis tempore? Atqui vsque ad hypochondria eius tumor pertinet, atque magis premere tenuia inteſtina & coarctare potest: vesica verò in tumorem sublata, solum potest rectum premere inteſtinũ. Absurdius etiã nonnulli dicunt, nempe superueniente febre iuuari ileum. Febris enim ea propter aliquam meritò vesicæ inflammationem fiat, quæ quanto maior fuerit & vehementior, tanto illam quoq; magis augeri par est, vt potè

tè quæ sit inflammationis symptoma. Ileus autem vt ipsi aiunt ex inflammatione ortũ habuit,& vnicam solutionis spem habet inflammationis remissionem & cessationem, qua cum febrem quoque vnà mitigari est necessarium. Signum igitur bonũ erit solutionis cruciatuũ quos ileus adfert, febris vel mitigata, vel soluta: non etiam bonum signum, aut causa bona, ipsa vel superueniẽs vel aucta. Eos enim solos morbos à febribus iuuari nouimus qui refrigeratione constant, aliàs sola, aliàs cum crudis humoribus & pituitosis, aut spiritu flatuoso. Quo modo igitur accipienda sint quæ hoc aphorismo Hippocrati sunt dicta ignorare nos præstat fateri ingenuè. neque enim ratio veritatem eorum demõstrat, neque docet experientia: aliud tertium non habemus ad rei probationem. An talis nunquam ægrotus Hippocrati visus est, aut alteri cuipiam? neque enim an germanus sit hic aphorismus dicere possum. Quare multitudinẽ crudorum & crassorũ humorum vnà cum vehementi refrigeratione supponere satius est dictorum symptomatum causam esse. ita enim sola & febris fuerit affectioni remedio, & retentę vrinæ vacuatio. Sic enim consueuit crassa & multa & conferta vacuari, quum crassi illi & crudi humores fuerint concocti.

XLV.

Ἕλκεα ὁκόσα χρόνια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέου ἀφίσασθαι, καὶ τὰς ὄλας ἑοίλας γίνεσθαι.

Si vlcera annua aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse, & cicatrices cauas fieri.

Vlcera

Vlcera quæ veteraſcũt vel cicatrice ipſis nullo modo obducta, vel ſi obducta ſit, rurſus reſoluta, ea (modò nihil in curatione peccent medici) vel propter affluentiam vitioſorũ humorum, vel propter affectionem in ipſa parte temporis diuturnitate ex humorum affluentia contractam, vel ob aliquod oſsis vitium eo loco corrupti, ęgrè ſanabilia euadere eſt neceſſe. Cætera verò vlcera ſemper maiora ac deteriora fiunt: atque vniuerſum eorũ genus phagedænas, quaſi exedentia dicas vlcera, veteres appellabant. Quidam verò poſtea diſtinguere aggreſsi ſunt propria cuique appellatione indita, Chironia nonnulla, Thelephia alia, quædam phagedænas nuncupantes, aliáſque nimis curioſas appellationes proſequentes. Nobis verò ſatis fuerit, ex iis quæ circunſtantis loci partem aliquam occupant, alia herpetas nominaſſe, quum in ſuperficie aut cute etiam ipſa conſiſtunt: alia verò phagedænas, quæ carnem etiam ſubiectam corrumpunt. Quod enim putridum & depaſcens à nonnullis vlcus dicitur, non eſt propria quædam vlceris differentia, ſed affectus ex vlcere & putredine complicatus. Quin abſque etiam vlcere putredinem ipſam per ſe multis corporis partibus cõſiſtere nouimus. Quoddam etiam vocatur carbunculus, vlcus cruſtoſum cum magna partium vicinarum inflammatione. Hæc igitur propriam ſortita ſunt appellationem Carbunculus, Phagedæna, Herpes. Quæ verò vlcera ſine dictis ſymptomatis ipſa per ſe fiũt ſolebant veteres vlcera tantùm appellare: de quibus Hippocrati nũc eſt ſermo, in quo quæ eiuſmodi ſunt vlcera in longius tempus excurrere docet.

Sed

Sed ipsa etiam rationi experientia suffragari videtur. Multa enim sæpè eiusmodi vlcera ad cicatricem perducta, non ita multò post rursus inflammari, & cicatrice soluta rumpi sunt visa, id autem fit talem aliquam ob causam. Quum adhibitis medicamẽtis caro ossi affecto superposita siccata duxit cicatricem, sanitas èuestigio restituta esse videtur: sed rursus ex osse altius vitiato ichore quopiã paulatim affluente, iterum oboritur inflammatio, & puris subsequitur generatio, à quo cicatrix eroditur & caro exhulceratur. Quænam igitur est taliũ vlcerum curatio? non profectò alia præter eam quam lib. de vlceribus tradidit, & nos tertio therapeuticæ methodi explicauimus. Exiccari enim postulant omnia vlcera, præcipuè verò ea in quibus os affectum est. Finis verò siccãdi esse debet, si pars eius * affecta absceſſerit. vndè meritò in tantum cauas cicatrices fieri accidit, quantam absceſſus profunditatem habuerit.

* *Os quatenus corruptum est, eximi debet.*

XLVI.

Οκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ ἥβης, ἀπόλλυνται.

Qui gibbi ex asthmate aut tussi ante pubertatem fiunt, statim moriuntur.

ὑβὸς & κυφὸς appellare solet Hipp. quos nunc omnes κυρτὸς, id est gibbosos vocant. Nam reuera ipsis spina à tergo extuberat. κυρτῷ enim oppositè dicitur κοῖλον, quasi dicas conuexo cauum: At ὑβῷ & κυφῷ τὸ λορδὸν, quasi extuberanti excauatum. Cæterum hęc nomina de sola spina, illa verò de omnibus Græci efferunt. Quo modo autem cyphosis

fiat ipse explicuit lib. de articulis, quemadmodum etiam quo modo lordosis & scoliosis & sasis fiant. Hæc enim propria sunt & præcipua spinæ vitia: quæ quidem si quis intelligere velit, ea quæ eo libro scribuntur diligenter legat. Nunc verò quantum ad præsentis aphorismi explicationem attinet, dicturi sumus. A tergo spina extuberat & gibbera fit aliquandò propter ictum aut casum, fit etiam propter tubercula quædam dura, quæ parte interna consistunt: à quibus si quandò vna vertebra prorsum trahatur, ea parte spinæ lordosis, id est excauatio fieri solet, quemadmodum etiam si plures deinceps sese consequentes introrsum obtorqueantur. Quòd si tractæ vertebræ non fuerint inter se continuæ, tum cyphosis id est extuberatio fit: tantum partibus ponè cedentibus & extuberãtibus, quantum tractæ vertebræ introrsum flexæ fuerint & adductæ. Hoc enim in omnibus flexilibus & lentis, quum modicè extrema inflectuntur cernere licet, veluti calamis, viminib⁹, virgis & aliis eiusmodi. Atque de his quidem copiosius in expositione lib. de articulis diximus. Nunc verò ante pubertatem ὑβωδίντας id est eos quibus introrsum flexa spina ponè extuberat ex asthmate & tussi citò interire dicit. Neq; enim in his pectus vult, vt ipse ait, vnà cum aliis augeri, atque ideò magna angustia premuntur instrumenta respirationi seruientia. Omniũ porrò qui spontè gibbi facti sunt, hoc est quibus sine ictu vel casu ex alto spina deprauata est, commune existit quòd tales propter dura tubercula vel coctu difficilia euaserint. Sed quum magna sit inter tubercula pro tumore, & du-

ritie

ritie & loco in quo consistunt differẽtia, quæ quidem simul dura sunt & magna protinus anhelatores & suspirioſos homines efficiunt: quæ verò de sua humiditate aliquid in asperas dimittunt arterias, tussiculoſos faciunt. Cæterùm quæ de sua humiditate aliquid transmittunt, exactè dura non sunt, atq; ideo vt suppurent tandémque hominem suffocent est necesse: quæ verò nihil transmittunt, ortum ex crassis humoribus habent, atque ob id dura sunt & cruda, longóque tempore citra suppurationem manentia homínem viuere sinunt. Contrà verò quæ cum tussi ortum habuerunt, ad suppurationem properant, atque ideò sunt pernicioſa. Similiter & quæ cum difficili respiratione fiũt, iis qui adhuc crescunt mortifera existunt. Vel enim hæc magna esse oportet, vel in pectoris loco iniuriæ valdè opportuno. Quum igitur vnà cum corde pulmo in talibus augeatur, & spatium continens minuatur, (costis vtpotè non crescentibus sed propter gibbum arctatis totũ pectus strictius & auguſtius efficientibus) tantam breui spiritus difficultatem fieri est necesse, vt homo suffocetur & pereat. Nam si gibbositate nõdum superueniente, propter solos præter naturam tumores spirandi difficultate laborabant, quid fore putandum tubẽrculis temporis spatio auctis, pectore verò strictiore reddito? Porrò autem quum multæ sint spirandi difficultates, constat Hipp. solam eã asthma appellare solere, in qua frequentiorem & crebriorem respirationem fieri contingit. Siquidem ita homines etiam nunc in cursibus & vehementioribus exercitationibus τὸ ἀσθμαίνειν id est anhelare

dicunt. Qui verò post Hippocratis ætatem fuêre, affectum etiam quendam diuturnum alij simpliciter asthma, nonnulli orthopnœam appellarunt, quum continenter citra febrem ægroti spiritum ægrè ducunt.

XLVII.

Οκόσισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τοῖσδε προσῆκον τῷ ἦρι φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν.

Quibus venæ sectio aut purgatio prodest, his vere secanda vena, aut purgatio imperanda.

De iis, qui integra adhuc valetudine postea sunt ægrotaturi nisi vacuentur, Hippocrati nunc sermonem haberi liquet. Horum enim vere ineunte anticipanda est vacuatio vel per phlebotomiam, si plethoricis morbis corripiantur, vel per purgationem, si morbis sint ab humorum corruptione pendentibus obnoxij. Ita enim à morbis multos conseruamus & incolumes tuemur, qui multos iam annos anteà quotannis ægrotabant. Quin podagram quoque & arthritim adhuc incipientem, necdum in articulis callo, quem pῶrum Græci dicunt genito, per talem vacuationem multos iam annos fieri prohibuimus. Eodem modo sanguinis excretione, epilepsiã, melancholiã, apoplexiã, & alios huiusmodi diuturnos morbos è multis hominibus dicta vacuatione sustulimus. Phlebotomia igitur commune est ad plethoricos morbos auxilium

lium: Purgatio verò, siquidem generatim exaudiatur, vnum quoddam est cõtra morbos remedium, non tamen si speciatim accipiatur. Siquidem nonnullis pituitosorum humorum, quibusdam biliosorum, aliis melãcholicorum, & quibusdam serosi excrementi vacuatio conducit pro morborum quibus tentari consueuerunt natura. Exempli gratia, quidam quotannis nisi purgetur laborat melancholia, & mira visu res est quo modo iam ipse etiam incipientis morbi primam præsentiscat generationem, méque protinus accersi iubeat: quo melãcholicis humoribus expurgato, èuestigio cessat melancholia, atque huic quidem ex purgatione hæc duo commoda eueniunt, vnum quòd expurgentur superuacanea, alterum quia excretorum acrimonia recluſa paululũ hæmorrhoïs mali sanguinis aliquid ipsa etiam profundat. Nam quum solennis ipsi & consueta sit eiusmodi excretio hæmorrhoïca, eius postea suppressione redundat melancholia. Ipsum itaq; non vere solùm sed autũno etiam purgare soleo, quia si per hæc tempora propriæ aliquando purgationis anticipationem neglexerit, nonnulla sentiat superioris morbi symptomata. Sic mulierem etiam quandam, quæ cancrosum in mamma tumorem habebat, quotannis vere ineunte vacuans sanaui, subindè forti pharmaco melanagogo vsus. quam quidem purgationem si quando prætermiserat, dolor ipsi profundus sentiebatur, atque ita illico accersitum me purgare se iubebat. Elephantiam quoque in altero incipientem, primùm phlebotomia & purgatione curaui, atque huic quotannis purgatio vnica satis erat,

quæ si quandò negligeretur, protinus morbus indicationem sui edebat, hominémque inuadebat. Huiusce modi igitur morbi humorum melancholicorum egent purgatione, vt epileptici & asthmatici, & apoplectici pituitosorum: arthritici verò qui cum magno sunt calore, bilioſorum: qui cum frigidis tumoribus, pituitosorum purgatione gaudent. Quidam etiam alius æstiuo tempore semper tertiana corripi solitus, iam annos multos febrem non est expertus, bile pallida per nos sub veris finem præpurgata. Tum enim tales vacuari multò præstat: quemadmodũ epilepticos, appolecticos, arthriticos & melancholicos & quotquot denique propter humorum crasitiem ægrotant vacuari ineunte vere melius est. de quibus omnibus priuatim scripsimus in tractatu de iis qui verna vacuatione egent, qui quidem tractatus pars est totius commentationis quæ de tuenda sanitate inscribitur.

XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι λυσενθερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν.

Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum.

Hunc aphorismum paulò antè explanaui, quum de eo verba facerem qui hunc in modum scribebatur. Qui lienosi intestinorum difficultate corripiuntur, his longam superuenientem dysenteriã aqua inter cutem, aut læuitas intestinorum excipit & moriuntur. Quare nunc prolato in medium aphoris

aphorismo interpretatione noua opus non est.

XLIX.

Ὅκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμαίνοντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀποκαθίσαται.

Qui podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione intra dies quadraginta desinunt.

Podagricorum inflammationes fluxione fiunt in pedum articulos decumbente: quam quidem fluxionem primùm articulationum suscipiunt spatia, deinde quæ in orbem circunstant omnia ad cutem vsque. Quum verò articulationes repleri dicimus, liquet vincula in orbem ipsis circumpositа necessariò tendi. Neruos tamen & tendones inflammari podagricis non est verisimile, sed dolere solùm, quia simul cum articulationibus tendantur, quod ex eo fit manifestum, quia podagricus conuelli nunquam visus est, id quod frequentissimè in neruorum & tendonum inflammationibus accidere solet. Alioqui curandi indicatio ipsis communis est cum omnibus inflammatione laborantibus. Nam & digeri oportet quod in pedes defluxit, breuiore quidem tempore si tenuiore fuerit substantia: longiore verò si crassa vel lenta: multóque longius tempus requiret, si simul viscidum & crassum fuerit, vltra dies tamen quadraginta non prorogabitur inflammationis curatio, siquidem & medicus ritè omnia gerat administrétq;, & ipsi æger in omnibus pareat. Nam quæ carnosas partes occupat inflammatio, morborum acutorũ sub-

iicitur termino, qui quartusdecimus dies est, quando quidem mollior est & rarior carnis substantia, quàm vinculorũ & neruorũ natura. Quamobrem tardius etiã vinculorũ, tendonũ, & neruorũ quum vulnerantur natura inflammari incipit, & longiore ad inflammationis vigorem tempore peruenit, tardiúsque curatur. qua enim ratione vix in se aliquid humoris alieni admittunt, quia densæ nimirũ sunt & duræ partes eiusmodi, eadẽ hac ipsa ægrè quoque dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ solutionis non quartumdecimum diem, sed quadragesimum statuit, quia tùm contentam articulationibus humiditatem per media ligamenta articulos ambientia & firmantia vaporis in speciem vacuari oportet, tùm etiam intra ipsa ligamenta admissam. Meminit porrò etiam in prognostico diei quadragesimi vtpotè in quo morbi iudicantur, qui necdum sunt exactè diuturni, acutorum tamen superarunt terminum. Nos etiam in commentatione de diebus decretoriis fusissimè de his omnibus disputauimus.

L.

Οκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τούτοισιν ὠὰγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμεσιν ἐπιγίνεσθαι.

Quibus diuisum est cerebrum, his febrem & biliosum vomitum superuenire est necesse.

Meritò febricitant cerebro vulnerato, ea scilicet ratione, qua membro quolibet principe inflammato febrem sequi est necesse. Bilis verò vomitus

mitus fit, vẽtriculo propter ſocietatem quam cum cerebro habet per conſenſum affecto, ipſiuſque ore maximè, in quod ex cerebro coniugatio quædam neruorum maiuſculorum inſeritur. Sed aliàs etiã propter magnos dolores & vehementem mœrorẽ excrementum bilioſum conſueuit in ventriculum confluere, multóque magis ſi ipſe imbecillitate laboret. Ad ea enim quæ infirma ſunt partium vicinarum feruntur excremẽta, præſertim ſi tenui ſubſtantia conſtant, qualis eſt humor bilioſus, vnáque cum eo quicquid eſt ſeroſi excrementi, quod per vomitiones bili ſæpè permiſcetur: raróque admodum bilem ſinceram ſine excremento ſeroſo euomi cernere eſt. Quinetiam in benè valẽtibus bilioſiore præſertim natura prædítis, vbi diutius cibo abſtinuerunt, tales ventriculus humores recipit, quod ipſius vellicatio, & vomitus oſtendunt. Nec verò cerebro ſolùm vulnerato bilem vomunt, ſed dura etiam membrana ipſi circumpoſita, quæ multis partibus cum cerebro cohęrens quàm citiſsimè ſua ipſi mala impertit. Quia verò Eraſiſtrati ſectatores meningas neruorum principia ſtatuunt, ſolam vulneratam craſsiorem meninga talia propter ſuam ipſius naturam inquient adferre ſymptomata. Quòd ſi quandò in cerebrum vulnus penetrauerit, ita etiam quoniam vtraque membrana illud prius exceperit, enumeratarum affectionum generationem ſequi contendent. Dixi autem ſectatores Eraſiſtrati iſthæc dicturos eſſe, & non ipſum Eraſiſtratum: quoniam iam ſenex (quo tempore ipſi de diuiſionibus libros ſcriptos eſſe aiunt) cerebrũ pronunciauit neruorum eſſe principium. Dictum

etiam est de his fusius in cõmẽt. de Hipp. anatome.

L I.

Οκόσισιν ὑγιαίνουσιν ὀδυνὴ ἐξαίφνης ἢ τῇ κεφαλῇ, καὶ πταχῆμα ἄφωνοι γίνονται καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἢ ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Qui valentes, capitis repentè doloribus corripiũtur, & protinus muti fiunt & stertunt, intra septẽ dies intereunt, nisi febris interuenerit.

Mutos Hipp. appellare solet, non quibus sola sit vox oblæsa, sed per excellentiam quandam vnà cũ huius noxa omnes voluntarias actiones nobis intelligendas relinquit: quibus vtique læsis sensus aliquandò nõ perit. ipse si quidem dicebat, Talibus interdum mutis accidere sentiẽtibus esse, sæpe etiã sensu & motu priuari: qui affectus apoplexia dicitur, quæ duplex est, debilis vna, altera fortis. atque ideo ipsemet dicebat, Soluere apoplexiam fortem est impossibile, debilem verò non facilè. Nunc itaque fortis apoplexiæ notã apposuisse videtur, stertere scilicet: quod etiam profundo grauíque somno oppressis accidit secundũ affectionis similitudinẽ. Quãquã enim non eodẽ modo fiunt somnus & apoplexia, habent tamen aliquid commune ad quod consequitur stertor. id autem est imbecilla neruorum actio. Atque de his abundè egimus in commẽtatione ea quæ de locis affectis inscribitur. Nunc verò, quod sit ad aphorismi explanationem necessarium dicam. Quibus valentibus capitis derepentè dolor oboritur, eius rei causam maximè ad spiritum flatuosum referre oportet, sed iam quoq; ad

ad materiæ confertim affluentis multitudinem, quam nũc in cerebrum delatam fuisse symptomata indicant, quæ dolorem sunt subsequuta: quibus etiam ipsis pituitosam quandam materiam esse cõmonstratur. atque ideò febris superueniens eã soluit affectionem, vt potè quæ tum spiritum illũ flatuosum, tum humores pituitosos excalfaciat, attenuet, & resoluat. id autem fit tribus nonnunquam diebus, aut quatuor, interdum etiam pluribus, non tamen vltra septimum procedit diẽ, quia pars quæ laborat principalis est: eiusmodi verò partes diuturnos simul & vehementes morbos non ferunt, vt sæpè nobis ostensum est.

LII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσεις τῶν ὀφθαλμῶν ἐν ὕπνοισιν. ἢν γὰρ ἡ ὑπωοφαίνητ᾽ ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τὸ λευκόν, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντ᾽ ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Sed in somnis etiam an de oculis aliquid subapparear spectare oportet. Nam si quid non exactè commissis palpebris de albo appareat, modò non ex alui profluuio aut medicamẽti potione accidat, malum signum est & valde pernicioſum.

Aut ob palpebrarum siccitatem aut propter virtutis ipsas mouentis imbecillitatem albi aliquid subapparet in oculis exactè claudi non valentibus. Ob hanc enim causam alui etiã profluuiis & medicamentorũ potionibus de oculorum albo aliquid conspicitur, quum dormiunt. Nam totum corpus exiccatur

exiccatur talibus vacuationibus & imbecillæ vires redduntur. Siccitatis autem plus palpebris acquiritur, quia ipsæ sunt ficcæ naturâ. Quemadmodum enim exiccata coria ægrè extendũtur, eodem quoque modo corporis partes ita affectæ. Quinetiam quòd viribus laborantibus & fatigatis non solùm oculos, sed os etiã exactè claudere nequeant (vnde hiante ore dormiunt) liquet vnicuique naturam rei diligentius consyderare volenti.

LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Deliratio quæ cum risu fit, tutior: quæ verò studio adhibito, periculosior.

Nulla deliratio tuta est, minus periculosa quæ cum risu fit. Etenim audax illa, vt ipse appellat, & temeraria mentis alienatio, omnium est periculosissima: inter has media est quæ cũ studio fit. Porrò omnes fiũt cerebro affecto, siue primariò & per se, siue secundariò & per sympathiam; differũt autem inter se causis ipsis efficiẽtibus. Nam quæ à sola caliditate sine prauo humore committuntur, similes quodam modo sunt desipientiis iis quæ temulentiam sequuntur. Quæ verò ob flauam bilem fiunt, cũ studio perficiuntur. quæ bilis flaua si multum exuratur, vt iam ad atræ naturam magis accedat, furiosæ admodum & immanes fiunt deliriones. Nam quæ in aliis scriptis nostris de atra bile explicata sunt & definita in memoriam redigere oportet, vt quòd quædam ex flaua bile peruſta fiat, quæ

quæ omnium est teterrima: alia verò ex sanguinis, vt ita dixerim cœno & fæce: quę quidem crassiore quàm altera constet substantia, sed multũ à qualitatis malignitate recedat. Diximus præterea bilẽ quæ veluti fæx est sanguinis, si exactè & propriè loquamur, nondum nos atram bilem, sed succum appellare melancholicum: per verbi tamen abusionẽ interdum atram etiam vocare, quãdoquidem nisi priùs vacuetur, atra sit non ita multo post euasura.

LIIII.

Ἐν ζίσιμ ὀξέσι πάθεσι ζῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ ἑλκυθμώδεις ἀναπνοαὶ, κακαί.

In morbis acutis cum febre quasi gementium suspiria, mala.

Sepè pueri dum plorant, interrupto spiritu respirare videtur, subsistente scilicet inter respirandum pectore, rursúmque quod ad integram respirationem deest, adiiciente. quod ipsemet in Epidemiis his ferèverbis dixit, Gemina intrò spiritus reuocatio, quasi superinspirantibus. Hoc autem fit nonnunquàm fatigatis viribus, nonnunquàm ob duritatem instrumentorum, nonnunquàm verò ambabus causis simul conuenientibus: est & quũ propter aliquam musculorum pectoris affectionẽ couulsoriam fit. Nam & imbecilla virtus, dum semel pectus tantum dilatare non potest, quantũ animali est necessarium, medio subsistit opere & aliquantisper quiescit: deinde rursum se excitat. Et durum organum, quum promptè non obsequatur dilatanti facultati, ab ipsa violentius concussum

dilat

dilatatur. Sed quid affectionem conuulsoriã talem efficere respirationem dicere attinet? Nam si vel frigus pectoris musculos, aut etiam neruos subierit, durities quædam instrumentis conciliari poterit & motio conuulsoria, quam & febris suaptè natura sanare & calida auxilia possunt. Cõiuncta verò si febris sit, nõ iam musculorum pectoris aut neruorum perfrigerationem causari possumus, sed vel duritiam contractam, vel virium imbecillitatẽ, vel *affectionem conuulsoriam. Quicquid verò horum fuerit in causa, bonum non est in morbo acuto accidere. Si igitur de sola nobis explicata instrumentorum spiritalium motione illam quasi gementium respirationem extulit Hippocrates, ad finem iam perducta est expositio: si verò cum tali aliquo sono qualis flentibus editur, dictam respirationem fieri velit, præter dictas causas quandam etiam cum dolore coniunctam indicabit affectionem, per quam quasi flerent, aut gemerent, aut mistum quendam ex ambobus sonum funderent, in eum respirant modum.

* *Affectio conuulsioni similis ficcitatẽ instrumentoriũ sequitur, quæ febribus acutis interdum superuenit.*

L V.

Τὰ ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Dolores podagrici vere & autumno ferè mouentur.

Podagrici morbi vt & alij omnes articulares vere augentur, atque propterea ipse suprà in morborum vernalium enumeratione meminit articularium, in quibus scilicet podagrici continentur. Concitantur tamen interdum etiam autumno iis quibus

quibus æstate per oporam, id est fructuum abundã tiam cacochymia aliqua collecta est in corpore. Nos enim in commentariis de naturalibus facultatibus, vt alias quasdam singularum corporis partium virtutes, sic etiam expultricem eorum quæ molesta sunt esse demõstrauimus. Sunt autem molesta, quædam multitudine grauantia, alia verò aliena qualitate affligentia. Secundum hæc igitur vtraque iis qui per hyemem prauo victu sunt vsi, recurrunt morbi chronici verno tempore fusis humoribus, deinde ad loca infirma protrusis à partibus fortioribus: secundum alterum verò tãtum, tempestate autumnali.

LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ὀν τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

Morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulsionem vel maniam, vel cæcitatem denunciant.

Fiunt etiam propter pituitosum humorem apoplexiæ, conuulsiones, & cæcitates: fiunt propter melancholicum quoq;, quoniam commune vtrisque pathos est, id est passio: non tamen maniæ cõmunis est passio. Nũquam enim ob pituitosum humorem affectio hæc conflatur, vt potè quæ ad sui generationem humore stimulante & mordente opus habeat. Talis autẽ semper quidem est flaua bilis,

lis, non semper verò humor melancholicus, sed vbi supra modum vel combustus, vel putrefactus malignam acquisiuerit acrimoniam.

LVII.

Ἀποπλῆκτοι ἧ μάλισα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexiæ autem fiunt maximè à quadragesimo anno ad sexagesimum.

Non omnis apoplexia, sed sola modò dicta, quę ex sola atra bile ortum habet, eos corripit qui dictam ętatem agunt, quia per eam maximè abundat humor atræ bilis, quemadmodum etiam per autũnum. Et vt simpliciter dicam, Senes plures apoplexia percelluntur. Si igitur verus est aphorismus, cũ superiore coniungi debet, quasi ita dictum esset, Morbis melãcholicis per hæc tempora humorum suspecti decubitus apoplexiam minantur, quæ ferè homines inuadit à quadragesimo anno vsq; ad sexagesimum.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum exciderit, necessariò computrescit.

Propter sermonis breuitatem falsus aphorismus videri queat iis qui non rectè ipsum exaudiunt. Quod enim dicitur est huiusmodi, Si omẽtum exciderit, id est nudatum fuerit & extra peritonæum prominuerit, fieri non potest vt in proprium locũ repositum, sanum & saluum permaneat: quemaddum si aliud quidpiam, exempli gratia intestinum aut visceris lobus foras promineat. Hæc enim nisi lon

longo tempore perfrigerentur, priſtinam temperationem recipiunt, vulnere quod in epigaſtrio eſt acceptum ad cicatricem perducto. Omentũ verò ſi vel minimo tempore nudetur repoſitum putreſcit: quam ob cauſam medici partem ipſius nudatam præcidunt. Atque hanc quidem habet aphoriſmus ſententiam, licet non ita explicatè & diſtinctè propoſitam. Iam verò ſi quiſpiam aliquandò vidiſſe ſe ad tempus aliquod prolapſum omentum dicat, quod poſtea repoſitum non computruerit, enunciationis quidem Hippocratis perpetuitatem ita ſuſtulerit, at certè illud ſeruauerit, nempè ferè ita vſu venire, vt prolapſum foras omentum putreat: quod commune eſt huic aphoriſmo cum aliis ab Hipp. ſcriptis: qui ſi dictionis ſpectes formam, enunciationis vniuerſitatem præ ſe ferunt, quamuis non ſemper res ipſæ ſimiliter, ſed aliquãdò aliter etiam licet rarò eueniant.

LIX.

Ὁκόσοισιν ἐκ μακροῦ ὠδυνηρῷ γονάλγμοισι χρονίης ἐξισαθῇ τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπέσῃ, τοῖσι μὲν ἔξω ἐπιγίνονται.

Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris ſummum coxa excidit, rurſúmque recidit, ijs mucoſa ibidem pituita colligitur. *

Sæpè in articulis pituitoſus humor coaceruа-

tur, quem mucum appellat, à quo imbuta & perma descentia articulationis vincula, laxiora reddun-tur, atq; ideò facilè articulus cauitate sua excidit, & rursus haud difficulter recidit. quam vtiq; rem ischiadicis ita affectis accidere, nobis nunc est auctor Hipp. Verùm ischium quum ait excidere, articulũ qui in ischio est intelligere oportet: quo etiã modo libro de articulis dicebat, Humeri autem articulũ vno modo elabi scio, quod perinde est ac si articulum, qui in humero habetur, dixisset.

LX.

Οκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος φλογλσμένοισι χρονίης, ὁ ἰσχίου ἐξίξατο, τοτέοισι τήκεται ὁ σκέλος καὶ χωλὸν γίνεται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, ijs femur contabescit & claudicant, nisi vrantur.

Hunc aphorismum à superiore seiungere non decet, sed simul in vnum coniunctos, ita accipere. Vult enim dicere, quibus ischiadicis propter mucosæ pituitæ copiam articulus excidit, rursumque recidit, temporis spatio necesse esse femur contabescere, nisi anteuertentes vrendo mucum illum exicemus: quod libro de articulis in brachio continenter excidente faciendũ esse consulebat. Nã eadẽ vtrobiq; vis est orationis, quippe qui super coxã adur

adurendum esse consulat, vt lib. de articulis docebat, tùm vt mucosa illa & lenta humiditas absumatur, tùm vt cutis laxitas in quam articulus elabebatur, per adustionem firmata & contenta ipsum arctet, & loco moueri prohibeat. Alioquin si ob lentoris abundantiam, diutius extra coxam femoris caput maneat, id profectò femoris iam fuerit claudicatio, quam necessariò eiusdem sequetur atrophia & tabes: quo modo aliis etiam omnibus accidere solet, quæ motu, qui ipsis erat secundum naturam, sunt priuata.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEPTIMVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

* *Taxat eos qui enarrandis aphorismis, nullam orationis æquabilitatem retinent.*

Omnes * ferè qui ante nos aphorismorum scripserunt enarrationes, initio quidem lõgius quàm vtilitatis ferat ratio commentationem protrahũt, in progressu verò fatiscentes paucis absoluunt: ita vt per initia tantùm quæ vtilia sunt prosequãtur, deinde parcius & frigidius id faciant: ad postremũ expositionem adeo contrahant & concidant, vt ex aphorismis ne adulterinos quidem & palàm falsos internoscant: sed quemadmodum qui disputationis labore fessi, ad omnia libenter annuunt: ita isti quoque sine vllo delectu omnes admittunt aphorismos, quoscunque scriptos inuenerint, atq; ipsorum interpretationem perquàm breuiter perstringunt, superioris loquacitatis & verbosioris explicationis obliti. Nos verò quum alias ipsorũ

inept

ineptias vitare conati ſumus, tùm interpretandi æquabilitatem quandã in omnibus retinere ſtuduimus: ita tamen vt quæ vera ſunt & ad artem imprimis neceſſaria ſumma tùm attentione animaduertamus tùm diligentia examinemus: dictionem verò ita temperemus, vt neque in ſummam contrahatur breuitatem (non enim eiuſmodi breuitas cõciſa commentario, ſed libro conuenit) neque rurſum in tantam orationis longitudinem, quantam illi expoſitionis initio adhibent, proferatur: ſed quod in omni ſcripti genere laudatur, & vnicuiq; tractatui proportione cõgruit, id nos à principio ad finem vſque vt ſeruaremus ſedulò dedimus operam. * *Modus in commentando optimus.*

I.

Ἐν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In morbis acutis frigus partium extremarum malum.

In morbis longis, præſertim ſi ſunt ſine febre, & per hyemem & ætatem ſenilẽ, partes corporis extremas, veluti nares, auriculas, pedes & ſummas manus frigere abſurdum videri non debet: In acutis verò non mediocre eſt malum, ſed valdè pernicioſum ſymptoma, vtpotè quod magnis ſuperueniat viſcerum inflammationibus. Acutos autem morbos ipſemet vocari inquit, quorum maximã partẽ febres ſunt continuæ, in quibus ſiquidẽ ſine magna inflammatione fuerint, non modò non refrigerari extrema, verumetiam peruri accidit: ſed

quum inflammationis calor est adeò vehemens, vt ad se cucurbitulæ instar sanguinem ex toto attrahat corpore, iis qui ita affecti sunt, viscera exurũtur, extremæ autem partes propter sanguinis intrò ad viscera sese recipientis absentiam perfrigerantur, atque ex ipsis complures ne stragula quidem ferunt propter ardorem, & æstum inflammationis viscera obsidentis.

II.

Ἐπὶ ὀσέῳ νοσέοντι σὰρξ ὠχρὴ, λακόν.

Propter os ægrotans caro lurida, malum.

Non enim ob mediocrem ossium labefactationem, sed fortem corruptionem talis coloris species circunstãtibus carnibus contrahitur, quia in ipsis scilicet natiuus calor extinguitur.

III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, λακόν.

A vomitu singultus & oculorum rubor, malum.

Qualis affectio musculis est conuulsio, talis est stomacho singultus. is humoribus superuenit infestantibus totum nonnunquam ventriculum, sæpius verò ipsius os & stomachum: quos vomitione postquam exegerit, statim singultu liberatur. Alioqui si ne ipsis quidem vomitu eiectis singultus cessauerit, ex duobus alterum, vel neruorum principium cerebrum, vel ventriculum non paruam pati inflammationem denunciat. Oculorum

rum verò rubor vtriusque inflammationē sequitur, sed cerebri magis.

IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, ὁ χρηστόν.

A sudore horror, non bonum.

Quòd decretoria si non decernant, partim perniciosa, partim dyscrita habeātur Hippocratis est assertio, quia natura in eiusmodi affectionibus vi morbi euicta succumbat.

V.

Ἐπὶ μανίᾳ λυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

Ab insania, quam maniam Græci vocant, difficultas intestinorum aut hydrops, aut exstasis, bonū.

Dysenteriam quidem & hydropa translationis materiæ ratione, maniæ remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum noxiis translatis humoribus: mentis vero emotionem, quam ἔκστασιν Græci dicunt, ipsius minimè solutionem, sed augmentationem potius esse dixeris. Verùm tamen, siquidem verè Hipp. vehementem insaniam exstasim sepè appellauit, quēdā insania moderata, qua prius detinebatur ita leuatum fuisse meminimus, rationeque collegimus propter vehementem causarum maniam efficientium motionem, eiusdem fuisse solutionē subsequutam: quemadmodum in morbis acutis vehementissima symptomata bonas interdū crises efficere solent.

VI.

Ἐπὶ νόσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρῃσι ἐπιχωρήσιες, κακόν.

In morbo diuturno cibi fastidiũ & synceræ deiectiones, malum.

Ipsum per se fastidium cibi malum est signum in morbis diuturnis. Siquidem iis qui ex talibus morbis sunt euasuri, contrarius affectus, vehementior scilicet ciborum appetentia solet accidere. Quare cibi fastidium in talibus haudquaquam est bonum signum, multóque minus quum deiectiones etiam malæ existunt. Synceras autem eas deiectiones appellauit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permistæ, solo humore qui vacuatur (siue is picrocholus sit, siue melãcholicus, siue porraceus, siue bilis æruginosa dicta) intestina peruadente. Nam eiusmodi deiectiones exustam esse & cõsumptam omnem humiditatem natiuam à febrili calore indicant.

VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, λυσιτελές.

A multa potatione rigor & delirium, malum.

Quòd polyposia, id est multus potus nõ aquæ sed vini multam potionem significet nemo dubitat. Delirant autem propter vinolentiã multi sanguine & spiritu calido repleto capite: quã ipsam ob causam calidiores etiã redduntur, præcipuè quidẽ capite, sed iam toto etiam corpore. Ex ipsis tamen rari sunt, qui cum delirio rigeant, in quibus non incenditur natiuus calor, sed nimia vini copia

copia extinguitur, non aliter quàm ignem lignorum multitudine coniecta obrui, & lucernæ flammulam oleo affatim & repentè infuso opprimi cernimus.

VIII.

Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξεως, ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λιποψυχίη γίνεται.

A tuberculi introrsum eruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit.

Tuberculum vocauit, quod alibi solet empyema appellare, per cuius intrò eruptionem, eiusdem in ventriculum effusionem intelligit. hāc enim sequitur vomitio. Nam quæ in thoracem & pulmonem empyematis eruptiones fiunt, non vomitionem, sed tussim necessariò mouent & sæpè suffocant: quemadmodum etiam quæ in intestina fiunt tuberculorum eruptiones, puris deiectionem efficiunt. Omnium porrò eruptionum communis est virium debilitatio & animi defectio, propter spiritus vitalis vnà cum ipsis factam excretionem, quēadmodum alibi demonstrauimus.

IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

A sanguinis profluuio desipientia, aut etiam conuulsio, malum.

Non parum nobis hic aphorismus ad faciēdam fidem confert, desipientiam aliquādo ob defectum fieri, haud dissimili ratione atque artuum tremores fiunt. Hi enim propter virtutis motricis imbecillitatem motiones habent infirmas, cerebrum ve-

rò deprauatas: atque ideo nunquam vehemens est hoc desipientiæ genus, sed moderatum, & vt ita dicam delirum. Ipse siquidem leuem mentis * titubationem, delirationem appellare solet. Si quandò igitur tali desipientiæ conuulsio accesserit, omninò desperata res est. Vnde quædam exemplaria per &, coniunctionem scripta leguntur, quædam verò contrà disiunctiuam particulam habent; quo etiá modo desipientia post sanguinis fluxum symptoma est minimè bonum, etiam si sola sit. Multóque maius malũ est cõuulsio, vel si citra desipietiã sola acciderit. Multò verò maximum malum est vtriusq; conuentus, quandò quidem sola etiá propter immoderatam vacuationem facta conuulsio, symptoma est pernicioſisimum. Nam desipientiæ minus malum symptoma.

* παραπλησία μέθης vacillatio.

X.

Ἐπὶ ἐλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, λακόν.

Ab ileo vomitus, & singultus, & desipientia, & conuulsio, malum.

* ἐλεὸς fit cruditatibus retentis & corruptis, & obstructo excremẽtorum exitu: fit & veneno hausto: fit intestinis in stercorum descendentibus: fit sæpius vt Gal. placet, inflammatis intestinis.

In ileo nihil subit deorsũm, atque id huius affectionis proprium est inseparabile. Vomitus verò non semper adest, sed quum pernicioſe ægrotant: quòd si diutius nausea conflictentur & morsu lacerentur, stercus ipsis sursum remeat, & singultiunt. Quidam verò etiam desipiunt & cõuelluntur, neruorum principio propter stomachi vitiũ per consensum affecto. Mihi porrò eiusmodi symptomata fieri videntur, quia intestina, in quibus affectio consistit, à sese stercus, (postquàm temporis longinquitate

quitate est molestum) depellere appetunt, sed propter factam in partibus inferioribus viæ arctationem transmittere illac non possunt: vndè retroacto naturæ impetu violenter moueri coguntur, & grauem illam molestámque materiam exprimẽdo regere ad loca superiora.

XI.

Ἐπὶ πλευρίδι περιπνευμονίη, λοιμῶδες.
A pleuritide peripneumonia, malum.

In pluribus exemplaribus ad aphorismi finem adiectum est malum, in quibusdam verò simpliciter ita scribitur, A pleuritide peripneumonia: volentibus qui sic legunt, non quidem bonúmne sit an malum pleuritidi superuenire peripneumoniã, nunc docere Hipp. sed simpliciter hoc vnum tantùm, nempè pleuritim in peripneumoniam transire & mutari solere, aut pleuritidi superuenire peripneumoniã. Degeneratio namque eiusmodi fit, quum priore * cessante morbo, alter succedit: interuentus verò, quum priore permanente, alter accedit. Verùm hoc loco Hippocrates videtur de superuenientibus agere, quibus statim ab initio malis esse accidit, adeò vt si etiam hoc nominis malum non addatur, sit tamen vel subaudiendum (quo modo multa de communi suppleri dicuntur) vel potestate significari putandum. Omnis enim eiusmodi superuenientium ortus non paruos nec faciles, sed magnos & malignos morbos sequitur. veluti (ne à propositis hoc aphorismo affectibus recedamus) quum is humor qui pleuritim committit, cohstis contineri nequit, eius pars aliqua ad pulmonẽ

* *De generatio morbi, & accessio ad morbum quî differunt.*

etiam peruenit, vndè eiusdem sequitur inflammatio: quum peripneumoniam tamen pleuritis non admodum sequi soleat, quoniam facili quidem & miti peripneumonia, totus expurgatur humor noxius tussi reiectus: exitiali verò & perniciosa, æger prius suffocatur quàm costæ vnà afficiantur.

XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίᾳ φρενῖτις, λωφόν.

A peripneumonia phrenitis, malum.

Quum à calido humore fit peripneumonia, ea multis vaporibus in caput sublatis replet cerebrũ, & phrenitim efficit. Quod ad finẽ aphorismi additum est malum, non in hoc solum, sed in sequentibus etiam aphorismis commune est cum superiore aphorismo, atque ipsius idem est iudicium.

XIII.

Ἐπὶ λοιμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς ἢ τέτανος, λωφόν.

Propter ardores vehementes conuulsio, aut tetanus, malum.

Interpretum pars maxima hãc aphorismi lectionem retinet: Marinus autem, propter vulnera scribit. Etenim sequentem aphorismum sibi astipulari dicit. Verum certè quidem est, propter magna etiã vulnera inflammationes fieri & conuulsiones: sed quum omnes ferè enarratores, tum verò maximè vetustissimi quique hanc agnoscant dictionem, Propter ardores vehementes, nos quoque eandem laudare & exponere præstat. Itaque ex ipsis nonnulli ardores vocem pro febribus exaudiunt: nonnulli

nulli aëris ambientis feruorem ita dici autumant, alij pro cauteriis & eſcharis accipi volunt, atque omnes verum dicunt. Hiſce enim omnibus non vtique boni cuiuſdam gratia ſuperueniunt tetani & conuulſiones per neruorum ſiccitatem: quod tetani & conuulſionis genus peſsimũ ſimul & difficillimum eſſe demonſtrabamus.

XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ὀρθῇ τῷ κεφαλῷ ἔκπληξις ἢ παραφροσύνη, λαυόν.

Propter plagam in capite acceptam ſtupor, aut deſipientia, malum.

Deſipientia cognoſcitur, diſſentanea & rationis nihil habentia loquentibus & agentibus: ſtupor verò eſt, quum neque loquuntur neque agunt quidquam, ſed apertis oculis immoti manent iis qui metu & pauore perculſi & attoniti ſunt ſimiles. Quòd verò hæc omnia cerebro patiẽte fiãt manifeſtum eſt. in eo enim eſſe animi principatum demonſtrauimus. Siue igitur in fine aphoriſmi aſcriptum ſit malum, conſtat rectè dictum eſſe. intrò enim in ipſum cerebrum penetrare ictum indicat. ſiue non aſcribatur, nihilominus de communi ipſum ſubaudire poſſumus, vt paulò antè dicebamus. Quin quia eiuſmodi ſymptomata cerebri læſionem commonſtrant, indè etiam offenſæ magnitudinem colligere poſſumus.

XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, λαυόν.

A ſanguinis ſputu puris expuitio, malum.

Quòd

Quòd omnis ipsi hæc enumeratio sit eorum quæ propriè superuenientia vocantur (de quibus Praxagoras non paruum librum integrum cõscripsit) vel ex ipso aphorismo constare puto. Neque enim quiuis sanguinis sputus sequentem habet puris excretionem, sed qui malignus est duntaxat, cuiusmodi ex pulmone ferè editur.

XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ πτύελον ἴσχῃ, ἀποθνήσκουσιν.

A puris sputu phthisis & fluxio: Quum verò sputum retentum fuerit, moriuntur.

Quam peculiariter Græci maximéque Athenienses phthoën appellant, eã nunc Hippocrates phthisim nominauit, quum propter insanabilia pulmonis vlcera totius corporis attenuatio fit & macies cum debili febre coniuncta. Iam verò fluxionis nomen vel de capillorum defluuio, vel de humida alui deiectione extulit. Vtrumque enim tabidis ad extrema redactis & deploratis fieri solet, illud quidem propter siccitatem, hæc verò ob virtutis imbecillitatem. Cæterùm illud quod ad finem aphorismi scribitur, Postquàm autem retentum fuerit sputũ, moriuntur: mortis modum ostẽdit phthoë pereuntium. Tandiu enim extenuati viuunt, quãdiu extusire, & per sputa pulmonem expurgare possunt. Vbi verò intus ipsa remanent, respirationis ostruuntur viæ, & ægri suffocantur.

XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, λεπτόν.

Propter iecoris inflammationem, singultus,

ma

malum.

Iam suprà etiam dixi, his omnibus consequenter scriptis aphorismis de iis symptomatis agere Hipp. quæ morbis ipsis auctis & ingraueſcentibus superueniunt. Quo sanè modo nũc singultus quoque ob iecoris inflammationem fieri dicitur, non quidem semper, neq; quouis modo affecti, sed quũ feruente inflammatione in magnitudinem attollitur, per quem feruorem in sympathiam & mali consensum venit stomachus, communium nonnũquam neruorũ ratione, qui (vt ipse secundo Epidemiõn docuit) sunt perexigui & perminuti: vnde tunc solum iecoris fit cum stomacho affectionis communicatio, postquàm inflammatio maxima euaserit & pessima. Quinetiam quia per eiusmodi viscеris inflammationes bilis admodum calida & copiosa generatur, & confluit in principium intestinorum, indè ipsa in ventriculum euadente & innatante vt stomachus vellicetur & singultiat accidit. Quidam verò inflammationis magnitudinem quia ventriculum premat singultum facere arbitrãtur, spiritu quemadmodum inquiunt exitum non habente.

XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, λακόν.

Propter vigiliam conuulsio, aut desipientia, malum.

Quidam hoc etiam loco dictionem malum addunt. Nos verò in superioribus monuimus, etiam si non

si non subiungatur, potestate tamen cõtineri. Iam cur immodicas vigilias sequatur cõuulsio aut desipientia manifestum est superiora recordanti. Siquidem Hipp. ipse vt à repletione, ita à vacuatione quoque conuulsionem fieri est auctor. Maximam autem vacuandi & exiccandi vim habet vigilia, atque propterea à siccitate cõuulsionem adfert & desipietiam tum ipsa siccitatis nimiæ ratione, tum præterea quia per longas vigilias bilioſior sanguis fiat. In quibusdam tamen exemplaribus iisque accuratissimè scriptis sine desipientia scribitur hoc pacto, A Vigilia conuulsio. hoc loco vt arbitror pessima superuenientia oratione persequente Hippocrate.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας.

Ab ossis nudatione erysipelas.

Hoc maximè aphorismo subaudiendum est malum. neque enim hoc dicit, semper aut plerumque ossibus nudatis erysipelas superuenire (nam contrarium potius verum est, ita scilicet affectis ossibus rarò superuenire erysipelas) sed prauum esse symptoma, cum exuto osse circunstans caro erysipelate occupata apparet.

XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν ἢ ἐκπύησις, λοιγόν.

Ab erysipelate putredo, aut suppuratio, malum.

Ex hac etiam oratione malignis erysipelatis ista superuenire constat.

XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμορ-

ῥαγίη

ῥαγίη, λαιὸν.

A forti in vlceribus pulsu hæmorrhagia, malum.

In vlcerum inflammatione pulsus fit carne arteriis incubante ipsarum motum non ferente, sed dolente quum ipsæ inter dilatandum vehementius impellũtur & feriunt. Est enim eiusmodi pulsatio molestus quidam sensus & dolor arteriarum motione factus, quas ab initio quum particulæ secundum naturam habebant nõ sentiebamus tum propter earũ viciniam dolore vacantem, tum propter latius & amplius spatium in quo mouentur. Nam ipsis partibus inflammatione laborantibus & loci coarctatio, & ab affectione dolor grauem ægrotis molestúmque sensum inuehunt micãtibus arteriis: quarum motum non solùm medici, sed omnes homines pulsum appellant. Porrò hic arteriarum motus per tales affectiones augeri videtur. Ostendimꝰ enim in commẽtariis de naturalibus facultatibus, quandam in ipsis etiam ineſſe alienorum expultricem, quæ & sudores promouet criticos, & sanguinis eruptiones & alui deiectiones, cæteráque eiuscemodi. Hac itaque virtute vehementius interdũ agẽs naturâ magnum simul & violentum arteriarum motum efficit eorum quæ molesta sunt depellendi studio, atq; ita hæmorrhagias inuehit.

XXII.

Ἐπὶ ὀδυνῶν πολυχρονίων τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

A diuturno partium ad ventrem attinentiũ dolore, suppuratio.

Siue enim perfrigeratio, siue omninò inæqualis aliqua intemperies circa ventrem fuerit, siue flatuosus spiritus, siue acrimonia quæpiam mordax, vt in longum protrahantur tempus fieri nō potest: dum modò ritè & conuenienter ad ægrotantis curationem omnia gerantur: hoc enim in omnibus eiusmodi orationibus subaudiri debet. Restat igitur vt adhuc propter inflammationem dolor maneat, quæ nimirum inflammatio suppurabit temporis spatio, nisi hominem mors præripiat. Nam hoc quoque in omnibus talibus orationibus supplere oportet.

XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ διαχωρήσει δυσεντερίη, λαπάρη. *A syncera deiectione dysenteria.*

Synceras deiectiones Hipp. appellare solet nulla humiditate aquosa admistas, solum eum habentes purum & simplicem humorem qui per inferna deiicitur, siue is sit bilis flaua, siue atra. Minimè itaque mirum est, si per tales deiectiones erodatur intestinorum pars aliqua.

XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ. *Ab ossis vulnere desipientia, si in vacuum vsque penetrauerit.*

Desipientia fit capitis osse non simpliciter nec leuiter pertuso sed ad interiorem vsque superficiē, quam vacuus excipit locus cerebrum continens. Iam enim membranis & cerebro propinqua est affectio & finitima. At verò Marinus nescio quo modo

modo illud per se legēdum esse putat, Ab osse perfracto mentis alienatio: deinde sequentis aphorismi seorsim facit principium, Si vacuum attigerit, ipsi subiungens, à medicamenti potione cōuulsio, pernicioſum: vt totus aphorismus sit huiusmodi, A medicamenti hauſtu conuulsio, exitioſum. Hāc enim (inquit) lectionem rationi esse consentaneā: siquidem à vacuatione cōuulsionem semper dānet Hippocrates. Atq; hoc rectè quidem Marinus dixit, nempè immoderata vacuatione factam cōuulsionē esse pernicioſam. Quin & ita à potione pharmaci facta conuulsio fuerit exitialis. Verùm ipse interim non animaduertit se aphorismum præcedentem efficere falsum. Nam propter oſsis diuisionem delirium fieri est manifestò falsum. Neq; enim alio quopiam osse, neq; cranio perfecto deliratio prius sequitur, quàm ad meninges, id est cerebrū obtegentes membranas peruenerit affectio.

XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατώδης.
A medicamento potō conuulsio mortifera.

Pharmacopoſias & pharmacias peculiaris Hippocratis appellandi ſolas eas potiones quæ purgantibus constant medicamentis. Quòd autem immodicis horum purgationibus interueniens conuulsio sit pernicioſa ignorare non potes, ſi quæ nobis iam sæpius sunt dicta fueris recordatus.

XXVI.

Ἐπὶ ὀδυνῃ ἰσχυρῇ τῷ περὶ τὴν λοιλίην ἀκρῳ ἐτησίῃ φύξις, κακόν.

Propter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium, extremarum perfrigeratio malum.

Summarum corporis partium refrigeratio fit quemadmodum etiam suprà diximus, tum propter inflammationis viscerum magnitudinem, tum ob lipopsychiam, id est animi defectum, tum quia calor natiuus extinguatur, vel multitudine præsertim si frigida fuerit suffocetur. Fit etiam propter vehementem dolorẽ altas & medias corporis partes habentem, ob quem natura in seipsam contrahitur atque intrò se recipit, quam èuestigio sanguis sequitur non solùm extremas corporis partes deserens veluti pedes, manus & caput, sed etiam cutim vniuersam. Particularem igitur quandam hoc aphorismo Hipp. causam attulit frigoris partium summarum, quod in aliis quoque multis ipsum fecisse ostendimus. Nec mirum videri debet si is qui primus multa inuenit non simul omnium, sed cuiusque sigillatim inuentionem explicet.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τάνασμὸς ἐπιγενόμενον, ἐκτρῶσαι ποιεῖ.

Si prægnanti tenasmus superuenerit abortus est causa.

Tenasmus fit in recto intestino appellato, eandẽ & causam & affectionem obtinens, quam per dysenterias suscipit vnum aliquod ex intestinis superioribus. Hunc affectum aiunt ἀπὸ τῆς τάσιως id est contentione & eo nisu appellationem esse sortitũ, qui

qui in eo fit quum vehementi cupiditate egerendi lacesiti crebrò exurgere coguntur. Tali igitur cõtentione & sollicitatione molesta cùm totum corpus, tùm maximè vterus laborat, vtpotè recti intestini cognatus & affinis. Nihil autem mirum si frequentius exurgendo desidendóque & vehemẽtius connittendo abortus fiat, quando propter alias etiam vehementes siue motiones siue dolores grauidæ soleant abortire.

XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, ὅτε αὔξεται ὅτε, συμφύεται.

Siue os siue cartilago, siue neruus sectus fuerit in corpore, neque augetur neque coalescit.

Suprà scriptus iam est hic aphorismus his verbis, Postquàm os persectum fuerit aut cartilago, aut neruus aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur neque glutinatur, atq; ipsum anteà sexto commentario declarauimus.

XXIX.

Ἢν τοῦ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὸν νόσον.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa superuenerit, morbum soluit.

Consueuêre alij quoque medici quandam aquæ intercutis speciem appellare leucophlegmatiam, tanquam quę vel liuida quadam pituita, vel secundum suam certè ipsius rationem alba semper manente, sed propter aliõs quosdam humores admi-

ſtos verum exactúmque colorem mutante conſtet. Poteſt etiam quemadmodũ libro de articulis ſcripſit, Vertebræ autem quæ in ſpina habentur: non qui diſtinctionis cauſa tanquàm alibi ſint quàm in ſpina vertebræ iſta addat, ſed ſimplici adiectione vtatur: ita hoc quoque loco ſine rei diſtinctione adiectionem nominis albi feciſſe. Iam verò à forti vel diuturna diarrhœa (vtroque enim modo ſcribitur) albæ pituitæ ſolui redundantiam commune eſt cum aliis etiam multis quæ ſimiliter ab Hip. ſunt dicta.

XXX.

Οκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα γίνεται διαῤῥοίῃσι, τούτοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα κατάῤῥεει.

Quibus per diarrhœas ſpumoſa ſunt alui excrementa, iis à capite fit defluxio.

Hoc indiſtinctè eſt dictum, fieri ſiquidem poteſt aliquando ſpumoſum ſtercus à flatuoſo humore ex capite in ventrem defluente. Fiat etiam interdum vaſis quæ in ventrem pertinent talem humorem profundentibus. Ortum etiam habere quandoque poteſt in ipſo ventre, vnicam ferè dixerim cauſam habens continentem, quoquo modo fiat & excernatur, antecedentes verò plures. Eſt autem eiuſmodi ſpumoſæ pituitæ continens cauſa ſpiritus flatuoſus, qui dum humori commiſcetur vehementi vtitur & inæquali motione, adeò vt & ipſe comminuatur attenuetúrque, & pituitam confringat & in multas & paruas partes comminuat. Eiuſmodi verò motus ipſi cauſa eſt tum propria natura

natura, tum nonnunquam etiam caloris copia. Sic enim in iis quæ ex aqua coquuntur, præsertim si lenta & viscida fuerint naturâ, & in mari impetuosius ventis agitato & turbato spuma apparere solet. Porrò qui pituitæ viam & transitum in ventrem per pulmonem fieri arbitrantur, atque ideò ipsam apparere spumosam, quid de iis qui ex capite in pulmonem rheumatismo apertè laborant dicturi sint non video. Par est enim in ipsis excrementa alui esse spumosa. verùm hi neque deiiciunt neque extussiunt spumosa, tametsi fluxione quæ ex capite fit sæpè sint manifestò oppletæ pulmonis asperæ arteriæ. quæ quidem fluxio postquam concocta est, expuitur puri similis, sed minimè spumosa euadit. Quin ne sanguinem quidem semper spumosum expuunt ex pulmone. Siquidem apparet quum de ipsa visceris propria substantia aliquid vnà effertur sanguis fieri spumosus. Spumosum tamen interdum etiam pleuritici expuunt, atque his ipsis multò rarius peripneumonici, caliditate vt mihi quidem videtur intemperata atq; ignea in partibus affectis collecta. Porrò si quod è capite defluit in asperas pulmonis arterias, deorsum ad sedem vt volunt nonnulli permeat, primùm in ventriculos cordis ipsum deuenire, deinde ex duabus alteram viam pergere, vel per venam cauam ad iecoris gibba, indéque ad sima deferri, atque ita per portas in flexuosas intestinorum circunductiones peruenire: vel primùm in magnam arteriam, deinde in eam quæ mesenterium perreptat delabi fuerit necesse. Sed quî queso vbi permistum sanguine sit, vnáque cum eo tot venas peruaserit, spumo-

sum adhuc maneat?

XXXI.

Οκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσι οὔροισι λεπιμώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀρρωστίην σημαίνουσιν.

Quibus per febres in vrinis sedimenta crassiorem farinam referunt, longam inualetudinem fore significant.

Hæc quoque oratio adhibita distinctione vera fit, idque comprobante experientia. Nam tales vrinas pernicioſas esse in prognostico est dictum: atque complures prius moriuntur quàm longius protrahatur morbus: qui verò ex ipsis seruati sunt omnes diuturno morbo laborarunt, nimirum affectione in qua talis vrina redditur multam coctionem flagitante. Verùm de omnibus vrinis fusius diximus in lib. de crisibus. Ex epidemiis verò (abundè enim mihi fuerit de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem, primo quidem lib. de Sileno post tres aëris tempestates secundo loco scripto: de quo inter ea quę de ipso refert Hipp. sic inquit, Minxit confertim, vrina vbi resederat crassiuscula, sedimentum instar farinæ crasſioris & album, extrema rursum frigida, vndecimo mortuus est. Tertio verò libro de ægroto eo qui ordine tertius est, de quo historiæ statim initio ita scripsit, In orto Dealcis decũbebat: deinde paulo vlterius, vrinæ tenues, variæ, parua in modũ farinæ crasſioris enęoremata habẽtes, quadragesimo iudicatus est) ex his inquam exemplis liquet eos qui farinacea meiunt, siquidem seruandi sunt, longo

confl

conflictari morbo: si verò exitialiter ægrotent, posse etiam statim perimi.

XXXIII.

Οκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξέιην ἀρρωσίην σημαίνει.

Quibus in vrinis biliosa sedimenta, sed suprà tenuia apparuerint, acutum morbum significant.

Bilis acutos morbos semper facit. Sic enim veteres medicos picrocholum humorẽ appellare solitos esse sæpè diximus, quemadmodum melancholicum semper cũ adiectione dicere solere, non simpliciter bilem proferentes (quod faciunt quum flauam intelligunt) sed atram bilem nuncupantes. Illud verò quod additum est, suprà tenuia, hoc est aquosa (Sic enim Hipp. tenuis appellatione vti solet) non rectè dictum videri posit. Nam aquosa vrina cruda est & diuturnum morbum significat. Ego quidem certè nunquam spectaui vrinam, cuius quod subsidet esset biliosum, & quod supernatat, aquosum. Non citrà rationem igitur interpretes nonnulli nó locum sed tempus hoc aphorismo per aduerbium suprà significari arbitrantur, quasi dictum esset, Si vrinarum sedimenta ab initio tenuia, postea biliosa fiant, acutum morbum significant.

XXXIII.

Οκόσοισι ἢ διεσηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τοῦτοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν.

Quibus diuersæ sunt vrinæ, ijs vehemens fit in corpore turbatio.

Si τὰ διεστηκότα ὕδατα. propriè accipiãtur pro diſparatis & diſtantibus vrinis, quiddam quod fieri omninò nequeat ſignificabitur. Semper ſiquidem vrina ſibi ipſi cohærens eſt & continua, nullum intermedium ſpatium habens vacuum. Si verò compagis vrinæ, quam ſyſtaſim dicunt Græci, inæqualitatem ita dici conceſſerimus, meritò vehemẽtem dixit ſignificari turbationem. Nam dominante & vincente naturâ æquabiliter omnia ſunt vnita: diuerſis verò cauſis morbificis naturę repugnãtibus, quæ ſubigitur & coquitur alteram in vrina ſpeciem præ ſe fert, quæ verò repugnat & obſtinatius aduerſatur alterum ſui edit indicium. Et quo plures eiuſmodi cauſæ fuerint magis variam repræſentant in vrinis inæqualitatem, cuius vehemens humorum in corpore tempeſtas & ſeditio ſit cauſa.

XXXIIII.

Οἰδήσιον γὰρ ἔσῃσιν ἔρσισιν ἐφίσανται φυσαλλίδες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν τὴν ἀρρωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in vrinis bullæ innatant, nephritim, & longam fore inualetudinem ſignificant.

* *Poteſt vrina motu bullans & ſpumãs fieri: per ſe verò neque flatus neq; bulla neq; ſpuma citra frigiditatẽ noſtri corporis fieri poteſt.*

Excitantur * bullæ quum humor ſpiritui flatuoſo circunteditur, id quod magis ſolet accidere ſi lentoris aliquid humor habeat: tũc etiam bullæ ipſæ manent diutius & ægrius ſoluũtur. Eſt igitur frigidæ inualetudinis renum ſignum, ſi quando vnà cum vrinis excernatur ſpiritus flatuoſus. Hæc enim ſpiritum flatuoſum colligit. atque idcirco Hipp. inualitudinẽ ait fore longam. Frigidum enim

enim omne ægrè tum ſoluitur tum coquitur, ob idque in longum trahitur tempus. Sunt qui ab vrinæ acrimonia recluſa arteriarum ad renes pertinẽtium ora ſpiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapſus bullas facit.

XXXV.

Οκόϐισι ἡ λιπαρὴ ἡ ἐπίσασις ἢ ἀθρόη, τοῦτοισι νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

Quibus in vrina adipalis ſuperficies eſt & conferta, ijs nephriticum & acutum morbum adeſſe ſignificat.

Siue alui excremẽtum, ſiue vrina pinguis eſt, ex adipis fit colliquatione, quod nõ magis in renibus quàm toto accidit corpore: vnde nec id propriũ affectorum renum eſt ſignum, ſed commune omnis adipis à calore igneo colliquefacti. Aut igitur ita intelligendus eſt Hipp. vt qui in iis quos è renibus laborare conſtat non morbi genus, ſed acumen & celeritatem diſtinguat hoc loco & prædicat: aut vt interpretes nonnulli fecerunt pro nephriticum ſcribendum phreniticum. quanquàm nec hoc ſolius phrenitidis nec febris abſolutè aut ardentis, ſed omnis colliquefacientis eſt ſignum. Porrò nomen conferta orationi additum poteſt tum breuitatem temporis ſignificare, tum etiam poteſt loci nihilominus. Quod enim in ſe coactum eſt & continens, id confertum vniuerſúmque dicimus, diſtracto atq; diſperſo contrarium. Atque hactenus iſta à noſtris etiam præceptoribus ſunt explicata. Iam verò quod mihi videtur dicam. Conferta vox orationi præſenti addita mihi de temporis

breui

breuitate dici videtur, atque ideo adipis renum indicare liquationem. In aliis siquidem corporis partibus liquati adipes, paulatim non vniuersim exeũt cum vrina. Primùm enim colliquefactum pingue illud in proximas sibi venas transportatur, deinde in continuas, indéque rursum in alias atque alias traducitur, donec tandem in renes perueniat. Renum verò colliquefacti adipis in vrinas traductio celerrima est, nec paulatim sed confertim vniuersimque fit, atque ideo renum affectionem indicat. Cui rei experientiam quoque ipsam astipulari cõperies si id diligenter artis operibus obseruaueris. Cæterùm quum gemina habeatur lectio (in quibusdam enim exemplaribus ἐπίστασις, id est superficies seu summa vrinæ pars: in aliis ὑπόστασις, id est sedimentum scribitur) priorem veriorem esse dicimus. Supernatat enim semper quod pingue est, non subsidet. Adhæc præcedentis aphorismi dictioni talis lectio magis consonat. In illa enim dixit Hipp. Quibus in vrinis bullæ innatãt affectum nephriticum & lõgam inualetudinem fore significant. Est igitur innatare seu extare verbum iis quę deinceps dicuntur cohærens & cõsequens hoc pacto, Quibus verò summa vrina confertim pinguis est, his renum affectum & morbum acutum adesse significat.

XXXVI.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐσσι τὰ προφρυμνία συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε πρὶ οὖς μύας σὺν ῥαχιαίοις γίνονται, ἢν μὲν πρὶ σὺν ἔξω τόπος γένωνται, ἀπόσημα προσδέχου δυόμενον ἔξω· ἢν

ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς αὐτὰ ἔσω τόπος γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόσημα προσδέχεσθαι ὀδόμενον μᾶλλον ἔσω.

Si quibus verò è renibus laborãtibus præter suprà dicta signa dolores etiam circa spinæ musculos fiãt, siquidem ad loca exteriora sentiantur, extrinsecus abscessum quoque fore expecta: si verò ad interiora magis vergant, abscessum etiam intrinsecus futurum potius sperandum est.

Superioribus aphorismis affectorum renum signa & indicia tradidit, in præsenti verò de iis agit quos longo tempore nephriticos fuisse constat: in quibus futurũ prædicit abscessum si ad suprà cõmemorata signa labor accesserit. id est dolor in iis spinæ musculis, quos rachiæos & rhachitas appellant Græci medici, quasi dorsales dicas. Horum duplex est genus: quidam exteriores sunt, qui ponè sub cute collocantur, totã vtrinque spinam cõplectentes: alteri verò interiores non in totam spinã porrecti, sed ad eas solas partes quæ in lumbis sunt pertinentes. In vtrouis autem horum fuerit dolor firmatus, ibi abscessum quoque futurum spes est. Vtrum verò renibus ipsis suppurãtibus id fiat, an solis musculis, an vtrisq; non explicauit Hipp. Cæterùm hæc omnia fieri posse ostendit experientia. Nam & musculi soli nonnunquàm hoc patiuntur vel interiores qui iidem sunt anteriores, vel posteriores qui & exteriores habentur: & sine musculis renes affici possunt aliàs introrsum, aliàs extrorsum inclinante in ipsis abscessu.

Qui

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ σωτήριον· ἢν δὲ ξὺν πυρετῷ, λυπηρόν· θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι συστατικοῖσι.

Qui sanguinem vomunt, si sine febre accidat, salutare est: si verò cum febre, malum. Curatio verò refrigerandi & adstringendi vim habentibus perficitur.

Vomitur ex stomacho & vētre: extusiūtur quę efferuntur ex arteria aspera & pulmone. Nonnulli tamen huius libri enarratores verbum vomere etiā de iis dici volūt, qui ex arteria aspera & pulmone reiiciunt sanguinem. Atqui salutarem esse hunc affectū, hoc est si nō febricitat qui sangninē extusit, curari posse est à veritate alienū. Si enim vel quàm maximè sine febre ex pulmone sanguis reiectetur, ne curari possit summum impendet periculum. Quinetiam si sanguius reiectio fiat diuturna, omninò febres sequētur. Ob hanc igitur causam præstat vomere verbum ita accipere tanquam propriè sit ab Hipp. vsurpatū, insuperque quid à febre periculi habeat, & ex febris vacatione nō habeat cōsyderare atque explicare multo est rectius. Nam febre vacātibus liquet nullam eo loco inflammationem adesse, vnde effertur sanguis. Quo fit vt vel vasis alicuius ore recluso fiat sanguinis vomitus, vel sine inflammatione vlcerationem habeat coniunctam. Facilè autē quæ sunt citra inflammationē vlcera curantur astringētium vsu: quæ verò inflammationem simúlque febres etiam habent coniunctas, non solùm *curationem respuunt, sed ne eadē quidem

** Quia curationis sūt scopi contrarij. nam vlcus astringētibus glutinari vult, & febris materiæ ratione aperiētia & extenuantia postulat.*

quidem magnitudine possunt permanere. Nam maiora semper fiunt & maligniora.

XXXVIII.

Καταῤῥοι δὲ τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦντες ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Destillationes in ventrem superiorem ad suppurationem perueniunt intra dies viginti.

Superiorem ventrem nunc appellat cauitatem à thorace circunscriptam quam pulmo occupat, atque propterea in hunc à capite per arteriam asperã defertur destillatio: quæ magna ex parte suppurat intra dies viginti, non vt multi scribunt intra dies viginti & vnum. Semper enim Hipp. diem vicesimum facit indicatorium non vicesimumprimum, quemadmodum demonstrauimus in lib. de diebus decretoriis.

XXXIX.

Ἢν ὀρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδυνᾶται ἐμπίπτῃ δὲ ὁ περίναιον ἐς τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν ἰτέα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Si quis sanguinem & grumos meiat, & stranguria laboret, dolore ad hypogastrium & pectinẽ & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.

In omnibus ferè exemplaribus hic aphorismus inuenitur: quẽ expungere par est propter eum qui prius nobis est declaratus in quarto horũ cõmentariorum, his verbis constans, Si quis sanguinem & grumos meiat, & guttatim vrina reddat, & dolor pertineat ad imum ventrem & pectinem, ad vesicam

sicam loca malè sunt affecta. Porrò præsentis apho rismi finis geminam habet lectionem, vnam quo modo suprà scriptus est, alteram in hunc modum, Vesicam ægrotare significatur.

XL.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

Si derepentè lingua incontinens fiat, aut aliqua corporis pars attonita stupeat, signum est melancholicum.

Linguam incontinentem appellat infirmam, incertam & titubantem adeo vt inexplanatam vocē edat: aut immotam & omninò solutam. Partem verò corporis perculsam & attonitam vocat resolutam. Quamobrem verò ista si derepentè accidant dicat esse melācholica fateor me nescire. Nam melancholiæ de qua certè recepto more inter omnes Græcos conuenit, rectè sunt ab ipso talia ostensa indicia, Si timor & mœstitia longo tempore homi nem habeant, melancholicum est symptoma. Alioqui melancholicas affectiones esse dicimus cācros, Elephantas, & præterea lepras & psoras & alphos nigros. Verùm neque ex talibus affectionibus aliquam, neq; ab omnibus appellatam melancholiam videtur præcedere linguæ incōtinentia, vt nec partis cuiusquam perculsio & stupor. Supereſt igitur vt quemadmodum in quartana febre succum meancholicum ipsius circuitus causam esse dicimus, sic etiam dictarum affectionū, linguæ scilicet incōtinentiæ, & partis paralyseōs eundē auctorem esse

esse dicamus. Atque fieri certè quidem potest vt propter humoris crassitiem tales consequantur affectus quales ex crassa & lenta pituita ortum habent. Neutrum igitur humorem absolutè melancholicum aut pituitosum esse dicemus, sed pituitosum & melancholicum simul. Adiectum est autem orationi derepentè aduerbium propter noxas quę paulatim cõtrahuntur tum ob scirrhosam inflammationem, tum intemperiem solutu difficilem.

XLI.

Ἢν ὑπερκαθαιρομένῳ τῷ πρεσβυτέρῳ λύγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Si senibus supra modum purgatis singultus accidat, non bonum.

Duabus de causis est non bonum, tùm quia immodicæ purgationi superueniens singultus omnibus malus est, tùm quia senib⁹ mala omnia grauiora esse solent & suspectiora propter ætatis imbecillitatem.

XLII.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατι πολλῷ καὶ θερμῷ καταχεομένῳ τῇ κεφαλῇ λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris sit non ex bile orta, multa aqua calida capiti superfusa febrem soluit.

Hinc fit manifestum non omnes febres fieri ex bile. Indidem etiam liquet ceteras febres omnes exceptis iis quę ex bile ortum habent, tepida multa aqua supra caput effusa solui: qua ratione primo

etiam Epidemiõn de Melitone scripsit, Calida caput perfuderat. Febres enim ab æstu & frigore excitatæ talibus lauationibus leuantur, nec minus quæ ex fatigatione, & quæ ex meatuum exiliũ stipatione siue propter obstructionem siue conniuentiam siue corporis ipsius densationem coarctati sint & constricti. Transpirare siquidem per ipsas & digeri disiparíq; oportet febrilem calorem. Nõ tamen vbi inflammatio aliqua aut sine inflammatione humoris putredo igneum accendit calorem, balneæ sunt vtiles nisi vacuatis prius aut cõcoctis humoribꝰ noxiis. Verùm tales ægrotationes, pleuritides, & peripneumonias, & hepatides, & splenitides appellabant veteres, febrem ipsam pro symptomate non pro morbo ipso habentes: In quibus verò sine partis inflammatione, qui in venis continentur humores putrescentes febrem accendunt, in his solis hominem febre conflictari, ipsúmque febrem habere dicebant. In his ipsis etiam febrium scripserunt differentias, Epialam, & lipyriam, & Helode & Typhode, & Pestilentem & Causum appellantes: Hepaticam verò febrem, aut splenicam, aut peripneumonicam, aut pleuriticam nemo dixit. Quare nunc Hippocrati sermo habetur de febribus ipsis citra partium inflammationem. Porrò in plurimis exemplaribus non aqua sed sudor scribitur: ea lectione eiusmodi aliquam sententiam indicante, Si febris non ex bile hominem habeat, copiosus sudor è capite defluens febrem soluit. non vtique ex solo capite sudorẽ manare dicente Hip. sed ex ea parte quæ prima oculis subiicitur de reliquo corpore idem esse intelligendum significate:

quam

quam lectionem si retineamus, fiet vt qui propter bilem febricitant nihil talibus iuuentur sudoribus. Atqui sæpius quum aliæ multæ febres, tum in quibus plurima est flaua bilis, tertiana & ardens sudoribus manifestis soluuntur. Prior igitur præferenda est lectio, vtpote quæ veram earum febrium generatim curationē doceat quæ fatigatione, aut vstione à sole, aut perfrigeratione, aut denique stipatione cutis fiunt. Illud verò, Non ex bile, vtrāq; bilem significare potest; non tamen propter has solas, sed pituitam etiam putrescentem excitari febrem ostendimus. Atque quantum in hac sola est non videbitur aphorismus verus, nisi quis putrefactione pituitam in biliosum humorem transire & degenerare velit.

XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος ὁ γίνεται.

Mulier non fit amphidexia.

Euripides gladium appellauit amphidexium an cipitem & vtrinque scindētem. Et Homerus Asteropeum peridexium, quòd ambabus manibus similiter vteretur, quasi amphoterodexium dixisset. Eodem modo Aristophanes in Tagenitis hominē ampharisterum nuncupauit qui vtramque manum sinistram & inexercitatam habet. Et Hipponax amphidexium dixit eo versiculo,

Ἀμφιδέξιος γάρ εἰμι, κοὐχ ἁμαξεύω.

Viri itaque qui ambabus manibus vt dextris vterentur sæpenumero sunt visi: mulier verò nulla adhuc visa est amphidexia, ob naturæ imbecilli-

tatem. Nam si propter neruorum & lacertorum robur perrari quidam viri ambabus vtuntur manibus, par certè fuerit mulierem non vti, cui abundè est si sola dextra vtatur modicè. Siquidem Amazonidas ipse dixit mammam sibi dextram adurere, vt copiosiore alimento ad propinquam manum perueniente, maior ipsi firmitas accedat tanquam naturâ infirmæ & debili. Sunt tamen qui amphidexiam mulierem dictam esse contendat, quæ dextra vteri parte sit genita. Atque istis longe absurdius nonnulli dicunt, de iis scilicet qui Hermaphroditi appellantur aphorismum Hippocrati esse traditũ in quo doceat mari quidẽ pudendum adnasci muliebre, mulieri verò virile minimè.

XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίοντες ἢ τέμνοντες, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ξυνῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορώδες καὶ λυτῶδες, ἀπόλλυνται.

Si Empyis quum vruntur aut secãtur purum & album pus effluat, euadunt: si verò suberuentum, fœculentúmque & fœtidum, pereunt.

Empyemata appellare solet non quæ intra thoracem tantùm, sed etiam quauis alia corporis parte in pus mutata sunt tubercula. Præ cæteris verò empyos ferè solos eos vocat, quibus est inter pectus & pulmonem pus collectum: quos vrere consueſſe veteres licet ex iis discere quæ Plato comicus in Cinesia his verbis dixit, Postea Euagoræ filius ex pleuritide sceletus, aridus & exuccus, pure

vacans

vacans, arundinacea gerens crura, tabis prænuntius, plurimas ab Euryphonte inuſtas eſcharas habens in corpore. Quòd verò album pus bonũ ſit, fæculetum verò & fœtidum malum, nemo eſt qui ignoret.

XLV.

Οκόϛι ὸ πῦρ διαπυον καίοντϛ, ἢν μὲν ὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ ὸ πύον τοῖσιν ἐσίν· ἢν δ' οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Quibus purulentum iecur aduritur, ſi purum pus effluat & albũ, ſalui fiunt. in tunica enim ipſis pus continetur: ſi verò qualis amurca profluat, intereunt.

Ipſemet cauſam attulit, quamobrem ex iis qui ita affecti ſunt quidam intereant, alij euadant. Nã quibus eſt in tunica pus illæſa iecoris ſubſtantia omnes ſeruantur: quibus verò in carnem vſque iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Quòd autem ἀμόργην id eſt amurcam olei fæcem nominent Græci, quódque ipſi ſimilem par ſit eſſe iecoris crudam putredinem omnibus eſt manifeſtũ.

XLVI.

Οδυώσας ὀφθαλμῶν ἄκρητον πῶσίϛας καὶ λάϐας πολλῷ θερμῷ, φλεϐοτόμει.

Dolores oculorum poſt meraci vini potum & aquæ calentis balneum, venæ ſectione curato.

Hic aphoriſmus mihi videtur ex aſcriptitiis vnus eſſe, quippè qui non conſentiat cum eo qui ſu-

prà ſcriptus eſt hoc pacto. Dolores oculorum vel meraca potio, vel balneum vel fomentum vel venæ ſectio, vel purgatio ſoluit, quem quidem ſexto nos explanauimus commentario, oſtenſis iis affectibus in quibus horum ſigillatim remediorum vſum adhibere oporteat. Propoſitus verò aphoriſmus ad vnam affectionem tria iubet adhibēda eſſe remedia. Verùm ſi quis nos docere poſsit affectionem cui tria hæc remedia ſint opus, ei profectò gratiam habituri ſumus. Quandiu autem aphoriſmum vt germanum & legitimum recipient & explicabunt, nec quænam ea ſit affectio docebunt, nō facilè eorum expoſitionibus fidem adhibebimus. Quæ verò dicunt ij qui omninò aliquid licet parum probabile conantur dicere, ſunt huiuſmodi, In quibus craſſus ſanguis redundat, atque idcircò vacuatione eget, in his meliùs eſſe putant ſanguinem prius fundere, deinde phlebotomia vti: fuſum verò & tenuatum iri ſi meracum bibant & balneis vtantur. Sed qui verſati ſunt & exercitati in artis operibus norunt probè eos qui talia dicant periculum nonquàm feciſſe eorum quæ dicunt. Neque enim plethorica affectio vinum aut balneum fert abſque maximo incommodo. Sed ſunt iſthæc ſanguinis craſsi auxilia parte aliqua impacti & cunea ti ſine totius corporis plenitudine. Sic enim Aſclepiades vino vtitur poſt totius corporis vacuationem aduerſus materiæ craſſæ obſtinationem venulis oculorum hærentis. Quòd ſi totius corporis adſit plenitudo, prius inter bibendū & lauandum oculorū rumpantur tunicæ quàm earū expediatur obſtructio. Quare ſi citra plenitudinem dolor fiat

propter

propter obstructionem & cuneationem crassi sanguinis, rectè quidem lauerint illi & vinum dederint, nó etiàm venam secuerint: Si verò adsit plenitudo, tùm rectè phlebotomen vsurpabunt, malè verò lauationibus & vino vtentur.

XLVII.

Ὑδροπιῶνσα μὴ βήξ ἔχη, ἀνέλπιστός ἐστιν.
Si hydropicum tussis habeat, desperatus est.

Hoc priùs altero aphorismo dictum fuit, Aqua inter cutem laborantibus si tussis superueniat, malum.

XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην ὄρηξις ἢν φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς ἔσω φλέβας.

Stranguriam & dysuriam thorexis & venæ sectio soluit. Incidendæ autem sunt interiores.

Quod stranguria τὸ κατὰ στάγγα τῶν οὔρων ἀπόκρισιν, id est guttatim vrinam redditam significet vel nomen ipsum potest ostendere. Dysuria verò dici potest tum quæ cũ dolore fit mictio, tum quæ cũ difficultate aliqua, adeò vt ægrè vesica agat munúsq; suum obeat. Porrò stranguriã aliàs vrinæ ipsius acrimonia & mordacitas efficit, aliàs facultatis retentricis vesicæ imbecillitas, quæ quum ob omnẽ intemperiem, tum maximè frigidam accidere potest. Dysuriam verò siquidem coniunctum dolorem habeat, phlegmone & abscessus & vlceratio, & inæqualis intemperies, & spiritus flatuosus fa-

ciunt: si verò difficilis quædam vesicæ motio adsit, tùm vel virtutis imbecillitas, vel tumor præter naturam est in causa. Inter has omnes vesicæ affectiones frigidam thorexis soluit, id est vel vini simpliciter potio, vel vini meraci: eamque præterea inflammationem quæ propter obstructionem sanguinis crassioris citra plenitudinem sit facta. Nam eā quæ cum plenitudine est, sed & aliam quæ sine defectu sit & cum virium robore sanat venæ sectio. Porrò de venis interioribus secandis diximus superiore libro, in quo mihi explicatus est aphorismus ille, Dysuriam phlebotomia soluit. incidenda autem est vena interior.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθὸν ἔξω γὰρ τρέπει τὸ νόσημα.

Ab angina detento tumor & rubor in pectore superueniens bonum. foras enim morbus vergit.

Hic aphorismus anteà scriptus est his verbis, Angina oppresso tumorem in brócho fieri bonũ: quem quidem explicaui quarto horum commentariorum. Quare malè hoc loco ascriptus esse videtur, volente quopiam illud adiungere, foras enim existit morbus.

L.

Οἰκόβισι αὖ σφακελιδὴς ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρησιν ἀπόλλυται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιεῖς γίνονται.

Quibus

Quibus cerebrum ſyderatum eſt, intra tres dies intereunt: ſi verò hos ſuperauerint, ſani fiunt.

Oſſa quidem σκιρρίζεσθαι. id eſt ſyderari ſæpè dixit lib. de fracturis & articulis pro corrumpi & omninò vitiari id verbi vſurpans. Hoc autem loco cerebri corruptionem eo verbo intelligere non poſſumus propter orationem illam adiunctam, Si verò hos ſuperauerint, incolumitatem recipiunt. Si enim ſphacelus eſt totius ſubſtantiæ corruptio partis cuiuſque ſphacelo tentatæ, curationem certè nullam admittet cerebrum ita affectum. Niſi forte verbo abutantur ad ſignificandum huius affectionis principium, necdum ipſam completam omninò & conſummatam. * Eiuſmodi enim nonnulla carnoſis etiam partibus per gangrænas accidunt, quum affectus ſcilicet ob inflammationis magnitudinẽ parti laborãti ſtupiditatem ſenſus quãdam & nigritiam, aut omninò mortiferum quendam colorem conciliat. Tamen eum etiã gangræna laborare dicimus qui nunc primùm eo affectu tentari incipit. Quemadmodum igitur iam completam eóque progreſſam gangrænam vt pars emoriatur ſanare non licet, dum verò adhuc generatur licet, ſic etiam ſphacelum. Quanquam carnoſarũ etiam partiũ mortem quæ inflammationis ſequitur magnitudinem & quam medici gangrenã propriè nominant, etiam ſphacelum Græci appellabãt. Siquidem ita mihi Herodotus Cambyſis femur ſyderari dixiſſe videtur. quo ſolo modo cerebrum etiam quiſpiam dicat ſyderari. Porrò quamobrem cerebri ſyderatio citam mortem adferat omnibus

* *Intelligere videtur vehemẽtem capitis quaſſum aut ictum, cuius occaſione cerebri ſit orta magna inflammatio. nã σφακελίζεσθαι etiam ἀπολλύσθαι ſignificat.*

* *Gangræna propriè in carne eſt, qui ſphacelus in oſſe.*

est manifestum, tum quia affectus est grauissimus, tum pars principalis. Quòd si ægrotum mors intra tres primos dies de medio tollere non occupet, sed ad quartum diem perueniat, spes est morbum remissum iri, & vires fore firmas adeo vt morbo sint omninò superiores.

LI.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ἐπειρχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἔνδον ἔξω, ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

Sternutamentum cietur ex capite cerebro excalfacto, aut perhumectato spatio in capite inani. Aer enim intus contentus foras erumpit. Strepit autem quia per angustum ipsi est exitus.

Eiusmodi orationes duo significant, vnũ quod vniuersaliter de omni re proposita dicitur, veluti hoc loco de sternutationib⁹: alterũ quod de re singulari quapiã effertur, vt hîc de sternutationibus ex capite factis. Prior itaque oratio erit talis, Omnis sternutatio initium motus habet ex capite, excalfacto cerebro, vel perhumectato spatio in capite vacuo. Altera verò, Sternutamẽtum ex capite prodiens, fit cerebro excalfacto aut perhumectata cerebri vacuitate: quæ oratio verior existit. Neque enim omnis sternutatio fit excalfacto cerebro, aut perhumectato spatio in capite vacuo. Pennis enim quidã sibi nares vellicantes aut fodicantes sternutant: & cum tussi aliquis spiritus infernè

nè elatus ad naris meatus sternutationis fit causa. Nam putare solum eum aërem qui ex capite excernitur esse qui sonitum edat est manifestò falsum. Euidenter enim infernè ex pulmone aër efferri apparet sese vniuersim & repentè contrahente pectore. Sed & quòd sternutationem inspiratio præcedat, naturâ scilicet aëris copiam conflante ad sternutamenti generationem, cum iis quæ dicta sunt cõsentit. Ea itaque sternutatio quæ generationis principium habet appetitionem naturæ flatuosum ex capite spiritum excernere gestientis sola eo modo fit quem hoc aphorismo docere aggreditur Hippocrates, ac ne hoc quidem modo fortasse perpetuo. Nam quod ait Perhumectato, superuacaneum est ad generationem sternutamenti. Vt enim humor aliquis in capite redundet, non propterea sternutamentum excitat nisi ventosus fiat, quod manifestò in multis cernitur qui copiosam licet per nares humiditatẽ excernãt, persępè tamẽ necessariò nõ sternutant. Soli enim ij sternuunt ex iis qui ita sunt affecti, quibus mordax est à capite defluens humiditas, non aliter quàm si mordax & vellicans aliquid naribus indas. Quemadmodum enim tussis quoddam naturale symptoma est ad expurgãdas pulmonis asperas arterias, sic sternutamentum nariũ meatus manifestò expurgare videtur. Porrò duob⁹ locis veluti spiraculis quibusdam quum perforatæ sint nares, vno quidem lato ad os, altero verò per exiles meatus ad cerebrum pertinente, quod quidem ad os peruenit foramẽ à flatu infernè sublato expeditur, qui verò in cerebrum ferunt meatus abeo qui indè defertur spiritu expurgantur. Quòd si

dilig

diligenter obseruaueris sternutamenta quæ ex cerebro motionis habent initium, capitis proculdubio grauitatem alleuare comperies. Fiunt enim rarefactis humoribus capite contentis & naturæ impetu excretis. Rarefiunt autem ipsi concalefacti à calore natiuo sese excitante, cuius propter imbecillitatem priùs coaceruata fuerat superuacanea humiditas. Quum itaque ait perhumectato cerebri inani spatio, præcipuè quidem intelligenda venit ventriculorum cerebri innanitas, sed etiam spatium illud vacuum quod cerebrũ extrinsecus ambit. Indè enim facilè spiritus per cerebrum in ventres permeare, deinde nares ipsas subire potest. Quia verò cõfertim erumpit, sonum elidi ipsemet Hippocrates est auctor. Est autem omnis sternutationis communis strepitus, ex alterutro siue pulmone efferatur, siue capite deferatur.

LII.

Οκόσοισιν ἅπαξ πόριδυνᾶ), τοῦτοισι πυρε-ὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

Quibus iecur vehementer dolet, ijs febris superueniens soluit dolorem.

Vox superueniens indicat anteà quo tempore vehementer cruciabantur non febricitasse. Si itaque iecur vehemẽter doleat, id fit vel propter fortem inflammationẽ, vel ob spiritum flatuosum: sed ipsis nõ aderat inflammatio, alioqui febricitassent omninò: par est igitur flatuosum spiritum causam doloris fuisse in ipsis. Dolet certè quidẽ iecur etiã propter obstructionẽ, sed modicè, & cum põderis potius quàm vehemẽtis doloris sensu quodã. At

veh

vehemens dolor fit propter flatuosum spiritū, aut inflammationē, que vel est maxima, vel suppurat.

LIII.

Οκόσισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρεῖσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τοῦτοισι χρὴ ἔτι καὶ φλεβοτομεῖσθαι.

Quibus sanguinem è venis detrahere cōducit, iis vere secanda est vena.

Hic aphorismus pars eius est qui suprà dictus fuit hunc in modum, Quibus phlebotomia aut purgatio cōducit, iis vere est pertundenda vena, aut purgatio adhibenda. Vnde in quibusdam exemplaribus omninò non ascribitur. Quod ipsum sciunt libri interpretes nonnulli bisque aphorismum scribunt, alij ne recordantur quidem prorsus suprà fuisse scriptum. Satis autem quosdā mirari nequeo qui nō solum eosdem aphorismos bis scribunt, sed etiam in eisdem commentariis addunt explicationes nullā data significatione aut mentione facta, iam anteà scriptos esse integros quosdam, alios parte altera defectos, cuiusmodi præsens est. Quid igitur sibi voluerint ij qui tales ad calcem libri aphorismos addiderunt, aut Hippocrati ipsi venerit in mentem vt de iisdem bis faceret mentionem; & eosdem bis exponerent interpretes nonnulli cōiecturam quidem ipse facere nō possum. neq; enim mihi fit verisimile auctorē ipsum tam obliuiosum fuisse in tantis rebus, præsertim cū talis fuerit, qualem in omnibus Hippocratem fuisse nouimus: neque rursum tātam eorum qui addiderint vel obliuionem, vel quandam aliam vafritiam cogitatione comprehendere possumus propter quam bis de

eisdem

eisdem scribere vellent. Sed multo etiã magis enarratores eos mireris, qui quum eosdem aphorismos bis exponant, ne hoc quidem ipsum meminerunt quòd secundò id facerent. Omnium verò maximè admiratiõe digni, qui diuersis locis & hîc prope libri finem, & in superioribus in eosdem aphorismos diuersas & pugnantes scripserunt expositiones.

LIIII.

Οκόσοισι μεταξὺ τῶ φρενῶν καὶ τῆ γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείει, καὶ ὀδύνην παρέχει ὃκ ἔχου διέξοδου εἰς ὀδετέρην τῶν κοιλιῶν, τοῦτοισι ἢν τὰς φλέβας ὃν τὴν λύσιν πραπτόμενος τ φλέγματος, λύσις γίνεται τ νόσε.

Quibus inter ventriculum & septum transuersum pituita concluditur, & dolorẽ adfert in alterutrum vẽtrem viam nõ habens, ijs per venas in vesicam versa pituita morbi fit solutio.

Meritò mihi hoc loco Marinus hęrere videtur, fieri non posse ratus vt inter ventriculum & septũ transuersum cõsistat pituita. Ipsam enim defluxuram deorsum ad pubis vsque ossa: sed ne traduci quidem & remeare posse in venas, quo modo in hydropicis tenuis illa & aquosa humiditas in venas resumpta & resorpta excernitur per vrinas. Itaque orationem illam inter septum transuersum & ventriculum accipiendam esse pro inter proprium septi transuersi corpus quod carnosum est, & summum peritonæi partem seu verticem. Verùm Ma- [illegible] vt vis antè exerimus, similiter difficilis

lis & irremeabilis manebit illa in venas pituitæ resumptio. Neq; enim indè potest per venas in renes peruenire: quod fieri ex ea capacitate potest quæ sub peritonæo est posita. Huc adde impropriam prorsus esse abusionem illam appellationis ventriculi. Nihil enim peritonæum vetriculo simile obtinet quamobrem nominis habere debeat communionem. Præstat igitur ita accipere, quemadmodũ intellexerunt omnes, illuc scilicet ab Hippocrate spatium dici, quod infra septum transuersum est, atque intra eam peritonæi partem continetur quę epigastrio respondet: simulque expendere an quod ab eo dicitur fieri possit. In quo nos scire oportet arbitrari Hippocratem naturam semper si sit robusta materiæ viam moliri & inuenire etiamsi quàm maximè crassa sit, & per exiles transitura meatus: quando per ossa etiam abscessus fieri dicat. Sed & ipsi in purulentis, quos Empyos Græci vocant, inter thoracem & pulmonem collectum humorem extusiri videmus, vt sanguinem etiam per mediã cutem integram elabi interdum in iis ossibus quæ rupta poro firmantur & occallescunt. Neque igitur nunc pituitam de qua Hippocrati sermo est arbitrari oportet ad vrinas traduci omninò nõ posse: sed hoc etiam aliquando à natura multo antè pituitam eiusmodi, vt in Empyis pus paulatim * extenuante fieri putandum est.

* *Materia ex venis in omnem locũ commeare, & in easdẽ tenuata remeare potest.*

L V.

Οκόσοισι ἂν τὸ ἄπω ὕδατος πλησθῇ εἰς τὸ ἐπίπλεον ῥαγῇ, τοῖσιν ἢ λοιλὶν ὕδατος ἐμπιμπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus

Quibus iecur aqua refertum eruperit in omentum, his venter aqua expletur, atque moriuntur.

Maximè obnoxium iecur est generandis in ea tunica quæ extrinsecus ipsum ambit veſiculis aqua plenis, quas hydatidas appellant Græci. Siquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus veſicis refertum. Si quando igitur acciderit vt tales hydatides rumpantur, in eam peritonæi regionem aqua effundetur quæ est secũdum epigastriũ: in quo spatio etiam per hydropas aqua colligitur. Nam intra omẽtum, quod Græcè epiploon dicitur aqua erumpere non potest quin ipsum aliquatenus exedatur. Solidum enim est sibique vndique constans & densum, vt nihil in se ex parte alia interlabi aut interrepere sinat præter quàm ex vẽtriculo colo, & liene illisque partibus vnde ipsum enascitur. Aut igitur exedi vult peritonæum parte eius dextra qua iecori propinquat, vel illud In omentũ eruperit pro in omenti locum interpretari conuenit. Ventrem autem aqua repleri non de eo in quẽ cibaria recipiuntur est dictum, sed de eo tumore omni qui infra thoracem prominet: quo significatu progastores nonnulli, id est ventrioli, & ventrem ferre grauidæ dicũtur. An verò quibus eo loci aqua coaceruatur moriantur consyderandum est. Nam aut semper aut ferè ita fieri intelligere oportet. Ex hydropicis enim aliqui seruantur, etiã ipsis tali spatio aqua referto. Quemadmodum itaque in his curatio potest perfici medicamentis hydragogis aquas purgantibus & exigentibus, tum etiam vreticis, id est vrinas prouocantibus, & epithematis

thematis humoris eiusmodi per halitum & vaporem eliciendi & digerendi vim habentibus: ita in illis etiam accidere posse videtur, in quibus iecoris ruptis aquosis illis vesiculis in spatium sub peritonæo & omento aqua concedit.

LVI.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἴνῳ ἴσῳ ἴσῳ πινόμενον, λύει τὸν νῆδυν.

Anxietudo, oscitatio, horror vinum pari aquæ portione epotum soluit.

Meritò isthæc loquendi forma quibusdam visa est solœcophanes, id est solœcismi suspicione non carere: ideóque casu accusandi scribunt, Anxietudinem, oscitationem, horrorem vinum æqua portione aquæ permistum soluit. Vtram autē in præsentia sequaris lectionem nihil refert ad aphorismi explicationem. Imprimis enim illud scire oportet ἀλύκην appellasse Hippocratem (quasi tædium sui & displicentiam dicas) quam multi Græcorū ἄλυν nominant. Deinde quænam sit symptomatis huius effectrix affectio sciri velim. Ἀλύειν itaque secunda valetudine eos dicunt qui præsentium offensione & tædio errabunda semper sunt mente & incerta, atque ad alias subinde aliásque transeunt tum res tum actiones: aduersa verò valetudine similiter etiam ἀλύειν eos dicunt qui non ferentes decubitum lecto non acquiescunt, sed formas mutant quia præsens semper grauis sit & molesta. Hoc autem iis maximè euenire habemus compertum, quibus in ore ventriculi (quod per nominis abusio-

nem ſtomachũ aliquando appellant) propria quædam humoris moleſti qualitas continetur, neque multi neque innatantis in vẽtriculi capacitate, ſed altius in ipſius tunicis imbibiti. Quinetiam oſcitationem & pendiculationem fieri demonſtrauimus contenta in muſculis (per quos voluntarij quoq; motus peraguntur) vel humiditate ventoſa, vel ſpiritu vaporoſo. Horror quoque fit prauis humoribus per cutẽ ſparſis & diſcurrentibus. Cõſtat autẽ loqui nos de horrore eo qui è corpore morboſo motionis accipit initium, nõ ab aliqua cauſa externa proficiſcitur. Singula igitur enumerata curat vini meracioris potꝰ, cuius tẽperationis modum ipſe indicauit his verbis, Vinum æquũ æqua permiſtum aqua bibitum. Vult enim aqua vinum temperari æqua portione, vt tantum materiæ moleſtæ propellatur vacuetúrque quantum violentæ vini delationi eſt ceſſurum, reliquum verò temperetur epicraſi. Calfacit enim vinum vt experimur totum corpus & celeriter in omnes fertur partes, cum eo quòd mitiores humores reddit.

LVII.

Οκόσοισιν ἐν τῇ ὀρθρίῃ φύμα γίνεται, τούτοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quibus in meatu vrinario generatur tuberculum, vbi ſuppurauerit & eruperit doloris fit ſolutio.

Hunc etiam anteà ſcripſit aphoriſmum, nóſque explic

explicauimus in ea dictione quæ sic habebat, Quibus in vrinæ ductu tuberculum ortum est, suppurato eo & effuso solutio fit.

LVIII.

Οκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη ἄφωνος γενέσθαι παραχρῆμα.

Quibus occasione aliqua cerebrum fuerit vehementer concussum, mutos protinus fieri est necesse.

Nonnulla exemplaria inuenias in quibus multitudinis numero mutos per accusatiuũ scribitur aphorismus: alia verò in quibus mutum per singularem accusatiuum loquendi forma solœcophani. Verùm id ne hoc quidem loco quicquam ad rem facit: quum sciamus consuesse Hippocratem de vno sæpè symptomate, exempli gratia aphonia id est vocis ademptione appellare & significare eos qui cuiusuis etiam alterius motus voluntarij, aut sensus faciunt iacturam, nec aliter atque apoplectici & attoniti sine vllo sensu omninò & motu prostrati iacent. Hoc autem propter alias etiã causas fieri potest. In præsentia verò Hipp. quassus tãtùm & illisus cerebri meminit, cuius occasione talem fore inquit corporis totius affectionem. Ita porrò afflictari cerebro accidit repentino aliquo è sublimi casu. Eiusmodi enim casus vertebrarum etiam spinæ σᾶσιν, id est adflictationem & violationẽ adferre solent: quod accidit quũ ipsarum facta fuerit harmoniæ commotio & deprauatio, & contenta ipsarum cauo dorsalis medulla laborarit: quę

vehemẽtius concussa neruis à se exortis ruptionis creat periculum. quæ res cerebro maximè accidit, eóque magis quanto in eius ambitu vacuum spatium est amplius, & multò magis in senibus, quẽadmodũ diximus in libris anatomicis. In se enim virtus animalis retracta in cerebrum cogitur per tales affectiones commotione vehementiore offensa, propterea áque quietem agit & feriatur. Porrò ex neruis obortis quidam valdè tenduntur, quidam aliqua ex parte diuelluntur. Quibus fit vt donec animalis facultas sese receperit, mutum & immobile iaceat totum animans ita affectum. Quòd si abrũpi occupauerint, aut cerebrum parte sui quapiam auulsum abstractúmque fuerit: non iam ad se redeunt sibíque ipsis restituuntur.

LIX.

Τοῖσι σώμασι ϖοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus humida carne præditis perferenda fames est. Nam fames siccat corpora.

Constat affectibus humidis remedio esse auxilia siccandi vi pollentia. Siquidem contrariorum cõtraria sunt remedia. Constat etiam famem siccare per accidens. Nam si ex corpore aliquid continenter effluat, dissipetúrque non minus quàm anteà, nec quod vacuatur amplius alimento suppleatur, instauretur & farciatur, vt siccius ipsum euadat est necesse. Certum enim est ex singulis animantis partibus

tibus quicquid est humidius abire prius & euanescere. Siquidem effluuium ipsum fit quia tenuetur corpus & soluatur in vapore duabus ex causis, externa vna aëre ambiente, interna altera calore nati uo. Nimirũ illud inde est quòd animantiũ terræ ca uernis delitescẽtiũ nihil omninò aut certè exiguũ effluat ex corpore, quia scilicet nec externò calore amplius nec interno incalescunt. Vnde ex ipsis nõnulla alimento non egent, alia perpauco omninò sunt contenta. Post suprà scriptos aphorismos alij duo deinceps scripti inueniũtur in omnibus prope modum exemplaribus, & quorum libri enarratores ferè omnes faciunt mentionem. quidam etiã interpretantur, sed pugnantibus & diuersis hîc atque suprà explicationibus vsi, nec hoc ipsum mõnentes lectorem anteà fuisse scriptos. Nos verò ipsorum explicationem scripsimus quarto commentario lectione nonnihil differente. Vnus enim hoc loco scriptus superuacaneam habet hanc adiectionem, Nec deuorare potest nisi ægrè. alter verò aduerbium ægrè ordine inuerso positum habet: vt prior legatur hoc modo, Si febre correpto nullo in faucibus tumore, derepentè suffocationis immineat periculum, nec possit deglutire nisi ægrè, est mortiferum: Secundus verò, Si febri detento ceruix intorqueatur, & vix deuorare queat nullo in ceruice tumore cõspicuo, pernicioſum. Superiores verò quos quarto horum commentariorum exposuisse me dixi in hunc habebant modum, Si febri detento nullo existente in faucibus tumore, suffocationis derepentè metus oboriatur, pernicioſum: Deinde qui hunc sequitur, Si febre labo-

rànti ceruix intorqueatur & vix deuorare queat non apparante in faucibus tumore, exitiosum est signum. Iam itaque expendamus id quod in priore aphorismo ex abundãti additum fuisse dicebatur. Nam accidere ipse vidi grauiter omninò & pernicioſe laborantibus ægrotis, vt vel nullo plané modo possent deglutire, vel ægrè, nullo in faucibus tumore conspicuo. Hoc enim apertè discernere licet ore quàm maximè potest fieri hiante & aperto, & lingua ad inferiorem mandibulam appulsa & firmata. In tali statu quòd ægrè difficultérque deuorent causam suspicari possumus communem illam esse stomachi & gutturis tunicam, ab internis subortam partibus. Hanc enim cibariorum per os descensu ipsam quidem deorsum à ventriculo attrahi, totũ verò guttur sursum trahere demonstrauimus. Inflammatione igitur cum tumore interno guttur obsidente fit vt aliàs nullo prorsus modo, aliàs ægrè obsequatur attrahenti ventriculo & deorsum reuellenti, eámque ob causam vel nullo pacto, vel ægrè difficultérque deglutiant.

LX.

Ὅκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μὴ κακὸν νόσου σημαίνει.

Vbi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur vicissimque calefit, aut colorem alium ex alio mutat

mutat, morbi significatur longitudo.

Hunc quoque aphorismum quarto commentario exposuimus eadem prope modum lectione cũ præsenti. Sic enim scriptus est, Et vbi toto corpore mutationes, veluti si corpus frigeat, rursúmque caleat, & color alter ex altero oriatur, longitudinis morbi est argumentum.

LXI.

Ὑδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων ἀεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγρῆ· ἀπάγειν δὲ χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ, ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀδυνεῖ, κάτωθεν.

Sudor multus calidus aut frigidus semper fluens humiditatem in robusto quidem supernè, imbecillo vero infernè vacuandam esse demonstrat.

Suprà alium aphorismum explicuimus quarto commentario, qui in hunc scribebatur modum, Sudor multus calidus frigidúsve, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat. vbi talium sudorum causam esse dicebamus humiditatis copiam ægrotantis corpore cõtentam: quam eandem ob causam propositus aphorismus humiditatem superfluam educendam esse iubet in fortibus & robustis supernè, id est per vomitiones, imbecillis verò infernè, id est per alui subductionẽ. Quòd itaque redundantem in corpore humorem semper vacuare oporteat, manifestissima res est: an verò robustis semper per superna, infirmis per inferna solùm abundans humor vacuandus veniat, non parum mihi dubitationis habere videtur. Præstat

enim fortasse non eatenus distinguere auxiliorum vsum, sed quo modo nobis in therapeutica commentatione de omnibus eiusmodi explicatum est & definitum. Quibus fit vt hunc quoque aphorismum ex falsò ascriptis & adiectitiis esse credam. Post suprà positos aphorismos consequenter alij tres reperiuntur in plurimis exemplaribus, qui ab interpretibus etiam scribuntur paulò alia diuersaque lectione quàm quæ quarto habetur cõmentario. Sic autem eos scribunt.

LXII.

Οἱ πυρετοὶ ὁι μὴ διαλείποντες, ἢν ἰσχυρότεροι ἀεὶ τρίτης γένωνται, ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres, quæ non intermittentes tertio quoque die vehementiores fiunt, periculosæ: Quoquo modo autẽ intermiserint, periculo vacare significatur.

LXIII.

Οἷσισι πυρετοὶ μακροὶ, τοῦτοισιν ἢ φύματα ἢ ὀδυναὶ ἄρθρων πόνοι ἐγίνονται.

Quibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt.

LXIIII.

Οἷσισι φύματα μακρὰ, ἢ ὀδυναὶ ἄρθρων πόνοι ἐκ πυρετοῦ γίνονται, τοῦτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus longa tubercula, aut in articulis labores à febre fiunt, hi copiosiore cibo vtuntur.

Constat

Constat hos quoq; perperam interpositos fuisse, nihil aut parum à superioribus differentes, quos quarto explanaui commentario.

LXV.

Ἢν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι, νοῦσος.

Si quis febricitãti cibũ præbeat, quem sano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit.

Etiam sic præsens scribitur aphorismus, Si quis febrienti cibum det, valenti quidẽ roboris, ægrotanti verò morbi fit augmentatio. Verùm vtraque lectio à naturali elocutione recessit longius ad praua affectationẽ, quam κακόζηλον vocãt Græci. Neque enim quid sibi voluerint ij qui libri finem tam variis & alienis rebus ornarunt non video. Quædam enim eadem prorsus dictione scribunt, qua suprà ab Hippocrate sunt scripta, quædam parũ immutant, alia malè interserunt, vt hunc ipsum aphorismum à ratione dicendi Hippocratis longè alienũ. Ille enim suprà dicebat, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris, &, Si quis à morbo cibũ adhibens vires non recolligat, corpus alimento copiosiore vti significat: si verò modicè epulanti idẽ accidat vacuatione indigere sciendum est. Et alia denique in eam sententiam nonnulla secundum naturam ipsi sunt enunciata. Præsentis verò aphorismi auctor affectatè dixit de cibo quòd benè valenti robur sit, ægrotanti morbus. Voluit enim dicere cibum in sanis roboris effectorem essẽ, in ægris noxæ. aut scilicet in valẽtibus vires augere, in ægro-

tis morbum. Verùm ipſe monſtroſa vſus eſt elocutione, qui cibum ipſum ſanis robur, ægrotantibus morbum eſſe affirmauerit: quum nec robur ſit, ſed roboris auctor, nec morbus, ſed morbi faciendi, aut vt rectius dicam augendi vim habeat.

LXVI.

Τὰ δὲ τῷ οὔρῳ διαχωρέοντα ὁρᾶν δεῖ, εἰ οἷα ἔστι τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέειν. τὰ μὲν ὅμοια τοιούτοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια ἔστιν ὑγιαίνουσιν, ἧσσα νοσερά.

Quæ per veſicam permeant ſpectare oportet, an talia ſint qualia ſecunda valetudine ſubeunt. Nam quæ his minimè ſunt ſimilia, inſalubriora: quæ verò valentibus ſimiliora, minimè inſalubria.

Quæcũq; toto corpore apparẽt ſanis ſimilia, ea ab Hippocrate tũ in prognoſtico, tũ aliis ſcriptis dicta ſunt bonum quoddam ſignificare: diſſimilia verò contrarium portendere. Quam rem conatur nunc dicere is qui hunc compoſuit aphoriſmum. Neque enim Hippocratis eſſe arbitror capta ex dictione coniectura, vt potè quæ nec formam eandẽ retineat, quam eius habet dictio, nec dictis ipſius exactè reſpondeat. Illud enim quum diceret, His minimè ſimilia, inſalubria: quis inſalubria dicentẽ ferat pro inſaluberrima, aut ſummè inſalubria? Aduerbium enim minimè cũ ſignificationis intentione & ſuperlatione dicitur, & cũ magna præter naturam mutatione. Atqui quæ ſunt præter naturam ſingula quantum à naturali ſtatu receſſerũt, tanto ſunt deteriora. Quare naturalibus minimè ſimilia,

iis

iis quæ secundum naturam habent sunt maximè contraria, atque propterea insaluberrima.

LXVII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς σῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς διονεὶ ὑφίσατ ξύσματα ἢ ἢν ὀλίγα ᾖ ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ, πολλὴ, τοῖσι τοιούτοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ μὴ καθαρθῶ ποιήσας λιπῆς τὰ ἑφήματα, ὁκόσα ἂν πλέω λιπῆς, μᾶλλον βλάψεις.

Et quibus hypochoremata si residere permiseris nec moueris, subsident veluti strigmenta, quæ si pauca sint paruus morbus est, si verò multa magnus, his aluum inferne purgari conducit. Alioqui si non repurgata aluo sorbitiones exhibueris quanto plures dederis, tanto magis offenderis.

Quæ per aluum subeunt solet ipse hypochoremata & diachoremata dicere. Atque idcircò quidam nunc concesserunt de iis quæ per aluum vacuantur haberi sermonem. Verùm illud quod additũ est, Si residere siueris nec moueris, repugnat. Hoc enim humidorum est proprium. atque ideo alij quidam his adducti de vrinis Hippocratẽ hoc loco agere fatentur. Atque hi rursùm inter se dissentiunt. quidam enim insistunt seu innatant, alij subsidẽt scribunt. Sed neutrum ab vrinis verbum est alienum. Siquidem ex iis quæ subsident & iis quæ innatant in vrinis solemus tum præsentium aliquid cognoscere, tum futurorum præsagire. At

in alui excrementis innatare est cõuenientius. Neque enim vt in vrinis, sit in alui excrementis facilis & obuia subsidentium cognitio. Mam in vrinis vas etiam ipsum ex vitro factum subsidentium naturam nobis luculenter ostendit. & si alio vase vrina recipiatur, potes superstante effusa solum ipsum in fundo relinquere sedimentum. In alui verò excrementis neutrũ fieri posse videtur. Illud rursum quod deinceps sequitur, Veluti strigmenta iis quidem quæ per aluum peruadunt conuenit: iis verò quæ cum vrinis abeunt quoquo modo siue superiore vrinæ parte, siue inferiore spectentur non congruit. Strigmentosa enim quandoque per aluum permeant: atque ita consueto more non solùm Hippocrati, sed aliis etiam medicis nominantur, non tamen in vrinis. Talis igitur nominum & verborum vsurpatio impropria ascriptitium aphorismum esse indicat. atq; eo multo magis quòd his aluum subpurgari conducere dixit. Neque enim simpliciter aut temerè, cui per aluum strigmentosa subeunt ipsum purgari conducit, quemadmodum nec sic affectos si cibum sumpserint aliqua necessariò est noxa sequutura. Bilioſis enim subeuntibus per ventrem strigmẽtosa excerni videmus, propter quæ nec qui sorbitiones sumpserint omnes offenduntur, nec præpurgare aluum est necesse, siquidẽ vacuatum iam sit quicquid bilis inerat: sed multo minus etiam si cum vrinis veluti ramenta exeant, purgare cõueniet. Huc adde quòd difficile sit discernere qualem formam esse velit eorum quæ veluti ramenta abeunt cum vrina. Verùm qui hosce aphorismos interseruerunt ob eam mihi causam

tales

tales composuisse videntur vt confusior & obscurior ita reddita oratio tanquàm ænigma non paruam inquisitionem postularet & disceptationem: in qua seipsos constituentes interpretes eorum quæ his aphorismis dicũtur apud pueros gloriam aucupantur. Nam quòd obscurè dicta & scripta omnia loquacitatis & inanis frigidæque verborũ profluentiæ argumentum Sophistis præbeant ex hoc aphorismo fiet manifestum. Siquidem qui ipsum interpretantur nonnulli negant sic affectis prohibere Hippocratem sorbitiones dandas esse, sed ne plures dentur vetuisse aiunt quum diceret, Et quo plures dederis eo magis offenderis: quasi verò cæteri etiam qui sorbitionibus egeant, earum nimietate lædendi non sint, aut consequens non sit eum qui dixerit, Quo plures dederis, magis læseris, paucioribus etiam putare minorem fore noxam. Propter vitiosam tamen & improbandam elocutionem proptum est & facile Sophistis solutiones & effugia inuenire, præsertim quum & addere aliquid & adimere & mutare liceat, id quod solent facere quum obscuritatẽ habet oratio. Veluti hoc statim aphorismo nonnulli coniunctione, &, addita, quod alij sequẽtis aphorismi principiũ statuũt, huius finem faciunt, vt hoc modo habeat oratio. Si verò non purgata aluo dederis, magis læseris, & quibus cruda deiiciuntur: quasi hos quoque magis offensurus sis, quo plures dederis sorbitiones. Deinde altero facto orationis principio sic scribũt, Vbi atra bilis inest, si plus adsit, maior morbus, si minus minor morbus. Maior tamen enarrãtium pars aliter interpretantur & scribunt, vt subscripta

ſcripta habet dictio.

LXVIII.

Οκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ὅδε χολῆς μελαίνης γίνεται, ἢν πλέω, πλέονα, ἢν ἐλάσσω, ἐλάσσονα ἡ νοῦσος.

Quibus cruda deorſum ſubeunt, ab atra ſunt bile: ſi plura copioſiora, ſi pauciora minora.

Diximus ſuprà eſſe qui aliter etiam ſcribãt. Vbi enim obſcuritas adeſt licet prout cuiq; viſum fuerit ſcribere, nulla aduerſus eos qui lectionem mutant lege lata. nec propter obſcuritatem ſolùm, ſed etiã quia falſa ſit oratio, propterea addere aliquid alterius inuentis aut adimere, aut ſcriptionem mutare coguntur: quemadmodum hoc etiam aphoriſmo fecerunt. cuius dictionem primi interpretes vt Herophilus bacchius, Heraclides & Zeuxis empirici in hanc ferè ſcribunt ſententiam. Quibus cruda ſubeunt, bilis atræ adeſt ſi plura plus, ſi pauciora minus. Verùm quia hæc oratio rei cuiuſdam particularis interpres eſt, vt de vniuerſali tamen enunciatur, propterea dubitationem attulit. Alioqui ſi ipſius ſpectes dictionem nullam habet difficultatem, eo qui primus eam ſcripſit pronunciante, Quibus cruda ſubeunt, atræ bilis copia ineſt inſtrumentis ſcilicet coquẽtibus, per quã refrigerata deterius coquunt, & apepſiẽ, id eſt infortunatę ſeu deprauatæ coctionis ſpeciem efficiunt à cruditate oriam: flaua bile alteram & contrariam faciente, per quam malè cocta nidorulenta euadunt. Nõ deſunt qui hunc quoque aphoriſmum de vrinis dici arbitrentur.

LXIX.

LXIX.

Αἱ ἀποχρέμψεις αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαὶ· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαὶ· καὶ ἡ διὰ λοιλίης, καὶ οὔρησιν, καὶ ὅκου αὖτι ἀποχωρέοι σῆ μὴ διακαθαρθείη, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ omnes malæ. Commodè tamen si prodeant, bonæ. Per aluum etiã & vesicam & quacunque corporis prodeat aliquid, si non purgatum resti terit, malum.

Hic quoque aphorismus suprà scriptus est hoc pacto, Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ omnes malè. Bellè tamen si prodeãt, bonæ: vt & quæ per alui deiectionem & vrinas. Si quid verò per hęc loca excernatur quod non conferat, malum. Atque ipsum quarto cõmentario declarauimus.

LXX.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκως τίς βούλεται καθαίρεσθαι ἔυρροα ποιέειν· κὴν μὲν ἄνω βούλητ' ἔυρροα ποιέειν, σῆσαι τὼ διὰ λοιλίης· κὴν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

Corpora quum quis repurgare volet, fluxilia faciat oportet. Et siquidem suprà velit, aluus sisti ẽda: si verò infrà, laxanda.

Huius quoque orationis prima pars suprà est scripta sine appendice hac, Et siquidem suprà velit fluxilia facere &c. quam quum aliquis hoc lo-

co

co addere vellet, iterũ aphorismum scripsit cũ interpretatione propria, vt de ipsius veritate constaret. Quòd autem altera sit quædam interpretatio hac multo verior, vt potè quam nos longa experiẽtia probauimus, quarto commentario ostendimus.

LXXI.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

Somnus & vigilia modum si excesserint, morbus.

Et hic aphorismus in quibusdam exemplaribus est interiectus, suprà dicto per omnia similis, nisi in fine. Hìc enim morbus, illic multo rectius scribitur malum.

LXXII.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔσω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus, si externa frigeant, interna vrantur, & febris adsit, est mortiferum.

Etiam hic aphorismus temerè scriptus est, melius suprà dictus sine adiectione illa, Et febris adsit. Nũc verò ex abũdanti additum est, Et febris adsit. Quũ enim ipsius aphorismi statim initio antè dixerit, In febribus non intermittentibus, vanum & superuacaneum est ad finem addere, Et febris adsit.

In

LXXIII.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ῥὶς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἢ ἄλλη ἀδενὴς ἐὰν, ὅτι αὐτέων γένηται, θανάσιμον.

In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non videat, si non audiat, quicquid horum ægro debili acciderit, in propinquo mors.

Suprà etiam hic aphorismus positus est his verbis. In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non videat nec audiat, iam debili ægroto quicquid horũ acciderit, mors est propinqua.

LXXIIII.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

Albæ pituitæ aqua intercus superuenit.

Quod dicitur est tale, Quibus plurima in vasis, totóque corporis habitu aceruata est alba pituita, his Leucophlegmatias hydrops superuenit.

LXXV.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη ἐπιγίνεται.

A diarrhœa dysenteria.

De communi subaudiendum est superuenit verbum, paulatim scilicet primùm derasis intestinis, deinde ipsorum etiam profundioribus partibus, atque ita demum vlceratis. Longè verò melius suprà scribebatur in hũc modum, A deiectione syncera dysenteria. quem aphorismum enarrauimus sexto commentario.

LXXVI.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.
Dyſenteriæ ſuperuenit lienteria.

Hic etiam aphoriſmus pars eſt aphoriſmi ſuprà ſcripti hoc modo, Qui lienoſi dyſenteria corripiuntur, his ſuperuenientem longam dyſenteriam aqua intercus excipit aut lienteria, & moriuntur. Hunc autem ſexto declarauimus commentario.

LXXVII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ, ἀπόσασις ὀσέος.
Ab ſphaceliſmo oſſis abſceſſus.

Etiam hîc ſupplendum de communi verbum ſuperuenit. Vtrum verò oſsis corruptionem ſphaceliſmum propriè appellatam eiuſdem abſceſſus ſequatur, an circunſtantis carnis gangrænam non aperuit. Vtrumque tamen verè dici poteſt.

LXXVIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ, φθόη, καὶ τῷ πύῳ κάθαρσις ἄνω.
A ſanguinis vomitione tabes & puris ſupernè purgatio.

A phthoë fluxio è capitè, à fluxu diarrhœa, à diarrhœa ſupernæ purgationis retentio, à retentione mors. In compluribus exemplaribus & apud plurimos interpretes ſcriptum eſt, A ſanguinis vomitu, corruptio. In nonnullis tamen codicibus legitur

gitur, A sanguinis vomitu phthoë, id est tabes. Quare videntur hæc quoque malè collecta & congesta esse, atque ex Hippocratis quum multis sententiis perperam composita, tum maximè ex illis aphorismis, A sanguinis sputu puris excreatio & fluxio: postquam autem sputum retentum fuerit, moriuntur.

LXXIX.

Οκοῖα καὶ ἐν τοῖσι ἢ περὶ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι ἢ περὶ τὴν κοιλίην ὑποχώρημασι, καὶ ἐν τοῖσι ἢ περὶ τὰς σάρκας, καὶ ἤν τι ἄλλη ἡ φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νόσος γίνεται· ἢν δὲ πολύ, πολλή· ἢν πάνυ πολύ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

Qualia quæ per vrinas & aluum subeunt, & quæ per carnes abeunt, & si qua alia corpus à natura recedat spectare oportet. Nam si parum, paruus morbus est, si multum, magnus, si valdè multũ, iam tale fuerit perniciosum.

Postremus hic aphorismus in plurimis exẽplaribus scriptus inuenitur: in quibusdam tamen alij etiam ascribuntur eadem forte consarcinati qua ij quos recensuimus ex veris & germanis Hip. aphorismis, adeò vt nonnulli dictione ipsa, alij præter pauxillum quiddam, alij cum breui additione iis sint similes. qui ab Hippocrate sunt scripti. Vnde ne nos quidem præterea addere voluimus. Neque enim qui nunc propositus est quicquam amplius habet quàm quod iæpenumero demonstratũ

est ab Hipp. Et alioquin ratio ipsa elocutionis in eo est manifesta. Sed illud, Qualia quæ per vrinas & aluum subeũt redditione caret. Summa tamen, vt dixi, vera est. Nam si parùm à naturali statu recedatur quacunque tandem id parte fiat, paruum morbũ: si multùm, magnum morbum esse putandũ est: quòd si valdè magnus à naturali recessus fiat, pernicioſum eiusmodi morbum esse.

*

FINIS.

GVL. PLANTII

ANNOTATIONES IN OBSCVRIORES ALIQVOT HIPPOCRATIS APHORISMOS.

*

Fol. 25. IN TENVI victu peccant ægroti.

NOn hoc loco Hipp. pleniorem victum tenui præfert in ægrotantibus, ac ne in sanis quidem: sed admonet medicum vt in tenui victu, talem morbo postulãte etiam atque etiam videat ne quid à seipso, aut ab ægroto, aut à ministris rebúsque externis committatur erratum. Si quod enim admissum fuerit, illud longè grauius fore quàm si in pleniore victu accidisset. Talem esse Hipp. mentem & ex sequentibus, & ex secundo de morbis acutis licet intelligere. Tametsi Manardus aliter hunc locum cum eius libri locis aliquot in speciem pugnantibus conciliare studeat: nec desint qui hũc aphorismum Hipp. traditum esse dicant de eo victu qui morbis longis debetur.

Fol.33. Morbi verò ipsi,& anni tẽpora &c.

ΑΝΤΑΠΟΔΟΣΙΣ *dictio in omnibus exemplaribus græcis reperitur,quam per commutationes reddidimus aut si placet vicissitudines, aut redditiones. Quam lectionẽ non nouit Galenus, sed legisse constat* ἐπιδόσεις *aut* ἀντεπιδόσεις, *id est accessionũ inter se accretiones:quæ lectio apertius mihi videtur* Hipp. *mentem ostendere. Ad vtrãque enim victus rationem vniuersalem scilicet & singularem constituendam quantũ anticipent tardéntve & plus minúsve durent, vehemẽtius aut remissius affligant sequentes accessiones scire medicum oportet. Tametsi idem quoque præcedẽs significare possit.neque enim de anticipatione aut duratione aut vehementia accessionis iudicare possis nisi altera accessione expectata,quæ nihil aliud est quàm præcedentis commutatio seu vicissitudo. Adde etiam quòd in multis febribus medici antequàm quicquã statuant secundam expectare accessionem cogãtur. Nos itaque vtramque temperauimus lectionem & in litera Hippocratis reddidimus,Periodorum proportionis inter se obseruatio. & in Gal. commẽto, Commutationes vertimus.*

Fol. 74. Quæ matura coctáque sunt medicari.

ΠΕΤΟΥΣΑ *vocat materiam noxiam ad moderationem redactam & à benigna separatam atque*

atque per vias conuenientes ad exeundum præparatam. Duobus itaque modis crudũ dicetur & quod à moderatione abeſt: vnde pituitoſi humores frigidi, craſſi & lenti: & bilioſi tenues, calidi & acres crudi dicuntur. & quod nõdum eſt ad expulſionem per viam commodam præparatum. Nam alio inquit aphoriſmo, Corpora ſi quis repurgare velit ea fluxilia reddat eſt neceſſe. Et Gal. ipſe de tuenda valetudine eos dicit qui craſſos & lẽtos humores habẽt congeſtos, medicandos non eſſe: quòd purgatio in talibus tormina adferat & animi deliquia, cum eo quòd propter humorum craſsitiem & frigiditatem nihil aut certè parum educatur ex corpore. Eadem de cauſa nec mouere nec lauare eos oportet qui in primis venis crudorum habent copiam. Siquidem motus in totum corpus agit, & à medicamento purgante excalfacti & exagitati humores in omnem corporis partem feruntur: ob eandem cauſam ſanguinem his non mittit in quibus ſuſpicio ſit cruditatis in primis venis. Bilioſi verò humores nunquam incraſſari debent niſi cùm eos ſiſtere volumus, ſed attenuari: & ſi acriores fuerint eorum obtundenda & frenanda acrimonia. Nam Galenus ipſe etiã in materia calida & bilioſa priùs quàm purgante medicamento vtatur dat quæ attenuent & deſiccent etiam, quod mireris, cũ calore manifeſto, qualia ſunt Thimum, Origanum, Pulegium. poſteà expeditis ad excretionem vijs & fæcibus per Ecco-

protica deturbatis si sponte non subeant, medicamẽtum purgans exhibet pro peccãtis humoris natura. Aduertendum tamen est vbi materia ὀργᾷ, id est sua instabilitate aut qualitate molesta ad sui excretionem stimulat, aut ne à parte ignobili in nobilem & principẽ decumbat metus est, aut est venenosa, tunc citra morã aggrediundum esse ad humoris huiuscemodi vacuationem.

Fol. 85. SOMNVS & vigilia modum si excesserint, malum.

Κακὸν ad finem additum & ad σημεῖον & ad ἄλλον referri debet. Siquidem somnus immoderatior malus vt signum, quia & materiæ copiam & virtutis infirmitatem significat, vt causa quia materiæ copiam auget ne ea digeratur prohibens. Sic vigilia mala vt signum quia cerebri siccitatem indicat: vt causa quia eam auget digerendo.

Fol. 86. SPONTANEAE lassitudines morbos denuntiant.

Tanta est materiæ vel quantitate vel qualitate vel vtraque peccantis copia cum virtutis imbecillitate, vt & viscera ipsa aggrauet & in partes inter musculos, & articulos ipsos redundet. Philotheus tensoriam lassitudinem ortum habere dicit ex flatuosis spiritibus, vt vlcerosam ex acri & mordaci materia, & tertiam (quam ipse ὀσχοπώδη

πώδη appellat quòd per eã ossa ipsa contundi frangique videantur,) ex crassa & terrena. Lassitudo quæ legitimæ exercitationis terminus est citra fatigationem, sola quiete recreatur. Laboriosæ autem lassitudines apotherapiam per vnctiones, frictiones & balnea desyderant vt dictũ est tertio de tuenda valetudine. Spontaneæ verò prophylacticam ferè postulant.

Fol. 95. IN FLVXIONIBVS aluí, excrementorum &c.

MAla etiam excremẽtorum fit mutatio cùm perliquida fiunt, albicantia, pallida, spumãtia, nigra, exigua, glutinosa, liuentia, perrubra, pinguia & valde olida.

Fol. eod. VBI fauces dolent, aut &c.

PEr τὰς ἐκκρίσεις stercus intelligit & vrinam quæ si bilioſiora visa fuerint obortis in corpore tuberculis aut faucibus dolentibus, argumento sunt magnæ in corpore talis humoris copiæ. Alioqui si nihil tale appareat, sed qualia in sanis visa fuerint, significatur naturam pauca quædam ad cutim propellere eo modo quo per crisim fieri solet.

Fo. 113. FAMEM thorexis soluit.

FAmes quædam est animalis totius scilicet ventriculi ac potissimum oris ipsius appetẽtia, tum temporis maximè excitata quum exinanita ventriculi capacitate eius in sese considunt latera, aut in-

teriores eius receſſus & quaſi rugæ proprio conſumpto humore aruerunt. tum enim ventriculus ſe ſuamque capacitatem replere & ſucci vtilioris quippiam & conuenientis in ſuos ſinus recondere deſyderat: aut ſurſum ex liene per vas inde ad ſuperiorem ventriculi partem pertinens reiecto ſucco melancolico exugi & quaſi conſtringi ſe ſentit os vẽtriculi. quam rem ars imitata, in cibi faſtidio ad irritandam ſollicitãdamque gulam ſimile quiddam & proportione reſpondens illi ſucco melancolico excogitauit, quale acetum, omphacium, arãtiorum granatorumque ſuccus & ſimilia appetentiæ irritamenta. Atque hæ ſecundum naturam habent animales cibi appetentiæ. Nam ſi ventriculi ſinus illi interiores frigidis & melãcholicis & acidis infarcti fuerint humoribus & ipſius os præſertim ijſdem imbutum, tum deprauata quædam & vitioſa fit appetentia, quam famem inſatiabilem Gal. appellat & medici nõnulli caninam vocant, quæ prius non ſedetur quàm humoribus illis repurgatus fuerit ventriculus, aut ijdem cocti & mitigati fuerint cibarijs vẽtriculi calorem citra adſtrictionem vllam fouentibus & augẽtibus, quale vinũ eſt quod Gal. propinandum eſſe iubet. Nam λιμῶ nomine Hippocrati talem appetentiæ deprauationem appellatam eſſe putat. Altera fames eſt naturalis quædam appetitio omnium corporis partiũ: cum inanitæ videlicet naturali quodã deſyderio refici appetunt. quam quidem

quidē nutritione sola, id est sanguine per corpus partis cuiusque effuso dum in eius substantiam conuertitur satiari constat inter omnes medicos & philosophos. Animalem verò non modò sanguis sed & quicquid qualitatis cuiusdā suauitate præditum est compescit. Quæ cùm ita sint solam illā deprauationem animalis famis λιμὸς nomine hoc aphorismo intelligendā esse multis contendit Gal. quæ eius dicta quanquā sunt verissima, simplicior tamen videretur aphorismi expositio si tā animalem quàm naturalē ab Hipp. intellectam esse diceremus: vt exemplum quoddam sit hic aphorismus eius quem suprà posuit his verbis, Facilius est refici potu quàm cibo: idemque vtrobique sed hîc particularius, illic vniuersalius dicatur. Nam si Galeno etiam auctore vinum τάχιστά τε καὶ ἀθροώτατα alit, ipsum profectò præsertim generosius famem quamcumque promptissimè sedabit. Nec obstat quod Gal. hoc loco dicit vinum ijs qui propter longam inediam, aut largum sanguinis fluorem, aut aliam quāuis vacuationem esuriūt, si ante alia edulia bibatur nocentissimum esse, vtpote quòd ventriculi os & totum genus neruosum lædat conuulsiones que accersat & deliria. Nam in ijs demum hæc eius dicta locum habent in quibus naturâ sensile admodum & infirmū est os ventriculi, aut longo morbo debilitatū & acciſum totum genus neruosum, & vinum quod bibitur ex ijs est quæ potentissima & vetera habentur

&

non semel atque iterum sed sæpius tale vinum ante alia cibaria præsumitur. Alioqui vinum substantia crassiusculum & colore rubrũ ijs etiam qui viribus defecti sunt aut lõga dysenteria debilitati parcè potum profuisse experientia notũ est. Huc adde quòd depravatam illam appetẽtiam quam quidam caninam vocant præstiterit medicamentis ventriculo expurgando comparatis sedare quàm tali victus ratione qualem in suis commentarijs Gal. præscribit. Hæc & huiusmodi alia faciunt vt aphorismum de quavis fame intelligendum esse arbitremur.

Fol. 132. Qui aduersa valetudine abundè &c.

QVamquam analepticus est Galeno vterque aphorismus præcedens videlicet & præsens, posterior tamen de ægrotantibus quoque dici posse videtur, vt in febre quotidiana correptis & alijs à cruditate & cacochymia febribus vsu venit. Nã si quis initio copiosiore cibo vtatur cùm prauis humoribus oppletus sit, adeo crescent ciborum additione, vt ventriculi os obtundentes appetentiam tollant, atque in deterius æger abeat, quàm si per initia à cibo abstinuisset. In hoc siquidem ad superiorem cacochymiam nihil adiungitur, nec ab ea coquenda cibo intempestiuo auocatur natura. Hinc tamen excipiendi sunt qui ex inedia & sanguinis incipiente corrupttone laborant.

Fol. 133. In quouis morbo valere rationem &c.

QVam huius aphorismi litera sententiam primore inspectione præse ferre videtur, eam secutus Galenus ad facultatẽ tam animalẽ quàm vitalem & naturalem aphorismum retulit: quasi Hippocrates diceret, In quo morbo tres illæ facultates integritatem suã & robur seruant, bene tum de ægri salute sperare, vbi infirmæ inualideque fuerint, malè de ægro sentire oportere. Verùm si quis eã propius inspectam examinet & quam cum aphorismo qui proximè præcessit consensionem habeat consideret, is fortasse aliud quiddam comperiet sibi voluisse Hippocratem. Primùm enim cum morbi propriũ sit partiũ actionem lædere, qua læsa earum robur seruari nequeat, per febres omnes atque ab intemperie calida & frigida factos morbos integræ persistere non poterunt naturalis vitalisque facultas, sed ne animalis quidem interdum illæsa permaneat præsertim si intemperies sit magna. Quo fiet vt organicis solùm morbis veluti calculo vtroque & arthritide locum habeat aphorismi pars vltima. In his enim facultates illæ duæ firmæ ac robustæ possunt permanere. Huc adde fallax & naturalis & vitalis facultatis roboris indicium sumi ἐκ τῶ πρὸς τὰς σιτίων προσφορὰς ἑτοιμότητος, sed illius longè certius ex vrinis & stercore firmitatis aut imbecillitatis signum, huius ex pulsu minimè

mè fallax indicium peti posse. Nam phrenitici auidè quicquid appositum est comedunt ac bibunt, cæterique quibus non immodicè refrigeratus est stomachus ad ciborum sumptionem sunt prompti. Eodẽ facit quòd superiore aphorismo, siue is de ægrotantibus, siue de conualescentibus solùm, siue de vtrisque intelligi debeat, illam ad cibum sumendum prõptitudinem morbi initio minimè probabat, sed abstinentiam potius & inediam, quia ægri facilius ita morbo defungerentur. Sensus igitur quem ex Hippocratis litera elicuimus talis est, In quouis morbo valere rationem rectéque ad ea quæ sumuntur habere bonum, quasi diceret, Si præterquam quòd initio cibum sumunt, etiam non discernant nec de eius bonitate iudicent (eo enim significatu interdũ vox διάνοια accipitur Græcis auctoribus) sed heluãtis modo ingerant, nihil quod apponatur respuẽtes, tum id mentis malè sanæ certum erit indicium. Hæc nobis visa est congruere sententia, non quòd Galeni interpretationem reijciendam putemus, ea enim eruditionis est plenissima, sed vt lectori vtram velit eligendi nostrámne vt loco magis consentaneam an illius vt doctiorem, sed minus loco præsenti conuenientem daretur potestas. Nos & alterã possumus adferre explicationem, In omni morbo τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, id est vim animalem sanam validámque esse omnibúsque suis munijs rectè fungi: & τὸ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς τροφάς id est naturalem virtu-

tem

tem cibo ſumpto recreari & meliuſculè habere, nõ autem ſtatim reuomere aut infernè deijcere, vt in ijs ſit quibus propter humorum acrimoniã & morſum venter aut inteſtina vlcerata, aut aliter quouis modo malè affecta cibi contactũ non ferũt. non ſtatim incaleſcere & incendi, vt ſit in febribus hecticis. non denique grauius habere, hæc inquam ſi abſint, illa verò adſint in morbis bonum. Hæc ſimplicior eſt explicatio nec multum à Galeni interpretatione eſt aliena.

Fol. 140 PAVLO peior, ſed ſuauior cibus & potus, &c.

ET ſi hoc aphoriſmo aliquid Hippocrates ægrotantibus ad voluptatẽ indulgere videtur, id tamen in ſpeciem non etiã reipſa facit. Nam quæ libentius & maiore cũ voluptate eſitamus ea etiam ſi paulo deteriorem naturam habeant facilius coquimus. Quantopere autem ægrotantium interſit ſumptum cibum bene concoqui neminem ignorare puto: ne forte quiſpiam vt plus quàm par eſt ægrotis obſequatur ex hoc aphoriſmo anſam arripiat quiduis ægrotantium cupiditati indulgendi, etiam cum magno ipſorum detrimento & noxa in poſterum non facilè ſarcienda, vt ab ipſis videlicet maiorem mercedem accipiat. Nam vt pulchrè quarto in ſextum Epidemion commentario docet Galenus, In ijs ſeruire ægrorum cupiditati ipſisque morem gerere licet quæ vel ſunt profutura (quod hîc præcipit

Hipp.

Hipp.) *vel non multum incommodatura, vel à quibus apportatum dãnum postea facilè sarciri queat, idque solùm facere oportere* ἢ τῶν λαμνόντων εὐπειθείας ἕνεκα *id est vt in cæteris confidentius se nobis permittant & obsequantur ægri, in ijs maximè quæ ad eorum sanitatem magnopere facere videbũtur. Nam quantum ad omnem curationem referat ægrotum habere morigerum & obsecundantem, qui & medicum suspiciat & ei de salute sua fidat norunt ij qui aliquando non solùm morbum sed ægrum quoque repugnantem & refractarium sunt nacti. Ne igitur æger si quæ vehementius concupiscit planè denegentur, medicum propterea oderit & auersetur, aut præscribentem non audiat, ex ijs quæ vehementer appetit aliquid dandum, siquidem id valde non sit nociturum: cum ea tamen, prefatione vt noxam, quantacumque ea sit futura, intelligant ægrotantis propinqui & familiares. Se enim ideo ipsi dare morémque gerere, vt eãdem cum ipso in reliquis morigerationem paciscatur & reposcat. Nonnullos enim inquit Galenus quia accepissent in cæteris paruisse memini. Sic frigidam idem ait in illis morbis concessi in quibus post diem vnum ipsius esset vsus tempestiuus: in eo solùm gratificatus laboranti, quòd peroportunum frigidæ potandæ tempus non expectaret. Sic in balinei, vini & cæterorũ id genus vsu feci. Si verò aut omninò, aut post vnum diem horum nulli sit locus minimè tum ægrotanti*

tanti gratificari conueniet.

Fol. 151 QVOTIDIANIS laboribus assueti, &c.

ANimaduertendum Hippocratem voces πόνος & πονεῖν diuersis locis alia atque alia significatione vsurpare, quæ ne multiplici acceptione dubitationẽ lectoribus pariant, paucis hîc earum homonymiam distinguere placuit. πόνος ἡ βλάβη læsio, vt γὰρ ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. πόνος item ὁ κάματος ὁ ἧπος lassitudo, quale est γὰρ πάσῃ λινήσει τὸ σῶμα ὀκόταν ἀρχῇ πονέῃ. Item πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς ὀδύω πόνῳ ἅμα γιγνομένῳ μὴ ἧσσον τοῦ κώτου τόπου ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. & αὐτὶ τοῦ γυμνασίου, vt οἱ ἐθισμένοι οὐ συνηθέας πόνους φέρειν. Quo aphorismo Hippocrates vt sequente etiam, consuetudinem quum aliás semper, tum in ratione victus instituenda maximè & corporis imperanda exercitatione imprimis spectandam esse docet, vtpote quæ tanquam altera & aduentitia natura tantum propemodum ac natura ipsa possit.

Fol. 173 CONTRA vero si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, &c.

QVod vox εὐδιῶς accentu in penultima circunflexo significet tepens & clemens & madore blandus & gratus quasi ἓυ δ'ένων tum vocis ipsius etymon, tum dictio ἀλέα quam suis in hũc

aphorismum commentarijs vsurpauit Galenus statim postquàm χειμῶνος εὐδίου meminisset, & ratio denique ipsa satis demonstrare possunt. Primùm enim vox ἀλέα Græcis idẽ est quod μέτριος θέρμη, tepor, calor madore blãdus et clemẽs. cuiusmodi aëris clemẽtia propter imbres qui Martio ferè, Aprili et Maio fiũt accidere interdũ solet. Deinde quia imbres quos Notus aduehit nõ omnes moderatè calent sed frigent interdum, non absre Hippocrates post ἔτεσιμβρος (qua dictione sola notatur humiditas) subiunxit εὐδιῶς, quia sola humiditas summas tantum corporis partes humefacit non laxat nec emollit nisi calorem moderatum cõiunctum habeat. tum enim non solum corporis superficiem, sed interiores quoque partes laxat, emollit & humectat: qualiter affici corpora per hyemem εὐδιῶν Galenus est auctor. Hæc breuiter adnotare visum est propter quosdam qui alios cauillandi & nominatim etiam magni nominis viros taxandi occasionem captant ex re qualibet & leuiuscula. Quicquid enim isti comminiscantur & congerant ad rem parum faciẽs, nunquam tamen conuincere aut probare poterunt hoc loco Hippocrati primùm, deinde Galeno eius interpreti dictionem εὐδιῶς vsurpatã non esse.

Fol. 213 IVVENIBVS sanguinis expuitiones, tabes, &c.

Τῶν

Τῶν νεανίσκων nomine intelligendos esse τὰ τε μειράκια καὶ τοὺς νέους, id est adolescẽtes & iuuenes tum rei veritas vtrique ætati cõmunis, tum Galenus ipse aphorismo 9. lib. 5. & Celsus cap. 5. lib. 2. qui aphorismum hunc conuertens adolescentiæ & iuuentutis meminit, satis indicare possunt. Quin Hippocrates ipse voce vsus hypocoristica τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν satis ostẽdit id nominis se ætati vtrique accommodare: vel dicendum, τῶν νεηνίσκων nomine adolescentes potius intelligendos esse, quandoquidem ἄιματος ῥῶσιες καὶ φθίσιες καὶ ἐπιληψίαι adolescentiæ sint morbi potius quàm iuuentutis. Quare rectius mihi facere videntur qui hoc loco τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν adolescentibus conuertunt, quod & ipsi eramus facturi nisi commentarium quoque Galeni habuissemus conuertendum, qui vt intelligatur interpretationem quam secuti sumus requirit, non quam rei veritas postulare videatur.

Fol. 306 QVIBVS in vrina subsident fabulosa, &c.

Arenulæ cum vrina excretæ sæpe in vesica, sæpissimè in renibus, interdum in iecore etiã & venis vitium esse significãt. Has sic distingues, Quæ propter sanguinis in iecore adustionem cum vrina exeunt subtiliores esse solent raróque subsi-

dent sed ad matulæ hærent latera. Hæ per ardentes febres sæpe meiuntur, interdum etiam per sanitatẽ in quibus iecoris calor est feruentior. In pueris & adolescentibus ferè ex vesica redduntur arenosa colore subcinericio & punctilis dolor vesicam stimulat & vrina intercipitur. Siquidem solet ea ætas peculiariter vesicæ calculo laborare. In adultis verò præsertim si naturâ sint aluo adstricta & opimo corporis habitu, & in senibus excernuntur sabulosa ex renibus colore rufo, & dolor grauis in renes incumbit, & pro consuetudine ferè profluit vrina nisi vterque ren lapidem habeat: qui si magnus est directum crus ferè torpet, & vbi magna sub sole corporis fatigatio aut iactatio præcessit sanguis meijtur. Omnium vt & lapidum ex ijs concrescentium eadem tum materia est humorum crassitudo, tum causa efficiens calor præter naturam. Et qui calculo laboraturi sunt ijs primùm vrinæ sunt aquosæ quia obstructis renibus à crassa materia veluti per tenue aliquod cribrum effluunt: posteà arenosæ quæ quandiu perseuerant non generatur lapis. Siquidem is aliud nihil est quàm arenosorum corpusculorum eodem congestorum & inuicem conglutinatorum multitudo. quæ si dissoluãtur tum acernatim & confertim prodeunt arenæ.

Fol. 323. CALIDVM frequentiore vsu hæc inuehit incommoda &c.

TAmetsi præsens aphorismus Hippocrati scriptus esse videatur maximè de nimio & frequentiore balinearum vsu, quibus plurimum veteres delectatos esse & quotidie adijsse tum eorum declarant scripta, tum in hũc vsque diem ductuum & canalium restantia vestigia ostendunt, per quos in priuatas & publicas ædes deriuabatur tepens aqua ad balneorum vsum: mihi tamen generalius accipi posse videtur. neque enim sola aqua calida enumerata affert mala sed cætera etiã calidiora tam sumpta intrò quàm admota aut corpori occursantia. Nam vinum frequẽtiore vsu τῶν νεύρων ἀκράτειαν & τὴν γνώμης νάρκωσιν cõciliat. quod hominum vino nimium deditorum tremulæ manus & lippiẽtes tumentesque oculi indicant. Partium enim tenuitate altius subiens neruosa ea grauiter offendit, & vaporibus & fumis in caput sublatis ipsum neruorum principiũ frigefacit & humectat. Quod alia etiam calidiora faciunt. Constat quoque fotum corporis nimium & vestes pelliceas natiuum calorem languidiorem reddere & minuere: vnde actiones quoque animales labefactari accidit.

Fol. 337. MVLIER in vtero ferens secta vena abortit, &c.

NOn prohibetur hoc aphorismo prægnanti venam omninò non secandam, affectu phlebo-

tomiam postulante, vt angina, pleuritide, sed temerè id fieri non oportere, minus que sanguinis detrahendum esse, quàm si vterum mulier non gestaret. Quin nonnullæ ob sanguinis copiam non concipiunt, aut si concipiant abortiunt: in quibus secta vena conceptionem adiuuat, & abortum prohibet, modò virtus, corporis habitus, victus præcedens ratio & cœli status hoc ipsum permittant.

Fol. 373. LAC PRAEBERE capite dolentibus febriculosis &c.

LAc facilè vaporat & in peccantem vertitur humorem si calorem ingentem nanciscatur, vnde omnibus è capite causarijs, comitialibus, vertiginosis, neruorum vitio laborãtibus: omni febri humorali, splenicis & hepaticis nocentissimum. Renes præterea & dentes offendit, calculũ gignit, eius denique vsus parũ tutus, pauciſsimosque reperias qui non male ab eo afficiantur. Probè verò coctum multum nutrit & succum laudabilem præbet corpori, verùm dum coquitur hypocõdria attollit & caput tentat. Serum tamen lactis sale & melle condîtum exhibuit Gal. murmurãtibus hypocondrijs & profuit ita citata aluo. Tabidis verò citra magnam febrem & præter modum extenuatis lac præsertim asininum aut caprinum recens emulctum & cum saccharo rosato præbitum conuenit.

Fol. 449. QVIBVS longo coxendicum dolore &c.

Dict

Dictionis Hippocraticæ proprietas & ratio ipsa suspicionem mihi afferunt aliter interpretandi aphorismi. primùm ἡ μύξα propriè est τῆς κεφαλῆς πόρισωμα, id est lentus ille & frigidus humor quo per nares cerebrum expurgatur, quique pueris maximè & ijs qui humidiore sunt cerebro assiduè promanat: impropriè tamen pro quouis phlegmatico humore accipi posse non inficiamur. Deinde ἐπιγίνονται verbum quo pro superuenire, sequi & interuenire vtitur non iam collectam coxæ acetabulo lentam pituitam, sed colligendam significat. Quî igitur humor qui nondum coaceruatus est (quanquam per morbi longitudinem coaceruari potuit) quòd femoris caput coxa excidat in causa esse potuit? Iam verò si longa ischiade laborantibus ischion excidat, necesse est multo antè aliquem in articulũ humorem affluxisse qui dolorem faceret, & vt femoris caput excidat lentũ ipsum esse oportet: siquidem emollita sunt & laxata vincula quæ articulũ firmabant. Quomodo igitur superueniet quem antè fuisse oportet? quinetiam illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει certè superuacaneũ erit: aut si hîc necessariũ existat, in sequenti quoque aphorismo necessariò addẽdum erit. Quæ cùm ita habeant nostra coniectura est in hanc sententiam explicandum esse aphorismum. Quibus ischiade diuturna laborãtibus ischion excidit & rursum acetabulo recipitur, his humor qui è capite & spinali medulla descendebat &

vincula laxabat per nares exppurgatur. Ita enim natura per materiæ auersionẽ morbos ex rheumatismo pẽdentes sæpè per se sanat. Nã facilè vbi nihil omninò influit amplius partis calor quod restat cõcoquit & discutit. Quam explicationem si recipiamus illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει (quo verbo Hippocrates tertio de articulis pro sponte naturæ restitui & suo loco recipi vsurpat) locum hîc habebit, alioqui superuacaneum vel potius cum rei euidentia pugnans. Quandiu enim laxa & incontenta manebãt vincula, articulus firmari & restitui in integrum non potuit. Quin totus etiam aphorismus erit superuacaneus. Nam sequẽti cõtinebitur. Vnde Gal. ipse in commento ex ambobus vnum faciendum esse iubebat. Ad postremum ex nostra interpretatione modus alter curandæ ischiadis docebitur per naturæ imitationem: quum si alterã explicationem admittas, nullam aut certè paruam eamque sequenti aphorismo comprehensam vtilitatem habeat oratio.

*

FINIS.

INDEX EORVM QVAE CONTINENTVR IN HOC OPERE.

ABortus sine manifesta occasione, causa. fol. 349
Abortiunt grauidæ præter naturã tenues. 348
Abortus quando fiunt. 173. & quare. 174. & 337
Abortus quando timendus. 339
Abortus futuri signum. 342
Abortus gemellorum quomodo cognoscatur, uter abortiatur. 343
Abortus causæ. 468
Abortus quibus de causis fiat. 222
Abscessus fiunt in febribus longis. 504
Abscessus in articulos quæ urina liberat. 298
Abscessus secundum aures quibus fieri consueuêre. 299
Acceßiones & status morborũ quas habeãt indicationes. 33
Acceßiones tertianæ exquisitæ ultra quod tempus non protendantur. 281
Acceßionis magnitudo & uehementia idem. 37
Acceßionis secundæ supra præcedentem incrementum in tribus spectatur. 37
Acidum uinum quando pristinam recipiat naturam. 103
Acutarum febrium signa mala. 287

Acutæ febres magnis siccitatibus fiunt. 165
Acuti morbi semper cum febre. 28
Acuti qui uocentur morbi. 453
Acuti morbi rarò sine febribus reperiuntur. 108
Acuti morbi periculum. 78
Acutis in febribus frigus partium extremarũ malum. 453
Acutis ualdè morbis incipientibus quid faciendum. 232
Acutis morbis spirandi facilitas saluberrima. 119
Acutißimi morbi & exitiales per autumnum fiunt. 167
Acutorum affectuum cum febre quasi gementium suspiria mala. 445
Acutorum morborum crisis & natura. 117
Acutorum morborum quatuor repentinæ mutationes. 118
Acutorum morborum natura duplex. 107
Acutorum morborum non omninò sunt certæ prædictiones. 107
Acutos morbos simplices quos uocet Hipp. & quos non simplices. 119
Aestas singulis morbis celeritatem, hyems uerò tarditatem addere solet. 36
Aestas senibus confert 193
Aestatem siccam & aquiloniam, Autumnum uerò pluuiosum & australem quæ incommoda sequantur. 177
Aestate superiorem potius, hyeme inferiorem purgare conuenit. 229
Aestate qui morbi grassentur. 197
Aestate qui benè habeant. 193
Aestatis initium Vergiliarum est ortus. 183
Aetas quæ morbo magis extenuetur. 127
Aetas omnium optima. 193
Aegri qui ad purgationes inepti. 79
Aegris quibus non dandus cibus. 70

Aegris aliquando in cibo & potu obsequendum. 140
Aegritudo quid. 86
Aegrotantes quando periclitentur in quartanã incidere. 172
Aegrotantibus cur præcipiantur uigiliæ. 82
Affectio tabida maximè per autumnum deprehenditur. 200
Affectiones quæ extenuante uictu curantur. 341
Affectiones diuturnæ. 35
Affectus qui insuppurabiles. 329
Alendi interdum laborantes in morbi uigore. 31
Alica quale alimentum præbeat. 105
Alimenta quæ celeriter nutriunt, citissimè quoque excernuntur. 103
Alimenta crassa, & lenta hisq; cõtraria quam habeant naturam 107
Alimenta tardè nutrientia. ibidem
Alimenti duplex excrementum 185
Alimenti pars humida & serosa ad quid apta. 185
Alimenti multiplex acceptio. 345
Alimento proprio & familiari quæque pars alitur. 99
Alimentum tertium omnium maximè proprium est alimentum. 99
Alimentum quibus plurimum debeatur & quibus uice uersa paucum. 48
Alui profluuia à quo humore oriantur. 216
Alui excrementum quod sit optimum. 44
Alui fluores quando potissimũ fiant. 170. & 185. & 198
Alui profluuia puerulis quando accidant. 205
Aluum humectari quibus signis deprehendatur. 297
Aluus humecta in iuuentute siccatur in senectute & è contrario. 109
Aluus exiccatur ab aquilonia tempestate. 191
Amaritudo oris cuius symptoma existit. 239

Anaxionis morbo laterali laborantis curatio. 40
Angina correpto si tumor appareat in collo, bonum. 423
Angina Cynãche & cholera, & tetanus peracuti sunt morbi. 35
Anginæ quo anni tempore magis fiant. 195
Anginæ autumnales. 199. & unde. 201
Anginæ assiduis imbribus proueniunt. 185
Anhelatio fit per autumnum. 199. & qua ex causa. 201
Animi defectio ab eruptione tuberculorum. 457
Anus neruosa est. 331
Anxietudinem uinum epotum aqua temperatũ soluit. 497
Aphoristicum docendi genus quid. 126
Aphthæ quid sint. 200. & 203
Ἀφάρι antiquis quid significet. 71
Apoplexia unde fiat. 197
Apoplexia morbus acutus absque febre. 108
Apoplexiam fortem nullo prorsus modo, debilem ægrè curare poteris. 143
Apoplexia quibus familiaris. 218
Apoplexiæ causa. 144
Apoplexia quid admiratione dignum habeat. ibidem
Apoplexiæ quæ hyeme contingunt. 202
Apoplexiæ quando timendæ. 185
Apoplexiæ omnes unde fiant. 143
Apoplexiæ proxima est uertigo. 192
Appetentia cibi in senibus minor unde progrediatur. 112
Apositia quid. 238
Aqua quæ leuissima. 334
Aqua frigida quos affectus leuat & extenuat. 333
Aqua quo pacto dicatur leuis uel grauis. 334
Aquiloniæ tempestates cogunt corpora firmántque. 191
Aquilonis incommoda austrinis longe minus nocentia. 191

Aquilonis incommoda. 162
Arcturus suo ortu autumno dat initium. 183
Ardentes febres æstiuo tempore fiunt. 198
Ardores pro febribus à quibusdam exaudiuntur. 460
Aromatum suffitus caput ferit. 336
Aromatum suffitus muliebria ducit. 335
Arteriarum humorum uenarúmque ad neruos & contrà fit translatio. 410
Articulorum dolores quando fiant. 185
Ascarides & lumbrici in quibus & unde ortum habeant quídue sint. 209
Asthma quid sit. 208
Asthma quibus accidat & quid sit. 215
Ἀστίωσις quid. 71
Atræ bilis indicia 408
Auditus grauis quibus fiat. 218
Auditum hebetant constitutiones austrinæ. 191
Aurium dolores quo fiant tempore. 198
Austri incommoda. 162
Austrinæ tempestatis incommoda. 191
Autumnales morbi. 195
Autumno qui gaudeant. 193
Autumnus multos æstiuos morbos creat. 200
Autumnus omnibus ætatibus malus. 194
Autumnus corpora refrigerat, cogit & densat. 69

B.

Balbi alui profluuio maximè corripiuntur. 418
Balborum tria sunt genera. 418
Balbutiei causæ. 419
Balbuties in quibus interdum fiat. 419
Bilem flauam æstas copiosiorem generat. 196
Bilem uomunt qui cerebrum habent uulneratum. 441

Bili atra per autumnum multi uexantur. fol. 216
Bilioſæ deiectiones quando ceſſent. 350
Bilis atra in morbis incipientibus ſi ſuprà uel infrà exierit pernicioſum. 244
Bilis ſincera rarò euomitur. 441
Bilis qua ætate ſuperabundet. 214
Bilis atra autumno copioſior generatur. 196
Bilis uomitus unde fiat interdum. 440
Bilis atra & ſuccus melancholicus differunt. 445
Bilis flaua quam delirationem faciat. 444.
Bilis atræ abundantis indicia, incommoda, & morbi. 226
Bilis ante ſeptimum diem criticè in ictero non uacuatur. 288. & cur ibidem.
Boreæ utilitates. 191
Boreas frigidus & ſiccus. 191
Bulimus quid. 115
Bullæ innatantes in urinis quid ſignificent & unde fiant. 474

C

Calculi generatio, proprius eſt puerorum morbus. 208
Calculo laboranti fabuloſa ſubſident in urina. 306
Calidi ingeniti qualitas ſalubris in pueris exiſtit. 51
Calidi partim dies & partim frigidi quos pariant morbos. 162.
Calidum partibus per frigeratione emorientibus eſt remedio. 330
Calidum quot modis accipiatur. 49
Calidum in quo ulcere pus mouet maximum ſecuritatis indicium. 328
Calor innatus omnium actionum naturalium cauſa. 60
Calor naturalis quamobrem per hyemem augeatur. 57
Calor genuinus æſtate diſſipatur. 57

Calor innatus quò copioſior eſt eò magis cibi appetentiam auget. 60
Calor ſanorum qualis. 51
Calor innatus ab initio format animal & ad iuſtam magnitudinẽ perducit denique ad finẽ uſque uitæ ſubſtentat. 60
Caloris ui animantium uita continetur & regitur. 55
Caloris genuini ſubſtantia temperata. 51
Calor innatus ne alimenti inutiles reliquiæ retineantur in corpore prouidet. 60
Calor uniuerſus acceßionum principijs in profundum corporis cogi ſolet. 82
Calor ambiens noſtra corpora non ſolùm quæ inutiliter ſed etiam quæ ſecundum naturam ſe habent digerit & uacuat. 60
Calor natiuus quibus facilè extinguatur. 147
Calor innatus quomodo nutriatur. 260
Caloris ingeniti ſubſtantia aërea eſt & aquea. 51
Caloris aduentitij ignea eſt ſubſtantia. 51
Caloris innati plurimũ quæ corpora habeant. 46. & 48
Caloris gennini ſubſtantia eſt temperata. 51
Caluis non fiunt uarices 421
Caluis ſi uarices accidant rurſus fiunt capillati. ibidem.
Cancer fit ab atra bile. 17
Cancri occulti non curandi. 423
Cancrorum curatio duplex. 424
Capitis grauitas calido ſoluitur. 329
Carbones æſtiui. 170
Cardiogmos quid. 238
Cardialgia quid. 286
Cardiogmos quid. 286
Cartilago diſciſſa non glutinatur. 404
Cauſæ fœtus corrumpendi. 355. & 356

Cauſæ abortus euidentes. 349
Caſibus incertis & inopinatis omnium hominum uita eſt ſubiecta. 154
Cephalalgia fit aliquando propter ſolum calorem. 292
Cerebri purgatio ſecundum naturam. 204
Cerebri excrementum per aures deriuare eſt præter naturam. 204
Cerebrum uulneratum ſanari ſæpè uidit Gal. 404
Cerebrum pertuſum & perfectum lethale eſt. 403
Cerebrum infantibus & pueris per aures expurgatur. 204
Ceruicis rigidæ affectiones tres. 279
Chyli in ſanguinem mutatio & nutricatio qua anni parte fit melius. 57
Cibaria ingerere oportet pro caloris natiui copia. 63
Cibarijs pluribus qui uti poſſunt. 58
Cibi cum uoluptate ſumpti quanta utilitas. 140
Cibi uirtus & commendatio eſt facilè alterari & immutari. 334
Cibum Hipp. appellat fomitem. 55
Cibum adimere oportet in ipſis exacerbationibus. 32
Cibum qui plurimum appetant & aſſumant. 47
Cibus quando multus & rarò dandus & contrà quãdo paucus & frequenter. 67
Cibus præter naturam ingeſtus malo eſt. 98
Cibus uires augens. 23
Cibus uires conſeruans. ibid.
Cibus uires imminuens. 24
Circumſpectione multa religionéque in acutorũ principio purgandum. 78
Coctiones criſis celeritatem & ſalutis ſecuritatem prænuntiant. 43
Coctionis debilis ſignum in pleuritide. 42

Coctionis signa semper bona. 42
Coctionis signa tanto celerius pristinam sanitatem homini pollicentur quanto celerius apparuerint. 45
Coctionis signa quam habeant naturam. 39
Coma quid. 83
Comatis & somni longi differentia. 85
Comitantium signorum duo uolumina scripsit Praxagoras. 45
Comitantium morbum symptomatum natura. 39
Comitialem morbum quæ victus ratio soluat. 148
Comitialis morbi & apoplexiæ differentia. 148
Comitialis morbi & apoplexiæ quis humor efficiens. 148
Comitialis morbi & apoplexiæ generatio. 148
Comitialis morbus unde & quando accidat. 185
Comitialis morbus quo fiat tempore. 195
Comitialis morbus unde contrahatur. 196
Comitialis morbus autumno etiam fit. 199
Concepisse mulierem maximum indicium. 353
Conceptiois impeditæ causæ. 350
Concoctio quo anni tempore fit melior. 57
Conditio morbi quomodo intelligatur & qualis. 34
Coniecturæ solertes & artificiosæ fallunt. 226
Consuetudo uniusmodi omnis periculosa. 154
Continuæ febres æstate fiunt. 197
Conualescentes si copiosiore cibo utantur non proficere & quid eius rei causa. 89
Conuulsione laborans febre superueniente liberatur. 279
Conuulsiones in acutis febribus malum. 287
Conuulsiones mitigantur calido. 329
Conuulsiones frigida largè effusa soluit. 353
Conuulsiones pueris fiunt dentientibus. 205
Conuulsioni febrem accedere satius est quàm contrà. 123

Conuulsio & spasmus idem. 279
Conuulsio propter uigiliam mala. 463
Conuulsio & singultus unde fiant. 425
Cordis uulneratio lethalis. 403
Cordis diacope non coalescit. 404
Corpora soluunt & humectant australes tempestates. 191
Corpora quando plus carnis & sanguinis cumulent. 61
Corpora concreta omnia ex quatuor elementis suam temperationem sunt sortita. 52
Corpora humana refrigerat & densat autumnus, contrà Ver. 69
Corpora humida plus imminuuntur quàm sicca. 53
Corpora crescentia cur plurimo egeant alimento. 54
Corpora firmiora, agiliora, & coloratiora auditúque ualentiora faciunt aquilonia tempestates. 191
Corporis magnitudo uelut in iuuentute est speciosa, ita in senectute inutilis moles est. 156
Corpus siccius & terrenum fit quotidiano augmento. 51
Corpus puerorum minimum in se terrenæ substantiæ obtinet. 52
Corruptio attemperationem petit. 66
Cor antiquis pro stomacho nominatum. 286
Cotyledones quæ. 350
Coxendicum dolores autumno fiunt. 199
Crassæ mulieres non concipiunt. 150
Crassi ualdè natura breuiore uita fruuntur quàm qui graciles. 147
Crassis quibus uenæ amplæ. 148
Crises bonæ quibus præsignificentur. 294
Criseωs indices qui sint dies. 121
Crisim septimo die futuram quartus dies indicat. 293
Crisima signa quæ. 43

Criſima ſigna non ſemper bona. 44
Criſis ſeptimo die futura quo ſigno deprehendatur. 293
Criſis quid ſit & quomodo fiat. 94
Criſis quibus ſit grauior præcedens nox, ſequens leuior. 94
Criſis ſigna qualia. 44
Critici dies in puerorum morbis. 211
Cruda quid prænuntient futurum. 43
Cruditatis ſigna quæ indicent. 42
Cruditatem quæ urinæ ſignificent. 295
Cucurbitula quàm maxima ad mammas appoſita menſes inhibet. 352
Cutim emollit calidum. 328

D.

Decolores menſes indicant purgationem neceſſariam. 341
Decretorium & amicum quibus ſit calidum. 329
Defectus adiectionem poſtulat. 66
Deiectiones quæ peßimæ. 241
Deiectiones quibus uarientur modis. 109
Deiectiones ſinceræ ſecundum Hipp. 466
Deiectionem paruam ſignificat mictus noctu plurimus. 309
Delirio tremores febrium ardentium ſoluuntur. 409
Deſipientia ex uigilia malum. 463
Deſipientia ab ileo malum. 458
Deſipientia propter plagam in capite acceptam malum. 461
Deſipientia ab oßis uulnere. 466
Deſipientia à ſanguinis profluuio malum. 457
Dentes plus affligunt gingiuas quàm paxillus infixus. 206
Dentibus frigidum inimicum. 325
Dentitionis tempore morbi. 205
Diacalaminthes peculiariter utitur Gal. ad tardantes menſes. 341

Diacalaminthes menſes commorantes mouet. ibidem
Ciacalaminthes incidit & tenuat humorum craſsitiem. 341
Diariæ febres quæ uocentur. 278
Diætæ uniuerſæ inſtituendæ ſcopi duo. 33
Difficultates intestinorum quo tempore fiant. 185
Difficultas intestinorum per autumnum quoque fit. 199
Difficultas intestinorum ab inſania bonum. 455
Difficultas intestinorum quid. 392
Diuerſæ urinæ uehementem indicant turbationem. 473
Doctrinæ aphoriſticæ uis & natura. 54
Dolentibus ab aliqua parte corporis & dolorem non ſentientibus, mens ægrotat. 87
Dolorem inſuppurabilem frigidum facit. 326
Dolorem lenit calidum. 329
Doloribus lateris & pectoris, cæterarúmque partium quantum ægri differant ſciendum eſt. 393
Dormiens extrinſecus frigidior fit, contrà uigilans. 83
Dorſali medullæ frigidum inimicum. 325
Ductus rectus quid ſit Hipp. 72
Duplex ex ſomno læſio. 81
Dyſcineſia quando generatur. 192
Dyſenteria ſi ab atra bile incipiat, exitioſa. 246
Dyſenteria à ſincera deiectione, malum. 466
Dyſenteria quî fiat. 247
Dyſenteriæ quibus fiant. 215
Dyſenteriæ quibus & quando fiunt. 174
Dyſentericos cibum faſtidire, malum. 392

E.

Ebrius ſi derepentè obmuteſcat quando moriatur. 314
Educenda quo maximè uergunt ducenda. 73
Elleboro poto, corpus mouendum potius quàm quieti tradend

dendum. 236
Elleborum quibus dandum. 235
Elleborum potantibus si conuulsio fiat lethalis. 310
Elleborum citare uel sistere quando uolueris quid faciendum. 237
Elleborus sanas carnes habentibus periculosus. 238
Elephantiasis inchoata quomodo curata Galeno. 437
Emortuas partes à frigore calidum iuuat. 329
Emprosthonus quid. 279
Empyematis & tabis paroxysmi quando fiant. 35
Epilepsia quando usque ad mortem comitatur. 316
Erysipelas ab ossis nudatione malum. 464
Erysipelas fit à flaua bile. 17
Erysipelas quando pernicioſum. 348
Erysipelas non ulceratum frigidum iuuat. 331
Erysipelas foris intrò conuerti malum. 409
Erysipelatis symptomata. 464
Euacuationis quantitas duo habet indicia. 76
Eunuchi podagra non laborant nec calui fiunt. 412
Eunuchi podagra non laborant. 412
Euexia duplex. 19
Euexia athletarum quæ 19. & quomodo soluenda. 20
Euexiæ athleticæ quî fiant. 20
Excrementa quando recte expurgentur. 61
Excrementum alui optimum. 44
Excreationes in febribus non intermittẽtibus quæ malæ. 272
Exhæmatosis hyeme & uere melior fieri solet. 57
Exquisitæ tertianæ febris iudicatio. 281
Extenuata corpora quomodo reficere oporteat. 88
Exulceratio uesicæ quibus significatur. 308
Exulcerationem uesicæ quæ indicent. 300

F.

Facilitas & difficultas ferendæ inediæ quomodo accipiantur. 46
Fame dominante, ab omni agitatione & labore uacandum. 96
Famem caninam uini potio soluit. 113
Fames corpora siccat. 97 & 500.
Faucium morbi quid significent. 95
Fastidium cibi quando prægnationis indicium. 365
Febre ardente, laborantem rigor superueniens liberat. 280
Febres, in quibus certo die rigores repetunt, eodem soluuntur. 284
Febres uehementiores quomodo percipiantur. 277
Febricitantem quæ iuuant. 289
Febricitantibus quando fiant abscessus. 253
Febricitantibus ualdè lac non dandum. 376
Febricitantibus si morbus regius superuenerit ante diem septimum, malum. 283
Febricitantibus purgans medicamentum noxium. 79
Febricitantibus lethale symptoma. 260
Febricitantibus quæ uictus ratio conueniat. 63
Febricitanti collum peruerti, quando lethale. 501
Febricitanti morbum regium accidere quoto die sit bonum. 285.
Febricitantis spiritus si offendat quare malum. 289
Febriculosis lac noxium. 373
Febribus molestari quî dicebatur ab antiquis. 298
Febribus longis lac conuenit. 374
Febris quæ iudicium habet difficile. 252
Febris tertiana citò terminatur. 34
Febris tertiana & legitima quæ. 281
Febris ardens quo fiat tempore. 280

Febris non bilioſæ curatio. 481
Febris tertianæ uaria appellatio. 282.
Febris ardens quo pacto à rigore ſoluatur. 280
Febris tertianæ & febris ardentis differentia. 281
Febris maior citiùs macilentos facit. 227
Febris quid ſit & quem uictum requirat. 64.
Febris quando ſoleat reuerti. 283
Febrium notæ malæ. 286
Fœmina in coitu ſemen emittit. 232
Fluxiones diuturnæ oculorum quo pacto ſanatæ. 381
Fœcunditas quibus indigeat. 368
Fœcunditatis & ſterilitatis nota. 363
Fœmina imbecillior mare & frigidior. 382
Fœmina naturâ mare frigidior. 370
Fœminæ ſiniſtra uteri parte, mares dextra geſtantur. 351
Fœtum imbecillum aut ualentiorem quid demonſtrat. 353
Fœtum perdituris mulieribus, mammæ extenuantur. 354
Fœtum non eſſe ſanum quando impoßibile. 364
Fœtus unde uiuat in utero. 343
Fœtus maſculus propter temperamentum ab initio calidius generatur. 351
Frigidum cerebro inimicum. 325
Frigidi incommoda. 325
Frigidũ ut nix & glacies incommodat. 332
Frigido utendum in his unde fluit aut fluxurus eſt ſanguis 331.
Frigidum oßibus inimicum. 325
Frigidum aduerſißimum ſedis affectibus. 330
Frigidum neruis inimicum. 331
Frigus aut calor in qua parte corporis ineſt ibi morbus. 267.
Frigus partium extremarum in morbis acutis malum. 453

Fractis oßibus plurimum prodeſt calidum. 329

G.

Genæ tenuis particula diſciſſa non coaleſcit. 405
Genitalium putredines æſtate fiunt. 198
Gibbi ex aſthmate aut tußi ante pubertatem, ſtatim moriuntur. 433
Gingiuarum pruritus dentitionis tempore fiunt. 205
Glaucomata cur ſenibus accidant. 220
Graciles bilioſi, & qua purgandi. 230
Grauedines & deſtillationes in ualdè ſenibus coctionem nõ admittunt. 141
Grauedines & raucitates quo tempore anni expectandæ. 177. & 195. & 202.
Grauida ſecta uena abortit. 337
Grauidæ uteri os conniuet. 353
Grauidæ quæ cum periculo & difficulter ferunt uterũ. 359
Grauidæ quæ abortiant. 348
Grauidæ ſi fiat in utero eryſipelas perniciosum. 548
Grauidæ quando purgandæ & quando non. 221
Grauidæ quando medicandæ & quando non. 221
Grauidam mulierem morbo acuto corripi, perniciosum. 337
Grauidationis notæ. 365

H.

Habitus Athletarum ad ſummum plenitudinis perductus lubricus eſt. 19
Hæmorrhoides diuturnas omninò curãti, tabis aut aquæ intercutis periculum impendet. 399
Hæmorrhoides ſi ſuperuenerint inſanis, inſaniæ fit ſolutio. 407
Hepar regio morbo laborantibus durum fieri, malum. 428
Hepatis purulenti adusti notæ bonæ aut malæ. 485

Herpetibus exedentibus calidum amicũ & decretoriũ. 329
Horror à ſudore non bonum. 455
Humectat corpora quies. 235
Humida ſiccis magis putredini obnoxia. 186
Humida ſubſtantia diſſipabilis 52
Humiditas in aërem flatuoſum ſine calore mutari non poteſt. 234
Humor quiſque abundans indicia habet propria. 17
Humor alienus à corporis natura, ipſum alere nequit. 91
Humorem redundantem ex colore licet coniectare. 17
Humores qui, & quibus purgandi. 437
Humores rarò in aliam atque aliam partem transferuntur & fluunt. 75
Humores, qui quoquo uerſum feruntur per corpus uacuare oportet. 74
Humores parte aliqua firmatos & impactos mouere non oportet. 222
Humoris redundantis internoſcendi peritia unde petenda. 225
Humores & ſpiritus cùm fuerint uacuati celeriter reficere oportet. 88
Hydropici omnes qui uruntur aut ſecantur ſi pus aut aqua uniuerſim effluxerit omninò moriuntur. 410
Hydropici autummo fiunt. 199
Hydropicis tuſsis ſuperueniens, malum. 422
Hydropis aquoſi generatio. 234
Hydrops ſiccus & tympanias idem. 233
Hydrops ſiccus unde fiat. 233
Hydrops ratione translationis materiæ maniæ eſt remediũ. 455
Hydrops qui fiat. 399
Hydrops quo pacto aliquando curetur. 480

Hyeme qui morbi fiant. 177
Hyeme & uere somni longißimi. 56
Hyeme in animantis corpore omnia rectè geruntur. 61
Hyeme cibi appetentiam maiorẽ habent homines eiusdemq; concoquendi facilitatem. 57
Hyeme melius concoquimus. 59
Hyeme qui generantur morbi. 202
Hyemi principium Vergiliarum facit occasus. 183
Hyemis australis & pluuiosæ incommoda. 173
Hyems morbos producit. 36
Hyems succo & sanguine incorrupto corpora nostra replet. 62
Hypochõdria elata quid & unde in tumorem tollãtur. 297
Hypochõdriorum dolor sine inflammatione à febre superueniente sedatur. 427

I

Iecore inflammatione laborante interuenit singultus. 362
Iecore inflammato singultus malum. 462
Iecoris dolores consyderandi. 394
Iecoris uulnus lethale. 403
Iecur aqua refertum habentes quando moriuntur. 496
Ieiunium quomodo accipiendum in aphor. xiij. lib. j. 48
Ieiunium qui facilè & qui contrà quique mediocriter ferant. 46
Ilei symptomata mala quæ. 458
Ileus quis morbus & quando septimo die necet. 429
Impetigines quando frequentius fiunt. 195
Incrementa paroxysmorum quomodo dignoscenda. 37
Incontinens lingua derepentè facta, signum est melancholicum. 480

Indicatio ad uictus formam constituendam. 30
Indicatio humoris uacuandi unde petatur. 21
Indicationes seruandæ in humoribus purgandis. 17
Inedia perpetua quibus ægris & quando imperanda. 24
Inflammatio coctu difficilis unde. 41
Inflammationum denso operimento non tectarum natura. 41
Inguinum tumores cum febre nisi sit ephemera omnes mali. 278
Insanis si uarices, uel hemorrhoides superuenerint, insaniæ fit solutio. 407
Intestina tenuia si sint perfecta lethale est. 403
Intestini recti inflammationis signum. 362
Intestinorum exulcerationes pernicioſæ. 249
Intestinorum læuitas quid. 385
Intestinorum difficultates unde & quando fiat. 185
Ischiadico dolore uexati quando urendi. 450
Iudicata & quæ iustè iudicantur naturæ sunt permittẽda. 71
Iudicatio perfecta & consummata. 72
Iudicatio seu Crisis quid. 94
Iudicatio bonáne an mala sit unde dignoscatur. 33
Iuuenum corpora qualis sint substantiæ. 52
Iuuenum morbi. 213

L.

Laborare multiplex. 151
Lassitudo spontina triplex. 87
Lassitudo duplex. 86
Lassitudines spontaneæ morbos denuntiant. 86
Læsiones à somno. 83
Lethale nomen quomodo accipiendum. 403
Lethargi in quibus expectandi. 215
Lethargicorum morborum causa. 85

Leucophlegmatias soluitur à forti diarhœa. 469
Lienosi qui moriuntur. 428
Lienteria quid. 234
Lienteriæ quibus fiant. 215
Lipothymia in purgationibus quî capiatur. 77
Longorum morborum causa. 108

M.

Magnitudo corporis quid. 156
Medicamento purgante sæpè uti noxium est. 184
Medicamento purgãte in acutis morbis rarò uti oportet. 78
Medicationes difficulter ferunt qui corpore ualent. 139
Medicamento poto si fiat conuulsio est mortifera. 467
Melancholici morbi quos comitantur & eorum causa. 180
Menstruis deficientibus, sanguis è naribus profluens bono est. 338
Menstruis abundantibus morbi eueniunt. 360
mente constare, quas partes benè habere significet. 134
mentem ægrotare quid indicet. 87
morbi qui generentur aliquando à calore æstiuo. 63
morbi plures & grauiores ex humorum fusione oriuntur, quàm sint plethorici morbi. 63
morbi recidiui unde fiant. 72
morbi uerni. 158
morbi æstiui. ibidem
morbi colligati implicatam postulant curationem. 64
morbi principium quî sit intelligendum. 39
morbi manifestum incrementum quomodo dignoscatur. 37
morbi longitudo quî cognoscatur. 502
morbi longi & breuis indicia. 33
morbi puerorum mediam ætatem agentium. 206
Morbi celeritas proximam crisim significat 294
morbi calidi locis calidis magis generantur & minus sunt pericu

periculosi. 161
Morbi hyemis proprij. 195
Morbi alij ad alia tempora benè uel malè se habent. 161
morbi hyemales. 202
morbi æstiui cur breues. 123
morbi diuturni frigidi. 141
morbi senes ad mortem comitantes. ibid.
morbis qui minus periclitentur. 135
morbis acutis si quid grauius aut leuius præter rationẽ acciderit nec fidere nec turbari oportet. 124
morbis uigentibus quiescendum. 129
morbis quibusuis incipientibus si atra bilis suprà infráue exierit pernicioſum. 244
morbis incipientibus si quid mouendum uidetur moue. 329
morbo liberatus bellè comedens si non proficiat, malũ. 131
morborum symptomata & signa quid indicent. 39
morbos acutos comitantur febres. 28
morbum magnum aut paruum impropriè uocant medici. 50
morbus unusquisque simplex peculiarem postulat curationem. 64
morbus quis non transcendat septimum diem. 42
mors Sileni notanda. 472
morte repentina qui tollantur è medio. 142
muliebri profluuio si conuulsio, aut animi defectus superueniat, malo est. 360
mulier quæ purgari indigeat. 341
mulier si lac habeat nec pregnans aut puerpera sit, ei menstrua defecerunt. 344
mulieri uterũ gerenti quando sit periculũ ne abortiat. 339
mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus fit solutio. 338
mulieribus & pueris quãdo imminet mortis periculũ. 172

musculorum dorsalium duplex genus. 477
mutatio paulatim facienda. 154
mutationes temporum pariunt morbos. 158
mutationes temporum quomodo intelligendæ. ibid.
mutationes temporum morbos quosdam soluunt. 159
mutos fieri est necesse si cerebrum fuerit concussum. 499

N

Natura animantium quid. 61
Natura quatuor habet facultates. 61
Natura multifariam dicitur. 135
Naturam quando uacuationis habeamus adiutricem. 74
Naturæ proprium significatum. 160
Naturæ robur in corporibus sanis seruandum non frangendum. 23
Nausea unde & cur nauigatione moueatur. 237
Nerui qua ex causa redduntur infirmi. 324
Nerui à frigido læduntur. 325
Neruorum principium est cerebrum. 441
Neruosum genus facilè replet coitus. 412
Nimium omne naturæ inimicum. 154
Nubecula rubra perrarum est signum. 294
Nubeculæ albæ frequentissimè apparent & coctionis sunt signum. ibid.
Nutritio quid. 59
Noxa mucosæ pituitæ in longo coxendicum dolore. 449

O

Oculorum humiditates senibus cur accidant. 220
Oedema quid. 258
Oedemata quos tumores uocet Hipp. 377
Oedematis nomen generale. 380
Omentum excidens necessario computrescit. 448
Ophthalmiæ siccæ quibus & quando fiant. 180
Opisthotonus quid. 279

Oris amaritudo solius pallidæ bilis symptoma. 239
Oscitationis remedium. 497
Osse ægrotante caro liuida malum. 454
Osse capitis usque ad interiorem superficiem pertuso fit insania. 466

P.

Pathognomonica morbi quæ. 39
Pathognomonica signa quæ. 45
Pararellus quid. 183
Paroxysmi pro temporum diuersitate & pro laborantium temperamentis uariantur. 36
Paroxysmi horam tenere quid conducat. 38
Paroxysmi quoto recurrant die scire oportet. 37
Paroxysmi morborum morbiq; natura unde indicentur. 36
Paroxysmorum incrementa quomodo noscenda. 37
Paroxysmus anticipans diutiúsque durans quid indicet. 38
Partes corporis per senectutem sicciores euadunt. 219
Pericula melancholicorum morborum. 447
Peripneumonia derepentè non suffocat 258
Peripneumonia à pleuritide malum. 459
Phagedænæ quæ. 432
Phlegmones nomen apud ueteres. 377
Phlebotomia ad lipothymiam usque febres ardentes extinguit. 77
Phlegmasiæ quæ sint. 28
Phrenitis à peripneumonia malum. 460
Phreniticorum urinæ quales. 296
Plenitudo morbum facit. 115
Plethorica affectio quo tempore inducatur. 68
Pleuritis à quibus fiat humoribus. 420
Pleuritis, Peripneumonia & Phrenitis sunt morbi acuti. 35

Pleuritis longâne an breuis sit futura, quid indicet. 33
Pleuritis crudißima. 42
Pleuritis diuturna aut exitialis quibus signis dignoscatur. 43.
Pleuritis est de genere inflammationum. 42
Pleuritis ut plurimùm quartumdecimum crisεωs terminum habet. 41
Pleuritidis signa mala. 42
Pleuritidis concoctæ quale sputum. 42
Pleuritidis summa cruditas. 42
Pleuritidis curatio breui futura quomodo cognoscatur. 43
Pleuritidis & Phrenitidis quoto die fiant paroxysmi. 35
Podagra mulier non laborat. 413
Podagra parentum posteris podagram conciliat. 413
Podagrici morbi intra quot dies sedata inflammatione desinant. 439
Potestates quatuor quæque corporis pars habet. 75
Potu facilius est refici quàm cibo. 92
Principium nostri ortus est ex humido. 53
Principium nostræ procreationis sanguis est menstruus. 51
Profluuij sanguinis signa mala. 457
Profluuio alui laboranti, sponte uomitus superueniens, morbum soluit. 401
Profusionem sanguinis calidi frequentior usus inuehit. 323
Pubertatis tempus. 318
Purgandus humor quomodo dignoscendus. 17
Purgati cur sitiunt. 240
Purgatio optima. 91
Purgatio quando locum habeat, hypochondrijs dolentibus. 394.
Purgatio non instituitur propter calorem febrilem. 79
Purgatio quibus morbis prodest. 438

Purgatio præter modum conuulsionem accersit. 314
Purgatione superna opus esse quæ significant. 238
Purgationem quæ præcedere oporteat. 90
Purgationem quæ præcedere debeant. 79
Purgationes quando difficiles. 229
Purgationes quando prosint. 80
Purgationi conuulsio superueniens, malum. 314
Purgationibus qui non idonei. 79
Purgationis finem sitis indicat. 240
Purgationis terminus in pleuritide ab Hipp. statutus. 323
Purgationis bonæ indicia duo. 76
Purgationis infernæ signa. 241
Purgari qui debeant uerno tempore. 436
Pueri non laborant podagra ante uenereorum usum. 414
Pueri quî differant temperamento à iuuenibus. 51
Pueri ferunt difficulter inediam maximè qui sunt uiuidiore ingenio præditi. 46
Pueri quare plurimo egeant alimento. 58
Puerorum corpus plurimum aëreæ & aquæ substantiæ obtinet. 52
Pulmonis exulcerationem quid indicet. 322
Purgantia medicamenta sanum etiam debilitant. 139
Pustulæ latæ non admodum pruriginosæ. 397

Q.

Quartana correpti non admodum conuulsionibus tentantur. 382
Quartana longior quotidiana. 34
Quartana febris fit ab atra bile. 17
Quartanarum initia sæpe cognouit Gale. ipso primo die. 35
Quartanæ æstiuæ breuiores ferè quàm quæ fiunt alijs anni partibus. 36
Quartanæ quoque æstate fiunt. 198

Quartanæ etiam autumno fiunt. 199
Quies eodem ſtatu ſeruat corpus. 236
Quies corporum ſeruat humiditatem. ibid.
Quieſcere morbis uigentibus præſtat. 129
Quotidiana febris ſit à pituita. 17
Quotidiana longa eſt. 34

R

Recidiui morbi quando fieri conſueuerunt. 93
Recipientes ſe ex morbo ſi pars aliqua laborat, eò abſceſſus fiunt. 254. & cur. 255
Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum. 428
Regio morbo obnoxij perrarò uentoſi fiunt. 94
Regium morbum febricitanti accidere quoto die ſit bonum. 285
Repletiones extremæ periculoſæ. 19
Repletio conuulſionem & ſingultum facit. 425
Remedium maximũ melancholiæ iam factæ, & futuræ impedimentum eſt hæmorrhois. 248
Renum frigidæ inualetudinis ſignum. 474
Renũ exulceratio quibus ſignis deprehẽditur. 300. & 301
Renum uenulam eſſe ruptam inopinanter ſanguis mictus indicat. 305
Renum uitia in ſenibus difficulter curantur. 396
Renum dolores ſenes patiuntur. 218
Rigor quo pacto ſoluit febrem. 280
Rigores febriles frigidum adfert. 325
Reſpirationis geminus motus. 289
Ructus acidus quando ſit bonum ſignum. 385
Ructus acidi unde gignantur. 388

S

Salutis ſecuritatem quæ prænuntiant. 43
Sanguinis uomitus curatio. 478

Sanguinis profluuij signum malum. 457
Sanguinis expuitiones quibus fiant. 213
Sanguinem ad mammas colligi furorem significat. 345
Sanguinem prauum gignunt alimenta praua. 139
Sanguis quando suppuret. 406
Sanguis quibus tempore uerno mittendus. 493
Sanguis menstruus humidus natura. 51
Sanies, Græcis ἰχώρ, qualis resudet in quibusdam inflammationibus. 41
Sanitas quid. 86
Sanitas statim futura quibus signis in pleuritide percipiatur. 43
Scirrhus morbus est diuturnus. 284
Secundæ deturbantur per sternutatoria. 352
Sedimenta biliosa in urinis quando morbum acutum significent. 473
Sedimenta urinæ crassiorem farinam referentia longam fore inualetudinem indicant 472
Semen in quibus copiosum 372
Semen non inflammatur 373
Semitertianæ mediæ inter λαυσώδας & τυφώδας 35
Seminis substantia magis est aërea & humida quàm terrea 51
Senectus sollicita & anxia ideoq; uigil 263
Senes quibus morbis corripiantur. 218
Senes cur acutis febribus rarò corripiantur. 55
Senes qui & qui non facillimè ferant mediam. 47
Senes facillimè ferunt mediam. 46
Senibus supra modum purgatis si accidat singultus non bonum. 481
Senibus acutæ febres nõ fiunt similiter ac in iuuenibus. 48
Senibus acutæ febres lethiferæ & quare. 56

Senili ætati apoplexia familiaris. 219
Senilis ætatis peculiares affectus. 136
Senilis calor habet cibos pro fomite. 55
Senum corpus frigidum. 55
Sensum uigilantem quid committere soleat. 85
Serosum & humidum alimenti excrementum utile distributioni. 185
Sicciores naturâ quibus excrementis careant. 391
Signa crisima & decretoria. 42
Signa exitialia mortem semper minitantur. 42
Signa comitantia morbum. 45
Signa duplicia. 43
Signa comitantia pleuritidem quæ. 45
Signa cruditatis primo morbi initio conspiciuntur. 39
Signorum decretoriorum & coctionis uatura. 43
Simplex naturâ & doctrinâ est prius compositio. 184
Singula medicamina familiarem sibi trahunt humorem. 75
Singultum sternutatio soluit. 400
Singultus propter iecoris inflammationem, malum. 462
Singultus ab ileo malum. 458
Singultus à uomitu malum. 454
Singultus fit à repletione. 425
Siticulosis lac malum. 375
Sitientibus admodum obdormiscere, bono est. 335
Somni quando utilitas maxima. 83
Somni læsio duplex. 81
Somni cur longiores hyeme. 57
Somnus quo tempore prosit aut noceat. 83
Somnus plurimum confert ad functiones naturales. 57
Somnus mortem quando portendat. 83. & 84
Spinæ distortiones quo fiant pacto. 361
Spinæ uertebrarum concussio, quæ afferat incommoda. 499

Spirandi difficultates fiunt senibus. 218
Splenicis quando fiant paroxysmi. 35
Splenis alimentum. 242
Spontaneæ uacuationes quæ dicantur. 400
Spumæ materia. 145
Spumosorum excrementorum causæ. 470
Spumosus sanguis unde spuatur. 471
Sputum statim apparens in pleuritide quid ostendit. 40
Sputum sanguinis pus sequi, malum. 461
Sputum in doloribus pulmonis & costarum qualem esse oporteat. 44
Sputum quando perfectæ coctionis est signum. 42
Sputum quando nimiam cruditatem significat. ibidem
Status morbi ex quibus coniectetur. 40
Statum & conditionem in morbis cognosci est necessarium. 37
Sterilis ne an fœcunda sit mulier quibus noscatur indicijs. 163
Sternutamenti effectus. 491
Sternutamentum quo fiat pacto. 490
Sternutatio superueniens difficulter parienti, bonum. 340
Stomachus quid. 426
Stranguriæ & dyssuriæ differentia. 487
Strumæ unde originem habeant. 210
Substantiæ aëreæ & humidæ plus defluit è corpore quàm terrenæ. 53
Substantiam nostri primigeniam Spiritus, sanguis & seminalis humiditas absoluunt. 59
Succum bonum generat lac. 376
Sudor multus quomodo uacuandus. 503
Sudor multus per somnum factus quid significet. 768
Sudorem si horror statim sequatur non bonum. 455
Sudores in febribus quando spectandi. 165

Sudores cur præter naturam sint secundum Dioclem. 61
Sudores febricitantibus quando boni & quando mali. 262
Sudores mortem significantes. 265
Suppuratio à diuturno dolore partium ad uentrem attinentium mala. 465
Surditate superueniente biliosæ deiectiones cessant. 228
Suspiria quæ mala in morbis acutis cum febre. 445
Symptomata pathognomonica cum morbo inuadunt. 39
Symptomata qua ratione signa decretoria appellantur. 39
Symptomata decretoria. 43
Symptomata quando imbecilliora & quando fortiora. 130
Symptomata & signa quid prosit cognoscere. 39
Syderatum quibus est cerebrum intra tres dies pereunt, nisi hos superauerint. 489

T.

Tabes quibus per hyemem conciliatur. 179
Tabi obnoxios suprà ne purgato. 231
Tabidis autumnus nocuus. 168
Tabidi dupliciter dicuntur. ibidem
Tabifici morbi quando fiant. 185
Tanto magis corpora impura lædes, quãto plus nutries. 96
Tempestates austrinæ uertiginem oculis adferunt. 191
Tempora anni multùm conferunt ad uictus rationem constituendam. 57
Tempori, regioni, ætati, & consuetudini aliquid condonandum. 66
Temporum ordo. 183
Tetanus quid. 279
Tertiana alio atque alio tempore citius terminatur. 36
Thorexis famem soluit. 113

Thorexis quid. ibid.
Theophrastus cõposuit librum de calido & frigido. 49
Thoracis musculi cur in apoplexia moueantur omnibus aliis musculis stupentibus. 144.
Tormina unde fiant. 233
Tusses Vere fiunt. 195
Typhodes febres, quæ sint. 35

V

Vacuatio humorum quibus fiat uijs. 96.
Vacuatio ad lipothymiam usque in maximis doloribus præsens remedium. 77
Vacuationes multitudine non metiendæ. 75
Vacuatio immodica non minus quàm immoderata repletio periculosa. 21
Vacuationes ad extremum non ducendæ. 19
Vacuationibus commoda loca. 73
Vacuare ad lipothymiam usque in quibus affectibus conueniat. 76. & 77
Vehementia unius doloris alterius sensum obscurat. 149
Venæ sectio quibus prosit. 436
Venena frigida sine certa quantitate incommodare nõ possunt. 99
Venter unde habeat retentricem imbecilliorem & fortiorẽ expultricem. 110
Ventres hyeme & Vere naturâ calidissimi. 56
Ventriculo perfecto, letale est. 403
Ventriculus & cæteræ partes corporis quomodo alantur. 100
Verborum improprietas in arte medica præcipuè committitur. 50
Ver aperit & laxat corpora. 69
Ver magnam cæli temperiem habet. 168

Ver adoleſcentibus optimum. 193
Ver ſaluberrimum. 167
Vere & hyeme uentres naturâ calidißimi, & quare. 56. & 57
Veris partes tres differentes. 63
Verni temporis proprij morbi uacant omni periculo. 196
Vertigo quid. 238
Vertigo affectio proxima epilepſiæ & apoplexiæ. 192
Victus tenuis in morbis longis ſemper uitandus. 23
Victu tenuißimo quo morbi tempore utendum. 29
Victus quomodo dandus. 66
Victus ſalubris indicationes unde ſumendæ. 64
Victus tenuißimus quibus conueniat. 27
Victus rationem tempeſtati reſpondentem tenere debemus. 63
Victus tenuis quibus morbis conueniat & quibus non. 23
Victus ſummè tenuis. 23
Victus tenuis. ibidem.
Victus tenuitatis terminus. 23
Victus præſcribendi ratio ad tres ſcopos omnis eſt referenda. 33
Victus triplex. 23
Victus humidus quibus conueniat. 63
Victus ratio tenuißima. 28
Victus tenuißimus qualis, quando & quibus conueniat. 28
Victus plenior quando & quibus detur. 28
Victus forma pro morbi tempore quomodo uarianda. 29
Vigilia ſenilis ætatis eſt propria affectio. 220
Vigilia & ſomnus qui fiant. 84
Vigiliã nunquam intra modum cõſiſtere, & ſomnum ſemper ſymetrum eſſe quidam dixerunt. 86
Vigiliæ cauſæ. 85

Vigor morbi proximus futurus quî noscatur. 38
Vigor morbi quandiu duret. 38
Vigilia ægrotis cur imperetur. 82
Vina acerba famem non sanant. 114
Vina aquosa quæ. 92
Vinum quo pacto sanet conuulsionem. 315
Vinum calidũ temperamento promptè penetrat. 314
Vires ægroti quomodo deprehendat medicus. 33
Vires in morbis longis retinere & tueri oportet. 24
Vires in ægrotantibus rarò fit ut maiores reddamus quàm inuenerimus. 24
Vires æstate dissolui, hyeme roborari. 123
Viribus colligendis humidũ est optimum remedium. 92
Virium magnitudo teneri potest. 34
Virium laborantium habenda ratio. 30
Virium defectio fit à turberculi introrsum eruptione. 457
Vlcera circumglabra maligna. 193
Vlcera in hydropici corpore non facilè sanantur. 397
Vlceratis frigidum mordax. 327
Vlcus factum in senibus ægrè sanatur. 219
Vnumquodque alteratur & immutatur promptius à sui simili. 154
Vomitus spontaneus longum alui profluuium soluit. 401
Vomentes ægrè infernè purgandi. 230
Vomitio fit à tuberculi introrsum eruptione. 457
Vomitus sanguineus menstruis erumpentibus soluitur. 338
Vomitus sanguinis curatio. 478
Vrgentia magis priùs curanda 326
Vrgere quid ibidem
Vrina guttatim reddita quo pacto sanetur 487
Vrina pinguis ex adipis fit colliquatione. 475
Vrina in qua subsident sabulosa uesicam & renes calculo la

borare demonstrat. 306
Vrina optima quæ & qualis. 43. & quid indicet futurum. 44.
Vrina crassa & furfurosa uesicam scabie laborare indicat. 304.
Vrina quando crisim prænunciat. 294
Vrinæ pellucidæ et albæ malæ, præsertim in phreniticis. 295
Vrinæ albæ maximam ostendunt cruditatem. 296.
Vrinæ lympidæ & albæ sunt omnino aquosæ. ibidem
Vrinæ nubecula alba coctionis est signum. 294.
Vrinæ quando plus habeant sedimenti. 61
Vrinæ difficultatem phlebotomia soluit. 422
Vrinarius canalis quid. 308
Vteri os durum unde fiat. 358
Vtero calidum est amicum. 329
Vteri os durum unde fiat. 358
Vteri corpus densum & durum ad conceptionem est ineptum. 363
Vterus temperatus ad conceptionem aptus est. 366
Vterus si extrorsum suppurauerit, emmotis medicamẽtis necessariò curatur. 351
Vtilitas à purgatione maior esse debet quàm detrimentum à medicamento. 79
Vulnera praua quæ dicenda. 380
Vulneribus magnis si tumor non appareat ingens malũ. 379

FINIS.

PAUCA QUAEdam inter imprimendum errata admissa.

*

Pagina 3. versu 20. lege viderentur. Pag. 34 versu 19 lege iuxta Pag. 37. versu 28. lege hæc. Pag. 39. versu 8. lege pathognomonica. Pag. 43. versu 28. in margine lege siue. Pag. 46. versu 4. lege ἑῦντα Pag. 78. versu 10. lege etiam. Pag. 83. versu 16. lege portendere. Pag. 9. versu 26. lege aptumq;. Pag. 108. versu penultimo lege ἰοῦσι. Pag. 111. versu 16. lege præter modum. Pagina 114. versu 30. lege Bulimú & Pag. 115. versu 2. bulimus. Pag. 120. versu 29. lege θερμικὴ. Pag. 151. versu 9. lege ἀσυνήθων ἰσχυρῶν. Pag. 165. versu 7. lege veris. Pa. 173. versu 15. lege ἰυλιῦς Pag. 191. versu 7. lege langorem. Pag. 312. versu 6. lege conuel luntur. Pag. 327. versu 13. lege δέρμης & δέρμη. Pag. 338. versu primo lege cum febre morbus. Pag. 358. versu 19. lege scirrho Pag. 363. versu 7. lege γυνὴ ἢν μὴ.